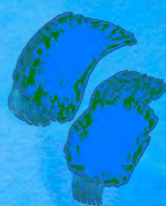

Co-funded by
the European Union

 professional
media
presence

Formy prítomnosti

– osvedčené postupy pri využívaní médií
od umelcov pre umelcov v Európe

Formy prítomnosti – osvedčené postupy pri využívaní médií medzi umelcami v Európe

Redaktor: Pohjola Panu, magister umenia (divadlo a dráma), docent, bakalár kultúry a umenia, výtvarné umenie, digitálne riešenia, Laponská univerzita aplikovaných vied.

Autori článkov:

- **Uotinen Emma**, magistra umenia (kulturológia), projektová poradkyňa, projektová manažérka, Úrad projektového manažmentu, Univerzita aplikovaných vied v Turku, Fínsko.
- **Sundbacka Anni**, magistra umenia (štúdium umenia, komparatívna literatúra), vedúca prednášajúca, divadelné umenie, Akadémia umení, Univerzita aplikovaných vied v Turku, Fínsko.
- **Borovac Ines**, magistra umenia (sociálny dizajn), vizuálna umelkyňa a výskumníčka, Holandsko
- **Krčelić Irena**, Chorvátsko.
- **Rukavina Nika**, diplom v odbore sochárstvo na Accademia di Belle Arti Venezia, nezávislá umelkyňa. Chorvátsko
- **Cacini Luca**, titul EMJMD (mediálne umenie a kultúra), mediálny umelec a výskumník. Taliansko.
- **Serpente Eleonora**, maturita z prírodovedného gymnázia, nezávislá súčasná tanečnica, kolektív gruppocorp3. Taliansko.
- **Di Serio Roberta**, magisterský titul v kultúrnej antropológii a doktorandka (Univerzita v Miláne – Bicocca), súčasná tanečnica, súbor gruppocorp3. Taliansko.
- **Menchetti Raffaella**, magistra umenia (výtvarné umenie, divadelná prax a vizuálne kultúry), interdisciplinárna umelkyňa: režisérka, performerka, vizuálna umelkyňa, Taliansko.
- **Stroganova Alexandra**, magistra umenia (severské vizuálne štúdiá a umelecká výchova), transdisciplinárna umelkyňa, Fínsko.
- **Tkalčić Ivana**, M.Sc. (ekonómia), M.A. (výtvarné umenie), umelecká spolupracovníčka, Chorvátsko.
- **Li Tianjun**, magistra umenia (vizuálne kultúry, kurátorstvo a súčasné umenie), interdisciplinárna umelkyňa, Fínsko.
- **Koivunen Kati**, D. Sc. (Econ.), hlavná prednášajúca, výskumníčka, zodpovednosť v podnikaní a službách, Laponská univerzita aplikovaných vied. Fínsko.
- **Briffa Karen**, odborný diplom (digitálny marketing), umelkyňa v oblasti pyrografie. Malta
- **Bettoni Angela**, B.A. (tvorivé umenie). Performatívna umelkyňa a aktivistka s Downovým syndrómom. Malta.
- **Pohjola Panu**, magister umenia (divadlo a dráma), vedúci prednášajúci, bakalársky program kultúry a umenia, vizuálne umenie, digitálne riešenia, Laponská univerzita aplikovaných vied. Fínsko.

**Co-funded by
the European Union**

Metadáta publikácie

Preklad z pôvodného diela „*Formy prítomnosti – osvedčené postupy pri využívaní médií od umelcov pre umelcov v Európe*“, ktoré v roku 2026 vydala Lapland University of Applied Sciences Ltd, Fínsko

URN pôvodnej e-knihy: <https://urn.fi/urn:isbn:978-952-316-580-9>

Preklad: *meno prekladateľa*

Práva: CC BY

Financujúci subjekt: Creative Europe prostredníctvom EACEA

Anglická verzia je pôvodnou a oficiálnou verziou publikácie a odporúčame ju používať ako zdroj v iných publikáciách. Táto jazyková verzia bola vyhotovená na podporu publikácie a na zvýšenie jej dostupnosti.

Financované Európskou úniou. Vyjadrené názory a postoje sú názormi a vyhláseniami autora(-ov) a nemusia nevyhnutne odrážať názory a stanoviská Európskej únie alebo Európskej výkonnej agentúry pre vzdelávanie a kultúru (EACEA). Európska únia ani EACEA za ne nepreberajú žiadnu zodpovednosť.

Obsah

Úvod	5
<i>Emma Uotinen a Anni Sundbacka</i>	
Predslov od Ines Borovac	9
<i>Ines Borovac</i>	
Kto je profesionálny umelec?	20
<i>Irena Krčelić</i>	
Smerom k spravodlivejšej budúcnosti pre umelcov	28
<i>Nika Rukavina</i>	
Sociálne médiá, médiá a čitateľská obec médií	39
<i>Luca Cacini</i>	
Budovanie komunit prostredníctvom umeleckých praktík v digitálnej ére: – neustála výzva a zdroj, ktorý stojí za preskúmanie.....	51
<i>Eleonora Serpente a Roberta Di Serio</i>	
Profesionálna mediálna prítomnosť – súbor nástrojov: pohľady a vnímanie profesionálneho umelca a umeleckého ekosystému	68
<i>Raffaella Menchetti</i>	
Médiá a identita cez prizmu hydrofeminizmu	80
<i>Alexanda Stroganova</i>	
Médiá budúcnosti: Smerom k regeneratívnej praxi starostlivosti.....	94
<i>Ivana Tkalčič</i>	
Umelá inteligencia, kreativita a prítomnosť umelca v digitálnom veku.....	113
<i>Tianjun Li</i>	
Budovanie profesionálnej značky na sociálnych médiách.....	127
<i>Kati Koivunen</i>	
Osvedčené postupy pre médiá.....	139
<i>Karen Briffa</i>	
Prístupnosť na internete – Rovnaké práva v oblasti digitálnych médií.....	149
<i>Angela Bettoni</i>	
Doslov	166
<i>Panu Pohjola</i>	

Úvod

Emma Uotinen a Anni Sundbacka

Projektový manažment, Turku, január 2026

„...umelec sa musí orientovať v mnohých realitách a skreslených dimenziách len preto, aby prežil [...] Pod tlakom, aby vyjadrili svoju identitu a prezentovali svoju tvorbu na týchto platformách, sa tvorcovia jednoducho snažia zorientovať sa v kráľičej nore neustáleho technologického zrýchlenia.“

Ines Borovacová 2026

Projekt „Professional Media Presence“ (PMP) je štvorročná iniciatíva (2023–2027) podporovaná programom Kreatívna Európa. Jeho cieľom je pomôcť umelcom posilniť ich digitálnu prítomnosť a profesionálnu identitu v kultúrnom prostredí, ktoré je čoraz viac ovplyvňované médiami. Projekt sa zameriava na odstránenie medzier v mediálnej gramotnosti a digitálnych zručnostiach a podporuje inklúziu a inovácie v celej Európe.

PMP reaguje na rastúci vplyv médií na formovanie umeleckej identity a bojuje proti výzvam, ako sú dezinformácie a neustále sa meniace digitálne nástroje. Projekt posilňuje kultúrnu odolnosť a rozmanitosť v celej Európe tým, že umelcom poskytuje digitálne zručnosti a podporuje spoluprácu.

Jednou z kľúčových činností sú vzdelávacie aktivity. V rokoch 2023–2025 projekt PMP zorganizoval päť online seminárov, týždňové workshopy a umelecké rezidencie zamerané na

spoločnú tvorbu a rozvíjanie zručností. Všetky tieto aktivity posilňujú nadnárodnú spoluprácu tým, že spájajú umelcov zo šiestich krajín EÚ (Fínsko, Chorvátsko, Taliansko, Malta, Slovensko, Španielsko) s cieľom podporiť kultúrnu výmenu. Projekt spája celkovo 113 umelcov zastupujúcich rôzne umelecké oblasti. Uprednostňujeme sociálnu inklúziu tým, že sa zameriavame

o umelcoch v rôznych fázach ich kariéry, ktorí čelia prekážkam, ako sú zdravotné postihnutie, zdravotné problémy, ekonomické ťažkosti, sociálne alebo politické výzvy, geografická izolácia či kultúrne rozdiely, s cieľom podporiť prístupnú a rozmanitú účasť.

Projekt „Professional Media Presence“ (PMP) je postavený na piatich hlavných témach. **Modul „Médiá a umenie“** skúma, ako médiá formujú umelecký prejav a kultúrne naratívy. Modul **„Online médiá a digitálne rozprávanie príbehov“** učí tvorbe digitálnych príbehov a efektívnemu zdieľaniu online. **„Sociálne médiá a mediálna čitateľská obec“** sa zameriava na zapájanie publika a zodpovedné využívanie médií s cieľom predchádzať dezinformáciám. **„Médiá budúcnosti“** skúma nové technológie, ako je umelá inteligencia a virtuálna realita, s dôrazom na etické aplikácie v umení a médiách. **„Médiá a profesionálna identita“** pomáha umelcom budovať a udržiavať autentickú profesionálnu prítomnosť online.

Tieto témy tvoria základ vzdelávacieho obsahu projektu PMP, rozvoja „Forms of Presence“ a tvorivých výstupov, čím sa zabezpečuje, že umelci získajú **mediálnu gramotnosť, digitálne zručnosti a stratégie pre profesionálny rast**.

Formy prítomnosti ako súbor orientačných bodov od umelca k umelcovi

Publikácia „Forms of presence“ ponúka pohľad na podmienky budovania umeleckej kariéry v súčasnom sociopolitickom kontexte a v rôznych európskych mikroprostrediach. Na základe príspevkov umelcov pôsobiacich v rezidenčných programoch a pozvaných odborníkov publikácia „Forms of presence“ poukazuje na spoločné témy, výzvy a osvedčené postupy relevantné pre umelcov pôsobiacich v meniacom sa mediálnom prostredí. Je koncipovaná ako zdroj informácií pre umelcov aj pedagógov a zároveň ako výzva k zapojeniu sa do metód a perspektív, ktoré vychádzajú z výmeny medzi umelcami.

Publikácia „Professional Media Presence: Forms of Presence“ obsahuje umelecké predslovy a jedenásť článkov od odborníkov a umelcov zapojených do projektu, ktoré rozkrývajú rôzne aspekty súčasnej umeleckej praxe. Ako svoj príspevok charakterizuje Tianjun Li: „Formy prítomnosti nie sú kompletnou mapou, ale skôr súborom smerovníkov, ktoré by som si želal mať k dispozícii už skôr.“

Publikácia „Forms of presence“, rovnako ako celý projekt „Professional Media Presence“, sa vo veľkej miere opiera o myšlienku vzájomného zdieľania medzi kolegami. V rámci projektu to označujeme ako prístup „od umelca k umelcovi“: umelci zdieľajú svoje postrehy a poznatky zo svojich vlastných perspektív. Vďaka tomu je publikácia PMP „Forms of presence“ jedinečným zoznamom individuálnych umeleckých prístupov, ktoré ponúkajú pohľad na možnosti európskych umelcov v súčasnom kultúrnom a mediálnom prostredí. Keďže prispievatelia sa nachádzajú v rôznych fázach svojej kariéry, články odrážajú rozmanitosť myšlienok a foriem a reprezentujú široké spektrum umeleckých oblastí.

Úvodné slovo, ktoré napísala umelkyňa **Ines Borovac**, sa zaoberá konštrukciou umeleckej identity v digitálnych prostrediach a v kontexte technologického zrýchlenia. Zamýšľa sa nad tým, ako umelci narábajú s viditeľnosťou, zraniteľnosťou a meniacimi sa predstavami o sebe samých, autenticite a komunite, ktoré sú formované logikou platforiem a digitálnou mediáciou.

Irena Krčelić skúma, ako sa v chorvátskom kontexte formuje definícia profesionálneho umelca a aké inštitucionálne obmedzenia sa skrývajú v týchto interpretáciách. Príspevok poukazuje na priepasť medzi formálnym uznaním, realitou umeleckej práce a ekonomickou neistotou. **Nika Rukavina** sa zaoberá umeleckou neistotou, neviditeľnou prácou a inštitucionálnou nerovnosťou. Text vysvetľuje realitu umelcov a neustále vyjednávanie medzi tvorivou autonómiou, podnikateľským prežitím a aktivistickými stratégiami na udržanie ich tvorby.

Luca Cacini sa zamýšľa nad mediálnymi postupmi v talianskom kontexte prostredníctvom zmapovania mediálneho ekosystému a jeho dopadov na viditeľnosť umelcov a ich profesijné príležitosti. Článok poukazuje na prevahu tradičných médií popri rastúcom vplyve digitálnych platforiem a ponúka pohľad na to, ako sa umelci orientujú v mediálnych štruktúrach, fragmentácii publika a meniacej sa logike platforiem.

Eleonora Serpente a **Roberta Di Serio**, členky kolektívu gruppocorp3, sa zaoberajú otázkami komunity, prepojenia a spájania sa v ére digitálnej spoločnosti. K sociálnym médiám pristupujú z umeleckého hľadiska a skúmajú ich možnosti, ako aj výzvy, najmä v súvislosti s budovaním komunity, prítomnosťou a dynamikou ekonomiky pozornosti. **Raffaella Menchetti** ponúka zaujímavé prepojenie medzi umením ako médiom, umením v médiách a umeleckým/mediálnym aktivizmom. Článok vníma médiá nielen ako kanál šírenia informácií, ale aj ako platformu, kde sa aktívne vyjednávajú umelecká agentúra, pamäť a politická zodpovednosť.

Článok **Alexandry Stroganovej** ponúka kritické zamyslenie nad médiami, etikou a identitou cez optiku hydrofeminizmu. Obsahuje tiež podnetné cvičenia na reflexiu a ďalšie prehĺbenie tejto témy. Vo svojom príspevku **Ivana Tkalčić** ďalej skúma kritické úvahy o nadmernej produkcii sociálnych médií a jej ekologických a sociálnych dopadoch, pričom venuje osobitnú pozornosť spotrebe energie a ťažbe kritických surovín. Ako odpoveď na výzvy spojené s materiálnymi požiadavkami v zdanlivo nemateriálnom digitálnom svete sa **Tkalčić** inšpiruje koncepciou degrowthu, aby prehodnotila pojem starostlivosti, a navrhuje osobný umelecký prístup k médiám ako formu regeneratívnej praxe. Článok **Tianjuna Liho** naznačuje možnosti umelej inteligencie a digitálnych platforiem ako nástrojov umeleckej tvorby. Ponúka tiež cenné pohľady na prácu umelca v európskom kontexte z pozície človeka, ktorý pochádza zvonku.

Článok **Kati Koivunenovej** skúma profesionálny branding na sociálnych médiách ako prebiehajúcu formu práce s identitou. Zameriava sa na to, ako sa v oblasti umeleckej praxe neustále vyjednávajú hodnoty, kompetencie a verejná viditeľnosť. Príspevok **Karen Briffovej** odráža skúsenosti zo začiatku projektu PMP a ponúka príklady využívania mediálnych platforiem umelcami.

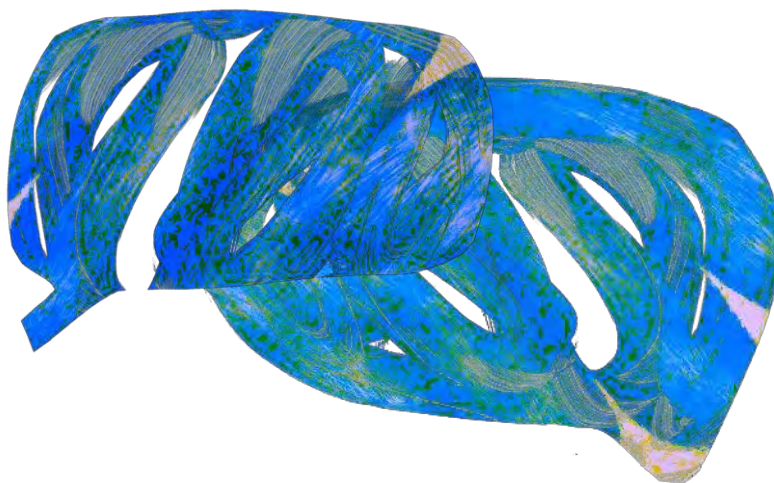
Článok Angely Bettoni opisuje jej skúsenosti s projektom ako umelkyne s Downovým syndrómom a ponúka inkluzívne pohľady v kontexte rôznych médií. Táto časť obsahuje aj rozhovory v rámci prípadových štúdií, ktoré predstavujú inšpiratívne príbehy umelcov.

Počas trvania projektu sa svet už výrazne zmenil, najmä pokiaľ ide o mediálne prostredie. Zároveň sa tematické smerovanie projektu vďaka rôznorodým príspevkom umelcov jasnejšie vyprofilovalo, čo je zrejme v celom zborníku *Forms of presence*.

Srdečne by sme sa chceli poďakovať všetkým za ich príspevky k projektu „Forms of presence“, ale aj k celému projektu „Professional Media Presence“: všetkým umelcom z národných umeleckých tímov, umelcom v rezidenčnom pobyte, ktorí ponúkli svoje postrehy a tvorili jadro projektu „Forms of presence“, programu Kreatívna Európa za spolufinancovanie realizácie projektu a všetkým, ktorí počas celého trvania projektu prispeli svojou vášňou a odbornými znalosťami. Chceme tiež poďakovať celému partnerskému tímu projektu za partnerstvo a spoluprácu: Lapland University of Applied Sciences (Fínsko), Youth for Equality (Slovensko), Espronceda (Španielsko), Perypezye Urbane (Taliansko), Culture Hub (Chorvátsko) a Prisms (Malta). Na záver by sme chceli úprimne poďakovať našim kolegom z Lapland UAS za redakčnú prípravu tejto publikácie o projekte *Forms of presence*, najmä docentovi Panu Pohjolovi, ktorý neúnavne posúval projekt *Forms of presence* vpred spolu s umelcami a v ich práci ich jemne a odborným spôsobom usmerňoval a podporoval.

Veríme, že tieto „Formy prítomnosti“ pomôžu a budú usmerňovať umelcov v Európe na ich individuálnej umeleckej ceste v neustále sa meniacom a náročnom mediálnom prostredí. Aj pedagógovia a umelci-učitelia môžu z „Form prítomnosti“ ťažiť tým, že ich využijú na vzdelávacie účely, identifikujú najväčšie výzvy a osvedčené postupy a budú zdieľať informácie a názory s budúcimi umelcami.

Dúfame, že metódy „od umelca k umelcovi“, ako aj získané poznatky, budú pre vás na vašej vlastnej ceste cenné a zaujímavé. Sme veľmi hrdí a vďační všetkým umelcom z celej Európy, ktorí sa zapojili do tohto procesu a venovali svoje myšlienky a čas projektu „Professional Media Presence“.

Predslov od Ines Borovac

Ines Borovac, vedúca workshopu a hlavná rečníčka v Šplite na jeseň 2025

Úvod

„Môžete vstúpiť cez rozhranie, ale aj cez svoju vrecku. Môžete vstúpiť cez obrazovku, ale na oplátku musíte niečo zo seba odhaliť.“ (Konior, 2020). Zadávam Instagram.com... Objaví sa stránka s blokováním... „Dobrá pokus... Zadali ste instagram.com na

„Zoznamy blokováných stránok... asi tam nie sú bezdôvodne...“ Na chvíľu ma zaskočí účinnosť mojej vlastnej zdržanlivosti, skutočnosť, že obmedzenia, ktoré som si sám stanovil, skutočne fungujú. Naozaj, sú tam z nejakého dôvodu. Napriek tomu vstávam od stola. Vyjdú z izby, aby som si vzal telefón, ktorý som zámerne nechal v inej izbe – malá choreografia sebakontroly motivovaná túžbou. Otvorím Instagram a rýchlo napíšem meno umelca, ktorého meno sa objavilo v článku. Našiel som ho! 10 000 sledovateľov, určite je úspešný. Webová stránka v biografii. Webová stránka vyžaruje súčasnú estetiku, pôsobí profesionálne. Spolupráce s veľkými menami v galériovom svete, úspešný umelec. Okrem toho, že mi tieto informácie poskytujú dostatok materiálu na nekonečné porovnávanie, zároveň demonštrujú budovanie ich profesionálnej identity. Z tejto strany môjho prenosného inteligentného zrkadla sú to úspešní, profesionálni a uznávaní umelci. V závislosti od rozhrania platformy sa ja prezentuje odlišne; to, čo sa na Pinterestu prejavuje ako kurátor estetiky, je na Hinge preformulované ako jednotliviec hľadajúci romantickú intimitu.

Život v technocéne normalizoval zdieľanie intímnejších okamihov skôr s našimi zariadeniami ako s inými ľuďmi. (Samman, 2023) Technológia sa nielen vkradla do všetkých sfér nášho života a zmenila naše identity, ale tiež zmenila spôsob, akým vyjadrujeme svoju identitu online, a spôsob, akým to ovplyvňuje identity tých, ktorí ich pozorujú. Prostredníctvom všetkých platforiem, na ktorých sa prihlasujeme, sme svedkami všetkých týchto zmien súčasne. Zakaždým, keď si vytvoríme profil, platforma nás núti rozčleniť a skomprimovať našu identitu a vytvoriť obraz seba samých, ktorý vyhovuje účelu platformy. Ako tvrdí Benjamin Bratton, používateľ je navrhnutý subjekt (Bratton, 2015). V knihe The Stack Bratton argumentuje, že platformy generujú identitu používateľov, či už je to žiaduce, alebo nie (Bratton, 2015). Prostredníctvom súborov protokolov, overovaní a profilov

Pri vytváraní týchto platforiem si vyžadujú informácie a nútia nás identifikovať sa v rámci konkrétnych hraníc. Používatelia s najdôkladnejším overením identity často získavajú „odznak dôvery“ – formu hodnotenia zamaskovanú ako prejav úcty. Účasť na týchto platformách nie je povinná, avšak rozhodnutie nezúčastňovať sa predstavuje zámerný ústup z globálnej digitálnej ekonomiky. V rámci tohto ekosystému existujeme ako fragmentované identity, neustále

rozťahované, stláčané alebo pretvárané tak, aby zapadli do špecifického rámca rozhrania platformy. Proces neustálej rekonfigurácie identity je bežnou skúsenosťou pre tvorivých ľudí, ktorí sa usilujú o ekonomickú autonómiu. Ako zdôrazňujú umelkyne Nika Rukavina a Irena Krčelić, hľadanie tvorivej slobody často vyžaduje, aby sa umelci živili kombinovaním vedľajších zamestnaní a zároveň spravovali svoju online prítomnosť, dane a administratívne povinnosti (Rukavina, 2026; Krčelić, 2026). Zvládnutie podnikateľských zručností sa stáva nevyhnutnosťou. Byť umelcom často znamená vystúpiť z tradičného ekonomického systému, s výnimkou niekoľkých šťastlivcov podporovaných elitou. Menej šťastní umelci sa namiesto toho musia spoliehať na mnohostrannosť, rozdeľovať sa medzi viaceré vedľajšie zamestnania a sociálne roly, aby si mohli udržať svoju tvorivú dráhu. Orientácia v profesionálnom svete vyžaduje, aby tvoriví ľudia nadobudli marketingové zručnosti, ktoré sú dostatočne účinné na posilnenie kariéry, ale zároveň nie príliš dobré, aby sa nestali „predajcami“. Okrem seba propagácie sú potrebné vynikajúce manažérske zručnosti na koordináciu rôznych verzií seba samého v správnom čase. Nakoniec sa projektový manažment stáva povinnou súčasťou tvorivého procesu, keďže je potrebné udržiavať rovnováhu medzi rôznymi úlohami. Hoci koncept viacerých já nie je v umení novinkou, premenil sa na stratégiu prežitia.

Metafyzický jav neustálej premeny vlastnej identity interpretuje Johana Walsh vo svojej knihe *Girl Online* prostredníctvom odkazu na dielo Lewisa Carrolla *Alenka v krajine zázrakov* a jeho pokračovanie *Za zrkadlom* (Walsh, 2022). Alenka, zatiaľ čo sníva o inom svete, pozerá cez zrkadlo. Zrkadlo sa roztaví a preniesie ju do novej reality (Carroll, 1871). V priebehu celého diela Alenka v krajine zázrakov sa Alenka striedavo stáva obrovskou, mikroskopickou, gigantickou a vreckovou; podlieha neustálym procesom pretvárania. Walshová vo svojej analýze opisuje tento stav ako jeden z „alicovských subjektov“ (Walsh, 2022). Táto nestabilita odzrkadľuje situáciu moderného tvorivého človeka, ktorý je vystavený neustálemu toku systémov, ktoré sám nevytvoril. Podobne ako Alenka sa umelec musí orientovať v mnohých realitách a skreslených dimenziách len preto, aby prežil, a to všetko za súčasného oslavovania zo strany spektakulárnej zábavnej spoločnosti. Tvorcovia, ktorí sú pod tlakom, aby vyjadrili svoju identitu a prezentovali svoju prácu na týchto platformách, sa jednoducho snažia zorientovať v kráľovej nore neustálej technologickej akcelerácie. Alenka, odolná voči zmenám, prijíma novú verziu seba samej a hoci je vystavená novej vizuálnej kultúre a neznámym spôsobom komunikácie, je odhodlaná prechádzať temným, dezorientujúcim lesom obývaným bizarnými postavami.

Podľa kolektívu *Dark Forest Int* a Bogny Konior sa práve týmto stáva internet – temným lesom (Konior, 2020; Strickler, 2024). V reakcii na reklamy, sledovanie, trolling, senzáciechtivosť a ďalšie dravé správanie – dnešný internet je bojiskom. Idealizmus webu z 90. rokov je preč. Verejnosť a polo-Verejné priestory, ktoré sme vytvorili s cieľom rozvíjať našu identitu, budovať komunity a získavať vedomosti, ovládli sily, ktoré ich využívajú na získavanie rôznych druhov moci (trhovej, politickej, sociálnej atď.) (Strickler, 2024). V temnom lese neexistujú žiadne bezpečné lúky, kde by človek mohol nájsť pocit pokoja a kontroly. Ivana Tkalčičová živým spôsobom opisuje bezpečnú lúku a internet ako budúce miesta pre regeneratívne praktiky starostlivosti (Tkalčičová, 2026). Tkalčič ho označuje za les, ktorého káble sú prepojené s ekologickou sieťou

naša planéta. Les sa riadi filozofiou pomalosti a dostatočnosti, kde rast určujú hodnoty komunity a regenerácie. Ak by regeneratívne terény starostlivosti neboli ohrozené invazívnymi druhmi temného lesa, možno by sme nespadli do priepasti etického zlyhania, rovnako ako akceleračná ideológia Nicka Landa zlyháva pod tlakom kritiky. Tým, že odmietame klásť si otázku, komu technologická akcelerácia škodí, sa podieľame na vymazávaní tela, sociálneho a zraniteľných. Hoci Tkáčiková predstavuje utopickú víziu, jej ideológia sa zhoduje s výzvou Karen Briffovej na lokalizované mediálne programy (Briffa, 2026). Spoločne zdôrazňujú, ako by mali byť vedomosti a pokrok formované mierkou miestneho rozvoja.

Ako naznačila umelkyňa a aktivistka Angela Bettoni, neúprosne tempo technologického pokroku so sebou nesie riziko vzniku „strachu, že o niečo príde“ (FOMO), ktorý odsúva na okraj tých, ktorí vnímajú svet inak. Spomalením tohto pokroku môžeme zabezpečiť, aby profesionálne „úsilie“ umelcov so zdravotným postihnutím nebolo zatienené tlakom držať krok, ale aby bolo naopak podporované lokalizovanejším a zámernejším prístupom k pokroku. S cieľom spomaliť a vzbudiť aspoň malý zámer solidarity bol tento text upravený podľa niektorých usmernení uvedených v texte Bettoni. Napriek tomu, že naša túžba poskytovať starostlivosť je silná, temný les Technocénu prerastá a dusí antropocénny utopický les, čím sa idea „bezpečnej lúky“ stáva závislou od osobnej integrity. V

Podľa slov Bogny Koniorovej je temný les miestom, kde: Korene rastú nahor, koruna sa skláňa nadol: internet, ktorý obopína planétu, cirkuluje medzi satelitmi a podmorskými káblami (Konior, 2020). Keď sa korene obracajú k oblohe a koruny stromov tlačia nadol, les začína hovoriť prostredníctvom nás a pýta sa, kým sme ochotní sa stať, aby sme prežili. Podobne ako Alica, ktorú zastavila Húsenica a prinútila ju starostlivo formulovať svoje myšlienky, aj my sa ocitáme pred rovnakými otázkami: Kto sme v tomto novom svete? Ako táto nová realita mení našu tvorivú identitu? Ako sa chránime pred dravcami – a kedy sa nimi sami stávame? Komu dôverujeme?

S akými pravidlami súhlasíme? Podľa akých podmienok sa pohybujeme?

Fragmentácia identity v digitálnych prostrediach

Pri hľadaní identity online sa stávam príkladom pre samého seba. Ukazujú mi podobu seba samého, podobnú tej, ktorú zaznamenávajú algoritmy, do ktorých vstupujem, až kým nie som taký, aký sa mi páči na obrazovke. Na Tumblri, Instagrame a Pintereste si vytváram identitu prostredníctvom fotografií vecí, ktoré by táto identita rada mala. – (Walsh, 2022)

Aby mohla prejsť portálom do inej reality, Alicino telo sa natahuje, zhusťuje, zmenšuje, zväčšuje a stláča. Pri každom pokuse prispôbiť sa čelí novej verzii vlastného stávania sa. Hoci je neustále preformovanie jej tela poznačené neistotou a nepokojom, odmietnutie zmeny by úplne znemožnilo prístup k portálu. Transformácia tu nie je hrozbou, ale podmienkou prechodu. Podobná teória plynulého stávania sa objavuje v texte Alexandry Stroganovej, ktorá k médiám a identite pristupuje cez hydrofeministickú optiku (Stroganova, 2026). Tvrdí, že identita, ktorá je sprostredkovaná technológiami a mediálnymi nástrojmi v procese neustálej rekonfigurácie, spochybňuje antropocentrické a striktné rodovo podmienené naratívy.

Stroganovovej ilustrácia identity ako vody ponúka materiálny pohľad. Opierajúc sa o Baradovej ideológie, prostredníctvom ktorých sa nemateriálna sila materializuje, Stroganova demystifikuje osobné údaje tým, že si ich predstavuje ako tekutú menu (Barad, 2007; Stroganova, 2026).

V knihe *Glitch Feminism* píše Legacy Russell o umelkyni E. Jane (2016) a jej diele s názvom „NOPE“ manifest (Russell, 2020). Prvá veta v manifeste E. Jane znie: „Nie som umelkyňa identity len preto, že som čierna umelkyňa s viacerými ja“, čím odkazuje na svoj avatar „alter ego“ Mhysa. E. Jane uznáva, že konštrukcia ja, či už tvorivého alebo iného, je zložitá úloha a hlásenie sa k viacerým ja znamená boj proti patriarchálnemu zjednodušovaniu utláčaných tiel – „intersekciónálnych tiel, ktoré neúnavne a slávne putovali úzkymi priestormi“. Uchopiť „viaceré ja“ je preto činnosť, ktorá je vo svojej podstate feministická a tvrdí, že mnohorakosť je sloboda (Russell, 2020). Existovať v hraniciach jedného jediného ja znamená podriať sa rigidným normatívnym systémom. Byť zaradený do kategórie jedinej identity znamená nielen stať sa zraniteľným voči týmto systémom kontroly, ale aj stratiť schopnosť obývať viacero svetov, keď jeden z nich nevyhnutne zanikne.

Ideológia množstiev sa však už nespolieha výlučne na avatary a „alter ega“. Na to, aby v sebe obsahovala inú verziu ja, už nepotrebuje inú tvár, postavu ani meno. Vzhľadom na množstvo falošných účtov, botov a podvodov v temnom lese internetu sme nútení prepojiť našu identitu v reálnom svete s tou digitálnou. Hoci Všetky verzie nás samých sa rozširujú prostredníctvom rôznych platforiem s odlišnými identitami, pričom sú všetky navzájom prepojené. Všetky vychádzajú z tej istej osoby, všetky sú len našimi rozšíreniami. Ako vysvetľuje Kati Koivunen, profesionálna identita značky vyjadrená prostredníctvom médií funguje ako diferencovaná vrstva ja: nedá sa zredukovať ani na súkromnú osobnú identitu, ani na formálne profesionálne roly, no je vzťahovo prepletená s oboma (Koivunen; 2026). Tvrdí, že tvorba kurátorského online obsahu tvorí profesionálnu identitu značky umelca. Namiesto udržiavania prísneho oddelenia medzi profesionálnym online ja a súkromným ja navrhuje, aby autenticnosť vyplýva z uznania oboch ako neoddeliteľných súčastí ja. Práve táto časť našej tvorivej identity sa pohybuje cez digitálne vrstvy – to je to, čo Koivunen opisuje ako „autenticnosť“. Hoci autentické správanie môže pomôcť pri umeleckej prezentácii, Raffaella Menchetti varuje pred tenkou hranicou medzi prezentáciou a performativitou (Menchetti, 2026). Tvrdí, že by sme si mali dávať pozor, aby sme nepodľahli vplyvu tvorby vizuálne pútavého, ľahko stráviteľného obsahu (Menchetti, 2026).

Citát Yanceyho Strickela, jedného zo zakladateľov kolektívu Dark Forest: Pripojenie sa na internet znamená stať sa opäť individuum, osobou s úplne novým spôsobom bytia a miestom (Strickel, 2024). Znovu sa rodíme ako jednotlivci v novej sfére (Strickel, 2024). S každým pohľadom na naše obrazovky riskujeme, že budeme žiť únavný osud Alicy. Zvedavosť nikdy neprichádza bez cenu a v tomto prípade je tou cenou konfrontácia s neúprosnými premenami, ktoré sa všetky odohrávajú v nás. Ako píše Bogona Konior: Čím je život zložitejší a inteligentnejší, tým vyššiu cenu môže musieť zaplatiť v konflikte (Konior, 2020). Zložitosť orientácie medzi viacerými ja sa niekedy stáva tak vrstevnatou, že je v rozpore s našim vnímaním reality.

„...Húsenica si vybrala fajku z úst a pomalým, ospalým hlasom sa spýtala Alica: „Kto si?“ „To vlastne neviem, pane,“ odpovedala Alica. „Viem, kto som bola, keď som sa dnes ráno zobudila, ale odvtedy som sa už toľkokrát zmenila. Myslím, že teraz som iná osoba.“ „Čo tým myslíš?“ spýtal sa Húsenica. „Vysvetli to!“ „Nemôžem to vysvetliť, pane,“ povedala Alica, „lebo ja nie som sama sebou, viete.“ „Neviem,“ povedala Húsenica.“ – (Carroll, 1871).

Paul B. Preciado varuje pred tým, čo nazýva „amnézický feminizmus“ (Preciado, 2019). V úzkostnej, izolovanej a digitálne presýtenej spoločnosti nám feminizmus ako historicky plodný kľúč k archívom útlaku môže umožniť vysledovať mechanizmy zničenia pamäti, rozdrobenia identity a erózie tvorivej integrity. Preciado vysvetľuje, že amnézický feminizmus je neschopnosť feminizmu spomenúť si na vlastnú genealógiu, stratiť svoj hlas, zabudnúť na svoje zdroje a stratiť svoje archívy (Preciado, 2019). Umelkyňa Raffaella Menchetti tvrdí, že aby sa zabránilo strate pamäti a nástrahám digitálnej performativity, kde sú umelci pod tlakom, aby sa prispôbili online estetike diktovanej algoritmickou viditeľnosťou, mali by umelci okrem iného praktizovať „autoarchiváciu“ (Menchetti; 2026). Ide o prax, v rámci ktorej umelci dokumentujú a archivujú svoju online prítomnosť. Inšpirovaná slovami Hito Steyerlovej (2017) Raffaella zdôrazňuje využívanie „sebaarchivácie“ medzi umelcami ako stratégiu odporu proti digitálnemu zastaraniu a ako spôsob, ako získať kontrolu nad svojím verejným zobrazením.

Keď históriu píšú dobyvatelia, feminizmus sa nevyhnutne stáva obeťou amnézie (Benjamin, 1940). Keďže čas je čoraz viac pohlcovaný neúprosným obehom informácií a obsahu, túto amnéziu možno chápať nie ako pasívne zlyhanie pamäti, ale ako vynútený stav. Ide o systematické vymazávanie rodokmeňov, taktík a zakorenených vedomostí, ktoré kedysi umožňovali odpor. Preto pri stváraní našich mnohých já musíme mať na pamäti, že riskujeme stratu vlastného rodokmeňa a archívov. Ak zabudneme na zbrane, metódy a pasce našich utláčateľov, sme náchylní na ovplyvňovanie. Skôr než si to uvedomíme, pasce dravcov nás odvádzajú od vyjadrovania našich online já, odhryzávajú úlomky našej pamäti a zároveň sa preklzavajú cez zrkadlo do temného lesa.

Od Alice sa dozvedáme, že zabúdanie nie je zlyhaním ja, ale stavom vyvolaným dezorientáciou, rýchlosťou a prebytkom. Pamäť sa rozplýva nie preto, že by identita bola slabá, ale preto, že prostredie vyžaduje neustálu adaptáciu bez prestávky na ukladanie spomienok. V tomto zmysle Alicina amnézia odzrkadľuje tú našu: identitu roztriahnutú naprieč platformami, nútenú podávať výkon a zároveň strácať kontinuitu. Proti tomuto vymazaniu sa feministická spomienka prostredníctvom archivovania, citovania a telesného spomínania stáva aktom odporu. Spomínať si na svoju genealógiu znamená spomaliť pád, zanechať stopy pri prekĺznutí cez zrkadlo a získať späť autorstvo nad sebou samým, ktoré sa odmieta nechať úplne zachytiť algoritmickým časom. Iba tým, že zostaneme ukotvení vo vlastných rodokmeňoch, naladení na mnohorakosť, ktorá už v nás prebýva, môžeme rozšíriť naše mnohoraké ja online. Vďaka tomuto zakorenenému spomínaniu sa digitálne ja nerozpadajú na izolované prejavy, ale zostávajú vzťahové, zodpovedné a schopné niesť význam prameniacy z nášho tvorivého zdroja.

Tvorba umenia v tých najnezvyčajnejších digitálnych prostrediach

Paralelne s umeleckou tvorbou založenou na identite môže každá verzia nás samých, stváraná prostredníctvom platforiem, vytvárať svoj vlastný kreatívny prejav. Naše online mnohorakosti prechádzajú novými afektívnymi stavmi, myšlienkami a zážitkami, ktoré síce sú digitálne archivované, no zostávajú uložené v telesnej pamäti. V reakcii na dominantný vplyv technologických infraštruktúr nesú multimediálni umelci zodpovednosť za mobilizáciu online osobností ako činiteľov trenia v rámci digitálnych prostredí. Ursula Le Guin vo svojej teórii fikcie „Carrier Bag Theory“ vysvetľuje, že ak človek vníma technológiu menej ako lineárnu, progresívnu zbraň nadvlády slúžiacu na zabíjanie času a zaobchádza s ňou ako s nákupnou taškou, naruší tým rigidnú štruktúru a úzku perspektívu zakorenenú v naratívach o vede a technológii (Le Guin; 1986). Využitím tých istých zručností, ktoré sme si osvojili v procese vytvárania viacerých online já, disponujeme vedomosťami potrebnými na dekontextualizáciu platforiem prostredníctvom nášho tvorivého vyjadrenia. Ako tvrdí Benjamin Bratton, úlohou nie je odporovať, ale prekoncipovať (Bratton, 2015).

Digitálne systémy čoraz viac ovplyvňujú formovanie osobnosti, a to do takej miery, že mnohí príslušníci generácie Z – takzvaní „digitálni domorodci“ – uvádzajú, že sa online cítia autentickjší než v reálnom svete (Frommer, 2024). V diele *Simulakrá a simulácia* Jean Baudrillard tvrdí, že nadprodukcia kultúry, znakov a obrazov vytlačila skutočnosť a vytvorila stav hyperreality (Baudrillard, 1981). Pre digitálnych domorodcov už tento stav nie je len teoretický, ale je ich každodennou skúsenosťou; realita už bola prehodnotená a prekonfigurovaná. Táto zmena si vyžaduje zodpovednosť za vytváranie pozorných ciest, ktoré budú viesť nové generácie používateľov temným lesom internetu. Tí, ktorí čelia dezorientácii, uviazli v kolotoči obsahu, sú zvedení algoritmickou prefíkanosťou a manipuláciou umelej inteligencie a stratili túžbu tvoriť, si vďaka „nákupnej taške“ zachovávajú nástroj na bezpečné objavovanie. Archivovanie stôp online ja je nevyhnutný aspekt zachovania spojitosti medzi digitálnymi množstvami a telesným ja. Akty spomínania chránia pred amnéziou a ponúkajú orientáciu a istotu v temnom lese, namiesto úniku z neho.

Táto cesta je obzvlášť náročná pre novú generáciu fotografov a umelcov, ako je Tianjun Li. Pri snahe osvojiť si nové generatívne nástroje umelej inteligencie a ich potenciál sa umelci pracujúci s fotografiou musia vyrovnáť s otázkou hodnoty svojej tvorivej práce. Li si preto uvedomil, že ak chce odlíšiť svoju tvorbu od tej generovanej umelou inteligenciou, hodnota spočíva práve v jeho tvorivom procese. Cesty, ktoré podnikol, aby urobil fotografiu, prekročenie hraníc, aby zaklopal na dvere cudzieho človeka, zadržané dychy pri čakaní na ten správny záber, ležanie v tráve a čakanie na ten hmyz. Nepopiera však potenciál generatívnych a digitálnych nástrojov a platforiem, len zdôrazňuje dôležitosť ich jasného a zámerného využívania. „Nejde o to brániť sa zmene, ale o to, aby sme sa v nej pohybovali premyslene – aby sme si v prípade potreby zvolili pomalosť, vytvárali úprimnú digitálnu prítomnosť a v čoraz viac algoritmizovanom svete vytvárali priestor pre zraniteľné, komplexné a ľudské prejavy.“ (Li, 2026)

Na základe mojich vlastných skúseností s digitálnymi platformami sa snažím zasadzovať svoje súčasné zážitky do kontextu zážitkov mojich predkov. Toto hľadanie kontinuity ma vedie mojou cestou temným lesom, pričom moja vlastná identita slúži ako prostriedok, prostredníctvom ktorého sú platformy demystifikované, reflektované a kriticky prepracované. Táto metodológia je najjasnejšie vyjadrená v mojom projekte „Why Wouldn't You Date Me?“, ktorý vznikol v priebehu ročného zapájania sa do zoznamovacích aplikácií, ako sú Tinder, Hinge a Feeld.

Ako záverečné predstavenie som absolvovala sériu rande s cudzími ľuďmi, ktorých som spoznala prostredníctvom zoznamovacích aplikácií. Tieto rande boli vysielané naživo a premietané vo verejnom priestore v mojom rodnom meste. Diváci mohli počas sledovania prostredníctvom aplikácie posilať nám v reálnom čase príkazy, ktoré ovplyvňovali priebeh rande. Predstavenie bolo novou interpretáciou balkánskej tradície dvorenia, v ktorej prítomnosť a dohľad členov rodiny počas procesu dvorenia formovali správanie zamilovaného páru. Dnes, keď sa hľadanie partnera presúva na digitálne platformy, to, čo kedysi riadila rozšírená rodina, teraz riadi algoritmus. Projekt skúmaním alternatívnych spôsobov využitia streamovacích technológií spochybnil gamifikáciu intimity zakorenenú v zoznamovacích platformách. Využila som premenlivú povahu svojej identity, aby som prepojila svoje skúsenosti so zoznamovacími aplikáciami so skúsenosťami balkánskych žien. Stala som sa Alicou, ktorá spadla do kráľovej nory digitálneho zoznamovania, a prostredníctvom digitálnych platforiem som znovu inscenovala tradičné rituály dvorenia, aby som zdôraznila paralely medzi algoritmickou a patriarchálnou autoritou.

Všetky naše spoločenstvá, hoci sú formované syntetickými procesmi platforiem, si zachovávajú schopnosť vytvárať nové spôsoby prepojenia zakorenené v telesnej skúsenosti, afekte a prítomnosti. Keď sa identity vytvorené platformami nepovažujú za nástroje optimalizácie či nadvlády, ale za obsah nákupnej tašky, ktorá dokáže pojmúť archívy, genealógie a alternatívne logiky, lineárny príbeh technologického pokroku sa začína rozpadávať. V rámci tejto zmeny nahrádza redesign odpor ako metódu angažovanosti.

Aby sme sa mohli orientovať v temnom lese bez toho, aby sme stratili orientáciu, musíme mať svoj archív pri tele. Akty spomínania zachovávajú kontinuitu medzi digitálnymi množinami a stelesneným ja, chránia pred amnéziou a zároveň umožňujú pohyb v rámci technologických systémov. V tomto zmysle sa orientácia na platformách stáva etickou a tvorivou praxou: nie únikom pred mediáciou, ale zámernou reorientáciou v jej rámci, kde význam zostáva otvorený pre prekonfiguráciu.

Rastúca rebélia voči digitálnym prostrediam

Natiahnuté, rozšírené, zmenšené, zväčšené, predĺžené, zhustené, stlačené, rozpitvané, fragmentované... Vcucnuté cez obrazovky a vliate do formy platformy rozhranie. Pevná forma vytvorená z kódovaných protokolov, latentnej ideológie a systémovej kontroly. Putujeme úzkymi priestormi miliónov optických káblov, pričom sme odkázaní na prežitie bez návodu na použitie. Všetky naše mnohoraké ja boli vycvičené utlačateľskými systémami zamaskovanými za prepojenie. Toto prepojenie samo osebe obsahuje rovnakú silu na prekonfiguráciu identity. Všetko, čo potrebujeme na narušenie procesu

tvorby identity, je zakódované v nás. Tým, že sme obmedzili platformy, už sme si do tašky nazbierali všetky nástroje, formy a metódy premeny. Z tohto východiskového bodu sa môže vytvoriť potenciál vzbury v rámci digitálnych platforiem.

Pružnosť funguje ako spôsob odporu proti zlomeniu. Vo fyzike pružnosť opisuje schopnosť telesa odolávať deformácii a vrátiť sa do pôvodného stavu po odstránení vonkajšej sily (Landau & Lifshitz, 1986). Keď je stlačená formou

V rámci platformy sa identita roztáhuje a dočasne prispôsobuje, prispôsobujúc sa tvarom, ktoré platforma vyžaduje, aby sa stala čitateľnou a vyjadriteľnou v rámci jej obmedzení. Tento moment rekonfigurácie však nemusí nastať len v reakcii na požiadavky platformy. Pružnosť tiež umožňuje aktívnu činnosť, resp. schopnosť zámerné meniť podobu tvárou v tvár nátlakovému tlaku. Namiesto toho, aby sme podľahli formujúcej sile platformy, môžeme transformáciu využiť ako stratégiu proti nej.

Táto logika sa odráža v závere románu *Alica v krajine zázrakov*, počas Alicinho stretnutia s Červenou kráľovnou a jej kartovými vojakmi. Ohromená brutalitou súdneho procesu Alica na chvíľu zabúda, že jej schopnosť premeny jej umožňuje obnoviť rovnováhu

mocenské pomery, aby posunula hranice situácie, v ktorej sa nachádza. Keď si spomenie na svoju schopnosť pretvárať sa, vyvolá obrovskú verziu seba samej a využíva svoj rozmer ako prostriedok odporu. Tým, že svojou veľkosťou ohromí súd, destabilizuje jeho autoritu a prinúti ho k úteku. V tomto bode sa pružnosť stáva viac než len adaptívnou flexibilitou; prejavuje sa ako aktívna taktika. Transformácia, keď je vyžiadaná a nie vnucená, mení deformáciu na silu a tlak na možnosť.

Ak platforma funguje ako proces výroby foriem, stačí siahnuť do tašky a nahradiť očakávanú formu tou, ktorá tam nepatrí. Toto prerušenie cyklu nie je len naivným vzdorom. Je to zámerné vloženie neočakávaného vstúpiť do priestoru, ktorý vyžaduje konformitu. V dôsledku toho narúšame zjednodušujúci naratív identity vytváraný platformami tým, že budujeme nové prepojenia. Takéto odvážne činy vytvárajú lúky nádeje a oživujú túžbu tvoriť, vytvárať a vyjadrovať sa. Ako vysvetľuje Nika Rukavina vo svojom texte: „Umenie je hlboký most spájajúci ľudí s ich najvnútornejším ja. Odráža ľudskú skúsenosť, zachytáva naše emócie, príbehy a predstavivosť, ktorá presahuje jazyk a čas“ (Rukavina, 2026). Tvorba umenia prostredníctvom presúvania verzií našich mnohorakých ja v rámci už existujúcich platforiem je nápravným činom. Vnášanie verzie seba samého do priestoru, kde táto verzia nezodpovedá očakávanej norme, nie je len prostriedkom na budovanie mostov medzi našim najvnútornejším a mnohorakým ja; je to aj spôsob, ako vytvárať prepojenia s ostatnými, ktorých formujú tie isté infraštruktúrne obmedzenia. Keďže život sa stáva čoraz zložitejším a korene z temného lesa siahajú za obzor, pričom zúženie identity, ktoré nám vnucujú platformy, paradoxne vytvára nové body styku. Schopnosť preplávať medzi bujnými koreňmi a posúvaním predstáv o sebe samých vytvárame prevratné mosty prepojenia medzi našimi mnohostami a mnohostami druhých, čím pretvárame práve tie siete, ktoré sa kedysi snažili nás obmedziť.

Referencie:

Baudrillard, J. (1981). Simulakrá a simulácia. University Of Michigan Press.

Barad, K. (2007). Stretnutie s vesmírom na polceste: Kvantová fyzika a prepletenie hmoty a významu. Duke University Press.

Benjamin, W. (1940). Tézys o filozofii dejín. V knihe *Illuminations* (preklad H. Zohn, s. 253–264). Harcourt Brace Jovanovich.

Bratton, B. H. (2016). *The Stack*. MIT Press.

Bettoni, A. (2026). Prístupnosť online – Rovnaké práva na digitálne médiá. *Formy prítomnosti – osvedčené postupy pri využívaní médií od umelcov pre umelcov v Európe*. Lapland UAS. Prístupnosť online

Briffa, K. (2026). Osvedčené postupy v oblasti médií. *Formy prítomnosti – osvedčené postupy pri využívaní médií od umelcov pre umelcov v Európe*. Lapland UAS. Prístupnosť online

Carroll, L. (1865). *Alenka v krajine zázrakov*. Macmillan.

Carroll, L. (1871). *Za zrkadlom a čo tam Alica našla*. Macmillan.

Koivunen, K. (2026). Budovanie profesionálnej značky na sociálnych médiách. *Formy prítomnosti – osvedčené postupy pri využívaní médií od umelcov pre umelcov v Európe*. Lapland UAS. Dostupné online

Konior, B. (2020). Teória temného lesa na internete (*Flugschriften*, zväzok 6). *Flugschriften*.

Krcelic, I. (2026). Kto je profesionálny umelec? V publikácii „*Formy prítomnosti – osvedčené postupy pri využívaní médií od umelcov pre umelcov v Európe*“. Lapland UAS. Dostupné online

Landau, L. D., & Lifshitz, E. M. (1986). Teória pružnosti (3. vyd., zväzok 7). Pergamon Press.

Land, N. (2011). Strojová túžba. V R. Mackay & R. Brassier (Eds.), *Fanged noumena: Zoznam diel 1987–2007* (s. 319–337). Urbanomic/Sequence Press.

Le, U. K., & Le, U. K. (2024). Teória fikcie ako nákupnej tašky. *Cosmogenesis*. Li, T. (2026). Umelá inteligencia, kreativita a prítomnosť umelca v digitálnom veku. *Formy prítomnosti – osvedčené postupy pri využívaní médií od umelcov pre umelcov v Európe*. Lapland UAS. Dostupné online

Menchetti, R. (2026). Profesionálna mediálna prítomnosť. *Formy prítomnosti – osvedčené postupy pri využívaní médií od umelcov pre umelcov v Európe*. Lapland UAS. Dostupné online

Viac ľudí z generácie Z a mileniálov uvádza, že sa cítia viac sami sebou „online“ ako „offline“. (2024). The New Consumer. <https://newconsumer.com/2024/09/consumer-trends-highlights-digital-natives-tiktok-china-food-as-medicine/>

Preciado, P. B. (2019). Byt na Uránu. Fitzcarraldo Editions.

Rukavina, N. (2026). Smerom k spravodlivejšej budúcnosti pre umelcov. Formy prítomnosti – osvedčené postupy pri využívaní médií od umelcov pre umelcov v Európe. Lapland UAS. Dostupné online

Russell, L. (2020). Glitch Feminism. Verso Books.

Tkalčić Ivana, I. (2026). Budúce médiá: Smerom k regeneratívnej praxi starostlivosti. Formy prítomnosti – osvedčené postupy pri využívaní médií od umelcov pre umelcov v Európe. Lapland UAS. Dostupné online

Samman, N. (2023). Nadim Samman. Vydavateľstvo Hatje Cantz.

Strickler, Y., & Collective, F. (2024). Antológia internetu „The Dark Forest“. Walsh, J. (2022). Girl Online.

Verso Books.

Kto je profesionálny umelec?

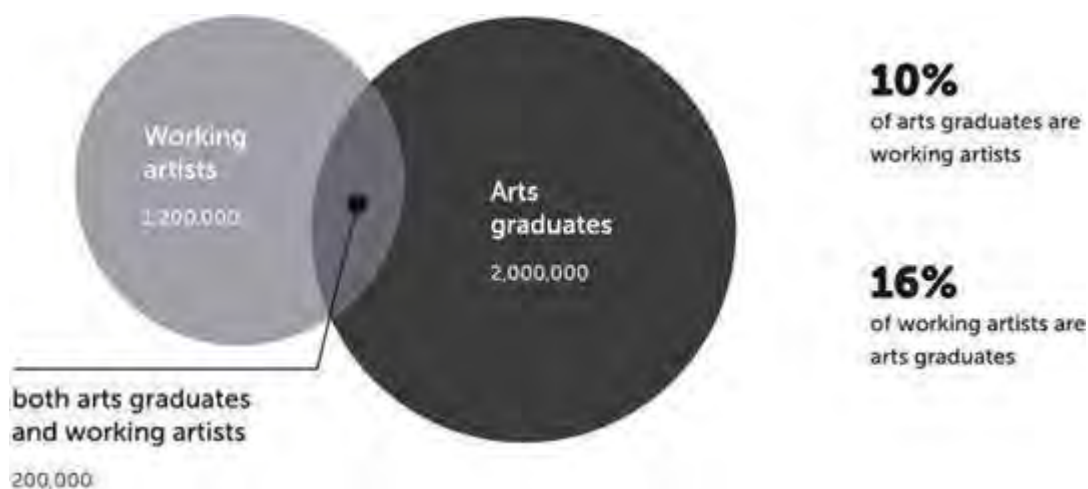
Irena Krčelić, umelkyňa v rezidenčnom pobyte v Turku, jeseň 2023

Pojem „profesionálny umelec“ sa na prvý pohľad môže zdať jednoznačný a naznačovať osobu, ktorá si umením zarába na živobytie. Správa o pracujúcich umelcoch z roku 2019, ktorú vypracoval The Clark Hulings Fund, však navrhuje nuansovanejšiu definíciu, ktorá zohľadňuje ako uznanie na trhu, tak aj profesionálny zámer.

Profesionálny umelec je podľa tejto správy definovaný ako niekto, kto aktívne predáva svoje diela, čím preukazuje ich komerčnú životaschopnosť, a kto sa snaží získať svoj primárny príjem z umeleckej tvorby.

Táto definícia zohľadňuje komplexnú realitu, v ktorej sa mnohí umelci živia aj inými povolaniami, ako je napríklad vyučovanie či práca barmana, alebo sa spoliehajú na príjem partnera či rodičov, pričom sa naďalej zameriavajú predovšetkým na svoje umelecké zručnosti.

Okrem toho cesta k tomu, aby sa človek stal profesionálnym umelcom, často odporuje bežnému očakávaniu, že formálne umelecké vzdelanie je nevyhnutným predpokladom.

Obrázok 1.

Správa „Artists Report Back“ z roku 2014 odhaľuje, že v Spojených štátoch 40 % aktívnych umelcov nemá bakalársky titul v žiadnom odbore a len 16 % z nich má titul priamo súvisiaci s umením. Táto štatistika spochybňuje zaužívaný naratív a zdôrazňuje rozmanité a nelineárne cesty, ktorými sa umelci často uberajú pri profesionalizácii svojej tvorby.

Hoci sa pojem „profesionálny umelec“ môže na prvý pohľad zdať jednoduchý, v skutočnosti je to všetko iné ako jednoznačné. Pre porovnanie si predstavte situáciu, v ktorej prieskum zameraný na zubárov ukáže, že profesionálny zubár je charakterizovaný ako niekto, kto poskytuje zubné služby a usiluje sa získať svoj hlavný príjem z praxe zubného lekára. V skutočnosti sa však musí venovať aj ďalším zamestnaniam, napríklad práci barmana, alebo sa spoliehať na príjem manžela či rodiča, aby sa uživil.

Predstavte si navyše, že 40 % aktívnych zubných lekárov nemá bakalársky titul v žiadnom odbore a len 16 % má titul priamo súvisiaci so zubným lekárstvom. Takýto scenár by sme považovali za absurdný a pre zubárov, právnikov, architektov a iné profesie za úplne neprijateľný, avšak v oblasti umenia je takáto situácia v dôsledku viacerých faktorov považovaná za normálnu, pričom najdôležitejším z nich je absencia zmysluplnej regulácie. Použitie amerických štatistík je zámerné, predovšetkým preto, že americký trh s umením má jednotný jazyk, čo zjednodušuje analýzu.

Situácia v Európe je výrazne zložitejšia a štatistiky, ktoré sa odtiaľ dostávajú, sú ešte skľučujúcejšie. Jazyková a kultúrna rozmanitosť v Európe ešte viac komplikuje situáciu na trhu s umením, čím sa orientácia na ňom stáva náročnejšou. V dôsledku toho údaje z Európy vykresľujú ešte pochmúrnejší obraz o profesionálnych vyhliadkach umelcov.

Záver je zarážajúci: len približne jeden z desiatich absolventov umeleckých škôl na oboch stranách Atlantiku bude pokračovať v tejto oblasti a pracovať ako profesionálny umelec. To poukazuje na významnú chybu vo vzdelávacom systéme. Nie je to len otázka toho, že umelci majú ťažkosti nájsť si svoje miesto na trhu; ide aj o to, ako je umelecké vzdelávanie štruktúrované a ako je odtrhnuté od reality umeleckého trhu. Údaje zo správy Clark Hulings Fund o pracujúcich umelcoch nepopierateľne dokazujú, že umelci sú v podstate podnikatelia.

Majú špecifické potreby a požiadavky, aby sa mohli vo svojom odbore rozvíjať a prosperovať. Súčasné vzdelávacie programy však zrejme nie sú dostatočne pripravené na to, aby ich na tieto výzvy pripravili. Často nedokážu poskytnúť umelcom potrebné zručnosti a vedomosti na to, aby sa dokázali orientovať v obchodnej stránke svojho povolania. Táto medzera vo vzdelávaní prispieva k nízkej miere absolventov umeleckých odborov, ktorým sa darí uživiť sa v umeleckom svete. Je preto zrejmé, že je potrebná zásadná revízia prístupu k umeleckému vzdelávaniu, ktorá by bola viac v súlade so skutočnými požiadavkami na úspešnú umeleckú kariéru v dnešnom svete.

V súčasnosti je v našom združení 1 358 aktívnych profesionálnych umelcov a naša práca a vplyv sa prehodnocujú každé štyri roky.

Členstvo v združení prináša viacero výhod, najmä pokiaľ ide o finančnú podporu a sociálne zabezpečenie. Umelci majú nárok na rôzne daňové úľavy a ministerstvo kultúry hradí ich zdravotné poistenie a príspevky do dôchodkového fondu, čím rieši kľúčové otázky, ako je zdravotná starostlivosť a dôchodkové zabezpečenie pre umelcov pracujúcich na živnostenský list.

Cieľom takejto podpory je poskytnúť istotu, ktorá by aspoň teoreticky podporila trvalejšiu a sústredenejšiu tvorivú prácu. V praxi by však umelec musel byť naivný, keby sa na túto podporu spoliehal. Napríklad dôchodkový program poskytuje mesačný dôchodok vo výške iba 200 – 250 EUR, čo je menej ako hranica chudoby, a ostatné dávky sú rovnako minimálne, takže neposkytujú žiadnu významnú podporu.

Tieto dve cesty odrážajú dvojitý prístup v chorvátskej kultúrnej politike: jeden, ktorý umožňuje prakticky komukoľvek ľahký vstup do sveta umenia, a druhý, ktorý ponúka aspoň určité hmatateľné výhody a podporu pre profesionálnych umelcov.

Dva zaujímavé príklady z Chorvátska

TISJA KLJAKOVIĆ BRAIĆ

Tisja Kljaković Braić, plodná umelkyňa, maliarka, spisovateľka a ilustrátorka, ktorá pôsobí na chorvátskej umeleckej scéne už vyše dvoch desaťročí, predstavuje presvedčivý príklad toho, ako nájsť ideálnu rovnováhu medzi umeleckou autenticitou a dopytom na trhu. Jej prelomový moment nastal pred približne piatimi rokmi, keď sa zdanlivo „zo dňa na deň“ stala slávnou a Braić sa tak za pár mesiacov stala všeobecne známou osobnosťou.

Zlomovým bodom bolo Braićovo rozhodnutie začať na sociálnych médiách zverejňovať vtípné karikatúry stredomorského manželského života pod jednoduchým názvom „Oni“, ktoré s humorom zachytávali každodenný život staršieho manželského páru.

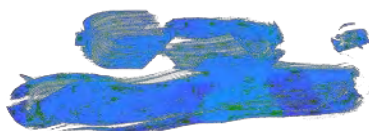
Obrázok 2. Obálka knihy

To, čo spôsobilo, že Braićovej diela hlboko rezonovali s publikom, bola jej jedinečná kombinácia humoru a kultúrnej špecifickosti. Jej diela, preniknuté charakteristickým dialektom a temperamentom Dalmácie a vyznačujúce sa výraznými jednoduchými čiarami a tvarmi, zasiahli citlivú strunu a zaujali publikum svojou otvorenosťou, drzosťou, úprimnosťou a humorom.

Obrázok 3. *Nejedz! Najprv to musíme odfotiť.*

To odráža silu pochopenia svojho publika a prispôsobenia vlastného tvorivého vyjadrenia bez straty podstaty vlastného umeleckého hlasu. Braiçovej schopnosť vnímať, po čom trh túžil, a zároveň zostať verná svojej umeleckej citlivosti, ju vyzdvihuje ako príklad úspešného zvládnutia zložitej súhry medzi tvorivým vyjadrením a jeho obchodnou stránkou.

BITE ART

Výtvarná umelkyňa *Ana Šerić*, absolventka Akadémie výtvarných umení v Záhrebe, si vďaka svojmu inovatívnemu projektu „Edible Art“ vybudovala jedinečné miesto na chorvátskej umeleckej scéne. Jej projekt BITE ART predstavuje spojenie kulinárskeho zážitku a propagácie výtvarného umenia. Vyniká ako inovatívna kombinácia tradičného remesla a moderného umenia, ktorej cieľom je prispieť k väčšej dostupnosti a viditeľnosti diel chorvátskych výtvarných umelcov.

Obrázok 4. Projekt „Edible Art“. Bite Art.

Úspech projektu BITE ART spočíva v jeho schopnosti zachytiť podstatu národnej kultúry v jedinom atraktívnom produkte.

Vďaka začleneniu umeleckých diel do tradičného chorvátskeho pikantného korenistého koláčika (paprenjak) Šerićová nielen rozšírila dosah chorvátskeho výtvarného umenia, ale aj predstavila nový koncept, ktorý premostňuje priepasť medzi umením a verejnosťou. Týmto krokom zaplnila doposiaľ neuspokojenú potrebu trhu a zabezpečila komerčnú životaschopnosť projektu tým, že vyplnila bolestivo chýbajúcu medzeru v ponuke dostupných umeleckých suvenírov.

Šerićov prístup je príkladom toho, ako môžu umelci skúmať netradičné médiá s cieľom vytvoriť zmysluplné a úspešné umelecké projekty, ktoré rezonujú s cieľovým publikom.

Obrázok 5. Hrvoje Majer – *Tajomné krajiny*

Hrvoje Majer je maliar tých najtichších vecí, ako sú portréty tajomných mladých mužov plných nevyrozprávaných príbehov, ktorí meditujú uprostred posvätného útočiska zvaného Príroda. Na scéne prekypujúcej jasnou neónovo zelenou farbou žijú svoje tiché životy vo svete, ktorý majstrovsky vytvoril jeden z najcitlivejších súčasných chorvátskych mladých umelcov.

Obrázok 6. BITE ART – Marko Tadić – *Rekonštrukcia spomienok*

Marko Tadić trpezlivo vytvára svoje vlastné súkromné svety, z ktorých každý má svoj originálny príbeh rozprávaný formou strohých, takmer monochromatických koláží alebo výrazných kresieb vytvorených na starých mapách, pohľadniciach a fotografiách. Zredukované na archetypálnu úroveň, jeho diela sa vymykajú jednoduchým a priamym vysvetleniam... tak ako to zvyčajne robia sny.

Obrázok 7. BITE ART Ana Kolega – *More a láska*

Ana Kolega vás pozýva na cestu do Dalmácie minulosti: farebný spomienkový záblesk plný veselých lodí, námorníkov v pruhovaných košeliach, trpezlivých neviest a množstva rozlúčkových bozkov. Jej maľované príbehy sú ako staré sentimentálne filmy – čo nie je nič zvláštne pre takú zapálenú romantickú dušu a vášnivú tanečnicu tanga, akou je Ana.

Obrázok 8. BITE ART – OKO – *Proroci*

OKO je výtvarná umelkyňa, ktorá často kombinuje rôzne mestské a pouličné techniky. Hoci je vynikajúcou kresliarkou – stačí sa pozrieť na virtuózne štýl jej surrealistických portrétov –, venuje sa aj inštaláciám a performanciám. Tajomná a skromná OKO vždy prekvapí naše zmysly.

Nováčikovia na scéne

Aby umelci uspeli, musia nielen ovládať zvolené médium, ale aj orientovať sa v zložitostiach obchodného sveta.

Príchod digitálnych médií priniesol do tohto prostredia nové príležitosti. Digitálne platformy zdemokratizovali umenie a umožnili umelcom osloviť globálne publikum bez tradičných sprostredkovateľov, ako sú galérie alebo agenti.

Skutočnú revolúciu však prináša technológia blockchain, ktorá ponúka revolučný spôsob správy autorských práv a overovania pravosti diel. To umelcom poskytuje bezprecedentnú moc a umožňuje im zachovať si úplnú kontrolu nad svojou tvorbou a získať autorské honoráre priamo, a to aj z ďalšieho predaja. Tento systém efektívne vylučuje sprostredkovateľov a zabezpečuje, že umelci dostanú svoj oprávnený podiel z každého predaja alebo ďalšieho predaja svojich diel.

Tento nový model, hoci sa stále vyvíja, predstavuje významný posun smerom k spravodlivejšiemu a na umelcov zameranému umeleckému trhu a je veľmi zaujímavé sledovať, aké zmeny prinesie.

Trnava, Slovensko Workshop Week 2024

Smerom k spravodlivejšej budúcnosti pre umelcov

Nika Rukavina, umelkyňa v rezidenčnom pobyte v Laponsku, jeseň 2024

Kto je umelec?

Keď ma požiadali, aby som napísala o tom, kto sa kvalifikuje ako umelec, zistila som, že sa potýkam s širšou a zložitejšou otázkou: **čo je umenie, prečo je dôležité a ako sa my, umelci, orientujeme v zložitej dynamike našej práce?** Tieto otázky nie sú ani nové, ani ľahko zodpovedateľné, ale sú kľúčové pre pochopenie úlohy umelcov v spoločnosti.

Umenie vo všeobecnosti – a to výlučne z môjho osobného pohľadu – je hlbokým mostom spájajúcim ľudí s ich najvnútornejším ja. Odráža ľudskú skúsenosť a zachytáva naše emócie, príbehy a predstavivosť spôsobmi, ktoré presahujú hranice jazyka a času. Niet divu, že umenie nadobúda toľko podôb a naďalej prekvitá, aj keď finančný zisk nie je hnacou silou jeho tvorby.

Z tohto hľadiska by sa za umelca dal považovať každý, kto nachádza kreatívne spôsoby, ako sa vyjadriť. Rozhodnutie venovať sa umeniu ako povolaniu však vyžaduje oveľa viac: oddanosť, zručnosť a často aj schopnosť orientovať sa v zložitých systémoch, aby si človek mohol zarobiť na živobytie prostredníctvom umenia. Rozdiel medzi tvorbou umenia a snahou žiť z umenia nespočíva len v talente, ale aj v ekonomických a sociálnych štruktúrach, ktoré definujú umenie ako povolanie.

Výzvy pre profesionálnych umelcov v EÚ

Definícia toho, čo znamená byť umelcom – a kto sa za umelca považuje – je predmetom diskusie v celej Európe. Každý členský štát EÚ má svoje vlastné definície a kritériá, čo sťažuje úsilie o vytvorenie jednotnej politiky. Tieto rozdiely sa jasne prejavili počas krízy spôsobenej COVID-19, ktorá odhalila zraniteľnosť umelcov a pracovníkov v kultúrnej oblasti na celom kontinente. V závere pracovného plánu pre kultúru na roky 2019 – 2022 sa uvádza, že Európa musí stavať na svojich tvorivých a kultúrnych aktivitách.

Mobilita umelcov a odborníkov v oblasti kultúry a kreatívneho priemyslu, šírenie a preklad európskeho obsahu, odborná príprava a rozvoj talentov, spravodlivé odmeňovanie a pracovné podmienky, prístup k financovaniu a cezhraničná spolupráca sú témami, ktoré sú predmetom osobitného záujmu pre výskum a výmenu na európskej úrovni.

Vnímať umenie ako abstraktný výsledok znamená vnímať ho aj ako pracovný materiál, proces a tvorbu umeleckého diela, a práve tu sa stretávame s neistou prácou, pre ktorú je charakteristické zamestnanie na projektovej báze, kolísavý príjem a obmedzená sociálna ochrana. Mnohí umelci sú samostatne zárobkovo činní alebo pracujú na čiastočný úväzok a kombinujú viacero zamestnaní, aby vyžili. Na rozdiel od zamestnancov v pracovnom pomere často nemajú prístup k zdravotnému poisteniu, dôchodkom ani platenému voľnu. Túto krehkosť ešte zhoršuje nepredvídateľná povaha umeleckého úspechu a skutočnosť, že mnohí umelci svoju prácu vykonávajú výlučne z vášne a lásky k nej, pričom tá je zriedka motivovaná samotným dopytom na trhu.

Riešenie týchto problémov si vyžaduje koordinovaný prístup na úrovni celej EÚ. Pracovný plán EÚ pre kultúru na roky 2019–2022 zdôraznil potrebu systémových zmien, pokrok však bol nerovnomerný. Napríklad Luxembursko poskytuje svojim

umelcov, zatiaľ čo Írsko v roku 2022 spustilo pilotný program „Základný príjem pre umenie“. Tieto iniciatívy sú sľubné, avšak bez nadradených právnych predpisov EÚ pretrvávajú rozdiely, v dôsledku čoho sa mnohí umelci musia vyrovnávať s nejednotnými systémami v jednotlivých členských štátoch.

V kultúrnom pláne EÚ na roky 2023 – 2026 sa uvádza, že teraz viac než kedykoľvek predtým existuje naliehavá potreba ďalej posilňovať odolnosť kultúrneho a kreatívneho sektora (CCS), podporovať jeho oživenie a rozmanitosť, povzbudzovať jeho angažovanosť v súvislosti s cieľmi udržateľnosti, využívať nové trendy, ktoré urýchlila pandémia,

aj v digitálnom prostredí, a zabezpečiť spravodlivé pracovné podmienky pre všetkých odborníkov v kultúrnom a kreatívnom sektore, aby sa z tohto nezávislého a dynamického sektora mohlo ozvať viac hlasov.

Na nižšie uvedených grafoch môžete vidieť prínosy, ktoré umelci získavajú vo svojich príslušných krajoch; údaje pochádzajú z pracovného plánu EÚ na roky 2019 – 2022, takže niektoré údaje sa mohli zmeniť.

MEMBER STATE	UNEMPLOYMENT BENEFIT	DISABILITY ALLOWANCE	SICKNESS BENEFIT	HEALTH INSURANCE	MATERNITY/ PATERNITY LEAVE	BASIC PENSION	SUPPLEMENTARY PENSION	EARLY PENSION FOR DANCERS/PERFORMERS WITH SHORT CAREER SPAN ^(*)	WORK ACCIDENT	VOCATIONAL TRAINING, CAREER TRANSITION AID	FAMILY ALLOWANCES	OTHER
Austria						x						
Poland ^(b)								x		x		
Portugal	x	x						⁽ⁱ⁾	x	⁽ⁱ⁾		x
Romania	⁽ⁱ⁾		⁽ⁱ⁾	⁽ⁱ⁾	⁽ⁱ⁾				⁽ⁱ⁾			⁽ⁱ⁾
Slovenia			x	x	x		x	x	x			
Slovakia								^(k)				
Finland ^(l)							x					
Sweden ^(m)												

Obrázok 1. Prieskum OMC. Prínosy, ktoré umelci získavajú vo svojich príslušných krajinách.

Zdroj: Prieskum OMC.

Poznámky: Tabuľka uvádza iba ustanovenia v oblasti sociálneho zabezpečenia určené špeciálne pre umelcov. Ak žiadne takéto ustanovenia neexistujú, umelci môžu byť aj naďalej zahrnutí do všeobecného systému.

predpisy v oblasti sociálneho zabezpečenia. V niektorých členských štátoch môžu kombinovať všeobecné a osobitné ustanovenia.

(h) V Poľsku majú umelci zamestnaní ako zamestnanci v pracovnom pomere prístup ku všetkým uvedeným riešeniam v rámci súčasného systému poistenia. Osobitné riešenia – predčasný odchod do dôchodku, program podpory rekvalifikácie – sa vzťahujú iba na tanečníkov. Problémom je, že mnohí umelci pracujú výlučne na základe zmlúv o dielo (s nízkymi príjmami), ktoré nie sú pokryté príspevkami na sociálne zabezpečenie, a preto sú mimo systému.

(i) Predčasný prístup k bežným dôchodkom pre profesionálnych klasických a súčasných tanečníkov pracujúcich na plný úväzok. Tento osobitný pred dôchodkový pracovný režim je financovaný zamestnávateľom (nejde o dávku sociálneho zabezpečenia).

(j) Plánované nové ustanovenia a právne riešenia týkajúce sa postavenia umelca.

(k) Pre zamestnaných tanečníkov, spevákov a hráčov na dychové nástroje v národných a regionálnych divadlách a orchestroch.

(l) Ak umelec získal vo Fínsku grant, dôchodkové poistenie umelcov zabezpečuje poisťovňa Mela, a to za predpokladu, že grant bol udelený na prácu trvajúcu najmenej 4 mesiace a výška grantu po prepočte na ročný príjem dosahuje 4 288 EUR alebo viac. Umelci majú zákonnú povinnosť požiadať poisťovňu Mela o dôchodkové poistenie. Poistený príjemca grantu má nárok na starobný dôchodok, pracovnú rehabilitáciu a invalidný dôchodok. Poistenie oprávňuje rodinných príslušníkov na rodinný dôchodok a odškodnenie zo skupinového životného poistenia. Zahŕňa tiež poistenie proti pracovným úrazom a chorobám z povolania na rovnaké

obdobie, ktoré pokrýva úrazy spôsobené náhlým a nepredvídateľným udalosťou a choroby z povolania spôsobené prácou. Vo Fínsku existuje aj samostatný doplnkový umelecký dôchodok, o ktorý môžu umelci požiadať.

(m) Vo Švédsku oprávňujú bežné systémy sociálneho zabezpečenia umelcov vo všeobecnosti na väčšinu vyššie uvedených dávok. Existujú aj špeciálne riešenia pre umelcov; partneri na trhu práce okrem iného vytvorili pre tanečníkov a spevákov možnosť odísť do dôchodku skôr. V prípade dlhodobých štátnych grantov pre umelcov sa vypláca aj dôchodkový príspevok. Ďalším príkladom sú združenia pre scénické umenie, ktoré predstavujú jedinečnú švédsku formu zamestnania pre hercov, tanečníkov a hudobníkov. Ide o akúsi tretiu formu zamestnania pre umelcov pôsobiacich na javisku, v rámci ktorej sú počas obdobia nezamestnanosti zamestnaní v týchto združeniach a zároveň majú možnosť vzdelávať sa a absolvovať odbornú prípravu.

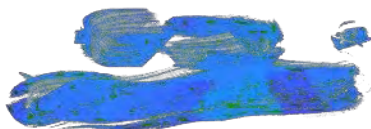

TABLE 2. WHICH BENEFITS ARE PART OF A SPECIFIC SOCIAL SECURITY REGIME FOR ARTISTS

MEMBER STATE	UNEMPLOYMENT BENEFIT	DISABILITY ALLOWANCE	SICKNESS BENEFIT	HEALTH INSURANCE	MATERNITY/ PATERNITY LEAVE	BASIC PENSION	SUPPLEMENTARY PENSION	EARLY PENSION FOR DANCERS/PERFORMERS WITH SHORT CAREER SPAN ⁽¹⁾	WORK ACCIDENT	VOCATIONAL TRAINING, CAREER TRANSITION AID	FAMILY ALLOWANCES	OTHER
Belgium	x											x
Bulgaria	x											
Czechia												
Denmark												
Germany		x	x	x	^(b)	x	x					
Estonia				x		x						x
Ireland	x											
Greece												
Spain	x									x		
France	^(c)	x	x	x	x	x	x	^(d)	^(e)	x		
Croatia		x		x		x		x		x		
Italy	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x
Cyprus												
Latvia ^(f)	x	x	x			x	x	x		^(f)		
Lithuania				x	x		x	x				
Luxembourg	x											x
Hungary												
Malta												
Netherlands	^(g)	^(g)	^(g)									

Obrázok 2. Prieskum OMC. Ktoré dávky sú súčasťou špecifického systému sociálneho zabezpečenia pre umelcov.

(a) Buď vo forme možnosti predčasného nástupu na riadny dôchodok, alebo vo forme osobitnej dávky poberanej až do dosiahnutia veku na riadny dôchodok.

(b) Zákonná ochrana v súvislosti s tehotenstvom a pôrodom, avšak bez dávok v materskej/otcovskej dovolenke.

(c) Pre zamestnancov v závislosti od príspevkov založených na mzde; podrobnosti nájdete v prílohe 1.

(d) Pre zamestnaných tanečníkov Parížskej národnej opery.

(e) V Lotyšsku oprávňuje všeobecný systém sociálneho zabezpečenia umelcov vo všeobecnosti na väčšinu vyššie uvedených dávok. Špeciálne doplnkové opatrenia pre umelcov existujú v rámci v rámci pôsobnosti Nadácie Kultúrneho kapitálu.

(f) Program prechodu na inú kariéru, ktorý realizujú verejné služby zamestnanosti (nejedná sa o dávku sociálneho zabezpečenia).

(g) Platí len pre výkonných umelcov, na ktorých sa vzťahuje ustanovenie o umelcoch v holandskom zákone o dani z príjmov. Toto osobitné ustanovenie znamená, že umelci sa môžu rozhodnúť, aby ich klienti platili odvádzať dane zo mzdy a príspevky zo svojich príjmov. Tým sa zabezpečuje, že umelec pracuje počas krátkého obdobia tak, ako keby bol zamestnancom klienta.

Spravodlivá odmena a pretrvávajúce nerovnosti

Hoci existujú určité neformálne a neoficiálne cenníky pre umelcov – a tu mám na mysli štátne inštitúcie, nie súkromné galérie –, často sú nedostatočné alebo sa uplatňujú nerovnomerne. Napríklad nie všetky krajiny EÚ vyplácajú honoráre za vystavovanie a umelci často znášajú náklady na výrobu a prepravu svojich diel. To je obzvlášť frustrujúce pri spolupráci s veľkými, finančne silnými inštitúciami, ktoré platia svojich zamestnancov, ale od umelcov očakávajú, že budú prispievať zadarmo – alebo za „česť“ vystavovať.

Okrem toho umelci vykonávajú aj významnú neviditeľnú prácu nad rámec tvorivého procesu, ktorá zahŕňa: písanie žiadostí o granty a projektových návrhov (ja napíšem asi 20 žiadostí ročne), čo si vyžaduje značný čas, úsilie a odborné znalosti. V mnohých prípadoch umelci pôsobia aj ako technici na svojich vlastných výstavách – inštalujú, upravujú a udržiavajú svoje diela, aby zabezpečili ich efektívnu prezentáciu. Často sú zodpovední za prepravu svojich umeleckých diel do výstavných priestorov a za úhradu súvisiacich nákladov, ako sú cestovné a ubytovanie, ktoré sa zriedka preplácajú.

K tejto záťaži sa pridáva skutočnosť, že väčšina umelcov si sama vybavuje dane a administratívne úlohy, od vystavovania faktúr až po finančné plánovanie. Tieto povinnosti si vyžadujú zručnosti mimo umeleckej sféry, napriek tomu sú nevyhnutnou súčasťou udržania kariéry. Napriek ich kľúčovému významu pre fungovanie umeleckého ekosystému ide práve o takzvanú „neviditeľnú prácu“, ktorá zostáva neuznaná a neplatená, čo ešte viac zosilňuje výzvy spojené s povolaním profesionálneho umelca.

Cesty k tomu, ako sa stať profesionálnym umelcom v Chorvátsku

V Chorvátsku existuje niekoľko ciest, ako sa stať profesionálnym umelcom, z ktorých každá prináša svoje vlastné príležitosti a výzvy:

Chorvátske združenie umelcov (HDLU) je celoštátna organizácia, ktorá podporuje profesionálnych umelcov. Absolventi Akadémie výtvarných umení majú nárok na členstvo automaticky, zatiaľ čo ostatní sa môžu uchádzať o členstvo predložením portfólia na posúdenie. Členstvo poskytuje prístup k kľúčovým výhodám, ako sú možnosti vystavovania, nadväzovanie kontaktov a daňové výhody pri predaji umeleckých diel. Je dôležité poznamenať, že členstvo v HDLU je predpokladom pre podanie žiadosti o status nezávislého umelca prostredníctvom Chorvátskeho združenia umelcov na voľnej nohe (HZSU).

A posledným krokom je získanie štatútu HZSU: Tento štatút ponúka významné výhody, vrátane štátnych príspevkov na dôchodok, zdravotné poistenie a materskú dovolenku alebo nemocenskú dovolenku. Hoci sú dôchodkové platby skromné, tento štatút poskytuje dôležitú bezpečnostnú sieť, najmä pre umelcov, ktorí čelia zdravotným problémom alebo majú rodinné povinnosti. Členovia HZSU získavajú aj daňové výhody a možnosť vstúpiť do systému DPH, čo im umožňuje samostatne vystavovať faktúry.

Existujú aj ďalšie umelecké združenia, ktoré plnia rovnakú úlohu ako HDLU – slúžia ako most k HZSU – a celý tento systém pochádza ešte z čias, keď sme boli súčasťou Juhoslávie.

Existuje tiež možnosť založiť umelcom riadenú mimovládnu organizáciu (NGO), ktorá má síce vlastný súbor pravidiel a predpisov, ale je vhodná na podávanie žiadostí o vládne fondy, ktoré vypisujú verejné výzvy na financovanie mimovládnych organizácií.

Môžete sa tiež zaregistrovať ako malý podnik, ako nezávislí podnikatelia, ktorí svoju činnosť riadia v rámci špecifických daňových a regulačných rámcov. Táto cesta ponúka flexibilitu, ale so sebou prináša aj administratívne povinnosti.

Napriek týmto možnostiam má systém v Chorvátsku značné nedostatky. Umelci sa často stretávajú s nepravidelným odmeňovaním, obmedzenou sociálnou ochranou a byrokratickými prekážkami, ktoré im sťažujú udržanie si kariéry.

Verejné financovanie kultúry v Chorvátsku

Verejné financovanie je základným kameňom kultúrnej tvorby v Chorvátsku, najmä v prípade nekomerčných a neziskových iniciatív. K hlavným zdrojom financovania patria:

- Ministerstvo kultúry a médií: Poskytuje ročné granty na kultúrne projekty, vrátane výtvarného umenia, filmu a literatúry.
- Miestne a regionálne samosprávy: Mestá ako Záhreb a Rijeka vyčleňujú rozpočtové prostriedky na komunitné kultúrne programy.
- Špecializované organizácie: Nadácie ako Kultura Nova a Solidarna podporujú súčasné umenie a iniciatívy občianskej spoločnosti.
- Chorvátske audiovizuálne centrum (HAVC): Poskytuje financovanie na filmovú produkciu a propagáciu.

Napriek týmto zdrojom má mnoho umelcov stále ťažkosti so získaním dostatočného financovania, najmä v oblastiach ako výtvarné umenie, kde trh takmer neexistuje. Väčšina chorvátskych výtvarných umelcov pracuje ako nezávislí umelci na projektovej báze, ktorí sú závislí od projektov EÚ, rezidenčných pobytov a zastúpenia v medzinárodných galériách.

Realita života umelca v Chorvátsku

Neistotu umeleckej práce v Chorvátsku jasne ilustrujú výskumy ako „Ako žijú umelkyne v Chorvátsku?“ od Selmy Banichovej a Niny Gojičovej. Ich zistenia odhaľujú, že:

****83 %**** umelcov má ťažkosti s pokrytím základných životných nákladov.

****68 %**** nemá trvalé bývanie a mnohí využívajú svoje obytné priestory ako pracovné priestory.

****48 %**** zažilo diskrimináciu na pracovisku, často na základe pohlavia alebo príslušnosti k menšine.

Obrázok 3. „Ako žijú umelkyne v Chorvátsku?“ od Selmy Banichovej a Niny Gojićovej.

Tieto výzvy poukazujú na naliehavú potrebu systémových reforiem, najmä pokiaľ ide o prístup veľkých štátnych inštitúcií k umelcom. Výrazným príkladom toho, ako umelci reagujú na tieto nerovnosti, bolo protestné predstavenie *The Invisible Ones* z roku 2023, ktoré stále prebieha.

Predstavenie sa uskutočnilo v rámci vernisáže výstavy „*The Visible Ones*“ v Múzeu moderného a súčasného umenia v Rijeke. „*The Visible Ones*“ je medziinštitucionálny projekt a výstava, ktorá predstavuje viac ako sto chorvátskych umelkýň, skúma a poukazuje na výrazne nízke zastúpenie umelkýň v umeleckých zbierkach múzeí a inštitúcií a zároveň prezentuje určité aspekty a mapuje súčasnú umeleckú prax umelkýň v Chorvátsku.

Na tejto neohlásenej akcii sa zúčastnilo päť umelkýň – Milijana Babić, Branka Cvjetičanin, Tajči Čekade, Nadija Mustapić a Nika Rukavina –, ktoré prišli na výstavu s papierovými vrecami na hlavách. Skrytím svojej identity umelkyne symbolizovali svoje neviditeľnosť v rámci výstavy, ktorej boli súčasťou. Prostredníctvom tlačovej správy, ktorá bola zverejnená po podujatí, umelci odhalili svoju identitu a vyjadrili svoje sťažnosti. Ich protest upozornil na systémové nedostatky, vrátane nedostatočnej komunikácie medzi kurátormi a umelcami, vylúčenia umelcov z rozhodovacích procesov a všeobecného nedostatku rešpektu voči práci, ktorá stojí za umeleckou tvorbou. Performance priamo kritizovala organizačné postupy inštitúcií a zdôraznila odtrhnutosť medzi vedením inštitúcií a umelcami, ktorých práca tieto inštitúcie udržiava.

Akcia # *Invisible Ones* hlboko rezonovala s pracovníkmi v kultúrnej sfére, keďže poukázala na širšie problémy vykorisťovania a neviditeľnosti v umeleckom svete. Tento protest zároveň vyvolal verejnú diskusiu o nerovnostiach v rámci chorvátskeho kultúrneho systému a o úlohe inštitúcií pri ich udržiavaní.

Toto predstavenie je symbolom pretrvávajúceho boja za práva a dôstojnosť umelcov v kultúrnom sektore. Zdôrazňuje potrebu prehodnotenia inštitucionálnych postupov tak, aby umelci neboli len tvorcami obsahu, ale aby boli uznávaní ako kľúčoví aktéri. Skutočná reforma by si vyžadovala, aby inštitúcie zaviedli transparentné a spravodlivé pracovné podmienky, dodržiavali sadzby honorárov a vytvárali platformy pre zmysluplný dialóg s umelcami.

Tým, že umelci dajú o sebe vedieť prostredníctvom akcií, ako sú tie uvedené v príkladoch, pripomínajú verejnosti a tvorcom kultúrnej politiky, že inštitúcie existujú vďaka ich práci a kreativite. Pokiaľ sa tieto systémové problémy nevyriešia, takéto predstavenia budú naďalej slúžiť ako pôsobivé pripomienky zmien, ktoré sú potrebné na zabezpečenie spravodlivosti, rešpektu a udržateľnosti pre pracovníkov v kultúre.

Obrázok 4. Výstava „The Visible Ones“ v
Múzeu moderného a súčasného umenia v Rijeke.

Obhajoba a boj za spravodlivé podmienky v kultúrnej sfére

V reakcii na tieto výzvy sa chorvátski umelci a kultúrne pracovníci zmobilizovali, aby požadovali spravodlivejšie pracovné podmienky, najmä zavedenie praxe vyplácania honorárov umelcom, čo by sa malo stať štandardom.

Existujú rôzne hnutia za spravodlivejšie pracovné podmienky a jedným z nich je platforma FOR B.R.E.A.D. (ZA K.R.U.H.), ktorá je koalíciou zjednocujúcou umelcov v boji za

dôstojné pracovné práva a udržateľné verejné financovanie kultúry. Platforma bola založená v roku 2020 počas pandémie a nadväzuje na skoršie hnutia, ako bola iniciatíva „Dost' škrtov!“ z roku 2019, ktorá sa postavila proti úsporným opatreniam ovplyvňujúcim kultúrny sektor.

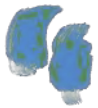
Medzi ciele platformy patria:

- Zabezpečenie zvýšeného a transparentného verejného financovania kultúry.
- Zabezpečenie spravodlivej odmeny za umeleckú prácu, vrátane honorárov za projekty financované z verejných zdrojov.
- Ochrana daňových úľav pre umelcov bez negatívneho vplyvu na ich dôchodkové nároky.
- Zlepšenie prístupu k sociálnej ochrane, ako sú nemocenské dávky, materská dovolenka a dôchodky.
- Zavedenie programov základného príjmu pre znevýhodnené umelecké profesie.
- Riešenie systémovej diskriminácie a platových nerovností v kultúrnom sektore.

Smerom k spravodlivejšej budúcnosti pre umelcov

Cesta vpred si vyžaduje nielen miestne opatrenia, ale aj koordinované úsilie na úrovni EÚ s cieľom riešiť štrukturálne nerovnosti, ktoré brzdia umelcov v celej Európe, a zabezpečiť, aby bola dôstojnosť umenia a umelcov chránená v kontexte zdokonalených kultúrnych politík v európskych krajinách. Kultúrna činnosť nie je len otázkou podpory umelcov – je to investícia do kultúrneho bohatstva a sociálnej štruktúry našich spoločností.

Kto je teda umelec? Tým, že definujete svoju prácu, definujete svoje reality... Nenechajte, aby vás definoval systém... A áno, umenie je práca!

Osobný postoj k vizuálnemu umeniu a médiám

Pokiaľ ide o tému umenia a médií, môžem sa podeliť len o svoj osobný názor na túto problematiku. Verím, že médiá a sociálne médiá sú pre vizuálnych umelcov dôležitými nástrojmi na získanie viditeľnosti, najmä ak žijú v menších mestách alebo krajinách. Nie sú však jedinými determinantmi úspechu. Dnes je umenie z veľkej časti založené na projektoch a kým umelec nedosiahne štádium, keď je pre galériu alebo inštitúciu „ziskový“ (toto slovo sa mi nepáči, lebo si nemyslím, že umenie by malo byť založené na zisku, ale na emocionálnej výmene), cesta k úspechu často nevedie cez médiá, ale cez budovanie vzťahov s kurátormi, inštitúciami a ďalšími odborníkmi.

Navyše, keďže my, ako umelci, sme v istom zmysle súčasťou „produktu“ spolu s naším umením, je kľúčové naučiť mladšie generácie udržiavať jasnú hranicu medzi čo robia a kým sú. Online svet a jeho kritici môžu byť krutí a mladí umelci sa musia naučiť, ako sa vyrovnáť nielen s odbornou umeleckou kritikou, ale aj s náhodnými, často krutými názormi, s ktorými sa stretávajú na internete. Pri práci so študentmi som si všimla, že mnohí z nich sa kvôli tomu sociálnym médiám úplne vyhýbajú.

Sociálne médiá, médiá a čitateľská obec

Luca Cacini, umelec v rezidenčnom pobyte v Laponsku, jeseň 2024

Sociálne médiá, médiá a čitateľská obec v Taliansku

Talianska mediálna scéna je dynamické a neustále sa meniace prostredie, na ktoré vplýva technologický pokrok, zmeny v správaní spotrebiteľov a špecifické kultúrne faktory.

Táto správa sa bude zaoberať kľúčovými prvkami sociálnych médií, tradičných médií a spotreby médií v Taliansku, ako aj úlohou umelcov v talianskej kultúre a ich interakciami s médiami.

Talianska mediálna scéna

Televízia a rozhlas

Televízia je v Taliansku naďalej významnou silou, pričom ju pravidelne sleduje 95,9 % obyvateľstva (EBC, 2023). Tento sektor vedú hlavne dvaja veľkí vysielatelia:

1. **RAI (Radiotelevisione Italiana):** Verejnoprávna televízna stanica prevádzkuje niekoľko celoštátnych kanálov, vrátane Rai Uno, Rai Due a Rai Tre (BBC news, 2023).
2. **Mediaset:** Vedúca súkromná televízna stanica, ktorú vlastní rodina Berlusconiovcov, prevádzkuje kanály ako Italia 1, Rete 4 a Canale 5 (BBC news, 2023).

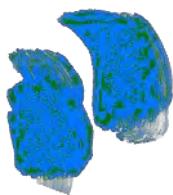
Rádio má silné zastúpenie aj v Taliansku, kde ho pravidelne počúva 78,9 % Talianov (EBC, 2023).

Rádiový sektor zahŕňa verejnoprávne (RAI) aj súkromné stanice, ktoré ponúkajú kombináciu spravodajstva, hudby a zábavného obsahu.

Tlačené médiá

Tlačové médiá v Taliansku sú silne regionalizované, čo odzrkadľuje rozmanitú regionálnu históriu a identitu krajiny (BBC news, 2023). Medzi významné celoštátne denníky patria:

- Corriere della Sera
- La Repubblica
- Il Messaggero
- La Stampa
- Il Sole 24 Ore

Sektor tlačených médií však v posledných rokoch čelí značným výzvam. Počet čitateľov fyzických novín klesol o 3,4 %, zatiaľ čo počet predplatiteľov digitálnych novín sa znížil o 2,5 % (EBC, 2023). Tento pokles je súčasťou širšieho trendu rastúcej spotreby digitálnych médií.

Digitálne médiá

Správa „Digital 2024: Taliansko“ poskytuje komplexné údaje o prijatí a využívaní digitálnych technológií v Taliansku v roku 2024. Tu sú kľúčové body:

Využitie internetu

- 51,56 milióna používateľov internetu (penetrácia 87,7 %)
- Počet používateľov internetu sa v rokoch 2023 až 2024 znížil o 149 000 (-0,3 %)

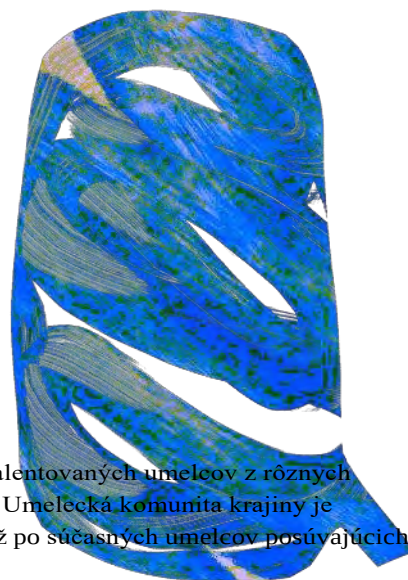
Sociálne médiá

- Sociálne siete sa stali významným zdrojom správ pre mnohých Talianov, pričom v januári 2024 ich pravidelne využívalo 42,80 milióna používateľov sociálnych médií (72,8 % obyvateľstva) na prístup k obsahu (Kemp, 2024).
- Počet používateľov sociálnych médií klesol v rokoch 2023 až 2024 o 1,1 milióna (-2,5 %)

YouTube zostáva najpopulárnejšou sociálnou sieťou v Taliansku s približne 42,80 miliónom používateľov (Kemp, 2024). Medzi ďalšie populárne platformy patria (Statista 2025):

Údaje o jednotlivých platformách

- Facebook: 26,10 milióna používateľov
- YouTube: 42,80 milióna používateľov
- Instagram: 27,00 miliónov používateľov
- TikTok: 20,92 milióna používateľov (len od 18 rokov)
- LinkedIn: 20,00 miliónov členov
- Snapchat: 3,69 milióna používateľov
- X (Twitter): 6,50 milióna používateľov
- Pinterest: 10,01 milióna používateľov

Umelci v Taliansku: povolanie a príjem

Profesionálni umelci v Taliansku

Taliansko má bohaté umelecké dedičstvo a naďalej je domovom mnohých talentovaných umelcov z rôznych disciplín, vrátane výtvarného umenia, hudby, literatúry a scénických umení. Umelecká komunita krajiny je rozmanitá, od tradičných remeselníkov zachovávajúcich stáročné techniky až po súčasných umelcov posúvajúcich hranice svojich médií.

Príjmy umelcov

Umelci v Taliansku, rovnako ako v mnohých iných krajinách, často čelia výzvam pri zabezpečovaní stabilného živobytia zo svojej umeleckej činnosti. Podľa údajov o platoch v Taliansku sa hrubá mesačná mzda za prácu v oblasti umenia a kultúry zvyčajne pohybuje od 1 138 EUR (minimálna) do 3 083 EUR (najvyššia priemerná, pričom skutočné maximálne platy túto sumu často prekračujú). Tieto čísla zahŕňajú bonusy a platy sa môžu výrazne líšiť v závislosti od konkrétnej pracovnej pozície (Paylab, 2026).

Je však dôležité poznamenať, že tieto čísla sa môžu výrazne líšiť v závislosti od faktorov, ako sú reputácia umelca, použitá technika a dopyt na trhu. Umelci v Taliansku môžu zarábajúť rôznymi spôsobmi:

-
1. Predaj umeleckých diel
 2. Zákazky na verejné alebo súkromné projekty
 3. Granty a rezidenčné pobyty
 4. Výučba alebo workshopy
 5. Spolupráca s podnikmi alebo inými umelcami
 6. Autorské honoráre z reprodukcí alebo licencovania svojich diel

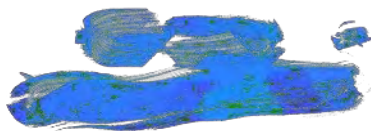
Mnohí umelci si príjem z umenia dopĺňajú inými zamestnaniami, najmä v počiatočných fázach svojej kariéry.

Zobrazenie umenia a umelcov v médiách v Taliansku

Vďaka bohatému umeleckému dedičstvu Talianska sa umeniu a umelcom v médiách často venuje značná pozornosť. Správy o nich možno nájsť na rôznych platformách:

1. Špecializované umelecké programy v televízii a rozhlase
2. Rubriky venované umeniu a kultúre v hlavných novinách a časopisoch
3. Špecializované umelecké publikácie a webové stránky
4. Reportáže a rozhovory s umelcami v médiách zameraných na životný štýl
5. Účty na sociálnych médiách a hashtagy zamerané na talianske umenie a umelcov

Médiá často venujú pozornosť tak etablovaným umelcom, ako aj začínajúcim talentom, pričom informujú o výstavách, umeleckých veľtrhoch a významných kultúrnych podujatiach. Rozsah mediálneho pokrytia sa však môže líšiť v závislosti od profilu umelca a vnímaného záujmu verejnosti o jeho tvorbu.

Vplyv mediálnej prítomnosti na príjmy umelcov

Silná mediálna prítomnosť môže v Taliansku výrazne ovplyvniť príjmový potenciál umelca. Mediálne pokrytie môže:

1. Zvýšiť viditeľnosť a uznanie
2. Prilákať potenciálnych kupcov a zberateľov
3. viesť k príležitostiam na výstavy alebo zákazky
4. Posilniť reputáciu umelca a vnímanú hodnotu jeho diel
5. Uľahčiť nadväzovanie kontaktov s galériami, kurátormi a ďalšími odborníkmi z umeleckého sveta

Je však dôležité poznamenať, že samotná mediálna prítomnosť nezaručuje finančný úspech. Umelci stále musia vytvárať kvalitné diela a efektívne zvládnuť obchodné aspekty svojej kariéry.

Budovanie vzťahov s médiami v Taliansku

Pre umelcov a ďalších odborníkov, ktorí chcú nadviazať vzťahy s médiami v Taliansku, môže byť účinných niekoľko stratégií:

1. Vybudujte si silnú online prítomnosť prostredníctvom profesionálnej webovej stránky a aktívnych profilov na sociálnych sieťach
2. Budujte vzťahy s novinármi a kritikmi špecializujúcimi sa na umenie a kultúru
3. Účasť na prestížnych podujatiach a výstavách
4. Spolupracujte s inými umelcami alebo organizáciami s cieľom zvýšiť svoju viditeľnosť
5. Vytvárajte projekty alebo iniciatívy, ktoré sú mediálne zaujímavé a sú v súlade so súčasnými trendmi alebo spoločenskými otázkami
6. Vzhľadom na dôležitosť regionálnej identity v talianskej kultúre spolupracujte s miestnymi a regionálnymi médiami
7. Zvážte spoluprácu s publicistom alebo odborníkom na PR, ktorý rozumie talianskej mediálnej scéne.

Využitie sociálnych médií v Taliansku

Sociálne médiá zohrávajú v talianskej spoločnosti významnú úlohu, pričom obzvlášť populárne sú platformy ako Facebook, Instagram a YouTube. Medzi významné trendy a príklady využívania sociálnych médií v Taliansku patria:

1. Konzumácia správ: Väčšina Talianov čerpá správy z internetu, pričom sociálne siete sú obzvlášť obľúbenými zdrojmi (Kemp, 2024).
2. Politická angažovanosť: Platformy sociálnych médií, najmä Facebook, sa stali kľúčovými nástrojmi na organizovanie protestov a iných hromadných zhromaždení (Freedom House, 2024).
3. Marketing prostredníctvom influencerov: Taliani pôsobiaci v rôznych oblastiach si vybudovali značnú základňu sledovateľov a nadviazali partnerstvá so značkami.
4. Propagácia kultúry: Mnohé talianske kultúrne inštitúcie a umelci využívajú sociálne médiá na prezentáciu svojej tvorby a komunikáciu s publikom.
5. Zapojenie miestnej komunity: Skupiny na sociálnych médiách zamerané na konkrétne mestá alebo regióny sú obľúbené vďaka zdieľaniu miestnych správ a informácií.

Dôveryhodnosť médií v Taliansku

Taliansky politický systém sa vyznačuje komplexnou a mnohostrannou štruktúrou.

Hoci sú občianske slobody vo všeobecnosti dodržiavané, pretrvávajú obavy týkajúce sa práv migrantov a osôb z komunity LGBT+. Naďalej existujú výrazné regionálne rozdiely a problémy, ako je korupcia a organizovaný zločin, naďalej ohrozujú právny štát a brzdia hospodársky rast. Dôveryhodnosť médií v Taliansku je komplexná otázka, pričom úroveň dôvery sa líši v závislosti od jednotlivých platforiem a médií. Niekoľko kľúčových bodov, ktoré je potrebné zohľadniť:

1. ANSA, popredná talianska spravodajská agentúra, sa už siedmy rok po sebe umiestnila na prvom mieste v rebríčku najdôveryhodnejších spravodajských značiek, pričom jej dôveruje 75 % Talianov (Cornia, 2024). Medzi ďalšie vysoko dôveryhodné spravodajské zdroje patria SkyTg24 (69 % dôvery), Il Sole 24 Ore (67 %) a TG La7 (62 %) (Cornia, 2024).
2. Tradičné médiá, najmä kvalitné noviny a verejnoprávne vysielanie, si vo všeobecnosti zachovávajú vyššiu úroveň dôvery v porovnaní s digitálnymi médiami a sociálnymi sieťami.
3. Obavy z dezinformácií a „falošných správ“ na platformách sociálnych médií viedli k zvýšenému dohľadu a iniciatívam zameraným na overovanie faktov.
4. Koncentrácia vlastníctva médií, najmä v televízii, niekedy vyvoláva obavy z politického vplyvu na mediálny obsah (BBC news, 2023).
5. Polarizované politické prostredie v Taliansku môže ovplyvňovať vnímanie zaujatosti a dôveryhodnosti médií z ideologického hľadiska.

Aké sú najpopulárnejšie európske platformy pre začínajúcich umelcov v oblasti výtvarného umenia?

Niekoľko európskych platforiem ponúka začínajúcim výtvarným umelcom významné príležitosti na zviditeľnenie sa a rozvoj kariéry. Tu sú niektoré z popredných platforiem:

Platformy programu Kreatívna Európa

Program Kreatívna Európa financuje viacero platforiem podporujúcich výtvarných umelcov:

Európska platforma mediálneho umenia

- Zameriava sa na digitálne umenie, robotiku a ďalšie formy mediálneho umenia
- Ponúka rezidenčné pobyty a možnosti vystavovania

Platforma Distributed Design Market

- Podporuje začínajúcich vizuálnych umelcov v rámci hnutia „maker“
- Poskytuje príležitosti na networking a výmenu skúseností

PARALLEL a FUTURES

- Dve samostatné platformy venované začínajúcim fotografom
- Ponúkajú zviditeľnenie a príležitosti na kariérny rast

SHAPE+

Hoci sa SHAPE+ zameriava predovšetkým na inovatívnu hudbu, podporuje aj vizuálnych umelcov pracujúcich s audiovizuálnym umením. Ponúka:

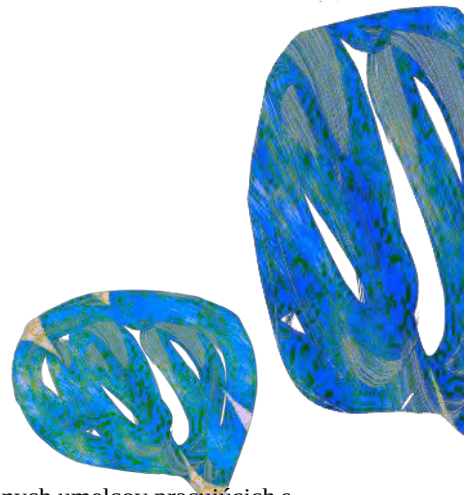
- Každoročný výber výnimočných začínajúcich talentov
- Pozvánky na vystúpenia a rezidenčné pobyty zamerané na spoluprácu
- Podujatia na budovanie sietí a podporu kariérneho rozvoja

Európsky fond pre začínajúcich umelcov (EFFEA)

EFFEA, iniciatíva Európskej asociácie festivalov, poskytuje vizuálnym umelcom príležitosti prostredníctvom festivalov:

- Každoročne podporuje 150 festivalov v spolupráci s začínajúcimi umelcami
- Ponúka rezidenčné pobyty a príležitosti na spoluprácu
- Poskytuje platformu pre medzinárodný kariérny rozvoj

Tieto platformy ponúkajú začínajúcim výtvarným umelcom cenné príležitosti na rezidenčné pobyty, výstavy, nadväzovanie kontaktov a kariérny rast v celej Európe. Účasťou na týchto iniciatívach môžu umelci získať publicitu u rôznorodého publika a odborníkov z odvetvia, čo môže zvýšiť ich uznanie a úspech v medzinárodnom umeleckom svete.

Aké typy projektov v oblasti výtvarného umenia tieto platformy najčastejšie podporujú?

Európske platformy podporujú širokú škálu projektov v oblasti výtvarného umenia, pričom sa zameriava najmä na nové a inovatívne formy. (Platforma pre kultúrne vzťahy, 2020), (Európska komisia, 2026). Medzi najčastejšie podporované typy projektov v oblasti výtvarného umenia patria:

Digitálne a mediálne umenie

Európska platforma pre mediálne umenie (EMAP) je hlavným podporovateľom projektov v oblasti digitálneho a mediálneho umenia. Táto platforma sa špecializuje na:

- Digitálne umenie
- Mediálne umenie
- Bio-umenie
- Robotické umenie

Fotografiu

Dve špecializované platformy podporujú začínajúcich fotografov:

- PARALLEL – Európska platforma zameraná na fotografiu
- FUTURES – európska platforma zameraná na fotografiu

Tieto platformy ponúkajú začínajúcim fotografom príležitosti prezentovať svoju tvorbu a rozvíjať svoju kariéru v európskom meradle.

Audiovizuálne umenie

SHAPE (Sound, Heterogeneous Art and Performance in Europe) podporuje inovatívne projekty audiovizuálneho umenia, ktoré kombinujú vizuálne prvky so zvukom a performanciou.

Dizajn a hnutie „maker“

Platforma Distributed Design Market sa zameriava na podporu výtvarných umelcov zapojených do hnutia „maker“. Táto platforma podporuje:

- Inovatívne dizajnové projekty
- Kolaboratívny dizajn a dizajn s otvoreným zdrojovým kódom
- Projekty, ktoré spájajú tradičné remeslá s novými technológiami

Multidisciplinárne vizuálne umenie

Mnohé z týchto platforiem podporujú širokú škálu projektov v oblasti vizuálneho umenia, medzi ktoré môžu patriť:

- Inštalačné umenie
- Performatívne umenie s výraznými vizuálnymi prvkami
- Experimentálne a interdisciplinárne projekty, ktoré posúvajú hranice tradičného výtvarného umenia

Tieto platformy uprednostňujú inovatívne projekty, zaoberajú sa aktuálnymi spoločenskými otázkami a majú potenciál osloviť rôznorodé publikum v celej Európe. Často podporujú diela, ktoré zahŕňajú prvky technológie, udržateľnosti a medzikultúrnej spolupráce.

Ako tieto platformy integrujú digitálnu transformáciu do svojich projektov vizuálneho umenia?

Európske platformy pre začínajúcich umelcov aktívne integrujú digitálnu transformáciu do svojich projektov vizuálneho umenia viacerými spôsobmi: (NeMe Arts Centre, 2022), (Ars Electronica, 2026), (Creative Europe, 2026), (Oddo&Tucker, 2022), (Culture and Creativity, 2026)

Digitálne umenie a médiá

Európska platforma mediálneho umenia (EMAP) sa zameriava konkrétne na projekty v oblasti digitálneho a mediálneho umenia. Tieto projekty vo svojej podstate využívajú digitálne technológie a skúmajú ich vplyv na umenie a spoločnosť.

Inovatívne technológie

Mnohé platformy povzbudzujú umelcov k experimentovaniu s najnovšími technológiami:

- Virtuálna a rozšírená realita
- Umelá inteligencia
- Interaktívne inštalácie
- Techniky digitálnej výroby

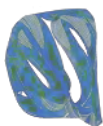

Napríklad platforma SHAPE+ podporuje audiovizuálnych umelcov pracujúcich s inovatívnymi digitálnymi technológiami.

Online výstavy a virtuálne priestory

Platformy čoraz častejšie využívajú digitálne priestory na prezentáciu umeleckých diel:

- Virtuálne galérie
- Online výstavy
- Interaktívne webové projekty

To umožňuje väčšiu dostupnosť a dosah diel začínajúcich umelcov.

Digitálne nástroje na tvorbu

Umelci sú podporovaní pri využívaní digitálnych nástrojov počas celého tvorivého procesu:

- Softvér na 3D modelovanie
- Nástroje na digitálne maľovanie a ilustráciu
- Softvér na úpravu videa a animáciu

Umenie založené na údajoch

Niektoré projekty zahŕňajú vizualizáciu dát alebo prvky založené na dátach:

- Využitie veľkých dát ako prostriedku umeleckého vyjadrenia
- Vytváranie interaktívnych vizualizácií komplexných informácií

Digitálna distribúcia a propagácia

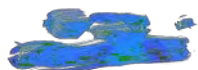
Platformy využívajú digitálne kanály na propagáciu začínajúcich umelcov:

- Kampane na sociálnych médiách
- Online portfóliá
- Digitálne katalógy umeleckých diel

Zapojenie publika prostredníctvom technológií

Na posilnenie interakcie s publikom sa využívajú digitálne nástroje:

- Mobilné aplikácie slúžiace ako sprievodcovia po výstavách
- QR kódy s doplňujúcimi informáciami
- Interaktívne prvky v inštalácii

Vďaka integrácii týchto digitálnych prvkov pomáhajú tieto platformy začínajúcim vizuálnym umelcom prispôsobiť sa a uspieť v čoraz viac digitalizovanom svete umenia, pričom zároveň skúmajú nové formy umeleckého vyjadrenia, ktoré umožňuje technológia.

Referencie:

Ars Electronica, Ars Electronica Platform Europe, 2026 (23. 3. 2026) <https://ars.electronica.art/europe/en/>

Cornia, Alessio, Správa Reuters Institute o digitálnych správach 2024 (23. 3. 2026) _
<https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2024/italy>

Program Kreatívna Európa – zložka KULTÚRA, Európska komisia, 2026 (23. 3. 2026) <https://culture.ec.europa.eu/creative-europe/creative-europe-culture-strand>

Platforma pre kultúrne vzťahy, platformy programu Kreatívna Európa, 2020 (23.3.2026) _
<https://www.cultureinexternalrelations.eu/2020/09/21/creative-europe-platforms/>

Kultúra a kreativita: Európske platformy na podporu začínajúcich umelcov, 2026 (23.3.2026) _
<https://culture.ec.europa.eu/creative-europe/creative-europe-culture-strand/european-platforms>

E Business Consulting (EBC): Aký mediálny mix v Taliansku v roku 2023? (23. 3. 2026) <https://www.e-businessconsulting.it/en/news-details/news/what-media-in-italy/>

Európska komisia: Európske platformy na podporu začínajúcich umelcov v roku 2026 (23.3.2026) _
<https://culture.ec.europa.eu/creative-europe/creative-europe-culture-strand/european-platforms>

Freedom House: Sloboda na internete 2024, Taliansko (23. 3. 2026) _
<https://freedomhouse.org/country/italy/freedom-net/2024>

Spríevodca médiami v Taliansku – BBC News, 2023 (23. 3. 2026) _
<https://www.bbc.com/news/world-europe-17433146>

Kemp, Simon: Digital 2024: Taliansko (23.3.2026) _
<https://datareportal.com/reports/digital-2024-italy>

NeMe Arts Centre: Európska platforma mediálneho umenia oznámila vybraných umelcov na rok 2022 (23. 3. 2026) <https://www.neme.org/blog/emap-announces-2022-selected-artists>

Oddo, Egle a Tucker, Arlene: ROZPLETANIE ARCHÍVOV – Ako vstupujeme do novej éry: Prípady Pixelache Helsinki, 2022 (23. 3. 2026) <https://artdependence.com/articles/disentangling-archives-how-we-are-entering-a-new-era-the-case-of-pixelache-helsinki/>

Paylab: Platové podmienky pre pozície v oblasti umenia a kultúry, 2026 (23. 3. 2026) _
<https://www.paylab.com/it/salaryinfo/arts-culture>

Výskumné oddelenie Statista, 2025: Najobľúbenejšie sociálne médiá a aplikácie na posielanie správ na čítanie správ v Taliansku k februáru 2025 (23.3.2026) <https://www.statista.com/statistics/726236/top-social-media-for-news-italy/>

Turku, Fínsko – Workshop Week 2023

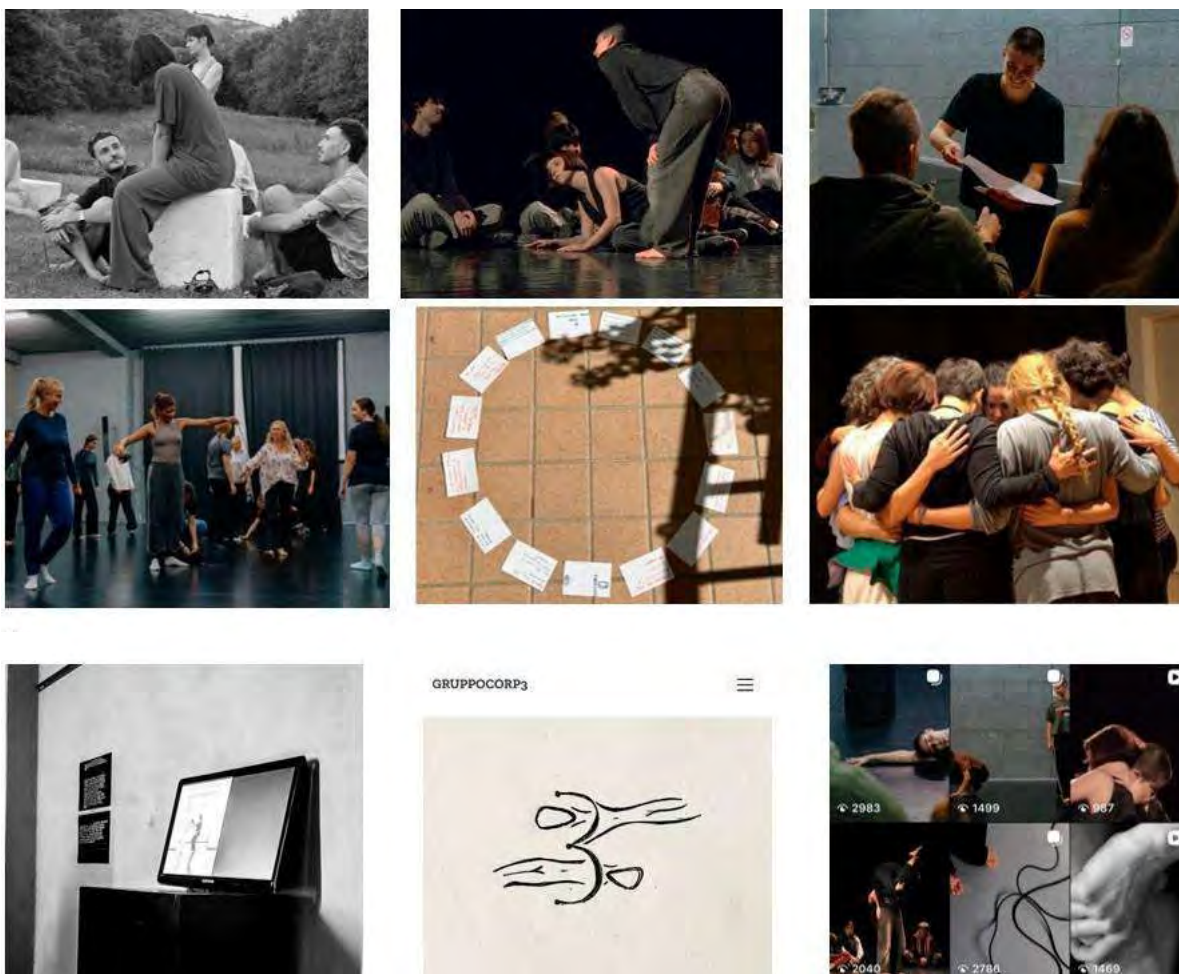
50

Autorka fotografie hore: Lotta Erkkilä

Budovanie komunit prostredníctvom umeleckých praktík v digitálnej ére: neustála výzva a zdroj, ktorý treba preskúmať

Eleonora Serpente a Roberta Di Serio, umelkyne v rezidenčnom pobyte v Splite, jeseň 2025

Úvod

Obrázok 1. Krajiny, v ktorých sa konajú rezidenčné pobyty *gruppocorp3*.

Voláme sa Eleonora Serpente a Roberta Di Serio (obe narodené v roku 1999), sme dve súčasné tanečnice z Talianska, ktoré v roku 2024 spoločne založili kolektív *gruppocorp3*. Od svojho založenia kolektív absolvoval rezidenčné pobyty v kultúrnych centrách (Paleotto 11/Ekodanza, Live Arts Cultures, Culture Hub Croatia) a zúčastnil sa

festivaloch scénických umení, ako sú FUORIFORMATO (Janov), LaCampeggia FS CO-CREARE (Bologna), Sotto Venere (Lucca), Tracce di Luce (Isernia), Dominio Pubblico / Fuoriprogramma (Rím). Kolektív vytvára v spolupráci s výtvarnými umelcami a hudobníkmi projekty spájajúce tanec a film, interaktívne predstavenia a živé inštalácie, pričom sa zameriava na vplyv, ktorý umelecké dielo vyvoláva na prírodné, umelé a ľudské prostredie. Medzi naše výskumné záujmy patrí experimentovanie s možnosťami tela v pohybe a poetického gesta, prelínanie žánrov a prostriedkov, vytváranie participatívnych, imerzných a inkluzívnych umeleckých praktík, ako aj intersekcionalný feminizmus a ekológia v performančnom umení.

Obrázok 2-3. *INTRA (priestor medzi) – Teatro India (RO) Dominico Pubblico / Fuoriprogramma*

Túto príručku píšeme po mesačnom tvorivom a umeleckom pobyte v Splite v rámci projektu Kreatívna Európa s názvom Professional Media Presence (PMP), ktorý organizovalo kultúrne centrum Culture Hub Croatia. Počas pobytu sme pracovali na projekte STeReO, sólovom predstavení na tému rodových stereotypov týkajúcich sa ženského tela a správania. Dielo zahŕňa Eleonorin tanec, využitie hlasu v rôznych formách (reč, spev, jej nahratý hlas použitý ako zvukové prostredie) a priamu komunikáciu s publikom.

Toto rezidenčné obdobie v Splite pre nás predstavovalo konkrétne skúmanie toho, čo pre nás ako umelcov znamená tvorba umeleckého diela, alebo vo všeobecnejšom zmysle – tvorba umenia. Otvorilo nám to možnosť zažiť vstup do aktívnej komunity, z ktorej sme mohli dostávať veľa a zadarmo a kde by sme mohli preskúmať, ako niečo vrátiť a ako to urobiť v rôznych formách. Ako umelecké združenie veríme, že je nevyhnutné zúčastňovať sa rezidenčných pobytov, kde sa môžeme ponoriť do komunit hostiteľských miest, a to nielen využívaním priestorov, času a zdrojov, ale aj aktívnou účasťou na miestnych kultúrnych aktivitách a navrhovaním nových. Zúčastnili sme sa podnetných umeleckých aktivít CHC a výsledky nášho výskumu sme zdieľali nielen prostredníctvom záverečného predstavenia, ale aj prostredníctvom bezplatného workshopu otvoreného pre komunitu v Splite a jeho okolí. Tento prístup k práci sa odráža aj v našom umeleckom výskume: zaujíma nás tvorba tanečných diel, ktoré nie sú autoreferenčné a zamerané výlučne

nezameriava sa len na estetický zážitok, ale zaoberá sa otázkou, ako zapojiť ľudí do zážitkov zdieľania, stretávania sa, reflexie a starostlivosti. Budovanie komunity pre nás preto nespočíva len v tom, ako pristupujeme k okoliu a k ľuďom, s ktorými sa stretávame (či už sú to umelci, pracovníci alebo nie), ale je aj samotným jadrom našej práce. Veríme, že predstavenia, aj keď len dočasné, môžu vytvárať malé a spontánne komunity, priestory odporu, ktoré sa stavajú proti prevládajúcemu individualizmu a rozšírenej osamelosti našich súčasných spoločností. Hoci sa tieto malé komunity po skončení predstavenia rozpadnú, niečo z toho pozastaveného okamihu pohľadov a „divadelnej“ komunikácie zostáva a odznieva v čase: práve v tom spočíva pre nás krása performančného umenia, chápaného nie ako obyčajnú zábavu, ale ako kolektívnu terapeutickú formu, rituál blízkosti. Na základe týchto myšlienok sme v roku 2024 vytvorili naše prvé dielo INTRA (priestor medzi), dielo, ktoré hovorí o ľudskej vzájomnej závislosti. Prostredníctvom dramaturgie pohľadov a blízkosti my, účinkujúci, hľadáme interakciu s publikom, ktorá je najprv naznačená a potom čoraz výraznejšia. Prostredníctvom intímnych tancov a gest je cieľom urobiť z predstavenia rezonančnú dosku, prostriedok pre vzťahy, schopný zdôrazniť nekonečné línie prepojenia (fyzické aj emocionálne), ktoré vznikajú medzi telami obývajúcimi ten istý priestor, aj keby to bolo len na 30 minút.

Obrázok 4. INTRA (priestor medzi) – prezentácia výsledkov rezidenčného pobytu na festivale LaCampeggiaFS (BO) – **vľavo** –

Obrázok 5. INTRA (priestor medzi) – prezentácia výsledkov rezidenčného pobytu v priestore Live Arts Culture (VE) – **vpravo** –

Čo dnes znamená pojem „komunita“?

Dnes je pojem „komunita“ mimoriadne prítomný v každodennej rétorike, napriek tomu, že mimoriadna zložitosť súčasného sveta tento pojem neustále mení a vyžaduje si, aby spoločenské vedy neustále prehodnocovali jeho význam. Najbežnejší význam pojmu „komunita“ sa vzťahuje na skupinu ľudí, ktorí majú niečo spoločné: geografickú príslušnosť, zvyky, hodnoty. Tradičná predstava o komunite ako homogénna skupina sa zdá byť v jasnom rozpore s modernitou, v ktorej sa identity javia ako čoraz viac roztrieštené a vzdialené v dôsledku všadeprítomných individualistických a utilitárnych tendencií našich spoločností.

Antropológ Marco Aime poukazuje na to, že keď hovoríme o pojme „komunita“, takmer vždy to robíme v pozitívnom zmysle a s určitým pocitom nostalgie, pričom sa zamýšľame nad tým, či tento pocit nesúvisí snád s tým, že

Modernita hlboko zmenila náš spôsob vnímania pojmu „my“ a vzťahov s ostatnými (Aime: 2010). Pojem komunity sa preto možno tak často uvádza práve preto, že vo svojom tradičnom význame predstavuje liek na závrtné premeny súčasného sveta, ktoré neustále sponchýňujú naše istoty identity. Z historického hľadiska prišla prvá rana pre komunitu s nástupom mestsko-priemyselnej spoločnosti: rozširovanie miest (ktorých hranice sa stávajú čoraz menej vnímané a nepochopiteľné), odtrhnutie pracovníkov od ich rodín v dôsledku vzniku tovární a model mestského životného štýlu – to všetko viedlo k fragmentácii času a priestoru, ktoré už nie sú diktované spoločnými rytmiami, ale požiadavkami výroby. Rýchlosť produktívneho života sťažuje vytváranie hlbokých medziľudských väzieb. Druhou ranou pre komunitu je príchod digitálnej spoločnosti: rozvoj internetu a šírenie prenosných zariadení, ako sú smartfóny a tablety, vytvárajú neustále pripojenie, čo vedie k odcudzeniu od miest a ľudí. Človek je všade a nikde a fyzické vzťahy často nahrádzajú virtuálne, sprostredkované cez obrazovky. Paradoxne nám hyperpripojenie hrozí tým, že sa stratíme v osamelom dave. Paradox spočíva v tom, že takéto hyperpripojenie so sebou nesie riziko, že sa stratíme v osamelom dave.

Úpadok komunít v súčasnej západnej spoločnosti

S postupujúcou globalizáciou a digitálnym kapitalizmom sa spôsob, akým vnímame komunity a ako vnímame sami seba ako súčasť komunity, stáva komplexným procesom, ktorého pochopenie, analýza a spracovanie si vyžadujú čoraz viac energie. Z generácie na generáciu sa odcudzenie, individualizmus a zrýchlenie zintenzívňujú do takej miery, že vedú k nezadržateľnej fragmentácii tak ja, ako aj „my“. V sociálnom systéme založenom na kapitalistickom modeli, v ktorom platí princíp privatizácie voľného času, v ktorom sú mechanizmy solidarity a vzájomnej pomoci podriadené trhovej logike a v ktorom je cieľom Túžba po rýchlom získaní všetkého preváži nad potrebným časom a priestorom. Vzhľadom na toto všetko si kladieme otázku: dajú sa virtuálne komunity považovať za skutočné komunity? Čo sa stane, keď v tejto oblasti chýba fyzická prítomnosť? Problém tiel a prítomnosti zostáva kľúčovým bodom, od ktorého je ťažké sa odpútať, aby sme mohli tento fenomén kriticky pozorovať. Naopak, stáva sa to akousi šošovkou: Byung-Chul Han napríklad v knihe Zmiznutie rituálov tvrdí, že online komunity sú akýmsi rituálnym zhromaždením bez stretávania sa, obrady oslabené a zbavené hodnoty, ktorú im dodávala telesná prítomnosť, bezduché masy, ktoré nahrádzajú tie obrady, ktoré v dávnych časoch vytvárali miesta a okamihy stretávania sa, riadené spoločnými vierami a cieľmi (Han: 2020).

Sherry Turkle vo svojej knihe „Alone Together“ rozoberá pojem chýbajúcej spoločnej prítomnosti a hyperpripojenosti (Turkle: 2012). Neustále sme bombardovaní a stimulovaní tokmi informácií, ktoré si vyžadujú skôr virtuálne prepojenie než fyzickú prítomnosť, pričom toto prepojenie nemusí byť zdieľané na spoločnom mieste a v spoločnom čase. To vedie ku kríze blízkosti, ktorá má tendenciu

aby nás naučili neznášať samotu, ticho a „offline“ stav, a klamali nás, že pri prehliadaní alebo surfovaní po webe nie sme v skutočnosti sami: čím viac sme prepojení, tým sme osamelejší, a čím viac sme osamelí, tým viac vyhľadávame našu sieť s jediným cieľom – využiť silu/výhodu, ktorú ponúka: rozšíriť, ba dokonca deformovať vnímanie času, reality a samoty. Na druhej strane, digitálne komunity, ako sú vysielania, spravodajské bulletin, skupinové chaty, fóra, blogy, fandomy, sociálne platformy atď.

vychádzajú zo spoločných potrieb a záujmov ľudí, ktoré sú niekedy trvalé, inokedy pominuteľné.

Online komunity by sa mali vnímať ako doplnok k reálnym vzťahom, nie ako nástroje, ktoré ich nahrádzajú. Znovuobjavenie hodnoty zdieľania môže pomôcť prekonať ľudské ochudobnenie spôsobené súťažou za každú cenu a predstavou vlastníctva ako znak úspechu. Rozšírené formy súčasného komunitarizmu spolu s nostalgiou po komunite a jej hľadaním nám ukazujú pokusy prekročiť individualistický model smerom k kolektívnejšiemu rozmeru. Z tohto dôvodu je komunita často vnímaná ako bezpečný prístav v príliš zložitom svete. Ak kapitalizmus produkuje spotrebné statky, komunita by mala produkovať vzťahové statky, ktoré spoločne vytvárajú a užívajú si účastníci danej udalosti – ani striktné verejnej, ani striktné súkromnej – a ktoré patria do sociálnej sféry. To všetko si vyžaduje zdieľanie, koexistenciu a reciprocitu (Aime:2010).

Relačné umenie, participatívne umenie, komunitné umenie

Od 90. rokov 20. storočia sa v západnej umeleckej a performančnej scéne čoraz viac kladie dôraz na vzťah medzi umelcom a publikom, na interakciu a sociálny kontext.

Tento trend, ktorý možno interpretovať ako reakciu na rastúci individualizmus a komercializáciu umenia spôsobenú technokapitalizmom, definoval renomovaný francúzsky kritik Bourriaud ako „relačnú estetiku“. Bourriaud preto vníma tieto umelecké praktiky ako momenty spoločenského života a výmeny, dočasné sociálne priestory, ktoré definuje ako „mikroutópie“, v ktorých sa verejnosť stáva súčasťou diela a dotvára jeho význam (Bourriaud: 1998).

Paralelne s týmito trendmi sa vyvinulo takzvané „participatívne umenie“, ktoré sa od relačného umenia líši svojím väčším dôrazom na spoluprácu (účastníci sa stávajú spoluautormi diel) a politickými charakteristikami.

Obrázok 6.-7. *Odyssey – mobilná a interaktívna intervencia autorov Boijeot, Kardi, Martin na podujatí Split Calling (HNK) – vľavo, uprostred –*

Obrázok 8. *Lifting Memories – participatívne predstavenie Tilly Giro v rámci podujatia Split Calling (HNK) –vpravo-*

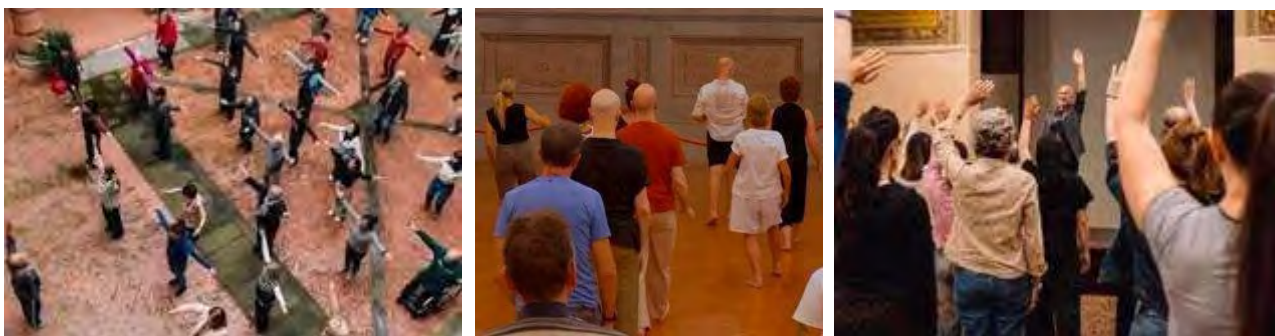

Obrázok 9–10. *Umelecké workshopy pre miestnu komunitu organizované Culture Hub Croatia v PROSTOR, Split (HNK) – vľavo, uprostred–*

Obrázok 11. *Workshop Alexandry Stroganovej „Tides of Care – Sensing the Hydrocommons“, Split (HNK) – vpravo –*

Za posledných 15 rokov sa tieto dva trendy prepojili, čím vznikli hybridné formy, medzi ktorými vyniká komunitné umenie. Komunitné umenie (známe aj ako komunitné alebo sociálne umenie) je umelecká prax, ktorá vzniká a rozvíja sa v rámci konkrétnej komunity, a to hlavne so sociálnymi cieľmi. Nie je to len „participatívne“ umenie; má hlboko teritoriálny a často transformatívny rozmer. Aby sa umelecká prax mohla definovať ako „komunitná“, musí mať za cieľ vytvárať nové komunity alebo posilňovať väzby v rámci už existujúcej komunity. Komunitné umelecké praktiky sa dnes využívajú v rôznych kontextoch (nemocnice, väznice, rehabilitačné centrá, prijímacie centrá, domovy dôchodcov, školy, kultúrne centrá) a sú štruktúrované podľa potreby cieľovej skupiny. Aby boli takéto postupy účinné, nesmú byť, samozrejme, krátkodobé: kľúčové sú ich trvalosť v čase a schopnosť prinášať konkrétne a dlhodobé prínosy pre zapojené komunity. Tieto trendy v posledných rokoch ovplyvnili aj tanec a scénické umenie.

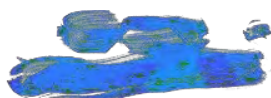
Taneční umelci sa čoraz viac snažia aktívne zapájať publikum a jednotlivcov, a to nielen zmenou tradičného usporiadania priestoru predstavenia a niekedy aj odstránením vzdialenosti medzi účinkujúcimi a divákmi prostredníctvom čoraz viac pohlcujúcich a interaktívnych návrhov, ale aj napríklad vytváraním predstavení s účasťou neprofesionálov. Keď je tanečný umelec choreografom a aktívne zapája ľudí (účastníkov workshopu zameraného na vytvorenie predstavenia alebo publikum predstavenia), hovoríme o participatívnom tanci. Keď sa naopak tanečný umelec stáva sprievodcom procesu, ktorého cieľom je vybudovať novú komunitu alebo posilniť už existujúcu, hovoríme o komunitnom tanci. Bohužiaľ, pojem „komunitný tanec“ sa často používa na označenie praktík, ktoré majú s týmto výrazom málo spoločného: niektorí umelci dnes tento pojem používajú na označenie krátkodobých workshopov, ktoré majú len veľmi málo sociálnych cieľov, okrem zapojenia ľudí do performatívneho zážitku, t. j. udalosti, ktorá je podnetná, vzrušujúca a prospešná z mnohých hľadísk, ale neprináša také trvalé prínosy ako komunitná prax. Ako však tvrdí Zagatti, jedna z vedúcich osobností komunitného tanca v Taliansku, je nevyhnutné vnímať ciele a charakteristiky komunitného tanca ako „pomalú prax“, založenú na načúvaní, spoločnom tvorení, kontinuite a zakorenení v danom území, spoločnej histórii a potrebách účastníkov.

Obrázky 12–13–14. *LUMINOSO / La città autistica* – projekt špecifický pre dané miesto, ktorého kurátorom je Virgilio Sieni (BO)

Obrázky 15–16–17. *Dance Well* – výskum pohybu v súvislosti s Parkinsonovou chorobou (VI)

Ako kolektív tanečníkov v rámci týchto trendov, ktoré sme práve načrtli, cítime, že chceme byť súčasťou týchto súčasných hnutí v súčasnom tanci a performatívnych umeniach, a preto smerujeme k čoraz autentickejšiemu a rešpektujúcejšiemu stretnutiu s ľuďmi, ktorých zapájame do našej práce. Naša prax si nenárokujeme „budovať“ komunity ani posilňovať iné, čo je cieľom komunitného tanca, ale určite zdieľa, uznáva a obdivuje dôležitosť a význam jeho cieľov (dúfame, že v budúcnosti budeme schopní realizovať skutočné a dlhodobé projekty komunitného tanca). V súčasnosti vytvárame predstavenia, ktoré sa zameriavajú na blízkosť s publikom a na vytváranie komunikácie, ktorá nie je sprostredkovaná nadbytočnou estetikou ani umelými konvenciami. Naš tanec možno preto definovať hlavne ako „relačný“, pretože sa zameriava na stretnutie s ľuďmi, a v menšej miere ako „participatívny“, pretože časť našich predstavení je založená na priamej interakcii s publikom.

Pokiaľ ide o „tanec“, okrem siete umeleckých spoluprác, ktorú budujeme od začiatku našej činnosti, si určite uvedomujeme, že performančné projekty nemôžu vytvoriť „komunitu“ v tradičnom zmysle tohto pojmu, ale môžu vytvoriť len dočasné bubliny stretnutí, pozastavené komunity, ktorých trvanie zhoduje sa s trvaním predstavenia. Napriek tomu sa stotožňujeme s cieľmi komunitného tanca a čoraz viac dúfame, že našu umeleckú prax nasmerujeme tým istým smerom, pričom zdôrazňujeme dôležitosť používania správnych pojmov na rozlíšenie rôznych praktík (s cieľom prispieť k ich sociokultúrnemu uznaniu).

Performatívne umenie a online komunity

Stret performančného umenia s online komunitami nie je pre nás len teoretickou otázkou; je to situácia, v ktorej sa ako umelci pohybujúci sa medzi fyzickým a digitálnym prostredím nachádzame každý deň. V posledných rokoch sme boli svedkami hlbokkej transformácie pojmu prítomnosti, ktorá mení nielen tvorbu živých umeleckých praktík, ale aj spôsoby, akými sa s nimi publikum zapája.

Peggy Phelan vo svojom známom tvrdení uviedla, že performance existuje iba vo svojom zmiznutí, v neopakovateľnom okamihu, keď telá zdieľajú fyzický priestor (Phelan, 1993). Rastúci presun performance na digitálne platformy však spochybňuje túto predstavu o mizne a vyzýva nás, aby sme prehodnotili, čo dnes znamená „byť prítomný“. Philip Auslander už naznačil, že striktné rozlíšenie medzi živou prítomnosťou a sprostredkovaním je oveľa menej stabilné, než sa zdá: sprostredkované, aj keď odložené alebo filtrované cez obrazovku, vytvára skutočné vzťahy a formuje zážitok diváka (Auslander, 1999).

Online komunity majú tendenciu vytvárať si vlastné mechanizmy interakcie, ktoré divákovi umožňujú komentovať, reagovať, preinterpretovať a v niektorých prípadoch aj spoluvytvárať dielo. Živé vysielanie na Instagrame, zaznamenaná akcia alebo dokonca diskusia pod príspevkom môžu niesť stopy vzťahovej energie. Stále ide o prítomnosť: sprostredkovanú, distribuovanú, oneskorenú, no napriek tomu schopnú vytvárať spojenie. Táto zmena mení aj úlohu diváka, pretože samotné digitálne platformy sa v podstate stávajú javiskami. Online už diváci nie sú tichými pozorovateľmi: stávajú sa aktívnymi účastníkmi diskusie, ktorí prispievajú svojimi vlastnými

obsah, spätná väzba, kreativita, kritika, zdieľanie a príbeh – a to vďaka asynchrónnosti, ktorá umožňuje prekonať národné hranice a časové pásma a spájať rôznych ľudí, kultúry a hlasy. Henry Jenkins opisuje takúto dynamiku ako participatívnu kultúru, ekosystémy, v ktorých používatelia obsah pasívne nekonsumujú, ale spoluvytvárajú ho, čím nadväzujú horizontálnejší a dialógovejší vzťah s umelcami (Jenkins, 2006).

Často sme mohli pozorovať, že neočakávaný komentár otvára nové možnosti interpretácie diela alebo že emocionálny ohlas gesta narastá práve v rámci rozhovoru, ktorý sa okolo neho rozvíja. Erika Fischer-Lichte opisuje predstavenie ako „autopoetickú udalosť“, ktorá sa neustále vytvára prostredníctvom interakcie medzi účinkujúcim a divákom (Fischer-Lichte, 2008). V online prostredí nadobúda táto autopoéza inú podobu: neprebíha vo fyzicky zdieľanom prostredí, ale v rámci fluidnej siete sprostredkovanej výmeny. Niekedy to prináša nové možnosti: gesto natočené zblízka odhaľuje mikrovýrazy, ktoré sú v divadle neviditeľné, alebo slučka môže vytvoriť doteraz nepoznanú choreografickú časovosť. Dnes však dokumentácia často slúži ako primárny spôsob, prostredníctvom ktorého sa diváci stretávajú s performančným umením, najmä v rámci online komunít: fotografie, videoukážky, textové úvahy a digitálne archívy sa a formujú spomienku a interpretáciu predstavenia. V mnohých prípadoch dokumentácia nepredstavuje len samotné predstavenie, ale stáva sa jeho integrálnym rozšírením, otvárajúcim cesty k novým významom, diskusiám a zapojeniu. Dokumentácia tak už nie je len oporou pre spomienku: stáva sa integrálnou súčasťou diela, zďaleka nie je len zvyškom, pretože aktivuje performatívny vzťah medzi obrazom, umelcom a divákom. (Amelia Jones, 1997)

Propagácia a spolupráca: online médiá ako tvorcovia komunity

V tomto súčasnom umeleckom panoráme sa hranica medzi propagáciou, spoluprácou a budovaním komunity stáva čoraz viac rozmazanou. Ako sme uviedli v predchádzajúcej časti, digitálne prostredia zmenili spôsob šírenia umeleckých diel: tieto platformy sa stali priestormi, kde sa vytvárajú a rozvíjajú vzťahy. Online sociálne médiá v skutočnosti ponúkajú umelcom oveľa viac než len nástroje na zvýšenie viditeľnosti: poskytujú štrukturálne podmienky na budovanie skutočných komunít. Keď niečo zdieľame online, často si uvedomujeme, že propagácia nie je nikdy len propagáciou: príspevok, príbeh alebo dokonca krátke video sa stáva pozvánkou pre ostatných, aby vstúpili do nášho tvorivého sveta, sledovali jeho rytmy, momenty rastu, neistoty a tichých zmien.

Zobrazenie tohto procesu, aj v jeho najneformálnejšej či najkrehkejšej podobe, pomáha vytvoriť pocit kontinuity, vďaka ktorému sa diváci cítia byť súčasťou diania a majú pocit, že sú súčasťou niečo, čo sa pomaly formuje. Týmto spôsobom môže zdieľanie online vytvoriť počiatočné emocionálne prepojenie, pocit zapojenia sa už dávno predtým, než konečné dielo vôbec vznikne. Zároveň digitálny priestor otvára priestor pre dialóg a spoluprácu, ktoré by sa inak sotva mohli rozvinúť: umelci môžu vylepšovať nápady v reálnom čase, posilať návrhy, diskutovať o zámeroch a zdieľať materiály, aj keď sa nachádzajú v rôznych krajinách. V tomto zmysle platformy

pomáha vytvárať pocit blízkosti; čím viac ľudí komunikujú, tým prirodzenejšie sa stáva predstava, že by niečo spoločne podnikli aj v reálnom svete, takže digitálna komunikácia nenahrádza fyzickú spoluprácu, ale ju pripravuje, obohacuje a udržiava pri živote.

Online spolupráca sa však nerozvíja len medzi účinkujúcimi a divákmi. Čoraz viac sa objavuje horizontálne medzi samotnými umelcami, ktorí využívajú digitálne platformy na zdieľanie príležitostí, šírenie zdrojov a vzájomnú profesionálnu podporu.

Sociálne médiá sa tak stávajú neformálnymi infraštruktúrami vzájomnej pomoci, kde viditeľnosť, solidarita a prepojenie pôsobia proti izolácii a neistote, ktoré často charakterizujú umeleckú prácu. To, čo môže začať ako jednoduché gesto uznania, sa môže rozvinúť do pozvánok, spoločných skúšok, koprodukcii alebo dlhodobých spoluprác, a v tomto zmysle digitálne priestory nielen uľahčujú komunikáciu: vytvárajú podmienky, v ktorých môžu umelci prispievať k vzájomnej ceste, otvárajú prístup k príležitostiam, ktoré by bolo ťažké dosiahnuť individuálne, a robia umeleckú sféru prístupnejšou a prepojenejšou.

Online komunity sa tak stávajú „miestom“, kde digitálny svet prestáva fungovať len ako nástroj a mení sa na skutočný priestor budovania vzťahov. Rozvíja sa prostredníctvom zdieľaného archívu: fotografie, pohľady do zákulisia, výskumné denníky a úryvky z činnosti sa stávajú súčasťou priebežného príbehu, vďaka čomu môžu komunity sledovať vývoj projektu a prehlbovať svoje zapojenie. Komunita však nevzniká len na základe viditeľnosti alebo počtu sledovateľov. Nancy Baymová nám pripomína, že digitálne komunity sa formujú vtedy, keď používatelia vnímajú prítomnosť autentického ja, a nie postavy vytvorenej výlučne na účely zviditeľnenia (Baym, 2010).

Umelci často zistia, že najsilnejšie väzby s publikom vznikajú vtedy, keď odhalia svoje vlastné otázky, chyby a pokusy takým spôsobom, že tieto intímne priestory pomáhajú divákovi prejsť od pocitu, že sú vonkajšími pozorovateľmi, k pocitu, že sú súčasťou niečoho. Samozrejme, propagácia nie vždy vedie k vytvoreniu komunity: v takýchto prípadoch, kvôli príliš odťažitému, príliš sebaaprezenačnému alebo strategicky formovanému obsahu, zostáva propagácia jednosmerným komunikačným aktom a nevyvinie sa do komunitného prostredia; a predsa, keď

je úspešná, umelecká propagácia na sociálnych médiách vytvára formy stretávania podobné tomu, čo Judith Butlerová opisuje ako „zhromaždenia“: priestory, v ktorých sa telá, aj keď sprostredkované obrazovkou, zjednocujú okolo spoločnej predstavy, spoločnej starosti alebo gesta, ktoré kolektívne rezonuje.

Komunita sa tak stáva prirodzeným rozšírením dialógu iniciovaného obsahom. Na záver možno konštatovať, že propagácia umenia na sociálnych médiách môže skutočne vytvárať komunitu a spoluprácu, za predpokladu, že sa táto propagácia stane aktom vzťahov, otvorenosti a

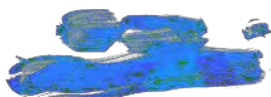
vzájomné načúvanie namiesto jednoduchého vystavenia sa obsahu. To, čo skutočne vytvára komunitu, nie je samotný obsah, ale stretnutia, ktoré umožňuje. Prostredníctvom príspevkov, správ a zdieľaného výskumu umelci budujú horizontálne siete, ktoré vytvárajú pracovné miesta, partnerstvá a kolektívne projekty, a tak sa sociálne médiá stávajú neformálnymi infraštruktúrami vzájomnej pomoci, kde viditeľnosť, solidarita a prepojenie pomáhajú bojovať proti izolácii a sprístupňujú umeleckú sféru. Práve prostredníctvom týchto malých výmen, týchto šíriacich sa slov a týchto neočakávaných odpovedí začína komunita nadobúdať tvar.

Spoločný boj: taliansky prípad „Vogliamo tutt’altro“

Ak sa online platformy stali živnou pôdou pre umeleckú propagáciu a spoluprácu, zároveň sa ukázali ako mocné teritória pre kolektívnu mobilizáciu, kde sa zdieľané frustrácie kryštalizujú do spoločných cieľov. Sociálne médiá umožňujú rozptýleným jednotlivcom uvedomiť si, že vo svojich ťažkostiach nie sú osamelí a že ich skúsenosti rezonujú so skúsenosťami mnohých iných. Digitálne prostredie tento posun urýchľuje: emócie sa rýchlo šíria, svedectvá sa hromadia a prepojenia sa rozširujú vo všetkých smeroch. Práve v rámci tejto dynamiky nadobúda fenomén „*Vogliamo tutt’altro*“ konkrétnu podobu. Doslovne to znamená „Chceme niečo úplne iné“ a vznikol ako **spontánne hnutie**, ktoré vytvorili mladí talianski umelci, študenti, performer i kultúrni pracovníci, ktorí v rokoch 2023 až 2024 prostredníctvom sociálnych médií **odsudzovali neistotu talianskeho umeleckého systému** a predstavovali si nové formy komunity a vzájomnej podpory.

Tento fenomén začal po zverejnení hodnotení talianskeho ministerstva kultúry a konkrétnejšie v súvislosti s mechanizmami financovania z Fondu Unico per lo Spettacolo (FUS), ktorý je v Taliansku hlavným nástrojom, prostredníctvom ktorého štát podporuje divadlo, tanec, hudbu a scénické umenie. V posledných rokoch však mnohí umelci a kultúrni pracovníci vyjadrovali rastúcu frustráciu z spôsobu prideľovania finančných prostriedkov a kritizovali systém za uprednostňovanie opery a tradičného divadla pred súčasným umeleckým výskumom, kvôli nedostatku transparentnosti, nepružnosti a neprístupnosti kritérií, ako aj kvôli štrukturálnej nestabilite, ktorá naďalej ovplyvňuje celé odvetvie. Názov „*Vogliamo tutt’altro*“ priamo vychádza z tohto spoločného pocitu: túžby po inom umeleckom svete, ktorý by bol ľudskejší, podporujúcejší, menej založený na obetovaní sa a viac na solidarite. Dôležité je, že hnutie nevzniklo ako formálne združenie ani štruktúrovaná skupina. Vznikla ako **flexibilná, samoorganizovaná, plne digitálna sieť** a postupom času sa táto online komunita začala premieňať na offline komunitu: niektoré profily sa stali referenčnými bodmi, kde sa organizovali stretnutia, otvorené diskusie, kultúrne protesty a kolektívne čítania. Komunita umelcov, ktorá z tohto hnutia vzišla (a spája umelcov zo všetkých regiónov krajiny), sa v uplynulých mesiacoch zapojila do viacerých intersekcionálnych protestov a mobilizácií, ktoré sa v Taliansku odohrali. Týmto spôsobom jasne vyjadrila svoj postoj proti politickému smerovaniu, ktoré nastoluje talianska vláda. Hnutie samozrejme zdôrazňuje dôležitosť byť súčasťou komunity, ktorá bojuje za spoločnú vec, zároveň však uznáva, že jej členovia sú aj súčasťou spoločnosti.

„Umenie nie je neutrálne“. V súlade so zásadami, ktorými sa riadime ako sociálne bytosti žijúce v systéme, ktorý si vyžaduje filtre a optické prostriedky na jasné pochopenie, komunita zdôrazňuje potrebu protestovať, vyjadrovať sa a v prípade potreby zdvihnúť hlas.

Obrázok 18. Protestná mobilizácia hnutia „Vogliamo Tutt'altro“ v Ríme (RO), 22. septembra 2025

Obrázky 19–20–21. Príspevky skupiny „Vogliamo Tutt'altro“ na Instagrame zamerané na informovanie komunity a organizovanie zhromaždení

Náš osobný boj: klady a zápory využívania sociálnych médií na tvorbu umenia

Ako začínajúci umelci, ktorí obaja patria k generácii „digitálnych domorodcov“, denne zažívame príležitosti aj ťažkosti spojené s využívaním sociálnych médií, čo znamená neustále vyvažovať napätie medzi tvorivou slobodou a verejnou expozíciou. Sociálne platformy zosilňujú našu prítomnosť, zviditeľňujú nás, ale zároveň na nás vyvíjajú tlak, ktorý môže ovplyvniť náš umelecký proces. Jedným z najcitlivejších aspektov, s ktorými sa umelci stretávajú, je otázka súkromia: sociálne médiá vyžadujú takú mieru transparentnosti, ktorá môže ľahko stierať hranicu medzi osobou a profesionálnou postavou. Mnohí umelci sa s tým vyrovnávajú tak, že si vedú oddelené profily – jeden viac kurátorský a verejný a druhý vyhradený pre súkromný život – v nádeji, že si tak zachovávajú priestor, ktorý zostane len ich vlastným.

Toto oddelenie však nikdy nie je jednoznačné: hranica je priepustná a jej udržiavanie si vyžaduje neustálu pozornosť. Pre niektorých je táto fluidita oslobodzujúca, pre iných sa sa stáva vyčerpávajúcou, akoby platformy neustále vyžadovali formu sebadefinície, ktorá nikdy nie je celkom stabilná. Pre tanečníkov a umelcov sa tieto napätia prehľbujú, keď sa samotné telo stáva obsahom. Zverejňovanie obrázkov alebo videí s pohybom vyvoláva otázku, či telo zostáva súkromné, alebo sa stáva súčasťou verejného archívu. Telo v predstavení je vždy symbolické, abstraktná prítomnosť, avšak sociálne médiá majú tendenciu tento

toto rozlíšenie a prezentujú ho ako niečo okamžite spotrebiteľné. Gesto, ktoré v štúdiu nesie viacero významových vrstiev, riskuje, že online bude vnímané ako čisto estetická prezentácia. Telo, balansujúce medzi odhalením a abstrakciou, sa stáva zraniteľným aj politickým. Toto napätie ovplyvňuje aj spôsob, akým umelci pôsobiaci v sociálnej sfére komunikujú so svojim publikom.

Na jednej strane tieto platformy vytvárajú pocit spolupatričnosti a ponúkajú priestor, kde sa môžu stretávať ľudia z rôznych regiónov či prostredí, ktorých spájajú spoločné záujmy. Na druhej strane si však vyžadujú neustále zvažovanie toho, koľko zo seba človek odhalí. Niektorí umelci sa rozhodnú otvorene prejavovať svoje neistoty a premeniť zraniteľnosť na formu

sily. Iní si radšej starostlivo chránia súkromný život a platformu využívajú predovšetkým ako profesionálny nástroj. Obe voľby sú oprávnené a obe odrážajú hlbšie hľadanie rovnováhy v prostredí, ktoré prosperuje na viditeľnosti, ktorá je však neustále ohrozená prekročením hraníc súkromia. Nakoniec práca prostredníctvom sociálnych médií znamená naučiť sa žiť v dvoch priestoroch: v jednom, ktorý zosilňuje naše hlasy, a v druhom, ktorý vyžaduje neustálu sebareflexiu. Tieto platformy nám umožňujú oslovovať ľudí, ktorých by sme inak nikdy nestretli, zdieľať diela, ktoré by inak mohli zostať nepovšimnuté, a stať sa súčasťou komunit, ktoré presahujú nás samých. S touto možnosťou však prichádza potreba prehodnotiť, ako sa prezentujeme, ako chránime to, na čom nám záleží, a ako rozhodujeme, ktoré časti nášho umeleckého a osobného života patria do verejnej sféry. Pre mnohých z nás sa toto vyjednávanie stáva súčasťou samotnej umeleckej praxe: tichou choreografiou, ktorá formuje spôsob, akým sa pohybujeme v digitálnom svete.

Tvorivosť, prepojenie, komunita

Prepojenie, v každom zmysle a kontexte, sa stáva formou inšpirácie. Mnohí umelci zistia, že ich dielo rezonuje s ľuďmi, ktorých nikdy nestretli, a toto neočakávané publikum otvára nové perspektívy toho, čím sa ich umenie môže stať. Dialóg sa rozvíja postupne: niekto sa vyjadrí, niekto iný sa podelí o podobnú skúsenosť a pomaly vzniká niť medzi jednotlivcami, ktorých cesty by sa v reálnom svete možno nikdy nekrížili. Kreativita nachádza impulz v tomto vzťahovom poli, kde sa nápady nielen vytvárajú, ale aj vymieňajú, testujú a zdokonaľujú. Je to druh kolektívneho myslenia, ktoré neznižuje význam individuálneho autorstva, ale ho obohacuje o ďalšie vrstvy interpretácie, ktoré vyplývajú zo spoločnej skúsenosti.

Z tejto siete vzťahov vznikajú komunity. Zriedka sú oficiálne oznamované alebo formálne organizované, rastú nenápadne prostredníctvom spriaznenosti, opakovaní, vzájomného uznania, spoločných záujmov, hodnôt či otázok. V umení sa tieto komunity často stávajú zdrojom podpory a uznania, ktoré pôsobia proti izolácii, s ktorou sa mnohí umelci stretávajú vo svojej každodennej práci: poskytujú pocit príslušnosti a práve tento pocit podnecuje tvorivé riskovanie. Keď sa umelci cítia viditeľní a pochopení, sú ochotnejší experimentovať, posúvať hranice a vytvárať diela, ktoré odhaľujú zraniteľnosť. Digitálne platformy nám navyše pomáhajú udržiavať vzťahy so spolupracovníkmi, ktorých sme spoznali počas rezidenčných pobytov, festivalov alebo ciest, a táto kontinuita je nevyhnutná, najmä pre mladých umelcov, ktorí sa spoliehajú na sieť pri hľadaní príležitostí a podpory: online prítomnosť nám tak umožňuje formovať širší umelecký ekosystém.

Zviditeľnenie, tlak, konkurencia

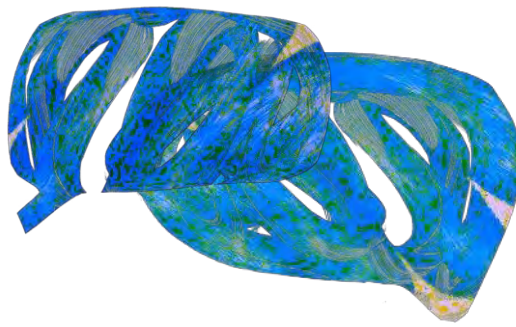
Avšak druhá strana tohto digitálneho prostredia so sebou prináša aj svoje vlastné zložité aspekty: tie isté platformy, ktoré podporujú kreativitu, zároveň vystavujú umelcov takej miere viditeľnosti, ktorá sa môže rýchlo stať ohromujúcou. Každý príspevok sa stáva verejným vyhlásením, stopou, ktorá zostáva otvorená

k interpretácii, hodnoteniu alebo porovnávaniu. Túžba byť pochopený sa môže premeniť na tlak na výkon, na udržanie určitého tónu, určitej úrovne produktivity alebo uceleného umeleckého obrazu. V prostredí, ktoré je nastavené tak, aby odmeňovalo neustálu aktivitu, sa môžeme nechať vtiahnuť do rytmov, ktoré nezodpovedajú ich prirodzenému priebehu. Keď sa fragmenty diela voľne šíria, môžu byť vytrhnuté z kontextu, nesprávne pochopené alebo zredukované na ich najpovrchnejšie aspekty.

Intimita tvorivého procesu sa stáva materiálom určeným pre verejnosť a s tým prichádza aj strach z nesprávneho pochopenia alebo odmietnutia. Mnohí umelci opisujú pocit pocit, že sú zároveň mimoriadne viditeľní a zároveň neviditeľní: viditeľní, pretože ich diela sú dostupné online, neviditeľní, pretože ich zložitost' nie je vždy pochopená. V tomto prostredí sa nenápadne vynára konkurencia. Je ťažké si nevšimnúť, kto dostáva viac pozornosti, kto postupuje rýchlejšie, kto sa javí ako viac integrovaný do určitých kruhov.

Tieto pozorovania, hoci sú často nedobrovoľné, môžu ovplyvňovať vnímanie seba samého, ako aj tvorivé rozhodnutia a priority. Digitálne prostredie zosilňuje pocit nedostatku: dojem, že príležitosti sú obmedzené a že samotná viditeľnosť je formou meny. V tomto prostredí môžu umelci pociťovať tlak, aby sa prispôbili prevládajúcej estetike alebo aby svoju tvorbu formulovali spôsobom, ktorý zodpovedá očakávaniam platforiem a algoritmov, a to aj vtedy, keď sú takéto rozhodnutia v rozpore s ich hlbšími zámermi.

Výzva spočíva v udržiavaní vzťahu so sociálnymi médiami, ktorý rešpektuje integritu diela a zároveň zohľadňuje realitu zviditeľnenia: chrániť úprimnosť a zároveň sa zapájať do digitálneho sveta spôsobom, ktorý zostáva v súlade s našou etikou. Vyžaduje si to uvedomenie si, trpezlivosť a odvahu postupovať vlastným tempom – vlastnosti, ktoré sa stávajú súčasťou samotnej umeleckej práce. V tomto hľadaní rovnováhy sa umelec učí nielen tomu, ako byť videný, ale aj tomu, ako zostať verný sám sebe, keď je videný.

Záver

Ako gruppocorp3 naďalej skúmame, čo znamená tvoriť umenie v dobe, keď je digitálna prítomnosť zároveň nevyhnutná aj destabilizujúca. V rámci tejto príručky sme skúmali, ako môžu online platformy vytvárať formy kreativity, dialógu a komunity, zároveň sme sa však vyrovnávali aj so spôsobmi, akými nás vystavujú riziku, rozptyľujú našu pozornosť a pretvárajú naše vnímanie seba samých. Žiť a pracovať v digitálnej ére znamená každý deň robiť kompromisy: snažíme sa využívať príležitosti, ktoré nám ponúka viditeľnosť a prepojenie, a zároveň chrániť konkrétne vzťahy, ktoré nás posilňujú, a fyzické priestory, kde naše telá premýšľajú, pohybujú sa a tvoria.

Toto napätie nie je ničím, čo by bolo vonkajšie voči našej praxi: je súčasťou samotnej práce, pôdou, na ktorej sa pohybujeme ako tanečnice, umelkyne a mladé ženy, ktoré sa orientujú v hyperprepojenom svete. Naše predstavenia sa snažia vytvoriť komunitu na krátke, intenzívne okamihy, a predsa Komunity, ktoré sa snažíme budovať online, často vyžadujú energiu, ktorá presahuje rámec javiska. Náš boj je preto nielen profesionálny, ale aj hlboko osobný: pokračovať v tvorbe umenia bez straty intimity a hĺbky, ktoré formujú to, kým sme, a zároveň chrániť naše súkromie pred tým, aby sa stalo spotrebným tovarom.

Táto príručka tiež poukázala na to, ako sa digitálne platformy, ak sú obývané s vedomím, môžu stať miestami spoločného odporu. Sme svedkami toho, ako sa zviditeľňuje individuálna neistota, ako sa hnev mení na analýzu a ako sa analýza mení na mobilizáciu. Táto schopnosť premeniť izolované hlasy na kolektívne konanie je jedným z najsilnejších potenciálov súčasných foriem komunit a tento proces je pre náš výskum jedným z najzaujímavejších. To, čo skutočne mení situáciu, sú momenty, v ktorých sa stretáva online a offline svet: keď sa príspevky menia na zhromaždenia, keď sa komentáre menia na prítomnosť, keď sa digitálna blízkosť mení na telá zhromažďujúce sa vo verejnom priestore.

Dnes je všetko okamžite dostupné: videá, archívy, tvorivé procesy, politické debaty, pozvánky na účasť – žijeme vo svete, v ktorom môžeme zhromažďovať obrovské množstvá materiálu z rôznych platforiem, a táto hojnosť je nepopierateľne zdrojom bohatstva. Rozširuje našu predstavivosť, ovplyvňuje našu prácu a spája nás s ľuďmi, ktorých by sme inak možno nikdy nestretli. Nič z toho sa však nedá porovnať so silou prežitej skúsenosti. Žiaden obraz nenahradí chvenie dychu počas predstavenia, žiadny živý prenos nenahradí vibrácie tiel zdieľajúcich jednu miestnosť, žiadna digitálna nič nenahradí ten jemný, krehký akt stretnutia s niečím pohľadom. Digitálny svet rozširuje náš dosah, ale fyzický svet vyživuje našu hĺbku.

Ako umelci našej generácie digitálny svet neodmietame; snažíme sa preformulovať naše miesto v ňom alebo ho pretvoriť v našom priestore. Naším cieľom je zachovať to, na čom záleží (ľudská blízkosť, osobná výmena, etická pozornosť), a zároveň skúmať, čo nám digitálny svet môže ponúknuť, ak k nemu pristupujeme s kritickou starostlivosťou. Dúfame, že vytvoríme priestor, kde konkrétne a virtuálne koexistujú, kde komunita zostáva skutočnou praxou a nie len sloganom a kde možnosť stretnutia naďalej vedie srdce nášho umeleckého vyjadrenia.

Referencie

Aime M., 2010, Comunità, Bologna, Il Mulino.

Bourriaud N., 1997, Esthétique relationnelle, Dijon, Les Presses du réel. Han BC., 2020, The

Disappearance of Rituals, Cambridge, Polity Press Turkle S., 2011, Alone Together, New York,

Basic Books

Zagatti F., 2012, Persone che danzano. Spazi tempi modi per una danza di comunità, Bologna, MPE Mousikè Progetti Educativi.

Zagatti F., 2018, Le parole per dirsi. Verso un lessico condiviso della danza di comunità, v Danza E Ricerca. Laboratorio Di Studi, Scritture, Visioni, 10(10), s. 349–369.

Phelan P., 1993, Unmarked: The Politics of Performance, Londýn, Routledge.

Auslander P., 1999/2008, Liveness: Performance in a Mediatized Culture, Londýn, Routledge.

Jenkins H., 2006, Convergence Culture: Where Old and New Media Collide, New York, New York University Press.

Fischer-Lichte E., 2008, The Transformative Power of Performance: A New Aesthetics, Londýn, Routledge.

Jones A., 1997–1998, Body Art/Performing the Subject, Minnesota, University of Minnesota Press.

Jones A., „Prítomnosť v neprítomnosti: Vnímanie predstavenia ako dokumentácie.“ Art Journal, roč. 56, č. 4, 1997, s. 11–18.

Baym N., 2010/2015, Osobné prepojenia v digitálnom veku, Cambridge, Polity Press. Rezidenčný program Professional

Media Presence: <https://pmpproject.turkuamk.fi/b>

Profil na Instagrame „Vogliamo Tutt’altro“: https://www.instagram.com/assemblea_lavorat_spettacolo?igsh=YmdsYjY3eWwwN3J4

Oficiálna webová stránka PMP, rezidenčný pobyt gruppocorp3: <https://pmpproject.turkuamk.fi/blogs/introducing-split-residency-artists-alexandra-and-gruppocorp3/> (naposledy videné 4.12.25)

Profil „Vogliamo tutt’altro“ na Instagrame: https://www.instagram.com/assemblea_lavorat_spettacolo?igsh=YmdsYjY3eWwwN3J4 (naposledy videné 6.12.2025)

Hore: Giselda Ranieri, rezidenčný pobyt v Taliansku, 2024

Dole: Vystúpenie Elenory, rezidenčný pobyt v Chorvátsku. Foto: Darko Skrobonja

Profesionálna mediálna prítomnosť – súbor nástrojov: pohľady a vnímanie profesionálneho umelca a umeleckého ekosystému

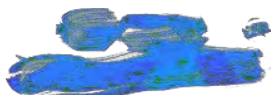
Raffaella Menchetti, umelkyňa v rezidenčnom pobyte v Benátkach, jar 2024

Vnímanie profesionálneho umelca sa v jednotlivých krajinách výrazne líši a je ovplyvnené kultúrnymi, ekonomickými a inštitucionálnymi faktormi. Podľa Pierra Bourdieua (1993) funguje umelecká sféra ako štruktúrovaný priestor, v ktorom rôzne formy kapitálu – ekonomického, sociálneho a symbolického – určujú legitimitu a úspech umelca. V Taliansku je táto dynamika obzvlášť zreteľná, keďže umelci sa pohybujú v zložitom a fragmentovanom ekosystéme, v ktorom koexistujú verejné financovanie, súkromné mecenášstvo a samostatné iniciatívy.

Taliansko má dlhoročnú tradíciu štátneho financovania umenia prostredníctvom inštitúcií, ako je Ministerstvo kultúry (Ministero della Cultura) a regionálne kultúrne fondy. Prístup k týmto zdrojom je však často byrokratický a konkurenčný, pričom uprednostňuje etablované inštitúcie pred začínajúcimi nezávislými umelcami (Santagata, 2014). V dôsledku toho mnohí súčasní umelci zápasia s inštitucionálnym uznaním a finančnou stabilitou a spoliehajú sa na viaceré zdroje príjmov, ako napríklad:

- Verejné a súkromné granty (napr. Talianska rada, európske programy financovania ako Kreatívna Európa).
- Zákazky a spolupráca s galériami, múzeami a kultúrnymi organizáciami.
- Vyučovanie a vzdelávacie projekty, ktoré poskytujú stabilný zdroj príjmov.
- Sebapropagácia a priame zapájanie publika prostredníctvom digitálnych platforiem.

Koncepcia „kreatívnej triedy“ Richarda Floridu (2002) zdôrazňuje neistú povahu umeleckej práce v postindustriálnych ekonomikách, kde sa flexibilita, mobilita a samostatné podnikanie stávajú kľúčovou stratégiou prežitia. V Taliansku sú tieto dynamiky situáciu ešte zhoršuje nejednotný politický rámec pre prácu v kultúrnej oblasti, čo vedie mnohých umelcov k tomu, aby hľadali príležitosti v zahraničí alebo prostredníctvom alternatívnych modelov financovania (Menger, 2006).

Digitalizácia a meniaci sa úloha publika

Rozmach digitálnych platforiem zmenil spôsob, akým umelci nadväzujú kontakt so svojím publikom, a ponúka bezprecedentnú viditeľnosť, ale aj nové výzvy z hľadiska monetizácie a udržateľnosti. Podľa Aroru a Vermeylena (2013) digitálne médiá umožňujú umelcom obísť tradičných „strážcov brány“, zároveň však vyžadujú neustále budovanie vlastnej značky a stratégie algoritmickej viditeľnosti.

Z mojej osobnej skúsenosti ako umelkyne pôsobiacej na rozhraní digitálnych médií a performancie vyplýva, že moju profesionálnu identitu formuje dvojité nevyhnutnosť:

- Spolupráca s tradičnými inštitúciami, ktoré poskytujú prestíž a legitimitu.
- Využívanie online médií, ktoré ponúkajú širšiu dostupnosť a priamu interakciu s publikom.

Platformy sociálnych médií, ako sú Instagram, TikTok a YouTube, sa stali kľúčovými nástrojmi pre súčasných umelcov, ktoré uľahčujú nadväzovanie kontaktov, získavanie finančných prostriedkov (prostredníctvom crowdfundingu alebo NFT) a budovanie publika. Ako však tvrdí Bishop (2012), rastúca závislosť od digitálnych priestorov vedie aj k estetickéj homogenizácii a závislosti od platforiem, kde viditeľnosť diktuje skôr algoritmická logika ako umelecká hodnota.

V talianskom kontexte pretrvávajú generačná a inštitucionálna priepasť medzi:

- tradičnými inštitúciami (múzeami, akadémiami, verejnými kultúrnymi inštitúciami), ktoré uprednostňujú etablované umelecké formy, ako je maľba, sochárstvo a klasické performatívne umenie.
- mladšími, experimentálnymi umelcami, ktorí pracujú s novými médiami, hybridnými formátmi a interdisciplinárnymi postupmi, ale často majú ťažkosti získať inštitucionálne uznanie. Napríklad zatiaľ čo bienále a festivaly ako Benátske bienále alebo festival Romaeuropa podporujú súčasné digitálne a performatívne umenie, väčšina regionálnych inštitúcií zostávajú konzervatívne a uprednostňujú tradičné umelecké formy. Táto priepasť obmedzuje potenciál začínajúcich umelcov, ktorí sa chcú venovať interaktívnemu rozprávaniu príbehov, imerzným médiám alebo digitálnemu performanciu ako legitímnym umeleckým prejavom.

Ako naznačuje Claire Bishop (2012), svet umenia sa nachádza na kritickom bode, kde digitálne technológie menia podobu umeleckej tvorby a zapojenia publika. Inštitúcie sa však musia tejto zmene prispôbiť, aby zabránili vylúčeniu nových umeleckých hlasov. V Taliansku pretrvávajú výzvy: ako môžu umelci preklenúť priepasť medzi tradičnými a digitálnymi umeleckými ekosystémami a zároveň si zabezpečiť finančnú udržateľnosť?

Úloha médií v umeleckej sfére

Médiá v Taliansku zohrávajú v kultúrnom sektore nejednoznačnú a často protirečivú úlohu. Kým veľké verejnoprávne a nezávislé mediálne platformy informujú o významných umeleckých podujatiach, začínajúci a experimentálni umelci bojujú o zviditeľnenie, pokiaľ sa nezosúladi s prevládajúcimi inštitucionálnymi naratívami. Tento jav odráža širšie napätie medzi tradičnými a digitálnymi mediálnymi ekosystémami, kde prístup k verejnej diskusii stále do veľkej miery diktujú ekonomické, politické a kultúrne mechanizmy kontroly prístupu (Hesmondhalgh, 2019).

Tradičné médiá a kultúrne kontrolné mechanizmy

V Taliansku majú verejnoprávne vysielacie kanály (napr. RAI, Radio3 a špecializované kultúrne publikácie ako Il Sole 24 Ore Cultura či Artribune) tendenciu klásť dôraz na tradičné umenie, klasickú hudbu a historicky významné výstavy. Toto zameranie vyplýva z kultúrnej politiky, ktorá uprednostňuje zachovanie historického dedičstva pred súčasnou umeleckou tvorbou (Bonini, 2020). V dôsledku toho majú experimentálni a digitálni umelci v hlavnom prúde kultúrneho diskurzu často obmedzený priestor, čo posilňuje vnímanie, že súčasné umenie existuje na okraji národnej identity.

Pierre Bourdieu (1998) opisuje kultúrnu legitimitu ako jav úzko spätý s inštitucionálnym uznaním, pričom viditeľnosť v tradičných médiách je zároveň ukazovateľom umeleckej hodnoty aj predpokladom pre profesionálnu udržateľnosť. V Taliansku tento mechanizmus neprimerane zvýhodňuje etablovaných umelcov, čo núti mladších alebo interdisciplinárnych tvorcov orientovať sa v alternatívnych sieťach seba propagácie (Santagata, 2014). Vzťah medzi médiami a umením v Taliansku ovplyvňujú aj politické a ekonomické obmedzenia. Verejnoprávne vysielacie inštitúcie sú síce formálne nezávislé, často však odrážajú vládnu kultúrnu politiku, ktorá uprednostňuje zachovanie kultúrneho dedičstva, národnú identitu a ekonomický cestovný ruch pred avantgardnými alebo politicky angažovanými umeleckými praktikami (Bennett, 2013). Výsledkom je:

- Selektívnej viditeľnosti, pri ktorej sa súčasné umenie prezentuje predovšetkým vtedy, keď je v súlade so širšími inštitucionálnymi cieľmi (napr. veľké bienále alebo výstavy sponzorované ministerstvami kultúry).
 - Mediálne stratégie riadené trhom, v rámci ktorých súkromné televízne stanice a tlačové médiá uprednostňujú komerčne životaschopné umelecké formy pred experimentálnymi dielami alebo dielami s aktivistickým zameraním.
 - Cenzúra a autocenzúra, najmä v prípadoch, keď umelecký prejav spochybňuje prevládajúce politické alebo náboženské naratívy (Baker & Blaagaard, 2016). Úpadok nezávislej umeleckej žurnalistiky tento problém ešte viac zhoršuje.
- Keďže tradičné médiá zápasia s ekonomickou udržateľnosťou, mnohí umeleckých kritikov a kultúrnych novinárov čelí rastúcemu tlaku, aby sa prispôbili trhovo orientovaným naratívam, čo obmedzuje kritický diskurz o súčasných umeleckých praktikách (Jones, 2018).

Na rozdiel od tradičných médií ponúkajú digitálne platformy decentralizovanejší priestor, kde sa umelci môžu sami propagovať, priamo oslovovať publikum a obchádzať inštitucionálnych „strážcov“ (Arora & Vermeulen, 2013). Platformy ako Instagram, TikTok a YouTube sa stali hlavnými priestormi pre umeleckú viditeľnosť a podporujú nové spôsoby interakcie medzi umelcami a verejnosťou. Demokraticizácia prístupu k médiám však so sebou prináša nové výzvy:

- **Expozícia riadená algoritmi:** Platformy sociálnych médií uprednostňujú ukazovatele interakcie pred umeleckou hodnotou, čo vedie k prevládaniu vizuálne pútavého, ľahko stráviteľného obsahu namiesto konceptuálne komplexných alebo experimentálnych diel (Bishop, 2012).
- **Dezinformácie a strata kontextu:** Rýchle šírenie obrázkov a príbehov často vedie k nesprávnemu výkladu umeleckého zámeru, pričom diela sú zbavené svojho pôvodného kontextu a prispôbené virálnym trendom.
- **Závislosť od platforiem:** Umelci sa musia neustále prispôbovať meniacim sa algoritmom a firemným politikám, ktoré môžu náhle znížiť prioritu určitých typov obsahu alebo obmedziť jeho viditeľnosť (Gillespie, 2018).

Prípady digitálneho aktivizmu v umení ilustruje tieto napätia. Hoci sociálne médiá umožňujú mobilizáciu a obhajobu na úrovni bežných ľudí, vystavujú umelcov aj online obťažovaniu, cenzúre a komodifikácii aktivistickej estetiky (Dean, 2010).

Mediálna gramotnosť a umelecké stratégie

Pre umelcov, ktorí sa pohybujú v tomto komplexnom prostredí, je mediálna gramotnosť nevyhnutná. Pochopenie toho, ako sa vytvárajú naratívy a ako rôzne médiá rámujú umelecké dielo, umožňuje strategickjšie zapájanie sa do tradičných aj digitálnych platforiem.

Počas mojej účasti na projekte PMP som skúmala, ako môžu digitálne nástroje slúžiť ako médium aj ako predmet umeleckého bádania. Môj výskum sa zameriaval najmä na:

- Zobrazenie identity a marginalizovaných skupín v digitálnych priestoroch.
- Performatívna povaha sociálnych médií, kde sa umelecká identita často buduje prostredníctvom starostlivo vytvorených online osobností.
- Prepojenie aktivizmu a estetiky, skúmanie toho, ako digitálne rozprávanie príbehov môže spochybňovať dominantné kultúrne naratívy.

Integráciou kritickej mediálnej teórie do umeleckej praxe môžu umelci vyvíjať odolnejšie a prispôbivejšie stratégie zviditeľnenia, čím zabezpečia, že ich diela budú nielen videné, ale aj zasadené do kontextu zmysluplných umeleckých a sociopolitických diskurzov (Steyerl, 2017).

Osvedčené postupy týkajúce sa využívania médií

V prostredí súčasného umenia nie je angažovanosť v médiách len propagačným nástrojom, ale integrálnou súčasťou umeleckej praxe. Digitalizácia kultúrneho sektora zmenila spôsoby, akými umelci budujú svoju profesionálnu identitu, nadväzujú kontakt s publikom a orientujú sa v inštitucionálnych aj nezávislých priestoroch. Na základe osobných skúseností aj pozorovania kolegov umelcov som identifikovala tri kľúčové osvedčené postupy pre angažovanosť v médiách: strategickú sebareprezentáciu, angažovanosť naprieč platformami a kolaboratívne rozprávanie príbehov.

Strategická sebareprezentácia: Vytváranie konzistentnej umeleckej identity

V prostredí presýtenom médiami je strategická sebareprezentácia zásadná. Umelci musia budovať ucelený a rozpoznateľný príbeh o svojej tvorbe a zabezpečiť, aby ich umelecká vízia bola jasne formulovaná na viacerých platformách (Bourdieu, 1993). To zahŕňa:

- Vytvorenie kvalitnej osobnej webovej stránky, ktorá slúži ako centrálné miesto pre portfóliá, vyhlásenia a dokumentáciu projektov (GioCredi, 2016).
- Udržiavanie konzistentnej vizuálnej a tematickej identity na všetkých kanáloch sociálnych médií, čím sa posilňuje umelecká autenticita a dôveryhodnosť (Marwick, 2013).
- Spoluprácu s tlačou a nezávislými publikáciami, strategické šírenie tlačových a článkov s cieľom osloviť špecializované aj široké publikum.

Príkladom je prax „autoarchivácie“, v rámci ktorej umelci systematicky dokumentujú a spravujú svoju digitálnu prítomnosť. Hito Steyerl (2017) poukazuje na to, ako súčasní umelci využívajú autoarchiváciu jednak ako stratégiu odporu proti digitálnemu zastaraniu, jednak ako spôsob, ako kontrolovať svoje verejné stváranie.

Okrem toho sa umelci musia pohybovať na tenkej hranici medzi viditeľnosťou a nadmernou expozíciou. Udržiavanie rovnováhy medzi umeleckou integritou a sebareprezentáciou je kľúčové pre vyhnutie sa nástrahám digitálnej performativity, v rámci ktorej sú umelci pod tlakom, aby sa prispôbili online estetike diktovanej algoritmickou viditeľnosťou (Gillespie, 2018). Zapájanie sa naprieč platformami: diverzifikácia mediálnych stratégií. Spoliehať sa na jediný mediálny kanál už nie je udržateľné v ére, keď sú digitálne ekosystémy fragmentované.

Najúčinnejší umelci vyvíjajú stratégie zapájania naprieč platformami, čím zabezpečujú, že ich prítomnosť sa rozširuje na inštitucionálne, nezávislé aj digitálne siete. To zahŕňa:

- Účasť na inštitucionálnych výstavách a festivaloch, ktoré poskytujú dôveryhodnosť a finančnú podporu.
- Tvorbu digitálneho obsahu, ktorý presahuje statické stváranie, ako sú blogy, videoeseje a interaktívne mediálne projekty (Bishop, 2012).

- Využívanie alternatívnych distribučných kanálov, vrátane platforiem prevádzkovaných umelcami, online publikácií a decentralizovaných umeleckých trhov založených na blockchainovej technológii (Rogers, 2020). Napríklad multidisciplinárni umelci často využívajú transmediálne rozprávanie príbehov, pri ktorom sa ich naratívy odohrávajú vo viacerých formátoch (Jenkins, 2006). Performatívne dielo *Real Fake*, na ktorom som sa podieľal, Tento prístup ilustruje projekt, ktorý existuje jednak ako živé podujatie, jednak ako participatívne video-predstavenie, čím umožňuje divákovi zapojiť sa prostredníctvom rôznych médií. Okrem toho sa umelci musia prispôbovať meniacim sa digitálnym infraštruktúram. Závislosť od platforiem predstavuje riziko, keďže zmeny algoritmov môžu drasticky znížiť viditeľnosť (Cotter, 2021). Vytváranie mailing listov, nezávislých archívov a decentralizovaných stratégií zdieľania obsahu zabezpečuje udržateľnosť aj mimo mediálnych ekosystémov veľkých korporácií.

Spoločné rozprávanie príbehov: rozširovanie umeleckého dosahu

Spolupráca sa stala kľúčovou praxou na rozširovanie viditeľnosti, diverzifikáciu naratívov a posilňovanie umeleckého odporu. Skúsenosť z rezidenčného pobytu vo Forte Marghera ukázala, ako kolektívne digitálne skúmanie identity vytvára kultúrny diskurz presahujúci individuálne umelecké príspevky. Medzi praktiky spoločného rozprávania príbehov patria:

- Co-creating media content through interdisciplinary artistic collaborations, integrating visual, performative, and textual elements.
- Engaging with community-driven storytelling, amplifying marginalized voices and creating counter-narratives to dominant media representations (Chandler & Munday, 2020).
- Utilizing participatory media formats, where audiences actively shape the artistic process (Gauntlett, 2011).

Jedným z príkladov je sieťové predstavenie (Dixon, 2007), pri ktorom umelci využívajú živé vysielanie, interaktívne médiá a participatívne platformy na vytváranie decentralizovaných predstavení v reálnom čase. Táto stratégia bola zreteľná pri našom skúmaní Benátok, kde digitálne nástroje umožnili interakciu s publikom a dokumentáciu v reálnom čase, čím sa mesto premenilo na dynamický priestor rozprávania príbehov.

Spoločné rozprávanie príbehov je tiež v súlade s intersekciónálnymi mediálnymi stratégiami, v ktorých umelci kladú do popredia témy identity, odporu a sociálnej kritiky (Crenshaw, 1989). Zapojením rôznorodých perspektív prispievajú umelci k širším kultúrnym diskusiám, ktoré spochybňujú inštitucionálne vylúčenia a algoritmické predsudky v digitálnej sfére.

Špeciálne rysy rezidenčného pobytu Profesionálna mediálna prezentácia

Pri príležitosti workshopu v rámci európskeho projektu *Professional Media Presence (PMP)* v apríli 2024 a umeleckého pobytu v máji 2024 v organizácii *Live Arts Culture* v Mestse pri Benátkach som začala realizovať videorozhovory s niektorými z 32 európskych umelcov, ktorí sa workshopu zúčastnili. Tieto rozhovory sa stali základom pre moje skúmanie stelesnenia gest. Telo a pohyby respondentov spolu s vopred vybranými videami zaoberajúcimi sa témou *catcalling* mi umožnili vytvoriť *slovník gest*. Príležitosť spolupracovať s umelcami z rôznych sociokultúrnych prostredí poskytla priestor pre širšiu diskusiu o catcalling, čo umožnilo komparatívnu reflexiu o jeho vnímaní a dopade v rôznych európskych kontextoch.

Vďaka tomu, že ma organizácie *Perypezye Urbane* a *Professional Media Presence* vybrali na rezidenčný pobyt v rámci programu *Kreatívna Európa*, som mohla v organizácii *Live Arts Culture* uskutočniť svoj prvý podrobný a praktický výskum projektu „*Cat Care Calling*“. Počas rezidencie som urobila kľúčový prvý krok smerom k premeneniu tohto konceptu na tanečné predstavenie. V spolupráci s Giseldou Ranieri som začala s telesnými cvičeniami, ktoré neskôr tvorili základ konečného predstavenia.

Počas celého tohto procesu sa môj prístup riadil ústrednou otázkou:

„Ako sa môže akt násilia premeniť na akt uzdravenia?“

Aby som túto otázku preskúmala, venovala som sa experimentálnym praktikám zameraným na zmenu vnímania násilia, vyhýbanie sa viktimizácii a namiesto toho na vytváranie priestoru starostlivosti ako prostriedku posilnenia. K starostlivosti som pristupovala ako k činu znovuzískania agentúry, kde sa sebaurčenie stáva protiváhou k vynútenej zraniteľnosti.

Výskum viedol k definícii štyroch základných *telesných kapitol/praktík*:

SLOVNÍK A TELESNÉ VYJADRENIE – Rozvíjanie jazyka gest čerpaného zo žitých skúseností.

MÝTOLÓGIA BUDÚCNOSTI – Prekonceptia tiel cez ekofeministickú optiku, spájajúca ľudské, zvieracie a rastlinné prvky.

REAPROPRIÁCIA – Premena násilných gest na prejavy starostlivosti a posilňovania.

Metodika: Premena násilia na uzdravenie

Výskum bol štruktúrovaný prostredníctvom *rozhovorov, štúdií telesného vyjadrenia a rozvoja performatívneho slovníka*:

Rozhovory: Cieľom videorozhovorov, ktoré som viedla s umelcami počas workshopu *Artist Media Presence*, bolo získať priame pohľady na catcalling. Medzi položené otázky patrili:

- „Viete, čo je catcalling?“
- „Zažili ste niekedy catcalling?“
- „Ako sa dá násilný akt catcalling premeniť na gesto starostlivosti?“
- „Môžete predviesť gesto, ktoré vyjadruje vaše vnímanie catcalling?“

Odpovede poskytli neočakávané pohľady a prispeli k performatívnemu výskumu. Osobitné poďakovanie patrí Elviere Martosovej, Natálii Bozikovej, Marcelovi Doňovi, Krunovi Jostovi, Sirkke Miradonnej a Martine Freyja za ich účasť.

Zhmotnenie: Z rozhovorov vyplynuli kľúčové slová a činy, ako napríklad prenasledovanie, dávanie znamení, pískanie, prenikavý pohľad, kričanie, nevyžiadané komentáre, interakcie vo verejnom priestore. Zmapovala som popísané gestá, medzi ktoré patrilo okrem iného šepkanie, žmurknutie, štipnutie, lusknutie prstami, tlieskanie a provokatívne pohyby tela. Spolu s Giseldou Ranieri sme sa venovali fyzickým cvičeniam, aby sme tieto pohyby stelesnili a dekonštruovali a nakoniec ich premenili na nový performatívny jazyk.

Slovník gest: Inšpirovaná „Slovníkom talianskych gest“ od Bruna Munariho som vyvinula slovník „Cat Care Calling“, v ktorom som katalogizovala pohyby obetí aj páchatel'ov catcalling-u. Niektoré gestá pochádzali priamo od respondentov, zatiaľ čo iné vznikli počas improvizovaných experimentov.

Mytológia budúcnosti: Kľúčovým momentom predstavenia bola premena stereotypného obrazu ženského tela, ktoré je vystavené objektifikácii, na hybridnú formu. Prostredníctvom práce so tieňmi a fyzickej metamorfózy sa telo posúvalo k novej identite – k entite, ktorá splýva s prírodnými prvkami a stelesňuje ekofeministickú perspektívu, v ktorej splynutie ľudského, zvieracieho a rastlinného života vytvára postantropocentrickú víziu.

Znovuzískanie: Záverečná fáza výskumu sa zameriavala na znovuzískanie moci prostredníctvom pohybu. To znamenalo preorientovanie násilných gest na pohyby starostlivosti a skúmanie toho, ako by sa agresia mohla obrátiť tak, aby posilňovala silu a schopnosť konať. Predvedením týchto premen pred publikom dielo pozvalo divákov, aby boli svedkami a zúčastnili sa procesu znovuzískania.

Záverečná správa: od stretnutia s projektom PMP po predstavenie Cat Care Calling

Skúsenosť s projektom Professional Media Presence (PMP) bola transformatívna a ovplyvnila nielen moju umeleckú prax, ale aj moje chápanie úlohy médií pri formovaní profesijnej identity.

Online seminár: Východiskový bod – Moje prvé stretnutie s projektom PMP prebehlo prostredníctvom online seminára, kde som sa zoznámila s diskusiami o prepojení digitálnych médií a umenia. Tieto výmeny názorov rezonovali s mojím prebiehajúcim výskumom a posilnili moju túžbu spolupracovať v rámci tejto siete.

Workshop vo Forte Marghera: Umelecký rast a dialóg – Osobný workshop vo Forte Marghera poskytol jedinečný priestor na umeleckú výmenu s 32 medzinárodnými umelcami. Objavovanie mesta Benátky a zapájanie sa do kolektívneho výskumu rozšírilo rozsah môjho projektu a posilnilo prepojenie medzi intersekcionalitou, performanciou a digitálnou prítomnosťou.

Od výskumu k performancii: Cat Care Calling – Projekt Cat Care Calling sa z rozhovorov vyvinul do štruktúrovanej performancie, ktorá vznikla počas rezidenčného pobytu v Mestre. Spolupráca s Giseldou Ranieri viedla k tanečnému skúmaniu toho, ako možno akt násilia môže byť zvrátený a predefinovaný ako liečebný proces.

Táto metodika bola postavená na štyroch kľúčových zložkách: Slovná zásoba – Identifikácia

a katalogizácia gest spojených s catcallingom.

Stelesnenie – Premena týchto gest na performatívny jazyk.

Budúca mytológia – Prekonceptia transformácie tela nad rámec vnucených spoločenských rolí.

Znovuzískanie/posilnenie – Využitie pohybu ako nástroja na znovuzískanie aktívnej úlohy.

Celý výskumný proces a úvahy o rezidenčnom pobyte sú zdokumentované v článku:

https://pmpproject.turkuamk.fi/blogs/working-in-artist-residency-in-venice-what-is-catcare-calling/?fbclid=PAZXh0bgNhZW0CMTEAAaf8aQlzTFJXexkauZ8LJ2n6l3YG_DFgAjjQoo3exCOosRyq8VxATgTOho_aem_GgkANgtxx68oEvp_hExcog

Záver

Skúsenosť s programom PMP bola kľúčová pri formovaní môjho prístupu k performancii a práci s médiami. Integráciou výskumu založeného na rozhovoroch, praktík stelesňovania a digitálnych nástrojov som vyvinula metodológiu, ktorá nielen dekonštruuje násilné sociálne gestá, ale zároveň ich pretransformuje na formu posilnenia. Do budúcnosti je mojím cieľom rozšíriť projekt „Cat Care Calling“ na viacvrstvovú performanciu, ktorá bude naďalej spochybňovať vnímanie rodovo podmieneného násilia a ponúkať nové cesty k reflexii, dialógu a transformácii.

Referencie

- Arora, P., & Vermeulen, F. (2013). Koniec umelca? Umelci, múzeá a digitálny vek. *Museum Management and Curatorship*, 28(5), 438–451.
- Baker, S., & Blaagaard, B. (2016). *Žurnalistika a kultúra sledovania: Monitorovanie a posilňovanie spoločnosti?* Routledge.
- Bennett, T. (2013). *Tvorba kultúry, zmena spoločnosti*. Routledge.
- Bishop, C. (2012). *Umelé peklá: Participatívne umenie a politika diváctva*. Verso.
- Bonini, T. (2020). *Verejnoprávne médiá a digitálny vek: Medzinárodné perspektívy*. Bloomsbury.
- Bourdieu, P. (1993). *Pole kultúrnej produkcie: Eseje o umení a literatúre*. Columbia University Press.
- Bourdieu, P. (1998). *O televízii*. The New Press.
- Chandler, D., & Munday, R. (2020). *Slovník médií a komunikácie*. Oxford University Press.
- Cotter, K. (2021). Algoritmická viditeľnosť: Platformy, moc a regulácia tvorivej práce. *New Media & Society*, 23(6), 1441–1462.
- Crenshaw, K. (1989). Odstránenie marginalizácie priesečníka rasy a pohlavia: Čierne-feministická kritika antidiskriminačnej doktríny, feministickej teórie a antirasistickej politiky. *University of Chicago Legal Forum*.
- Dean, J. (2010). *Teória blogu: Spätná väzba a zachytenie v okruhoch pudu*. Polity.
- Dixon, S. (2007). *Digitálne predstavenie: História nových médií v divadle, tanci, performančnom umení a inštaláciách*. MIT Press.
- Florida, R. (2002). *Vzostup kreatívnej triedy: A ako mení prácu, voľný čas, komunitu a každodenný život*. Basic Books.
- Gauntlett, D. (2011). *Tvorba je prepojenie: Sociálny význam kreativity, od DIY a pletenia po YouTube a Web 2.0*. Polity Press.
- Gillespie, T. (2018). *Strážcovia internetu: Platformy, moderovanie obsahu a skryté rozhodnutia, ktoré formujú sociálne médiá*. Yale University Press.

GioCredi, J. (2016). Budovanie značky pre umelcov: Ako vytvoriť osobný príbeh v digitálnom veku. *Journal of Arts Management*, 14(2), 95–112.

Hesmondhalgh, D. (2019). *Kultúrne odvetvia*. Sage.

Jenkins, H. (2006). *Konvergenčná kultúra: Miesto stretu starých a nových médií*. NYU Press. Jones, C. (2018). Umelecká

kritika online: Viditeľnosť, hodnota a digitálny obrat. *Journal of Visual Culture*, 17(2), 1–15.

Marwick, A. (2013). *Aktualizácia statusu: Slávne osobnosti, publicita a budovanie značky v ére sociálnych médií*. Yale University Press.

Menger, P.-M. (2006). Trhy s umeleckou prácou: dočasná práca, nadbytok ponuky a riadenie pracovných rizík. V Ginsburgh & Throsby (Eds.), *Príručka ekonómie umenia a kultúry* (s. 765–811). Elsevier.

Rogers, R. (2020). *Deplatforming: Boj za slobodu prejavu na internete*. MIT Press.

Santagata, W. (2014). *Kultúrna továreň: Kreativita a produkcia kultúry*. Springer.

Steyerl, H. (2017). *Umenie bez povinností: Umenie vo veku planetárnej občianskej vojny*. Verso.

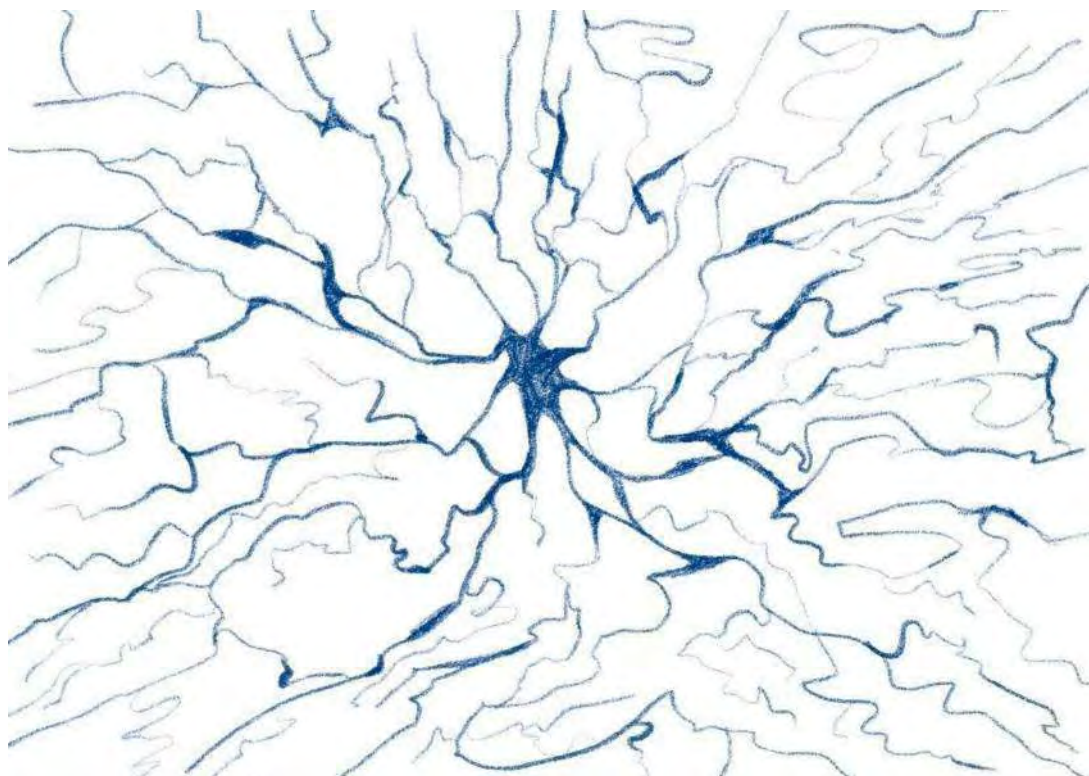

Týždeň workshopov v Chorvátsku 2025

Foto: Darko Skrobonja

Médiá a identita cez prizmu hydrofeminizmu

Alexandra Stroganova, umelkyňa v rezidenčnom pobyte v Splite, jeseň 2025

Obrázok 1. (Alexandra Stroganova)

Úvod

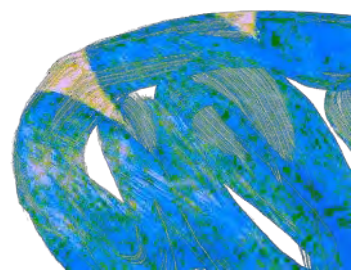
„Sme v tom všetci spolu, ale nie sme všetci rovnakí“

– *Rosi Braidotti*

„Všetci sme vodné telesa“

– *Astrida Neimanis*

Astrida Neimanis, feministická mysliteľka a vedkyňa, vo svojom prejave na Bienále v Rige v roku 2021 poukázala na to, že „všetci sme na mori“. Byť na mori znamená byť zmätený, neistý, čo robiť. Tento idióm viac než presne vystihuje, ako sa mnohí ľudia, a najmä umelci, cítia v dnešnom svete, ktorý sa vymkol spod kontroly. Klimatické zmeny. Topiace sa ľadovce. Masové vymieranie druhov. Znečistenie. Odlesňovanie. Insekticídy. Vojny. Pandémie.

Nárast extrémnej pravicovej politiky. Fašizmus. Migračná kríza. Nadradenosť bielej rasy. Misogýnia. Nespravodlivosť. Čo len chcete. Svet sa v súčasnosti rozhodne plaví po búrlivých vodách. Ako sa nevzdať, ale skôr „zostať s problémami“ (Haraway, 2016) tohto sveta a urobiť z neho lepšie miesto nielen pre ľudí, ale pre všetky živé i neživé bytosti? Ako môže prekonfigurácia spôsobu myslenia a bytia v tomto svete nasmerovať našu loď k spravodlivejšiemu a čestnejšiemu horizontu? Čo môžu umelci urobiť, aby prispeli k zlepšeniu sveta v jeho nestálosti?

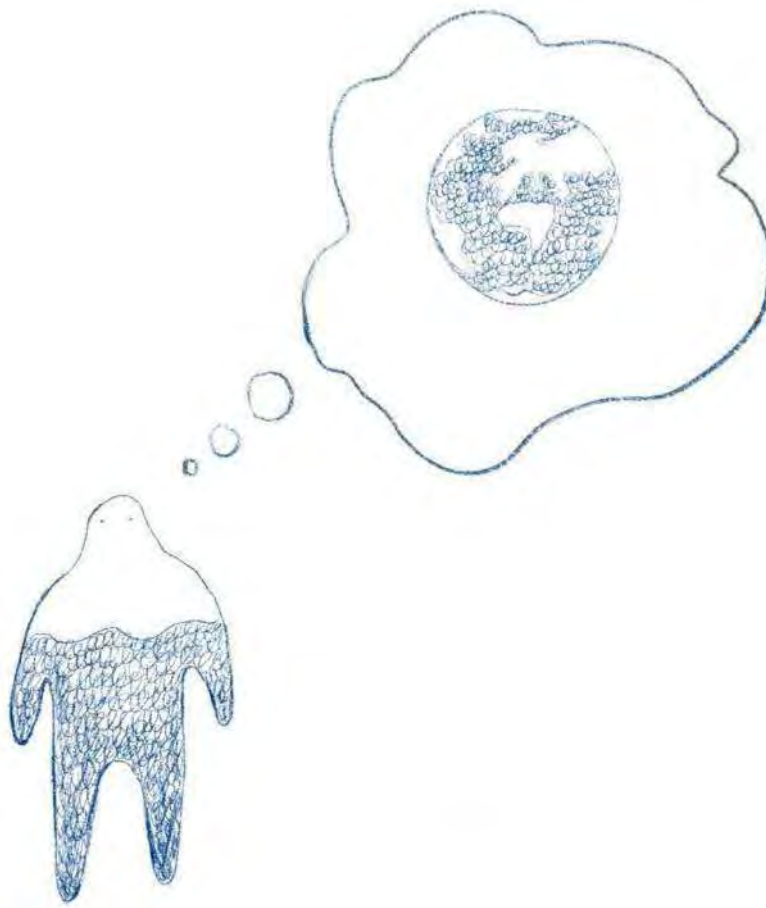
V tejto búrlivej dobe viacerých kríz sa mnohé feministické mysliteľky obracajú k posthumanizmu, aby prekonalí obmedzenia antropocentrického myslenia. Donna Haraway, Astrida Neimanis, Rosi Braidotti, Stacy Alaimo, Karen Barad a mnohé ďalšie poukazujú na to, že feminizmus sa netýka len práv žien – týka sa práv všetkých ľudí a, čo je dôležité, aj práv bytostí nad rámec ľudstva. Tieto teoretičky nás vyzývajú, aby sme prehodnotili ústredné postavenie ľudí vo svete a ich oddelenosť od prírody (pozri napríklad Barad, 2007; Haraway, 2016; Neimanis, 2017; Braidotti, 2013; Alaimo, 2010). Obhajujú relačnejší spôsob myslenia a bytia a navrhujú vnímať svet ako prepojený, alebo, ak použijeme Baradin termín (Barad 2007), ako „intra-prepojený“, kde je všetko „vždy už zapletené do vzťahov s množstvom iných bytostí (živočíšnych, rastlinných, digitálnych a geologických) a spôsobov, akými sa navzájom ovplyvňujú“ (Åsberg, 2021).

Tento esej predstavuje niekoľko podnetných konceptov pre umelcov (a ďalších záujemcov), ktorí sa snažia orientovať v súčasných otázkach **etiky**, **identity** a **médií**. Namiesto toho, aby ponúkol zoznam s hotovými odpoveďami, prináša nové perspektívy a cvičenia v uvažovaní, ktoré vám môžu pomôcť zamyslieť sa nad vašim vlastným postojom k týmto otázkam. Text čerpá najmä z jedného prúdu posthumánnej feministickej filozofie, známeho ako hydrofeminizmus (Neimanis, 2012). Hydrofeminizmus naznačuje, že všetky telá sú vodnými telami, a vyzýva nás, aby sme uvažovali spolu s vodou – metaforicky aj doslovne – s cieľom pochopiť vzájomné vzťahy medzi všetkými vodnými telami, či už ľudskými, alebo nadľudskými.

Rôzne formy médií môžu byť účinnými alebo takmer nevyhnutnými nástrojmi v súčasnej komunikácii, tvorbe a šírení vedomostí. Vzťah umelcov k médiám je formovaný ich identitami, ktoré sú zase formované médiami. Skúmanie identity z rôznych perspektív nám teda pomáha objasniť, čo sa snažíme alebo chceme komunikovať, prečo nás určité témy opakovane priťahujú alebo odpudzujú a na druhej strane, ako na nás pôsobí naša prítomnosť v médiách. Nakoniec, pochopenie etiky využívania médií a ich úlohy v umeleckej praxi je kľúčové, ak chceme ich nástroje využívať udržateľne a spôsob, ktorý posilňuje demokratické, bezpečné a inkluzívne priestory bez sexizmu a rasizmu, pričom zachováva slobodu prejavu.

Táto esej skúma zložitú sieť vzťahov medzi identitou a médiami cez prizmu hydrofeminizmu a zaoberá sa tým, ako by etika starostlivosti mohla ovplyvniť využívanie médií a tvorbu umenia zo strany umelcov. Zvyšná časť eseje je štruktúrovaná nasledovne. Po prvé, definuje hydrofeminizmus ako spôsob myslenia „s vodou“, ktorý kladie dôraz na prepojenosť a priepustnosť všetkých vodných útvarov. Po druhé, zamýšľa sa nad tým, ako sú identita a médiá prepletané v našom súčasnom, technológiami riadenom svete. Po tretie,

skúma médiá ako tekutú materialitu. Po štvrté, rozoberá, ako starostlivosť, pozornosť a reciprocita môžu usmerňovať spôsob, akým umelci využívajú médiá alebo vytvárajú diela. Na konci každej kapitoly sa nachádzajú otázky a cvičenie, ktoré majú čitateľovi pomôcť zamyslieť sa nad obsahom kapitoly. obsah. Prostredníctvom prehodnotenia vyššie uvedených súvislostí si táto esej kladie za cieľ pomôcť umelcom zamyslieť sa nad etickými dôsledkami ich mediálnych praktík, čo prinesie prospech nielen samotným umelcom a komunitám, s ktorými spolupracujú, ale aj našej spoločnej budúcnosti.

Obrázok 2. (*Alexandra Stroganova*)

Kapitola 1. Hydrofeminizmus

„Prekonceptia seba samých ako vodných telies je teda nielen experimentom s ľudským stelesnením, ale aj feministickým záväzkom sledovať toky marginalizácie a nespravodlivosti, ako aj toky prepojenia, posilňovania a radosti, ktoré naše vodné telesnosti spoločne vytvárajú.“

– *Astrida Neimanis (2017, s. 64)*

V tejto kapitole rozvíjam kľúčové myšlienky hydrofeminizmu a sledujem, ako tento prístup vníma vodu ako metaforu aj ako materiálnu silu, ktorá prostredníctvom vzťahových tokov formuje svety.

Hydrofeminizmus je prúd feministickej teórie, ktorý vyvinula Astrida Neimanis (2012) a ktorý spája feministické a ekologické myšlienky. V tejto filozofii má voda ústredné postavenie a chápe sa metaforicky aj doslovne ako látka, ktorá spája všetky živé i neživé entity na našej planéte.

Neimanis (2012; 2017) tvrdí, že ľudia a všetky bytosti sú – doslovne aj obrazne – vodné telá. Voda nami nepreteká len ako niečo, čo pijeme, vstrebávame a vylučujeme; ona nás aj tvorí – naše telá sa z viac ako polovice skladajú z vody. Byť vodným telom teda znamená byť zároveň nositeľom vody aj samotnou vodou. Keď si uvedomíme, že naša planéta je oveľa viac „oceánskou planétou“ než „zemou“ a že všetok život je udržiavaný vodou, hranica medzi ľuďmi a tým, čo je viac než ľudské, sa začína stierať. Z tohto uvedomenia vyplýva výzva voči antropocentrickým predstavám, ktoré nás oddeľujú od všetkého ostatného. Hydrofeminizmus naznačuje, že „všetci sme telá z vody“ a že všetky vodné útvary sú prostredníctvom vodnej recipacity prepojené s inými telami a ekosystémami, a preto neexistujú izolovane, ale vždy vo vzájomnom vzťahu. Neimanis (2017) opisuje túto prepojenosť ako nadľudské vodné spoločenstvo: „Vodné útvary nás vyzývajú, aby sme si tieto telesné vody predstavili ako súčasť vodného spoločenstva, ktoré vytvárame my a ktoré zase vytvára nás“ (s. 169).

Tým, že hydrofeminizmus kladie do popredia aktívnu úlohu vody a vzťahy presahujúce ľudskú sféru, spochybňuje výnimočnosť človeka a prehodnocuje postavenie ľudí ako účastníkov planetárnych procesov, a nie ako ich pánov.

Všetky vodné útvary sú prepojené, ale nie sú rovnaké (Neimanis, 2017). Tvrdieť, že sme všetci prepojení prostredníctvom vody, neznamená rozpustiť všetky rozdiely do jednej veľkej šťastnej kaše. Hydrofeminizmus trvá na tom, aby sme zostali ostražití voči koloniálnej histórii, štrukturálnej nerovnosti, environmentálnej nespravodlivosti, zraniteľnosti na základe rasy a pohlavia a ekologickým škodám. Vyzýva k prehodnoteniu etiky, spravodlivosti a starostlivosti v kontexte klimatických zmien, stúpajúcej hladiny morí, znečistenia vody a ďalších kríz. Táto zmena perspektívy nám skutočne môže otvoriť predstavivosť, ako sa pýta Astrida Neimanis: „Akú etiku by sme pestovali, keby sme venovali pozornosť našim vodným pôvodom? Ako by sme mohli prehodnotiť príbuznosť a prepojenie, keby sme si pripomenuli túto neodvratnú sieť zvierat, rastlín, riek, mrakov a oceánov, ale aj čističiek odpadových vôd, odkalísk a špinavej vody z umývania riadu, ktorá v nás cirkuluje? Môže to naznačovať rôzne druhy zodpovednosti.“ (Neimanis & Blackmore, 2024)

Medzihra 1. Vnímanie vodných spoločných zdrojov

Tu ponúkam malé cvičenie na vnímanie a nadviazanie spojenia s hydrokommons. Ak máte prístup k nejakému miestu s vodou (malý rybník, rieka, jazero, more, malý potok, močiar atď.), môžete sa tam prejsť a nájsť pokojné miesto, kde si môžete na pár minút sadnúť alebo postáť. Ak nie, nevadí, toto cvičenie sa dá urobiť kdekoľvek.

Nájdite si vhodné miesto. Uspokojte sa do pohodlnej polohy. Ak môžete, posadte sa. Najprv si prečítajte pokyny a potom zavrite oči.

Sústredte sa na svoj dych. Zhlboka sa nadýchnite. Vydechnite. Vnímajte, ako vzduch prúdi dovnútra a von.

Nadýchnite sa.

Vydechnite.

Nadýchnite sa.

Vydechnite.

Sústredte sa na zvuky okolo vás. Položte si ruky na hrud'

Vnímajte vodu vo svojom tele. Je pokojná alebo tečie? Je studená alebo teplá? Číra alebo zakalená? Predstavte si, že tá istá voda tečie aj v druhom človeku. V inom zvierati.

V rybách v mori, vo vtákoch na oblohe, v stromoch v parku.

Nadýchnite sa. Vydechnite.

Spomeňte si na chvíľu, keď sa o vás starala voda – alebo keď ste sa vy starali o vodu. Aký to bol pocit?

Nadýchnite sa. Vydechnite.

Spomeňte si na chvíľu, keď ste boli úplne obklopení vodou, v lone

vašej matky. Spomeňte si na teplo tej vody... aký to bol pocit, plávať v oceáne lásky a starostlivosti?

Nadýchnite sa. Vydechnite.

Teraz sa na chvíľu zamyslite nad svojím postavením v tomto svete vo vzťahu k vode. Máte to šťastie, že k nej máte prístup takmer stále? Uvedomte si toto šťastie. Nesnažte sa cítiť vinu, ale skôr poďakujte vode za to, že je tu pre vás, a zamyslite sa nad tým, čo by ste mohli urobiť, aby ste do tohto sveta priniesli viac lásky, starostlivosti a spravodlivosti?

Nadýchnite sa.

Vydechnite.

Nadýchnite sa.

Vydechnite.

Nadýchnite sa.

Vydechnite.

Jemne sa vráťte do prítomnosti tým, že pohybujete prstami na rukách a nohách, vnímajte všetky časti svojho tela a hlavy a pomaly otvorte oči.

Aké to bolo?

Obrázok 3. (Alexandra Stroganová)

Kapitola 2. Identita a médiá z pohľadu hydrofeminizmu

„Sme stvorení z toho, čo je tam vonku. To, čo je tam vonku, nás tvorí.“

– Astrida Neimanis

Táto kapitola skúma, ako je možné prostredníctvom hydrofeminizmu prehodnotiť pojmy identity a médií.

Slovník Merriam–Webster definuje identitu ako „rozlišujúci charakter alebo osobnosť jednotlivca“, pričom zahŕňa fyziologické aj psychologické črty, o ktorých sa často predpokladá, že sa vyvíjajú v ranom detstve a stabilizujú sa v dospelosti. Táto definícia kladie do centra ľudského jednotlivca, identita však nie je iba ľudskou črtou; ide o široký a mnohostranný pojem a jej význam závisí od teoretického rámca, v ktorom je zasadená.

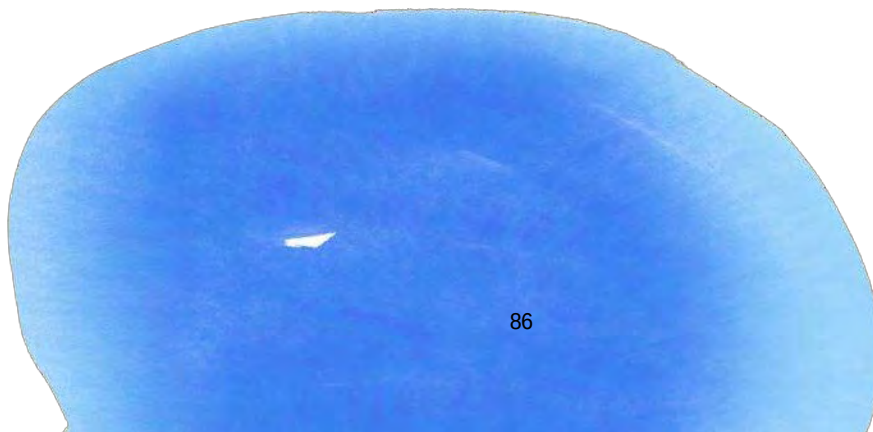
Identita je neoddeliteľne spätá s telom, a preto predefinovanie našich tel ako vodných telies mení spôsob, akým chápeme samotnú identitu. Hydrofeministický prístup kladie dôraz na fluiditu tela, a tým aj identity, a zdôrazňuje, ako sa naše vnímanie seba samých formuje prostredníctvom neustálej interakcie s vodnými svetmi a ekologickými sieťami.

„Voda, ako vieme, je látka, ktorá mení svoj stav – prechádza z pevného do kvapalného a plynného stavu a usadzuje sa v najrôznejších telách a stáva sa ich súčasťou. Voda nepochybne súvisí s tekutinou, ale ako materializácia abstraktnej vlastnosti nám umožňuje uvažovať o význame tejto hmoty konkrétnejším a situovanejším spôsobom – z hľadiska telies, ktoré oživuje, činností, ktoré umožňuje, a obmedzení, s ktorými sa stretáva.“ (Neimanis, 2017, s. 80)

Tento pohľad narúša západnú predstavu o ja ako o diskkrétnej, autonómnej a ohraničenej entite. Namiesto toho chápe telá a následne aj identity ako fluidné, relačné a zakotvené v planetárnych vodných cykloch. Z hydrofeministického hľadiska identita nie je nemenná ani uzavretá; nachádza sa vždy v neustálom procese „stávania sa spolu“ s prostredím, technológiami a živými i neživými entitami. „Stávanie sa spolu“ je termín, ktorý Donna Haraway (2016) používa na opis toho, ako sú bytosti neustále formované prostredníctvom vzťahov s ostatnými a so svojím okolím. Zdôrazňuje, že sa nestávame sami sebou v izolácii, ale prostredníctvom neustálych, prepletených stretnutí so svetom. To možno chápať tak, že naša identita prechádza procesom neustálej premeny, na ktorú vplývajú vzťahy s inými ľudskými aj neludskými aktérmi a prostredím.

Médiá sú podľa definície na dictionary.com „komunikačné prostriedky, ako napríklad rozhlas a televízia, noviny, časopisy a internet, ktoré oslovujú alebo ovplyvňujú širokú verejnosť“. V súčasnosti zohrávajú médiá významnú úlohu nielen v komunikácii a šírení vedomostí, ale aj pri formovaní identít (Acim, 2025). To, čo v médiách vidíme, čítame a počúvame, formuje spôsob, akým chápeme svet. Rovnako aj to, čo prostredníctvom médií zdieľame so svetom, ovplyvňuje tento svet a formuje to, ako nás vníma.

V nadväznosti na hydrofeminizmus možno médiá chápať ako formu tekutej materiality, ktorá sa pohybuje a mení podobne ako voda. Neimanis (2012) opisuje vodu ako „materiálne médium“, ktoré presakuje, cirkuluje a nesie spomienky, čím ukazuje, ako si telá a prostredia neustále vymieňajú význam. To ponúka spôsob, ako uvažovať o tom, ako médiá absorbujú, presmerovávajú a pretvárajú naratívy identity prostredníctvom sietí, ktoré nikdy nie sú neutrálne. Podľa Neimanisovej (2012) sú všetky vedomosti sprostredkované. Na základe toho možno túto myšlienku preložiť do chápania identity ako niečoho, čo je vždy sprostredkované technológiami a mediálnymi nástrojmi – ide o tekutý proces neustálej rekonfigurácie. Rovnako ako voda v sebe nesie ekologické a politické dejiny, aj mediálne infraštruktúry v sebe nesú svoje vlastné predsudky a dôsledky. Pohľad na médiá cez túto optiku zdôrazňuje materiálnu etiku a pripomína nám, že každý obeh, či už ide o vodu alebo informácie, má účinky, ktoré sa šíria cez telá, technológie a identity.

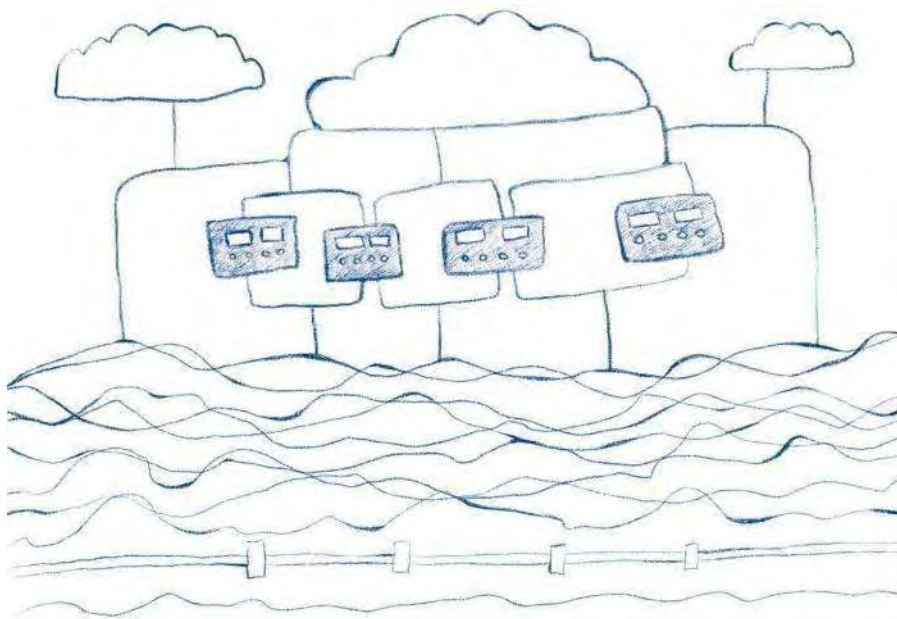
Medzihra 2. Porozumenie digitálnej identite

Toto cvičenie môžete vykonať kedykoľvek a kdekoľvek. Môže sa vám hodiť kúsok papiera a pero.

Zamyslite sa nad nižšie uvedenými otázkami a zapíšte si svoje myšlienky. Môžete tiež nakresliť obrázok alebo vytvoriť mapu. Neexistujú správne ani nesprávne odpovede. Cieľom tohto cvičenia je uvedomiť si zložitosť, možnosti a obmedzenia médií v súvislosti s identitou.

- *Myslíte si, že máte pevnú identitu, alebo sa neustále mení?*
- *Aké vzťahy ovplyvňujú vašu osobnú identitu?*
- *Je vaša profesijná identita oddelená od osobnej? Ako sa prejavuje v médiách?*
- *Je vaša digitálna identita zhodná s vašou osobnou/profesionálnou identitou? Ako sa menila počas obdobia, keď ste používali médiá? Čo mohlo túto zmenu ovplyvniť?*
- *Líši sa vaša identita na rôznych mediálnych platformách?*

Môžete si vybrať jedného umelca, ktorého poznáte, a pozrieť sa, ako využíva mediálne platformy. Je prítomný na viacerých mediálnych platformách? Ako sa prostredníctvom médií prejavuje jeho profesionálna a osobná identita?

Obrázok 4. (Alexandra Stroganova)

Kapitola 3. Médiá ako fluidná materialita a skryté vody médií

Využitie médií sa stalo neoddeliteľnou súčasťou života mnohých umelcov po celom svete. Hoci sociálne médiá uľahčujú výmenu a šírenie informácií a umožňujú prepojenia a komunikáciu, ktoré boli ešte pred niekoľkými desaťročiami nepredstaviteľné, otázky ich zdravého využívania a udržateľnosti mediálnej infraštruktúry vyvolávajú vážne obavy.

Algoritmy vytvárajú ozvenové komory, v ktorých cesty stagnujú, ako odpadová voda bez výstup. Médiá často vnímame a opisujeme ako prúdy obrazov, hlasov a identít v digitálnom priestore.

Digitálny priestor sa zdá byť nekonečný a pominuteľný. Tieto digitálne mraky, toky a zásoby však vo veľkej miere závisia od fyzickej infraštruktúry: počnúc hardvérom, ako sú smartfóny a počítače, až po to, čo umožňuje fungovanie tejto globálnej siete a digitálneho priestoru – podmorské káblové systémy, servery a obrovské dátové centrá. Tieto dátové centrá využívajú ako chladiacu látku predovšetkým vodu. V posledných rokoch rýchly rast digitalizácie viedol k zvýšenému dopytu po dátových centrách a následne k zvýšenej spotrebe vody v ich chladiacich systémoch. Jedno dátové centrum môže ročne spotrebovať stovky miliónov litrov pitnej vody, čo môže zodpovedať množstvu vody spotrebovanej malým mestom (Mytton, 2021). To samo o sebe vyvoláva mnoho otázok, najmä ak zohľadníme, že mnohé miesta po celom svete trpia vážnym nedostatkom vody a súťažou o ňu.

„Skryté vody“ digitálnych médií odhaľujú, že zdanlivo nehmotné toky obrazov, identít a komunikácie závisia od v podstate hmotných hydrologických infraštruktúra. Voda sa stáva sprostredkovateľským médiom – doslova odvádza teplo z našich mediálnych interakcií. Z tohto pohľadu je „cloud“ hydrologickým systémom, ktorý formuje vzájomné pôsobenie ľudských túžob, digitálnych technológií a živlov. Vystáva tu tiež etická otázka, ktorá je jadrom hydrofeminizmu: či vodu sa čerpajú, presmerúvajú alebo dokonca obetujú na udržanie našich mediálnych interakcií, archívov a digitálnych já? Tento prístup trvá na tom, že mediálna ekológia nie je nikdy neutrálna, ale je zakorenená v globálnej vodnej politike, ktorá nerovnomerne rozdeľuje riziká, bremená a zodpovednosti.

Medzihra 3. Porozumenie vašim médiám

Cieľom tohto cvičenia je zamyslieť sa nad mediálnymi platformami, ktoré používame, a nad sieťami vzťahov, ktorých sú súčasťou. Vyberte si jednu digitálnu mediálnu platformu, ktorú často používate. Zistite, kto je jej vlastníkom, kde sa nachádzajú jej dátové servery a ako sa chladia.

Aké vodné zdroje alebo energetické systémy ich podporujú?

Koľko vody sa denne alebo ročne spotrebuje na prevádzku tejto platformy? Ktoré vodné zdroje (doslovné alebo metaforické) udržujú vašu digitálnu identitu?

Obrázok 5. (Alexandra Stroganova)

Kapitola 4. Hydrofeministická etika v umení a médiách

„Vizuálne obrazy nie sú nikdy nevinné; vždy sú vytvárané prostredníctvom rôznych postupov, technológií a vedomostí.“

– Gillian Rose

Táto kapitola skúma, ako starostlivosť, pozornosť a reciprocita môžu viesť umelcov k zodpovednejším mediálnym a umeleckým praktikám, a zhrňuje, ako môže hydrofeminizmus ovplyvniť etické, prepojené a udržateľné prístupy k tvorbe umenia a využívaniu médií.

Ľudia často vnímajú umenie skôr ako hotový produkt než ako proces. Za každým umeleckým dielom – či už ide o tradičný statický objekt, pohyblivý obraz, zvukové umenie, inštaláciu alebo čokoľvek iné – sa však vždy skrýva určitý proces. Navyše umelci nikdy netvoria v izolácii.

Tvorba umenia si vyžaduje prepojenie s materiálmi, myšlienkami, inými ľuďmi a nadľudskými entitami. Umenie je vo svojej podstate prepletený proces. V skutočnosti umenie nikdy nemôže byť skutočne dokončené; neustále sa stáva – stáva sa spolu s prostredím, v ktorom sa nachádza, a spolu s tými, ktorí ho vnímajú.

Prezentácia umenia prostredníctvom médií pridáva ešte jednu rovinu – obrazovku. V dôsledku toho sa umenie zdieľané v médiách stáva súčasťou vizuálnej kultúry sprostredkovanej technológiou. A keďže technológia nikdy nie je neutrálna, kritické uvedomenie si tejto skutočnosti je pre umelcov nevyhnutnosťou.

Čo sa umelci rozhodnú zdieľať na internete? Sú to len príbehy o úspechu? Ukazujú aj svoj tvorivý proces, alebo len „hotové“ diela? Aké typy naratívov umenie šírené prostredníctvom médií posilňuje? A koľko digitálneho priestoru zaberá?

Je dôležité pochopiť vzťahový rozmer tvorby umenia, aby sme si lepšie uvedomili jej etické dôsledky. Tvorba umenia vyžaduje, aby umelci boli nielen zodpovední, ale aj schopní reagovať (Haraway, 2016). Schopnosť reagovať – pojem, ktorý zaviedla Donna Haraway (2016) – ponúka nové chápanie zodpovednosti nie ako čisto účtovnej povinnosti, ale ako schopnosti reagovať s ohľadom a premyslenosťou. Vyzyvá nás, aby sme sa stali „schopnými reagovať“ tým, že sa pozorne zaoberáme zložitou svetom, najmä tvárou v tvár ekologickým výzvam. V podstate schopnosť reagovať zahŕňa uvážlivé rozhodovanie, pestovanie kolektívneho porozumenia a budovanie spriaznenosti s inými bytosťami, keď čelíme problémom sveta a „zostávame s nimi“.

Keď prijímame túto zodpovednosť za reakcie, musíme sa zaoberať viacerými otázkami. Ako môžeme v tejto technologicky riadenej dobe neistoty rozvíjať praktiky kolektívnej starostlivosti? Ako môžeme vytvárať a prezentovať umenie premyslenejšími spôsobmi? Aké druhy umeleckých praktík môžu v tomto svete niečo zmeniť? Hydrofeministická etika, ktorá kladie dôraz na starostlivosť, načúvanie, reciprocitu a pozornosť voči rôznym druhom tokov, ponúka rámec pre prístup k týmto otázkam.

Etika starostlivosti nás povzbudzuje k tomu, aby sme k médiám nepristupovali len ako k nástrojom vyjadrovania, ale ako k prostrediam vzťahov, ktoré so sebou prinášajú zodpovednosť, závislosť a dôsledky. Namiesto toho, aby sme médiá vnímali ako neutrálne alebo bezproblémové, prax zameraná na starostlivosť kladie do popredia ekologické, sociálne a emocionálne podmienky, ktoré formujú tvorbu a šírenie médií.

Tento pohľad má potenciál pomôcť umelcom orientovať sa v médiách viacerými spôsobmi.

Etika starostlivosti podporuje postupy, ktoré uprednostňujú súhlas, kontext a rešpektujúci prístup. Podnecuje umelcov, aby zvažovali, ako obrazy zobrazujú druhých, ako sa šíria príbehy a aký vplyv môže mať dielo na publikum. Starostlivosť sa však neobmedzuje len na medziľudské vzťahy. Zahŕňa aj pozornosť venovanú vode, materiálom, zariadeniam a prostrediam, ktoré sú súčasťou tvorivého procesu. Etika starostlivosti ponúka protiklad k zrýchleniu, neustálemu zverejňovaniu príspevkov a tlakom vyvolaným platformami. Legitimizuje pomalosť, pauzy a zámernosť.

Aby umelci tvorili umenie etickejším spôsobom, musia si uvedomovať, aké posolstvá ich umenie prináša. S kým spolupracujú? Ako spolupracujú s týmito ľuďmi alebo bytosťami nadľudskými? Odkiaľ pochádzajú materiály a čo obsahujú? Aké zdroje, ako napríklad elektrina a voda, sa spotrebúvajú a v akých množstvách? Aké stopy po sebe umenie zanecháva? Aby umelci tvorili umenie etickejšie a udržateľnejšie, musia si uvedomovať tieto otázky a prejavovať úctu tým, s ktorými premýšľame a spolupracujeme. Voľba udržateľnejších umeleckých materiálov a spôsobov tvorby prispieje k lepšej budúcnosti pre všetkých.

Medzihra 4

Čo tvorí hydrofeministickú etickú umeleckú a mediálnu prax?

Súhlas a viditeľnosť — rešpektovanie spolupracovníkov a subjektov.

Digitálna etika — kritické skúmanie algoritmov, pochopenie dátového kolonializmu a zaujatosti platforiem.

Ekologická etika — zohľadňovanie nákladov na energiu, vodu a materiály pri umeleckej a mediálnej produkcii.

Aký je váš vzťah k vode? Ako sme všetci ako vodné telesá prepojení? Aké príbehy v sebe ukrývajú vodné archívy?

Čo sa môžeme naučiť od vody?

Aký je vplyv človeka na životné prostredie?

Aké stopy zanecháva vaša umelecká prax vo svete a v digitálnom ekosystéme?

Zosilňuje vaša práca hlasy alebo ich umlčuje?

Epilóg

Táto esej predstavila hydrofeministický rámec na skúmanie umenia, etiky, identity a médií. Namiesto toho, čo nás oddeľuje od seba navzájom a od sveta, ponúka perspektívu, ktorá zdôrazňuje, ako sme prepojení prostredníctvom našich vodných útvarov. Táto perspektíva nám otvára cestu k chápaniu identít nie ako súkromného a nemenného, ale naopak, ako niečoho plynulého a neustále sa meniaceho. Keďže hydrofeminizmus tvrdí, že všetko je vzájomne prepojené, etická umelecká prax by mala popri konvenčných feministických rodových perspektívach zohľadňovať aj ekologickú spravodlivosť, vzťahy medzi druhmi a práva a blaho samotnej vody.

V konečnom dôsledku hydrofeminizmus neponúka definitívne odpovede ani normatívne riešenia. Namiesto toho vyzýva k neustálej pozornosti, načúvaniu a reagovaniu. Pre umelcov a odborníkov v oblasti médií to znamená zostať otvorenými voči tomu, ako sa praktiky vyvíjajú prostredníctvom vzťahov, kontextov a materiálnych podmienok, a prijať neistotu ako priestor pre starostlivosť, zodpovednosť a kolektívne formovanie sa.

Referencie:

- Acim, Y. (2025). Vplyv médií na konštrukciu identity: Univerzita Sultána Moulaya Slimaneho. *Dibon Journal of Languages*, 1(2), 165–173. <https://doi.org/10.64169/djl.28>
- Alaimo, S. (2010). *Telesná podstata: Veda, životné prostredie a materiálne ja*. Indiana University Press.
- Barad, K. (2007). *Stretnutie s vesmírom na polceste: Kvantová fyzika a prepletenosť hmoty a významu*. Duke University Press.
- Braidotti, R. (2013). *Posthumán*. Polity Press.
- Haraway, D. J. (2016). *Zostat' s problémom. Vytváranie príbuzenských vzťahov v Chtulucéne*. Duke University Press.
- Identita. (b.d.). V slovníku Merriam-Webster.com. Citované 24. novembra 2025 z <https://www.merriam-webster.com/dictionary/identity>
- Médiá. (b.d.). V slovníku Dictionary.com. Vyhľadane 10. decembra 2025 na <https://www.dictionary.com/browse/media>
- Mytton, D. (2021). Spotreba vody v dátových centrách. *npj Clean Water*, 4, 11. <https://doi.org/10.1038/s41545-021-00101-w>
- Neimanis, A., & Blackmore, L. (28. apríla 2024). Učenie sa s vodou. V časopise *La Escuela Journal*. Citované 10. decembra 2025 z <https://laescuela.art/en/campus/library/journal/learning-with-water-astrida-neimanis>
- Neimanis, A. (2017). *Vodné telá – posthumánna feministická fenomenológia*, Londýn a New York: Bloomsbury (https://monoskop.org/images/9/90/Neimanis_Astrida_Bodies_of_Water_Posthuman_Feminist_Phenomenology_2017.pdf)
- Neimanis, A. (2012). Hydrofeminizmus: Alebo o tom, ako sa stať vodnou hladinou. V H. Gunkel, C. Nigianni a F. Söderbäck (eds.), *Neposlušné dcéry: Mobilizácia budúcich konceptov, tiel a subjektív vo feministickom myslení a praxi* (s. 96–115). Palgrave Macmillan.
- Rose, Gillian. *Vizuálne metodológie: Úvod do výskumu s vizuálnymi materiálmi*. (1. vyd. 2001; 5. vyd. 2022).

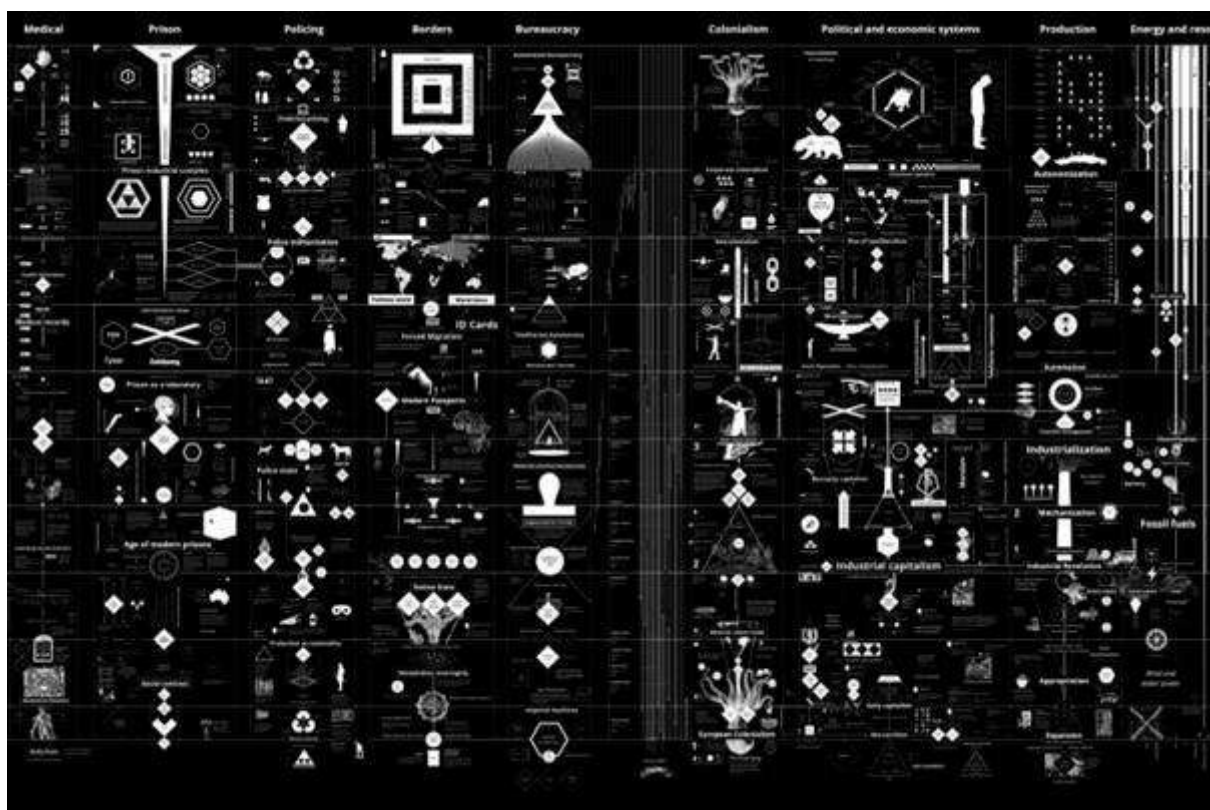

Týždeň workshopov v Chorvátsku 2025

Budúce médiá: Smerom k regeneratívnej praxi starostlivosti

Ivana Tkalčič, umelkyňa v rezidenčnom pobyte v Barcelone, jar 2025

Úvod: Súčasný stav – mediálna saturácia a technologická expozícia

Obrázok 1. Crawford, K., & Joler, V. (2023). *Calculating Empires: Genealogy of technology and power, 1500–2025* [Interaktívna mapa]. <https://calculatingempires.net>

Každý deň sa topíme v mori digitálnych médií. Sociálne siete spájajú miliardy ľudí, algoritmy prispôbujú naše správy a zábavu a umelá inteligencia dnes generuje obsah v rozsahoch, ktoré boli kedysi nepredstaviteľné. Za jedinu minútu na internete sa na YouTube nahraje viac ako 500 hodín videa (oficiálny blog YouTube, 2025) – čo je súčasťou nekonečného prívahu informácií, ktoré bojujú o našu pozornosť. Táto bezprecedentná mediálna saturácia charakterizuje súčasný život a prináša nielen pozoruhodnú prepojenosť, ale aj vážny dôvod na obavy.

Okrem toho v tomto mediálnom prostredí dominuje ekonomika pozornosti zameraná na zisk. Platformy sociálnych médií a technologickí giganti súťažia o každú sekundu našej pozornosti a navrhujú funkcie tak, aby maximalizovali angažovanosť a získali príjmy z reklamy. Ako poznamenáva vedkyňa Shoshana Zuboffová, technologické spoločnosti „vyvíjajú produkty, ktoré formujú naše správanie tak, aby sme pre ne boli ziskovejší“ (Zuboffová, 2019).

Inými slovami, médiá sa stali nástrojom kapitalistickej hyperprodukcie – v snahe o rast chrlia nekonečné množstvo obsahu a podnetov. Kritici tvrdia, že tento model je v podstate neudržateľný. Fínsky inovačný fond Sitra napríklad varuje, že náš súčasný model spotrebúvania zdrojov a vytvárania odpadu je „neudržateľný a škodlivý pre životné prostredie“. (Sitra, 2023). Tento degeneratívny model, poháňaný hyperprodukciou, považuje ľudskú pozornosť a prírodné zdroje za spotrebné palivo pre neustály „pokrok“. Jedným z bezprostredných dôsledkov mediálneho prostredia, ktoré je neustále v prevádzke, je negatívny vplyv na duševné zdravie. Štúdie preukázali súvislosť medzi intenzívnym využívaním sociálnych médií a zvýšenou úzkosťou, depresiou a poruchami pozornosti.

V roku 2023 vydal hlavný zdravotný úradník USA odporúčanie, v ktorom opísal „bezprecedentné“ výzvy v oblasti duševného zdravia, ktorým čelia mladí ľudia čiastočne v dôsledku sociálnych médií, a varoval pred „alarmujúcimi“ vplyvmi na ich psychickú pohodu (Office of the Surgeon General, 2023). Nekonečné prechádzanie kurátorsky zostavených kanálov môže podporovať nezdravé sociálne porovnávanie a strach z toho, že niečo zmeškáme

(FOMO), čo podkopáva sebavedomie. Neustále upozornenia a obsah rozptyľujú našu pozornosť a duševnú energiu, čo často vedie k „digitálnemu vyhoreniu“.

To, čo by malo byť nástrojom na nadväzovanie kontaktov a získavanie informácií, sa môže ľahko stať vyčerpávacím kolotočom pre myseľ. Pod vplyvom algoritmických médií sa rozpadá aj náš samotný zmysel pre realitu. Filtračné bubliny a personalizované kanály znamenajú, že dvaja ľudia na internete môžu žiť v diametrálne odlišných informačných svetoch. Vysoko optimalizované kanály, boty a obsah generovaný umelou inteligenciou „spochybňujú samotnú podstatu ‚reality‘“ a pretvárajú ľudské vnímanie.

Tešíme sa z personalizovaných spravodajských kanálov, ktoré nám pripadajú pohodlné, ale v pozadí digitálne platformy filtrujú to, čo vidíme, aby vyhovel našim „potrebám“, čím vytvárajú „osobný bublinový svet, príjemnú ilúziu“. Problémom tohto bublinového videnia je, že uväzňuje používateľov v „paralelných informačných vesmíroch“, ktoré sa živia samy sebou a izolujú ľudí od akýchkoľvek faktov alebo názorov, ktoré nepodporujú ich vlastné. Barometer dôvery Edelman z roku 2023 skutočne zistil, že naša kedysi spoločná mediálna sféra ustúpila ozvenovým komorám,

čo sťažuje spoločné riešenie problémov; dôvera verejnosti v médiá je na najnižšej úrovni, pričom obzvlášť nízka je dôvera v sociálne médiá (Edelman, 2023). V takomto roztrieštenom prostredí sa stáva ťažké dosiahnuť aj základný konsenzus o pravde – čo je pre demokraciu a spoločnosť znepokojujúci vývoj. Okrem toho je ekologická stopa súčasnej digitálnej infraštruktúry

je obrovská. Dátové centrá a siete, ktoré poháňajú náš virtuálny svet, spotrebúvajú obrovské množstvá elektrickej energie a vody. Komunikačný priemysel doteraz spotrebováva 4 % celkovej elektrickej energie (Ericsson, 2025), avšak s rýchlym rozmachom dátových centier, šírením umelej inteligencie a rastúcim dopytom po digitálnych službách sa očakáva, že spotreba elektrickej energie v tomto sektore bude naďalej rásť.

Medzinárodná energetická agentúra (IEA) predpokladá, že celosvetový dopyt po elektrickej energii bude do roku 2027 rásť približne o 4 % ročne, pričom k tomuto nárastu výrazne prispievajú dátové centrá (Data Center Knowledge, 2024). Ani ukladanie a prenos našich údajov nie sú ekologické: už o niekoľko rokov môžu samotné dátové centrá produkovať viac emisií CO₂ ako celé letecké odvetvie. Rozmach umelej inteligencie tieto dopady ešte zosilňuje – tréningové Odhaduje sa, že jediný veľký model umelej inteligencie, ako je GPT-3 od OpenAI, spotrebuje 1 287 MWh elektrickej energie, pričom pri tom vyprodukuje približne 552 ton CO₂ (MIT News, 2025). Každý dotaz adresovaný systému umelej inteligencie zaťažuje energeticky náročné servery a kumulatívna spotreba kladie veľké nároky na elektrické siete. Okrem toho má boom v oblasti hardvéru, ktorý stojí za digitálnymi médiami, vysoké materiálové náklady. Vzácné nerasty pre naše zariadenia sa musia ťažiť, často za veľkú cenu z hľadiska ľudských a ekologických dopadov: ťažba kobaltu a lítium pre batérie má napríklad „výrazne toxickú ekologickú stopu“ a bola spájaná so závažným porušovaním ľudských práv (Scientific American, 2023). Od emisií uhlíka pri cloud computingu až po elektronický odpad, ktorý otravuje pôdu a ohrozuje komunity, je čoraz ťažšie ignorovať environmentálne externality mediálnych technológií.

Degrowth a médiá budúcnosti: Ako si môžeme predstaviť inú budúcnosť médií?

Obrázok 2. Crawford, K., & Joler, V. (2021). *Anatómia systému umelej inteligencie: Planétarne náklady umelej inteligencie* [Interaktívny výskumný projekt].

Zdroj: <https://anatomyof.ai>

Mýtus o lineárnom pokroku už dlho vykresľuje technológiu ako neustále stúpajúcu krivku – rýchlejšie siete, viac obsahu, inteligentnejšie algoritmy, nekonečné „viac“. V ére ekologických a spoločenských obmedzení však „viac“ stráca na lesku. Teraz už „viac“ nie je lepšie – v skutočnosti nás „viac“ ťahá k systémovému kolapsu. Potreba neustáleho vylepšovania a rozširovania v oblasti digitálnych médií je súčasťou tejto chvejúcej sa ideológie. Každý nový smartfón či dátové centrum sľubuje zlepšenie, no zanecháva za sebou rastúce množstvo elektronického odpadu a energetickú náročnosť.

Snaha o maximalizáciu počtu kliknutí a výpočtového výkonu nám síce priniesla pohodlie, ale zároveň aj postupne narastajúci pocit, že sa blížime k priepasti, kde kvantita preváži nad kvalitou.

Predpoklad, že technologický rast sa rovná ľudskému pokroku, sa ukazuje ako úzka fikcia, ktorá ignoruje náklady skryté pod lesklým povrchom. Tieto skryté náklady starostlivo zmapovali výskumníci aj umelci. V diele *Anatomy of an AI System* Kate Crawfordová a Vladan Joler odkrývajú hladký plášť zariadenia Amazon Echo, aby odhalili „prepletené reťazce ťažby zdrojov, ľudskej práce a algoritmického spracovania“, ktoré sa tiahnu po celom svete (Crawford, Joler, 2018).

Jednoduchý hlasový príkaz („Alexa, zapni svetlá“) aktivuje rozsiahlu sieť: minerály vzácnych zemín ťažené z zničených krajín, podplatení pracovníci moderujúci údaje, sklady žerúce elektrinu. Na každej úrovni súčasná technológia funguje na vykorisťovaní – ľudských tiel, komunit, samotnej Zeme. Mediálne zariadenia sa k nám dostávajú ako vyleštené gadgety len preto, že ich drsný pôvod – znečistené bane, podmorské káble, serverové farmy chrliace CO₂ – je bezpečne skrytý pred našimi očami. Ako tvrdí historik umenia Jaime Vindel, naše kultúrne predstavy normalizovali toto prepojenie medzi energiou z fosílnych palív, technologickým rozvojom a rétorikou pokroku.

„Estetické a kultúrne aspekty fosílného kapitalizmu“ spôsobili, že spojenie špičkových technológií a intenzívnej ťažby pôsobí prirodzene. Posúvame a prechádzame prstom v blaženej nevedomosti, hoci elegantný dizajn našich zariadení „zakrýva pôvod nerastov“ a prácu, ktorá ich udržiava (Vindel, 2023). Práve v reakcii na túto krízu

Hnutie za degrowth prichádza s jasným poslaním: menej môže byť viac. Prívrženci degrowthu obracajú naratív o pokroku a trvajú na tom, že blahobyt sa nezvyšuje neustálym rozširovaním, ale zámerným obmedzovaním nadbytku. Navrhujú „plánované zníženie spotreby energie a zdrojov“, aby sa ľudské systémy opäť dostali do rovnováhy so živým svetom (Reality Studies, 2023).

Namiesto merania úspechu podľa HDP alebo uvedenia ďalšieho modelu iPhone na trh nás hnutie za degrowth vyzýva, aby sme ho merali podľa dostatočnosti, spravodlivosti a odolnosti. To znamená spomaliť, opravovať a opätovne využívať namiesto neustáleho nahrádzania a zamerať sa na miestne, regeneratívne postupy namiesto globálnej ťažby. V praxi hnutie degrowth „kladie dôraz na hyperlokálne riešenia a zároveň znižuje nadmerný tok zdrojov a energie“. Odmietá predpoklad bežný v rétorike „zeleného rastu“ a tvrdí, že rast sám osebe je za súčasných podmienok „v podstate neudržateľný“. Ak nás ideológia „viac“ doviedla na pokraj priepasti, hnutie degrowth si predstavuje mediálnu budúcnosť, ktorá uprednostňuje kvalitu, udržateľnosť a starostlivosť pred kvantitou.

Kľúčové je, že nejde o kapituláciu pred stagnáciou či inováciami, ale, ako rozlíšil ekonóm Herman Daly, o posun od číreho rastu (zväčšovania sa) k autentickému rozvoju (zlepšovaniu sa). „Keď niečo rastie, zväčšuje sa... zatiaľ čo keď sa niečo rozvíja, zlepšuje sa v kvalitatívnom zmysle“ (Biddlecome, 2023).

Hnutie „degrowth“ nás nabáda, aby sme sa zamerali na toto kvalitatívne zlepšenie – bohatšie vzťahy, zmysluplnejší obsah, technológie vytvorené s ohľadom na dlhú životnosť a spoločenskú hodnotu – namiesto bezmyšlienkovitého hromadenia vylepšení a ziskov. Ako by tieto princípy mohli premeniť

svet tvorby a využívania médií? Predstavte si, že by sme do nášho digitálneho života uplatnili filozofiu spomalenia a dostatočnosti. Hnutie „slow media“ už začalo načrtávať obrysy takejto alternatívy. Podobne ako etos hnutia „slow food“, aj hnutie Slow Media presadzuje uvedomelú tvorbu a spotrebu médií namiesto zbesilého tempa kliknutí a streamovania.

Už v roku 2010 Manifest hnutia Slow Media prorocky konštatoval, že po počiatočnom rozmachu internetu budú ľudia hľadať nie „ešte jednoduchší a rýchlejší“ obsah, ale skôr zmysluplnejšie zapojenie. Hnutie Slow Media, ako sa uvádza v manifeste, „nie je o rýchlej spotrebe, ale o uvedomelom výbere surovín a ich dôkladnej príprave“. Vyzýva k médiám, ktoré sú udržateľné už vo svojich materiáloch a práci – žiadne smartfóny montované v továrňach s nevyhovujúcimi pracovnými podmienkami ani údaje zbierané v rozpore so súkromím. V paradigme Slow Media sa úspech platformy nemeria podľa toho, aká je návyková a všadeprítomná, ale podľa jej schopnosti obohatiť komunitu, podnietiť dialóg a pretrvať v čase (Slow Media, 2010). Takéto princípy dokonale korešpondujú s cieľmi hnutia degrowth.

Mediálny ekosystém založený na degrowth by mohol uprednostňovať malé komunitné siete s nízkou spotrebou energie pred globálnymi serverovými farmami s vysokou spotrebou energie; nástroje s otvoreným zdrojovým kódom udržiavané komunitami namiesto proprietárnych platforiem, ktoré sa musia neustále rozširovať; lokálne zakorenené rozprávanie príbehov namiesto clickbaitov optimalizovaných pre algoritmickú virálnosť. V tomto duchu nie je cieľom viac obsahu či technológií – cieľom je kvalita a dostatočné množstvo. Umelci a kultúrne pracovníci stoja v čele predstavovania si tejto odlišnej mediálnej budúcnosti. Ako však poznamenáva kultúrny kritik Leigh Biddlecome, degrowth nie je o stagnácii – ide o uvoľnenie kreativity v rámci ekologických limitov. Oslobodené od tlaku neustále vytvárať „ďalšiu veľkú vec“, umelci sa môže zamerať na hĺbku, kontext a spoluprácu. V ekonómii degrowthu je kľúčovou myšlienkou prerozdelenie: odstránenie systémov typu „vítaz berie všetko“, aby sa zdroje a príležitosti zdieľali. Vo svete umenia by to mohlo znamenať menej veľkolepých výstav a väčšiu podporu pre mediálne laboratória na miestnej úrovni; menej bienále financovaných miliardármi a viac komunitných umeleckých priestorov poháňaných solidaritou. Znamená to tiež zhodnotenie postupov, ktoré umelecký trh orientovaný na rast ignoruje – ako sú opravy, údržba a otvorené zdieľanie vedomostí.

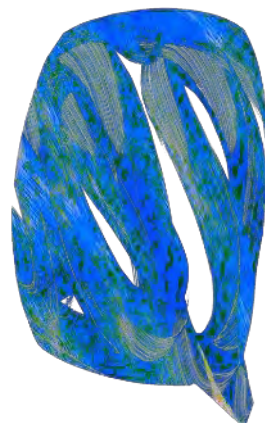
Ako poznamenáva Biddlecome, múzeá by mohli organizovať menej výstav ročne, aby obmedzili „obrat umeleckých výstav ako spotrebiteľských produktov“, a namiesto toho sa zamerať na hlbšie zapojenie verejnosti a lepšie pracovné podmienky pre tvorcov (Biddlecome, 2023). Takéto zmeny odrážajú Výzvu hnutia „degrowth“ k pomalšej, na starostlivosť zameranej výrobe vo všetkých oblastiach. Umelci zase prispievajú k degrowthu niečím zásadným: prácou predstavivosti. Vytvárajú príbehy, symboly a zážitky, ktoré nám umožňujú pocítiť, aká by mohla byť udržateľná budúcnosť. Bez takéhoto kultúrneho vnímania sa politické zmeny a technické riešenia neujmú – musíme najprv vstúpiť do iného sveta, než ho budeme môcť vybudovať. V priebehu dejín boli umelci našimi zvedmi možností a dnes vytvárajú modely spôsobov života a tvorby, ktoré presahujú paradigma rastu. Vidíme to v ekologickom umení, ktoré pracuje s prírodnými rytmiami namiesto toho, aby proti nim bojovalo, v digitálnych inštaláciách, ktoré odhaľujú dátové centrá a bane skryté za oblakom, v experimentoch s estetikou odolnosti „solar punk“. Podobne sa umelci po celom svete zapájajú do aktov „spolupráce na prežití“ (Tsing, 2015), ak si môžeme vypožičať výraz antropologičky Anny Tsingovej.

Tsing vo svojej knihe „Huby na konci sveta“ opisuje, ako v zničených lesoch Oregonu ľudia, huby matsutake a borovice vytvárajú nečakané spojenectvá a navzájom sa podporujú, bez toho, aby to mali v úmysle. Žiadny jednotlivý činiteľ nemá kontrolu; spoločne vytvárajú „krajiny neúmyselného dizajnu“ z trosiek kapitalizmu. Táto vízia odolnosti viacerých druhov hlboko rezonuje so spôsobom, akým umelci pristupujú k budúcnosti mediálnej ekológie. V trhlinách našich rozpadnutých systémov nachádzajú umelci príležitosti podobné hubám – opätovne využívajú vyradenú technológiu, získavajú späť verejné priestory, budujú siete starostlivosti a vedomostí, ktoré kľúčia v „kapitalistických troskách“. Ukazujú, že aj uprostred nedostatku môže rozkvitnúť kreativita a môžu vzniknúť komunitné svety. Predstavovať si a realizovať budúcnosť médií zameraná na degrowth nie je úlohou len pre umelcov. Ide o kolektívny projekt kultúrnej tvorby, do ktorého sú zapojení aj tvorcovia politik, technológovia a občania.

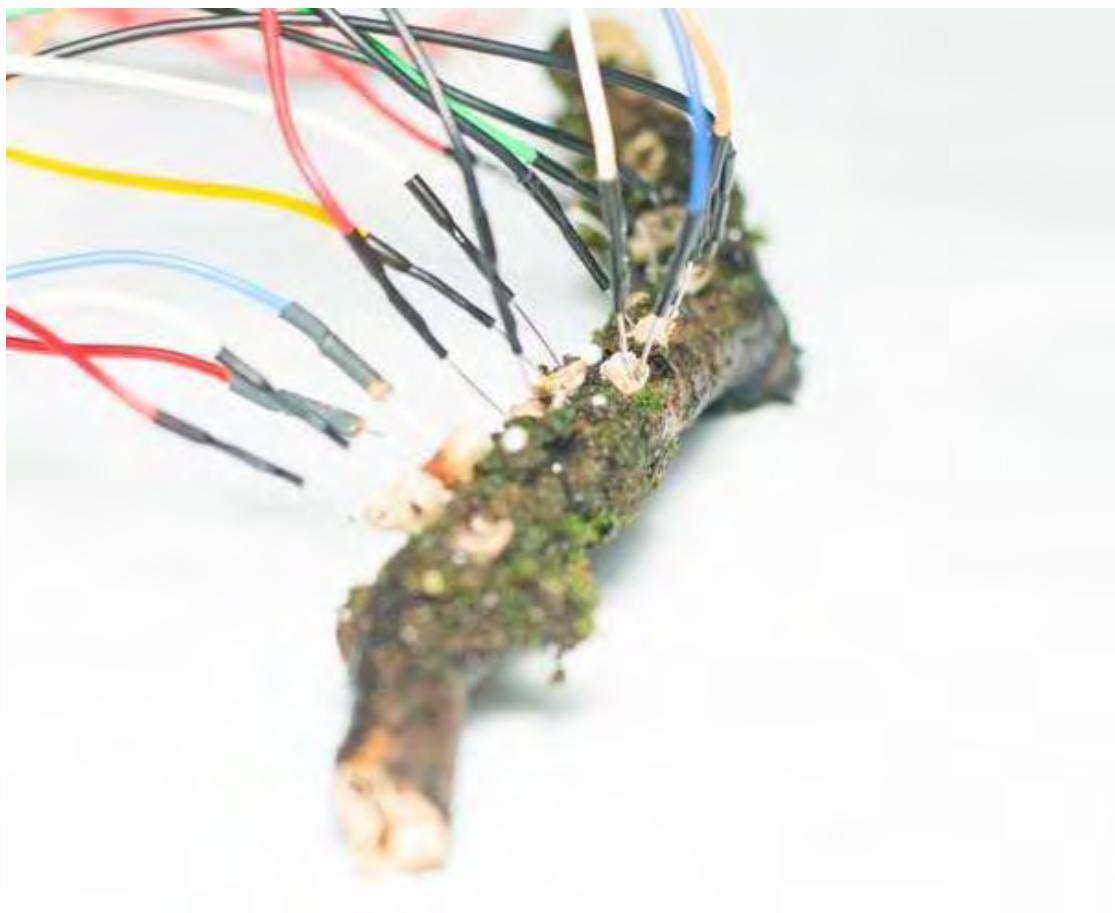
Umelecký a humanistický pohľad je však nenahraditeľný, pretože kladie tie najzákladnejšie otázky: Čo skutočne stojí za to zachovať? Čo si ceníme, keď už nie je k dispozícii všetko? Inými slovami, musíme vytvárať nové kultúrne naratívy rovnako odvážne, ako kedysi technologický sektor vytváral svoje zariadenia. Ako by mohli niektoré z týchto naratívov a budúcností vyzerať? Možno tušíme svet, v ktorom majú digitálne médiá svoje obdobia a rytmy, namiesto nepretržitého kolobehu 24 hodín denne, 7 dní v týždni. Spravodajské platformy by mohli prijať „pomalú žurnalistiku“, ktorá kladie dôraz na kontext a reflexiu. Sociálne siete by mohli byť v spoločnom vlastníctve, udržiavané v ľudskom meradle a navrhnuté tak, aby obsah postupne prechádzal do spoločných archívov, namiesto toho, aby vyvolával nekonečnú túžbu po novinkách. Virtuálne priestory by mohli byť napájané z rozpočtov na obnoviteľnú energiu – predstavte si online fórum, ktoré sa zatvára, keď zapadne slnko alebo utíchne vietor, čím pripomína účastníkom ich prepojenie s miestnymi energetickými tokmi. V takejto budúcnosti sa umelci aj používatelia stávajú záhradníkmi technológie, ktorí svoje nástroje prispôbujú a starajú sa o ne v súlade s ekologickými cyklami. Prevládajúcou estetikou už nie je lesklá hyperstimulácia, ale to, čo španielsky výskumník Jaime Vindel nazýva novou citlivosťou po „fosílnej estetike“.

– umenie starostlivého hospodárenia a úprimnosti, pri ktorom sú prostriedky mediálnej produkcie (káble, kód, uhlíková stopa) transparentné a podliehajú zodpovednosti.

Mediálne zariadenia by mohli viditeľne starnúť a získavať patinu ako koža, čím by vyzývali k opravám a vytváraniu väzby, namiesto toho, aby skrývali svoje opotrebovanie. Celá naša predstava o inovácii by sa mohla zmeniť: inovácia sa stáva nápaditým opätovným využitím, brilantnosťou toho, ako dosiahnuť viac s menej. Tieto vízie môžu znieť utopicky, ale v súčasnosti ich zasievajú kultúrni tvorcovia, ktorí odmietajú veriť, že naša trajektória vysokorýchlostných a veľkoobjemových médií je jedinou cestou vpred. Ako ešte raz pripomenúť Tsing, učia sa „umeniu všímať si“ možné životy v troskách súčasnosti.

Budúce médiá ako „príroda“ – technológie, ktoré napodobňujú prírodné procesy

Obrázok 3. *Interesting Engineering.* (24. apríla 2023). Čo sú hubové počítače? Prevzaté z <https://interestingengineering.com/science/what-are-mushroom-computers>

Médiá budúcnosti už možno nebudú neutrálnym nástrojom, ktorý má ľudstvo k dispozícii, ale živou prítomnosťou prepletenou v ekologickej sieti našej planéty. Predstavte si mediálnu technológiu, ktorá sa správa ako les alebo koralový útes – cyklicky, adaptívne a regeneratívne. Namiesto toho, aby takéto technológie nad prírodou dominovali, sú jej súčasťou a riadia sa vzormi obnovy a vzájomnej závislosti. Z tohto pohľadu sú ľudstvo a jeho médiá neoddeliteľnou súčasťou prepojenej siete života, v ktorej neexistuje skutočné oddelenie medzi „nami“ a „tým“. Akékoľvek poškodenie jednej časti tejto siete sa odráža na celku a pripomína nám, že skutočné

Inovácia musí pracovať v súlade s rytmiami živého sveta, nie proti nim. Tento pohľad čerpá z filozofických prúdov, ktoré spájajú špekuláciu so starostlivosťou.

Vedkyňa v oblasti vedy a technológií *María Puig de la Bellacasa* tvrdí, že starostlivosť nie je len ľudským citom, ale sieťou praktík a povinností, ktorá sa vzťahuje aj na neľudské bytosti a dokonca aj na technologické veci. Vo svojej knihe *Matters of Care* (Puig de la Bellacasa, 2017) nás

nás vyzýva, aby sme technovedu a „prírodné kultúry“ vnímali ako prepletené v živej sieti starostlivosti, kde aj „predmety“ majú vlastnú vôľu a zaslúžia si etické zohľadnenie. Podobne nás feministická filozofka Donna Haraway vyzýva k praktikovaniu sympoiesis, čiže „spolu-tvorenia“, čo je kolaboratívny prístup, ktorý stiera hranice medzi človekom, zvieratom a strojom.

Harawayová metafora kyborga – hybridu organizmu a stroja – nie je dystopickým obrazom, ale výzvou k spriaznenosti naprieč druhmi a technológiami, ktorá podporuje vzťahy príbuznosti a starostlivosti namiesto nadvlády. (RenMinds, 2024). Títo myslitelia spoločne pomáhajú prehodnotiť mediálnu technológiu ako relačný činiteľ – niečo, čo rastie spolu s širšou komunitou života a túto komunitu podporuje.

Jedným z vedeckých príkladov je výskumník, ktorý predstavil biologicky rozložiteľný tlačенý obvod, špeciálne navrhnutý tak, aby sa po použití bezpečne rozložil. Vďaka začleneniu enzýmov do polymérov sa obvod môže rozpustiť v teplej vode a uvoľniť svoje kovové súčasti na opätovné použitie, čím napodobňuje prírodné kolobeh živín. Technológie inšpirované biomimikriou už ukazujú cestu k tomuto regeneratívne modelu. Inžinieri napríklad vytvorili biologicky rozložiteľnú elektroniku, ktorá funguje ako opadané lístie zo stromu – slúži jednu sezónu a potom sa neškodne vráti do zeme. V roku 2022 tím z Berkeley Lab predstavil plne recyklovateľný, biologicky rozložiteľný obvod, ktorý funguje ako akýkoľvek ohybný obvod, ale dá sa rozložiť a recyklovať bez vzniku toxického odpadu. Po použití sa rozpustí a uvoľní svoje vodivé kovy na zhodnotenie, čím sa zabráni tomu, aby elektronické zariadenia skončili na skládkach, a zmierni sa znečistenie ťažkými kovmi spôsobené elektronickým odpadom (Berkeley Lab, 2022).

Tento étos predstavuje radikálny posun od dnešnej ekonomiky založenej na ťažbe surovín a výrobe gadgetov. Namiesto hromád plastu a kremíka, ktoré pretrvávajú celé storočia, by sa naše budúce mediálne zariadenia mohli biologicky rozkladať ako ovocie – ich zvyšky by sa ako technoekologický kompost využívali na novú výrobu. Ďalší názorný príklad pochádza zo sveta pod našimi nohami: rozsiahle myceliálne siete húb. V prírode vlákna mycélia vytvárajú „wood wide web“ (rozsiahlu sieť lesa), v rámci ktorej si stromy vymieňajú živiny a informácie. Technológovia v súčasnosti skúmajú siete založené na myceliu, ktoré by mohli premeniť výpočtovú techniku. Predstavte si sieť, ktorá rastie namiesto toho, aby bola postavená – živé obvody, ktoré sa samovoľne zostavujú a regenerujú ako hubová kolónia. Výskumníci začali vytvárať prototypy „hubových počítačov“, v ktorých namiesto kremíkových čipov používajú živé huby. V takomto zariadení je mycelium huby samotným obvodom: vedie signály, spracováva údaje a dokonca ukladá pamäť, pričom je živým, vyvíjajúcim sa systémom. Prvé štúdie ukazujú, že huby dokážu prenášať elektrické impulzy a reagovať na podnety, pričom sa v niektorých ohľadoch správajú ako neuróny alebo logické brány. Perspektíva tohto prístupu je mimoriadna: tieto organické siete by mohli byť zo svojej podstaty biologicky rozložiteľné a samonapravujúce sa. Poškodený počítač z mycélia by sa mohol „znovu dorásť“, podobne ako les, ktorý opäť vyrastie po požiari. Funguje na základe metabolizmu huby (okrem výživy organizmu nie je potrebný žiadny externý zdroj energie) a keď už nebude potrebný, mohol by sa jednoducho rozložiť bez zanechania toxického odpadu (Interesting Engineering, 2022).

Ide o mediálnu technológiu v duchu lesnej ekológie – odolnú, prispôsobivú a bezproblémovo recyklovateľnú. Regeneratívne médiá sa objavujú aj na rozhraní biológie a energetiky. Uvažujme napríklad o prototypu počítača poháňaného riasami: ide o malé zariadenie obsahujúce cyanobaktérie (modrozelené riasy), ktoré fotosyntetizujú pod vplyvom slnečného žiarenia. V nedávnom experimente vedci

uzavreli kolóniu rias do puzdra veľkosti približne AA batérie a nechali ho na parapete (The Verge, 2022). Riasy prostredníctvom fotosyntézy produkovali stály elektrický prúd, ktorý stačil na nepretržité napájanie mikroprocesora po celý rok – a stále to pokračuje – pričom využívali výlučne okolité svetlo a vodu (University of Cambridge, 2022).

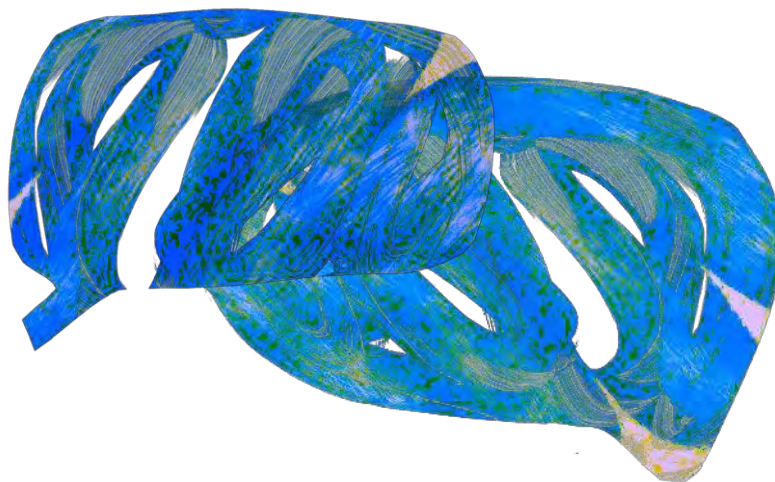
Tento solárno-biologický hybrid funguje ako malý list, ktorý zásobuje elektronický mozog. Jeho zdrojom energie je doslova samotný život: pokiaľ majú riasy svetlo a živiny, obnovujú si energiu, na rozdiel od batérie s obmedzenou životnosťou, ktorej energia sa postupne vyčerpáva. Takéto zariadenia naznačujú prechod od spotreby zdrojov k koexistencii so živými systémami. Mohli by sme mať senzory a mediálne uzly, ktoré sú živé slnečným svetlom a riasami a počas prevádzky ticho filtrujú CO_2 a uvoľňujú kyslík. Demonštrujú posun smerom k cirkulárnym modelom inovácie, kde výroba energie a výpočty tvoria uzavretý okruh s organickými procesmi.

V podstate sa výpočtová technika stáva súčasťou fotosyntetického cyklu – symbiózy kremíka a chlorofylu. Spoločným menovateľom týchto príkladov je prechod od extrakčných modelov k cyklickým. Súčasné mediálne technológie sa často spoliehajú na ťažbu vzácnych nerastov, spaľovanie fosílnych palív na výrobu energie a produkciu odpadu, ktorý prežije nás samotných. Alternatívy, ktoré si tu predstavujeme, fungujú skôr ako ekosystém: každá zložka je navrhnutá tak, aby zásobovala ostatné časti cyklu, a nie len z neho čerpala.

To je v súlade s tým, čo fínsky fond pre budúcnosť Sitra nazýva „talous elämän palveluksessa“ – ekonomika (a v širšom zmysle aj mediálny systém) „v službách života“. Podľa vízie Sitry skutočne regeneratívna ekonomika „funguje v službách života a posilňuje vitalitu prírodných a spoločenských systémov“, od ktorých závisí (Sitra, 2023).

V kontexte médií to znamená vytvoriť informačný ekosystém, ktorý život obohacuje, namiesto toho, aby ho ochudobňoval. Predstavte si mediálne siete, ktoré pri svojom rozširovaní zároveň obnovujú životné prostredie – napríklad Wi-Fi routery, ktoré slúžia zároveň ako kvetináče alebo centrá pre opeľovače, alebo serverové farmy, ktoré nielen čerpajú energiu z obnoviteľných zdrojov, ale aj dodávajú prebytočné teplo do skleníkov.

V mediálnom ekosystéme inšpirovanom prírodou sa inovácie posudzujú podľa toho, ako dobre podporujú sieť života. Dôraz sa presúva z kontroly na starostlivosť, z používateľov na partnerov, z vykorisťovania na vzájomnú závislosť. Médiá budúcnosti, chápané ako príroda, sa stávajú regeneračnou, vzťahovou a starostlivou silou – nie sú vonkajším doplnkom života, ale neoddeliteľnou živou niťou v bohatej mozaike života.

Médiá ako priestor regenerácie a zážitku

Obrázok 4. Tkalčič, I. (2024). *Catching the Wind* [Dokumentácia performance]. Umelecký rezidenčný program *Hyperborealis*, Kvitrakka AiR, Berlevåg Havnemuseum, Berlevåg, Nórsko. <https://ivanatkalcic.com/2024/11/29/catching-the-wind/>

Moje telo sa stretáva s pôdou ako dva druhy kože, ktoré sa dotýkajú – ľudská koža a zemská koža-pôda. Vo svojej tvorbe často začínam tak, že vtlačím ruky do zeme a vnímam chladnú vlhkosť a zrnitosť pôdy. Tento telesný kontakt nie je len metaforou; je to médium. Projekt *EarthSkin*, moje prebiehajúce skúmanie prepojenia medzi ľudskou kožou a pôdou, vnímam ako doslovné aj symbolické rozhranie, ktoré zdôrazňuje regeneratívne príbuzenstvo medzi nami. Telo sa stáva vnímacím orgánom naladeným na Zem – živý svet, ktorý ticho komunikuje prostredníctvom našej kože. V týchto momentoch bezslovného kontaktu sa učím, že médiá môžu byť regeneratívne, nielen reprezentatívne.

Pod pojmom „médiá“ nemám na mysli obrazovky ani zariadenia, ale akýkoľvek priestor výmeny medzi človekom a prostredím. Tichá pauza, pomalý nádych v súlade s vánkom, jemné chvenie zeme pod nohami – aj to sú médiá, ktoré prenášajú informácie prostredníctvom pocitov. Takéto mikrosignály a prírodné rytmy prekalibrujú moje zmysly spôsobmi, ktoré nedokáže napodobniť žiadna jasná obrazovka ani algoritmus. Stala som sa opatrnou voči techno-optimizmu; čím viac je náš svet zaplavený digitálnym šumom, tým viac potrebujem prítomnosť pôdy a vetra na mojej koži. Snímka z performance *Catching the Wind* (2024) (Tkalčič, 2024). Nachádzam sa v odľahlej skalnatej krajine Finnmarku a pomocou odrazovej fólie zachytávam vietor – zviditeľňujem tak neviditeľné vzdušné prúdy, ktoré sa na mňa valia. V tejto práci som obrátila myšlienku médií ako

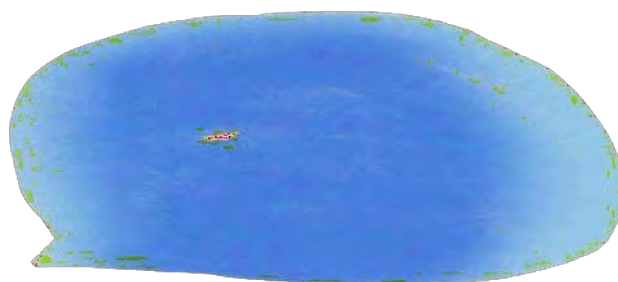
„contact-surface“ do praxe. Pomocou jednoduchých materiálov som premenila pohyb vetra na pohyb a tak som zviditeľnila neviditeľnú silu. Moje vlastné telo sa stalo nástrojom, ktorý sa kolísal a prispôboval sa, aby preložil jemné signály atmosféry. Keď mi poryvy vetra tlačili na kožu, hranica medzi mnou a okolím sa stierala – vietor ma hýbal rovnako, ako som sa hýbala ja s ním. V tej vzdušnej výmene som cítila pokoru aj úžas, akoby samotné nebo vyslovovalo nejaké posolstvo. Potvrdilo to, že médiom môže byť doslova vzduch medzi nami, dynamický priestor, kde sa človek a príroda stretávajú v dialógu.

Predstavenie Astronaut(i) bez vesmírnej lode (2020) (Tkalčič, 2022) v lese v mojom rodnom meste: mám na sebe improvizovaný „vesmírny oblek“ z reflexnej fólie a stvárnujem hypotetické mimozemskú výpravu na Zemi. Ešte nedávno som hľadel k hviezdám v snahe nájsť nové svety, ale táto cesta ma priviedla priamo späť na Zem. V rámci série, ktorú považujem za „cvičenia v terraformovaní“, som sa venoval analógovému výcviku astronautov a site-specific predstaveniam s cieľom preskúmať sny ľudstva o cestovaní do vesmíru a ich etické dôsledky.

Uvedomil som si, že hoci ľudia hovoria o kolonizácii Marsu či Mesiaca, je to práve naša vlastná krehká planéta, ktorá naliehavo potrebuje uzdravenie – vykorisťovanie zdrojov Zeme musí ustúpiť regenerácii. V skutočnosti budeme pravdepodobne musieť „terraformovať“ samotnú Zem, skôr než budeme snívať o iných svetoch. Čas strávený v simuláciách pre astronautov sa pre mňa stal umeleckou meditáciou: vo vnútri objemného skafandra, brodiac sa známym lesom, akoby to bol cudzí terén, som videl absurditu hľadania spásy vo hviezdach, zatiaľ čo som zanedbával zem pod svojimi nohami.

Tieto cvičenia vo mne vzbudili odmietanie únikového techno-optimizmu a presvedčenie, že akákoľvek budúcnosť, o ktorej stojí za to snívať, musí vyrastať z intímneho a zodpovedného vzťahu so Zemou. V rámci týchto projektov a skúseností sa vraciam k jednoduchej pravde: náš svet mapujeme nielen pomocou satelitov a súradníc, ale aj pomocou našich tiel a zmyslov. Inšpirujú ma ľudia, ktorí, podobne ako Frédérique Aït-Touati v diele Terra Forma (Aït-Touati, Grégoire, Tsingarida, 2022), nás nabádajú, aby sme mapovanie a poznávanie rozšírili za hranice karteziánskych mriežok a preniesli ich do situovaných, telesne zakorenených perspektív.

Môj vlastný umelecký výskum sa stal akousi kartografiou podstatného – kartografiou zakorenenou v planetárnych rytmoch a vnímavou voči pulzu Zeme. Odmietnutím odtrhnutej abstrakcie som prijala ekologickú a telesnú ontológiu – takú, ktorá situuje bytie do materiálneho, zmyslového zapojenia sa do prostredia a uznáva fyzické reality tela, ako je kontakt s pôdou a akt dýchania. Budúce médiá, ako ich vnímam ja, vôbec nie sú o vynájdení nových technológií, ale o opätovnom objavovaní médií samotného života – regeneratívnych priestorov, kde sa ľudská skúsenosť a Zem stretávajú a spoločne tvoria.

Profesionálna mediálna prax v budúcnosti

Obrázok 5. Tkalčič, I. (2017). *Umelecký pobyt júl–august 2017 – Kunstnarhuset Messen, Ålvik, Nórsko. Kunstnarhuset Messen.*

Pri predstave o budúcnosti profesionálnych médií si musíme predstaviť digitálny ekosystém, ktorý lieči a opäť spája, namiesto toho, aby čerpal a vykorisťoval. Dnešné médiá

Infraštruktúry často využívajú pozornosť ako zdroj, preťažujú pracovnú silu a fungujú na energeticky náročných systémoch, ktoré zostávajú pre ich používateľov z veľkej časti neviditeľné. Médiá budúcnosti by však mohli byť regeneratívne – navrhnuté nie s cieľom dominovať, ale s cieľom obohacovať. Tento posun si vyžaduje zásadnú zmenu v prístupe mediálnych profesionálov k svojej práci: menej ako súťaž o viditeľnosť a rast a viac ako prax zodpovedného správcovstva a prítomnosti. V tomto kontexte už médiá nie sú nástrojom na rozširovanie, ale priestorom na ukotvenie, návrat k rytmom starostlivosti, miestnej príslušnosti a obnovy.

Táto vízia nachádza odozvu v diele Jenny Odellovej „How to Do Nothing: Resisting the Attention Economy“ (2019) (Odell, 2019), v ktorom spochybňuje nutkanie zostať online,

byť produktívny a neustále viditeľný. Odell tvrdí, že odmietnutie podriaďiť sa logike optimalizácie môže byť aktom politického a ekologického odporu. Jej dôraz na kultivovanie prítomnosti – prostredníctvom pozorovania vtákov, hlbokého načúvania a spoločného trávenia času – predstavuje vzor etiky, ktorú by mohli prijať budúci mediálni odborníci: to, čo nazýva „nerobiť nič“, nie je nečinnosť, ale vytváranie priestoru pre regeneratívne zapojenie. V tomto duchu sa ako nová prax objavuje mediálny pôst – zámerné obdobia odpojenia od digitálneho sveta, ktoré umožňujú upokojiť pozornosť a prebudiť zmysly.

Budúca mediálna kultúra by mohla tieto cykly odstúpenia a návratu začleniť do profesionálnych rutín, čím by rešpektovala myšlienku, že nie každý čas musí byť produktívny. Aj dizajn zohráva kľúčovú úlohu pri formovaní našich mediálnych návykov. Dnešné rozhrania sú navrhnuté tak, aby umožňovali plynulú konzumáciu: nekonečné posúvanie, automatické prehrávanie, algoritmické podnety. Naopak, regeneratívne médiá by využívali rozhrania zakorenené v prírodných metaforách – rozhrania, ktoré spomaľujú používateľov, podnecujú k zamysleniu alebo odrážajú sezónne cykly. Napríklad aplikácia by mohla počas súmraku stlmiť jas a zmeniť farebnú paletu, čím by podporovala odpočinok. Publikovacia platforma by mohla zverejňovať obsah v sezónnych kapitolách namiesto nepretržitého prúdu.

Tieto drobné zmeny v dizajne nás vracajú k prirodzeným rytmom a podporujú mediálne praktiky, ktoré odrážajú čas, miesto a telesnosť. Dokonca aj umelá inteligencia, často vnímaná ako nehmotná sila urýchľujúca vývoj, by sa mohla preorientovať tak, aby slúžila prirodzenej inteligencii.

Namiesto toho, aby umelá inteligencia nahrádzala ľudskú pozornosť, mohla by sa využívať na podporu zmyslového a ekologického uvedomenia: navrhovať prestávky, podnecovať trávenie času v prírode alebo pomáhať komunitám zdieľať príbehy zakorenené v danom mieste. V tejto novej predstave sa umelá inteligencia stáva tichou prítomnosťou – digitálnym záhradníkom, ktorý prerezáva informačné preťaženie a posilňuje naše prepojenie so živým svetom, namiesto toho, aby ho prerušoval.

To odráža výzvu Maríe Puig de la Bellacasa, aby sme v technovedeckých kontextoch zohľadňovali otázky starostlivosti: musíme venovať pozornosť tomu, na čo a na koho technológie pôsobia a ako formujú podmienky spoločného života (Puig de la Bellacasa, 2017). Snáď najradikálnejším návrhom je myšlienka „Earthbound Internet“ (Bratton, 2021). — sieťová architektúra a etika, ktorá uprednostňuje citlivosť, lokalitu a obmedzenia. Zemský internet by bol budovaný s ohľadom na ekologické obmedzenia: servery napájané z obnoviteľných zdrojov, webové stránky navrhnuté na nízku spotrebu energie, toky dát, ktoré sa prispôbujú podmienkam prostredia. Prototypy tejto vízie už existujú: webové stránky, ktoré sa v zamračených dňoch vypínajú, aby šetrili solárnu energiu, servery postavené z recyklovaného hardvéru, mesh siete, ktoré slúžia miestnym komunitám bez spoliehania sa na korporátne cloudy.

Tieto infraštruktúry sa nesnažia za každú cenu dosiahnuť nepretržitú prevádzku a čo najväčší dosah – prispôbujú sa počasiu, obmedzeniam a komunikujú s miestami, ktorým slúžia. Takéto modely tiež prenášajú menej ekologických nákladov na vonkajšie prostredie a sú v súlade so základným princípom regeneratívnej ekonomiky: že systémy by mali obnovovať viac, než čerpajú. V prostredí regeneratívnych médií sa úspech nemeria krivkami rastu ani získaním publika, ale ekosociálnou vitalitou, ktorú projekt podporuje. Správy môžu merať úspech podľa svojho vplyvu na občiansku dôveru alebo

povedomie o miestnej biodiverzite, nie podľa príjmov z reklamy. Mediálna organizácia môže svoju činnosť zameriavať na odolnosť komunity – organizovaním verejných diskusií, podporou príbehov o klimatickej spravodlivosti, reinvestovaním ziskov do digitálnej gramotnosti a obnovy životného prostredia. Ako uvádza Sitra (Sitra, 2023), regeneratívne systémy sú také, ktoré posilňujú vitalitu prírody a ľudí – a médiá, ako kultúrna a infraštruktúrna sila, môžu túto vitalitu buď oslabovať, alebo podporovať túto vitalitu. V tejto vízii nie je budúci mediálny odborník „ťažiacim“, ale „budovateľom“ prepojení. Pracuje v súlade s rytmiami, nie proti nim. Vie, že rýchlosť je

nie je to isté ako relevantnosť a že starostlivosť môže byť meradlom. Rozhrania starnú s gráciou. Platformy sa zatvárajú za súmraku. Príbehy sa rozvíjajú ako kvitnúce záhrady, nie ako výrobky na bežiacich pásoch. Pozornosť už nie je komoditou, ale spoločným priestorom, ktorý treba chrániť. V odporovaní požiadavkám nekonečného rozmachu sa možno vrátame k niečomu hlbšiemu – k pozornosti, ktorá načúva, k internetu, ktorý dýcha, k médiám, ktoré konečne rastú spolu so životom.

Záver: Médiá ako prax starostlivosti a vzťahov

Médiá budúcnosti nie sú obrazovkou, ale spoločným priestorom pre vzťahy. V tejto nanovo predstávanej budúcnosti sú médiá ako pôda, v ktorej rastú väzby medzi ľuďmi, prírodou a komunitou. Namiesto svietiaceho obdĺžnika, ktorý nás izoluje, sa stávajú otvoreným poľom alebo spoločnou záhradou, kde spoločne pestujeme príbehy, zážitky a porozumenie. Toto médium je živé a vzájomné – je to rozhovor, v ktorom sa rovnako počúva, ako aj hovorí. Je to živá sieť vzťahov, kde technológia skromne podporuje rozkvet života, namiesto toho, aby ho ovládala. Už nehľadáme dokonalý kód ani optimalizovaný algoritmus, ale hlbšiu zmyslovú prítomnosť a naladenie sa na svet okolo nás. Túžba po nekonečnej inovácii a rýchlosti ustupuje tichšej túžbe: skutočne cítiť a vnímať život v jeho bohatých, bezprostredných rozmeroch.

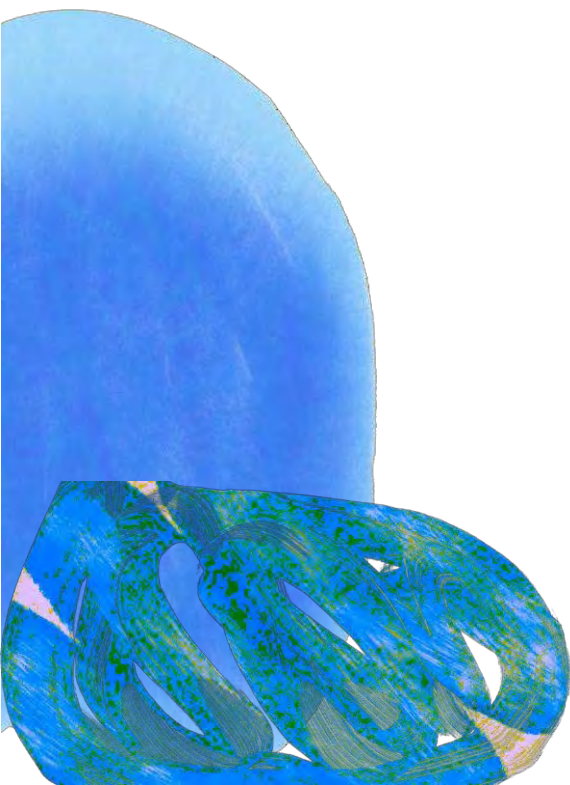
„Future media“ nás vyzývajú, aby sme spomalili a naladili sa – na šum vetra v korunách stromov, na jemné emócie na tvári priateľa, na príliv a odliv spoločných rytmov. V tomto pomalšom tempe dochádza k radikálnemu posunu od nekonečného rastu a produkcie k dostatku a starostlivosti. Keď prijímame ducha degrowthu a dostatočnosti, učíme sa, že robiť menej, ale s väčšou pozornosťou, môže odhaliť hlbokú krásu. Pokrok sa už nemeria tým, čo vieme skonštruovať alebo vyrobiť, ale tým, ako hlboko vieme vnímať, chápať a starať sa o to, čo tu je. Toto naladenie je každodennou praxou prítomnosti, rovnako jednoduchou a transformatívnou ako vedomé dýchanie.

V takomto svete úloha umelca nespočíva len v tom, aby vymýšľal nové veci, ale aby si spomínal a obnovoval vedomosti z čias pred fosílnou modernitou. Umelec sa stáva rozprávačom príbehov naprieč časom, ktorý integruje tradičné vedomosti a prehliadané postrehy do súčasných kontextov. Namiesto toho, aby sledoval idealizovanú víziu technologického pokroku, hľadá orientáciu v predkovských, domorodých a predindustriálnych systémoch vedomostí. Odvoláva sa na predkovské praktiky zakorenené v naladení na prírodné cykly, v ktorých rituály slúžili na posilňovanie pocitu príslušnosti a ľudské interakcie s divokou prírodou sa riadili zásadami rešpektu a reciprocitu. Tieto spomienky slúžia ako katalyzátory ako zdroj inšpirácie, zakorenený v súčasnom myslení a mediálnych postupoch. Tým, že sa umelci opätovne venujú tomu, čo bolo počas rozmachu éry fosílnych palív odsunuté na okraj, napomáhajú kultúrnemu opätovnému prepojeniu s trvalými princípmi: posvätnosťou prírodného sveta, dôležitosťou spoločenských väzieb a rytmiami obnovy. Inovácia v tomto zmysle vzniká prostredníctvom aktov spomienky – napreduje tým, že nanovo formuluje trvalé pravdy, ktoré tu existujú už dlho.

Tieto regeneratívne médiá sú formou každodennej starostlivosti – o planétu, o telo a o kultúrny život. Nie je to priemysel ani produkt, ale každodenná prax, podobne ako starostlivosť o záhradu alebo o blízkú osobu. Každý akt komunikácie alebo tvorby zohľadňuje svoj vplyv na ekosystémy Zeme a snaží sa skôr vyživovať, ako vyčerpávať. Každé dizajnové rozhodnutie, každý rozprávaný príbeh ctí blaho našich tiel a myslí a podporuje prepojenie namiesto rozptýlenia alebo rozdelenia.

Z kultúrneho hľadiska znamenajú médiá ako starostlivosť zachovávanie jazykov, rozprávanie rôznorodých príbehov a posilňovanie väzieb, ktoré spájajú komunity. Je to degrowth v praxi: robiť viac s tým, čo už máme, a robiť to s láskavosťou a rešpektom. Týmto spôsobom sa médiá stávajú jemným cyklom dávania a prijímania, ktorý sa viac podobá kompostovaniu a sádzaniu než ťažbe a plytvaniu. Výstupy jednej tvorby živí nová generácia nápadov a nič sa nevyhadzuje – staré príbehy sa znovu ožívujú, technológia sa využíva na nové účely, vzťahy sa neustále obnovujú. Na záver vnímame médiá ako činnosť, ktorá oslavuje život. Je pomalá, vzťahová a zakorenená. Je pomalá tak, ako rastie les – s trpezlivosťou, odolnosťou a pochopením, že zmysluplná zmena sa odohráva postupne v priebehu času. Je vzťahová, definovaná spoluprácou a príbuznosťou, a neustále nám pripomína, že existujeme spoločne v ekosystéme bytosti a príbehov. A je zakorenená, pevne ukotvená v Zemi a v našich telách, pričom nikdy nestráca zo zreteľa skutočné miesta a ľudí, z ktorých vychádza.

Táto jemná vízia je v jasnom kontraste s včerajšími frenetickými, odtrhnutými médiami. Ukazuje nám cestu vpred, kde médiá nie sú únikom pred životom, ale oslavou života. V tejto budúcnosti by každý tweet mohol byť ako spev vtákov a každý videohovor ako posedenie pri dedinskom ohnisku – technológia a umenie nám jednoducho pomáhajú starať sa jeden o druhého a o náš svet. Média sa tak napokon stávajú prejavom starostlivosti a vzťahov: skromným, nepretržitým činom, ktorý vyživuje sieť života, do ktorej všetci patríme.

Referencie

Aït-Touati, F., Grégoire, A., & Tsingarida, A. (2022). Terra forma: Kniha špekulatívnych máp (preklad S. Hawkes). MIT Press.

Berkeley Lab. (29. augusta 2022). Biologicky rozložiteľný tlačný obvod: Krok k vyriešeniu problému elektronického odpadu. News Center. <https://newscenter.lbl.gov/2022/08/29/biodegradable-printed-circuit/>

Biddlecome, L. (2023). Za hranicami udržateľnosti: Aplikácia teórie „degrowth“ na svet umenia. Art Düsseldorf. <https://www.art-dus.de/leigh-biddlecome-sustainability-art-essay/>

Bratton, B. (2021). Terraformovanie. Strelka Press.

Crawford, K., & Joler, V. (2021). Anatomy of an AI system: The planetary costs of artificial intelligence [Interaktívny výskumný projekt]. <https://anatomyof.ai>

Crawford, K., & Joler, V. (2023). Calculating Empires: Genealógia technológie a moci, 1500–2025 [Interaktívna mapa]. <https://calculatingempires.net>

Data Center Knowledge. (2024). Dátové centrá budú hnacou silou rastúceho globálneho dopytu po energii: IEA. <https://www.datacenterknowledge.com/energy-power-supply/data-centers-to-drive-surge-global-power-demand-iea>

Edelman. (2023). Globálna správa Edelman Trust Barometer 2023. <https://www.edelman.com/sites/g/files/aatuss191/files/202303/2023%20Edelman%20Trust%20Barometer%20Global%20Report%20FINAL.pdf>

Ericsson. (2025). IKT a udržateľnosť: Spotreba energie a emisie uhlíka. <https://www.ericsson.com/en/reports-and-papers/mobility-report/dataforecasts/ict-sustainability>

Interesting Engineering. (24. apríla 2023). Čo sú to hubové počítače? <https://interestingengineering.com/science/what-are-mushroom-computers>

Správy z Massachusetts Institute of Technology (MIT). (17. január 2025). Vysvetlenie: Vplyv generatívnej umelej inteligencie na životné prostredie. <https://news.mit.edu/2025/explained-generative-ai-environmental-impact-0117>

Odell, J. (2019). Ako nerobiť nič: Odpor voči ekonomike pozornosti. Melville House. Úrad hlavného chirurga.

(2023). Sociálne médiá a duševné zdravie mládeže: Odporúčanie hlavného chirurga USA Ministerstvo zdravotníctva a sociálnych služieb USA. <https://www.hhs.gov/surgeongeneral/priorities/youth-mental-health/social-media/index.html>

Puig de la Bellacasa, M. (2017). Otázky starostlivosti: Špekulatívna etika vo svete, ktorý presahuje ľudské dimenzie. University of Minnesota Press.

Reality Studies. (2023). Vysvetlenie hnutia za degrowth a jeho vízie budúcnosti ekonómie. _
<https://www.realitystudies.co/p/explaining-degrowth-movement-economics>

RenMinds. (12. novembra 2024). Prijatie vzájomnej prepojenosti: Vízia Donny Harawayovej o a udržateľnej budúcnosti za hranicami kolonializmu, nacionalizmu, imperializmu, a kapitalizmu.
<https://renminds.org/2024/11/12/embracing-interconnectivity-donna-haraways-vision-for-a-sustainable-future-beyond-colonialism-nationalism-imperialism-and-capitalism/>

Scientific American. (2023). Odporcovia ťažby na morskome dne naliehajú na OSN, aby zvažila vplyvy na klímu. _
<https://www.scientificamerican.com/article/seabed-mining-foes-press-u-n-to-weight-climate-impacts/>

Sitra. (2023). Smerom k regeneratívnej ekonomike: Posilňovanie vitality prírody a ľudí (Sitra Studies 235). _
https://www.sitra.fi/app/uploads/2023/08/sitra_kohti_uusintavaa_taloutta_310823.pdf

Slow Media. (2010). Manifest Slow Media. <https://en.slow-media.net/manifesto/comment-page-2>

The Verge. (16. mája 2022). Vedci vyvinuli počítačový čip poháňaný riasami. _
<https://www.theverge.com/2022/5/16/23074715/algae-computer-chip-photosynthesis-arm-cortex-iot-biophotovoltaics>

Tkalčič, I. (25. septembra 2022). Astronauti bez vesmírnej lode. _
<https://ivanatkalcic.com/2022/09/25/astronauts-without-a-spaceship/>

Tkalčič, I. (29. november 2024). Chytiť vietor. _
<https://ivanatkalcic.com/2024/11/29/catching-the-wind/>

Tsing, A. L. (2015). Huby na konci sveta: O možnosti života v kapitalistických troskách. Princeton University Press.

Univerzita v Cambridge. (12. mája 2022). Vedci vytvorili spoľahlivý biologický fotovoltický článok s využitím rias. _
<https://www.cam.ac.uk/research/news/scientists-create-reliable-biological-photovoltaic-cell-using-algae>

Vindel, J. (2023). Jaime Vindel o estetike a kultúre fosilnej modernity.
The Syllabus. <https://www.the-syllabus.com/ts-spotlight/the-right-climate/conversation/jaime-vindel>

Oficiálny blog YouTube. (n.d.). YouTube pre tlač. Citované 8. apríla 2025 z <https://blog.youtube/press/#:~:text=500%2B%20hours%20of%20content%20uploaded,ever y%20minúta>

Zuboff, S. (4. október 2019). Kapitalizmus založený na sledovaní je útokom na ľudskú autonómiu a digitálne súkromie. The Guardian. <https://www.theguardian.com/books/2019/oct/04/shoshana-zuboff-surveillance-capitalism-assault-human-autonomy-digital-privacy>

Hore: Fotografia Tianjuna Li

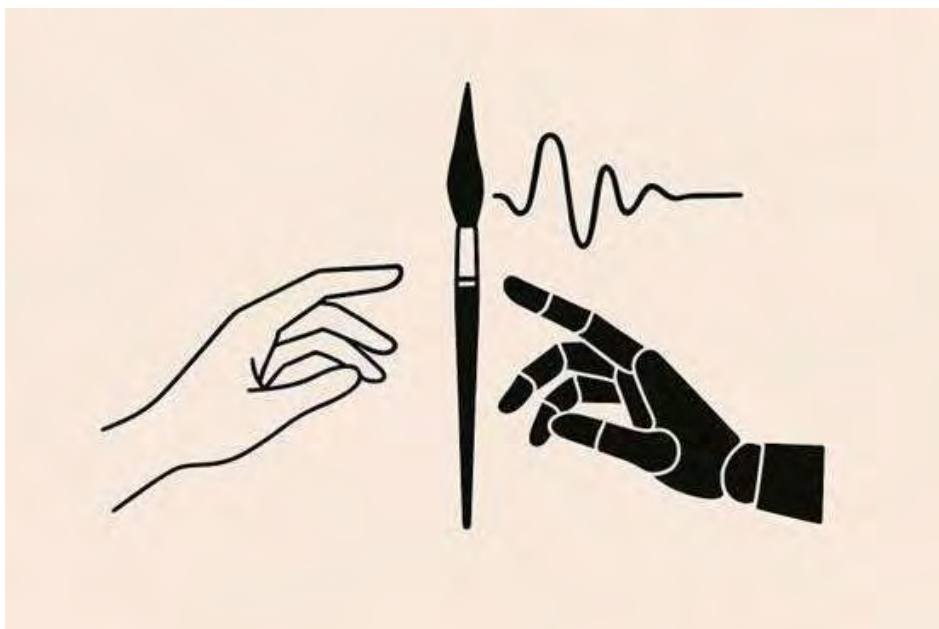
Dole: Workshop Alexandry, rezidenčný pobyt v Chorvátsku

Umelá inteligencia, kreativita a prítomnosť umelca v digitálnom veku

Tianjun Li, vizuálny a zvukový umelec, Fínsko, umelec v rezidenčnom pobyte v Barcelone, jar 2025

Úvod

„Keď vietor prináša hlas, ktorý znie takmer ľudsky, ale nie celkom, počúvame ho so zvedavosťou – alebo so strachom?“

Obrázok 1. Obrázok vygenerovaný ChatGPT na základe pokynu „Vygeneruj obrázok opisujúci vzťah medzi človekom a umelou inteligenciou pri tvorbe umenia“

V dobe, keď umelá inteligencia dokáže vytvoriť novú „fotografiu“ a dokonca zloží aj ľudský hlas, umelci čelia dileme, ktorá je zároveň vzrušujúca aj znepokojujúca: Rozširuje umelá inteligencia to, čo považujeme za kreativitu, alebo ju len napodobňuje a zároveň nenápadne nahrádza odvekú prax ľudského tvorcu? Domnievam sa, že ide o otázku, na ktorú neexistujú jednoduché odpovede, aspoň pre tých z nás, ktorí sa snažia nielen vyrovnávať sa s novými technológiami a médiami, ale aj s novými geografickými priestormi, jazykmi a identitami.

Vytváram súbor nástrojov, ktorý vychádza z mojich skúseností ako interdisciplinárneho umelca – pracujúceho s fotografiou, videom, zvukom a performanciou – a ako človeka, ktorý je v európskom prostredí nováčikom.

kultúrny kontext. Zamýšľa sa nad tým, ako digitálne médiá, najmä umelá inteligencia a sociálne médiá, menia úlohu, hlas a viditeľnosť umelca našej doby. Na nasledujúcich stranách sa na príkladoch z mojej vlastnej praxe aj z praxe iných budem zaoberať umelou inteligenciou z tvorivého aj kritického hľadiska. Kladiem si otázku: Čo sa stane, keď stroje hovoria za nás, alebo dokonca nami? Môže byť umelá inteligencia viac než len efektívnym pomocníkom – môže sa stať spolutvorcom umeleckého jazyka?

Budem sa tiež zaoberať sociálnymi médiami nielen ako propagačným nástrojom, ale aj ako performatívnym, interaktívnym a kolaboratívnym médiom, ktoré umožňuje nedostatočne zastúpeným hlasom prekonať dominantné naratívy. Na záver sa podelím o postrehy a rady pre umelcov mimo EÚ, ako som ja sama, ktorí sa snažia vybudovať udržateľnú umeleckú prax v európskom kontexte.

Umelá inteligencia v umení: Nástroj alebo hrozba?

Rada by som sa podelila o svoje skúsenosti a úvahy prostredníctvom umeleckých médií, ktoré mi sú najviac blízke, a tým otvorila nasledujúce otázky: obraz (fotografia) a zvuk (hlas).

O umelej inteligencii a fotografii

Skôr než sa opýtame, ako umelá inteligencia mení fotografiu, možno by sme sa mali najprv opýtať: Čo je fotografia?

Je to akt zachytávania svetla, ktoré sa odráža od sveta? Nástroj na zaznamenávanie prítomnosti: dôkaz, že „som tam bol“? Alebo to vždy bolo niečo viac – emocionálny dojem, konštruovaný pohľad, stopa túžby vtlačená do pixelov alebo celuloidu?

Fotografia sa od samého začiatku pohybovala na tenkej hranici medzi dokumentáciou a ilúziou. Už prví fotografi, ako napríklad Oscar Rejlander a neskôr Man Ray, manipulovali s obrazmi už dávno predtým, než vôbec vznikol Photoshop alebo umelá inteligencia. Fotografia nikdy nebola čisto objektívna.

A predsa, práve indexický vzťah k reálnemu svetu odlišoval fotografiu od maľby či kresby. Svetlo dopadlo na povrch. Niečo sa stalo. Niekoľko stlačil spúšť. V tomto zmysle nie je fotografia len obrazom – je to okamih zachytený v čase, spätý s miestom, prítomnosťou a ľudským telom za objektívom.

Čo sa teda stane, keď žiadny takýto okamih neexistoval? Keď obraz, na ktorý sa pozeráme, miest, na ktorých sme nikdy neboli, vízií, ktoré sme nikdy skutočne nevideli. Je to zároveň fascinujúce aj hlboko znepokojujúce.

Neverím, že umelá inteligencia nahradí technické remeslo fotografie. Fotografia sama o sebe však už dávno prekročila svoju pôvodnú úlohu záznamového prostriedku – dnes je vizuálnym jazykom, prostredníctvom ktorého môžeme vytvárať vrstevnaté, komplexné a hlboko osobné príbehy.

Týmto spôsobom sa fotografia stáva menej o zobrazovaní toho, čo nemá žiadnu oporu v prežitej skúsenosti? Keď obrázky generované umelou inteligenciou, trénované na miliardách skutočných fotografií, vytvárajú

„fotografie“ ľudí, ktorí nikdy nežili, a miest, ktoré nikdy neexistovali? Dajú sa tieto snímky ešte nazvať fotografiami?

Z technického hľadiska možno nie. Ide o digitálne obrazy vyjadrené vizuálnym jazykom fotografie. Ale niečo chýba. Chýba svedok.

Obrázky vytvorené umelou inteligenciou síce môžu napodobňovať estetiku fotografie – hĺbku ostrosti, osvetlenie, dokonca aj nedokonalosti –, ale nevznikajú na základe skutočného svedectva. V snehu nestojí žiadny človek, ktorý by zadržiaval dych a čakal na to správne svetlo. Nikto neležal hodinu na tráve, aby vyfotografoval toho hmyzu. Nikto neprekročil hranice ani nezaklopal na dvere cudzieho človeka.

Toto rozlíšenie je obzvlášť dôležité v dokumentárnej a spravodajskej fotografii, kde sú pravda a zodpovednosť základnými piliermi. Umelá inteligencia tieto hranice stiera, niekedy až nebezpečne. Falošné fotografie z protestov, politické osobnosti vytvorené umelou inteligenciou, vojnové scény, ktoré sa nikdy neodohrali – to nie sú len „tvorivé experimenty“, ale etické mínové polia. V kontexte fotografie ako umenia sú však hranice flexibilnejšie.

Umelecká fotografia už dlho pracuje s fikciou, fantáziou a konštrukciou. V tomto prípade možno umelú inteligenciu vnímať menej ako hrozbu a viac ako provokatéra – výzvu, ktorá posúva toto médium ešte ďalej.

Ako umelec, pre ktorého je fotografiou jedným z hlavných vyjadrovacích prostriedkov, som v posledných rokoch často premýšľal nad meniacou sa úlohou fotografie v ére umelej inteligencie. Historicky bola podstata fotografie spätá s jej schopnosťou zaznamenávať realitu. Toto základné prepojenie s prítomnosťou – byť prítomný, byť svedkom, zachytiť – bolo vždy dôležité. A predsa dnes, s nástupom nástrojov na generovanie obrazov, ako je Midjourney, sme schopní vytvárať fotografie, ktoré zachytávajú svet presne taký, aký je, a viac sa zameriavame na to, ako využiť to, čo vidíme, na vyjadrenie toho, čo cítime, predstavujeme si alebo spochybňujeme.

Keď sa pozriem do budúcnosti, myslím si, že fotografia sa bude vyvíjať dvoma smermi. Jeden sa priblíži k surovej podstate dokumentácie – k túžbe zachovať a svedčiť o realite. Druhý úplne odstráni dôraz na fotografickú „pravdu“ a bude umelcov povzbudzovať, aby toto médium využívali podobne ako maliar štetec – ohýbaním, kombinovaním, ba dokonca skresľovaním obrazov s cieľom vyjadriť vnútorné svety.

Rozmach umelej inteligencie túto situáciu ešte viac komplikuje. Mnohé z mojich vlastných diel boli mylne považované za „falošné fotografie“ kvôli ich surrealistickej, snovitej estetike – vrstveným obrazom, upraveným farebným škálam, nemožným krajinám. Tieto diela však vždy vychádzajú z mojich vlastných fotografií, ktoré som nafotil na skutočných miestach počas skutočných stretnutí. Napríklad som raz narazil na horskú kozu na strmom útesu na odl'ahlom južnom ostrove v Číne.

Túto kozu som si predstavil, ako blúdi surrealistickým modrým kozmom zloženým zo skla, hrdze, priemyselných trosiek a morskej hmly – všetko sú to obrazy, ktoré som zachytil sám. Nebola to fikcia, ale poetická rekonštrukcia reality, prefiltrovaná cez spomienky, predstavivosť a túžbu.

Obrázok 2. *Tianjun Li, Koza v modrom, fotografia, 2018*

Napriek tomu žijeme v dobe, keď sa fotografie prezerajú behom niekoľkých sekúnd, väčšinou na obrazovkách. Väčšina ľudí sa málokedy zamýšľa nad tým, kto daný obrázok vytvoril alebo čo znamená. Reagujú na vizuálny dojem. A práve v tejto oblasti môže umelá inteligencia ľahko dominovať – pretože generuje rýchly, vizuálne lákavý a hyperrealistický obsah. Obávam sa, že mnohé zmysluplné, náročné na tvorivý proces a emocionálne prepracované fotografické diela sa utopia v mori lesku generovaného umelou inteligenciou. Vidím to však aj ako výzvu pre umelcov: znovu potvrdiť hodnotu ľudského oka, tela a príbehu.

To, čo odlišuje umenie vytvorené človekom od obrázkov generovaných umelou inteligenciou, nie je len technika: je to prežitá skúsenosť, ktorá sa za obrázkom skrýva. Moja tvorba je hlboko zakorenená v mojich vlastných fyzických a emocionálnych cestách – od lesov, ktoré som kedysi nazývala domovom a ktoré sú dnes zničené, cez migračných ciest, po ktorých som putovala, až po imaginárne utópie, ktoré vytváram vo svojich inštaláciách. Umelá inteligencia necíti studený vietor na tom útesu, ani túžbu po opustení rodnej krajiny. Vie simulovať, ale nedokáže stelesniť.

Napriek tomu nepovažujem umelú inteligenciu za nepriateľa. Je to nástroj – a to veľmi výkonný. Podľa mňa nebezpečenstvo nespočíva v samotnom nástroji, ale v tom, ako bezmyšlienkovito sa používa. Ak dokážeme umelú inteligenciu integrovať premyslene a zámerne a zachovať si kritické povedomie o autorstve, etike a kontexte, môže to v tvorivej praxi skutočne otvoriť nové možnosti.

Mám určité obavy, najmä pokiaľ ide o autorské práva a oslabovanie dôvery v schopnosť fotografie zachytávať pravdu. Keď sa začnú šíriť „falošné fotografie“ vytvorené umelou inteligenciou, na ktorých sú zachytené rozpoznateľné osobnosti alebo udalosti, vyvoláva to zložité etické a právne otázky. Komu čo patrí? Kto nesie zodpovednosť? Čo sa stane, keď hranica medzi zdokumentovaným a vymysleným úplne zmizne?

Samozrejme, rozvoj umelej inteligencie vyvoláva v mnohých kreatívnych odvetviach aj skutočnú úzkosť. Ide o zásadnú zmenu. V histórii každá veľká technologická revolúcia nahradila určité profesie a zároveň vytvorila nové. Grafickí dizajnéri, komerční fotografi, dokonca aj novinári – tieto profesie sú už teraz ovplyvnené. A predsa si nemyslím, že umelci môžu alebo by mali súťažiť so strojmi. Naša sila spočíva v schopnosti cítiť, premýšľať a predstaviť si veci inak.

Etické hľadiská a autenticita

Začlenenie umelej inteligencie do umenia vyvoláva závažné etické otázky. Jednou z obáv je autenticnosť diel vytvorených umelou inteligenciou. Napríklad BBC využila umelú inteligenciu na obnovenie kurzov písania, ktoré „viedla“ zosnulá Agatha Christie, pričom použila jej podobu a hlas. Hoci cieľom projektu bolo zachovať jej odkaz, vyvolalo to diskusie o etických dôsledkoch posmrtných stvárnení. <https://www.bbcmaestro.com/courses/agatha-christie/writing>.

Okrem toho vyvolalo kontroverzie aj využívanie umelej inteligencie na napodobňovanie charakteristických umeleckých štýlov. Generovanie obrázkov v štýle štúdia Ghibli spoločnosťou OpenAI vyvolalo kritiku zo strany spoluzakladateľa štúdia Hayao Miyazakiho, ktorý umenie vytvorené umelou inteligenciou považoval za diela postrádajúce „dušu“ diel vytvorených človekom.

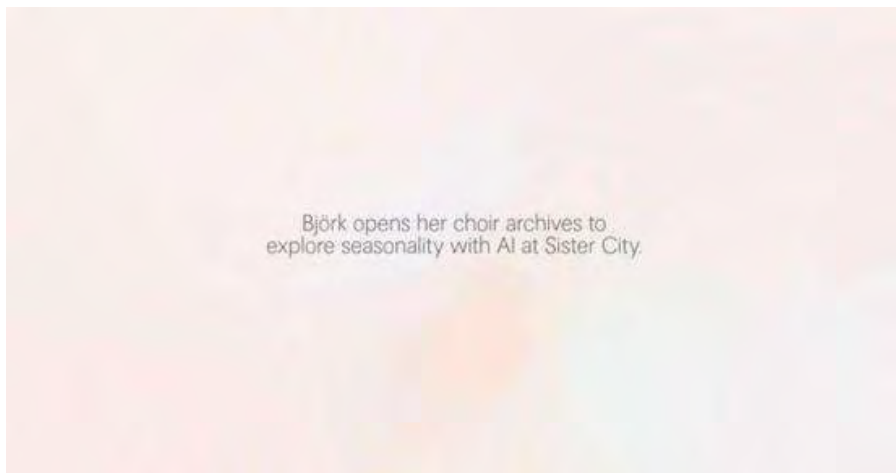
Obrázok 3. Deborah Szapiro poukazuje na to, že OpenAI využíva „pohodlie, bezpečie a krásu Miyazakiho sveta“. (Facebook: Studio Ghibli)

<https://www.abc.net.au/news/2025-04-03/the-controversial-chatgpt-studio-ghibli-trend-explained/105125570>

Rozmach umelej inteligencie predstavuje výzvu aj pre tradičnú umeleckú tvorbu. Vzhľadom na to, že umelá inteligencia je čoraz schopnejšia vytvárať vysoko kvalitný obsah, umelci môžu zistiť, že ich práca stráca na hodnote alebo nahradenú. Táto zmena si vyžaduje prehodnotenie úlohy umelca a významu ľudskej kreativity v čoraz viac automatizovanom svete.

Umelá inteligencia v zvukovom umení a ekologických naratívach

Využitie umelej inteligencie presahuje rámec výtvarného umenia a zasahuje aj do zvukového umenia a ekologického rozprávania príbehov. Jedným z mojich obľúbených diel je inštalácia islandskej umelkyne Björk s názvom „Kórsafn“, ktorá s využitím umelej inteligencie vytvorila v hale newyorského hotela meniacu sa zvukovú kulisu. Systém umelej inteligencie reagoval na údaje o prostredí v reálnom čase, ako napríklad počasie a migráciu vtákov, a na základe toho moduloval zborové kompozície, čím vytvoril dynamický zvukový zážitok.

Obrázok 4. Snímka obrazovky, inštalácia Björk s názvom „Kórsafn“

V rámci ďalšieho projektu s názvom „Nature Manifesto“ spolupracovala Björk s Francúzskym inštitútom pre výskum a koordináciu v oblasti akustiky a hudby (IRCAM) na rekonštrukcii hlasov vyhynutých zvierat pomocou umelej inteligencie. Cieľom tejto imerzívnej inštalácie bolo zvýšiť povedomie o úbytku biodiverzity a vplyve ľudskej činnosti na ekosystémy.

Obrázok 5. Snímka obrazovky z propagačného videa k projektu „Nature Manifesto“, ktoré vytvoril Sam Balfus (Balfua)

<https://www.centrepompidou.fr/en/magazine/article/bjork-after-plagues-and-pandemics-there-will-be-new-modes-of-existence>

Podobne aj projekt „Fragments of Extinction“ talianskeho zvukového umelca Davida Monacchiho zahŕňa nahrávanie akustickej biodiverzity primárnych dažďových pralesov. Pomocou špecializovaného vybavenia a analýzy umelej inteligencie Monacchi vytvára imerzívne zvukové krajiny, ktoré zdôrazňujú bohatstvo a krehkosť týchto ekosystémov.

Využitie umelej inteligencie ako nástroja umeleckej tvorby

Napriek výzvam a etickým úvahám mnohí umelci, vrátane mňa, vnímajú umelú inteligenciu ako cenný nástroj, ktorý môže posilniť kreativitu; musíme ju naďalej spochybňovať, zoznamovať sa s ňou a využívať ju na rozširovanie možností umeleckej tvorby.

Rád by som citoval odpovede Björkovej týkajúce sa kontroverzií okolo umelej inteligencie:

Sporná bola aj voľba využiť umelú inteligenciu. Björk a Molinari to obhajovali, keďže obaja vnímajú umelú inteligenciu ako nástroj, ktorý možno využívať kreatívne a udržateľne, pričom Björk kládla dôraz na dôležitosť ľudského vkladu, ktorý umelej inteligencii dodáva „dušu“, a Molinari zdôrazňoval potrebu udržateľných technologických postupov v širšom kontexte digitálneho života.

Po skončení výstavy Björk ďalej vyjadrila svoj názor: „Takto budeme pracovať v budúcnosti. [...] Ak v hudbe zajtrajška vytvorenej umelou inteligenciou nebude duša, bude to preto, že [nikto] ju tam vložil a my ako poslucháči sa musíme ozvať a chrániť to“, pričom ďalej uviedla, že na Spotify už existuje „bezduhá muzak“ [sic], „masovo vyrábaná bez ohľadu na kreativitu“.

https://en.wikipedia.org/wiki/Nature_Manifesto

Vďaka využitiu možností umelej inteligencie môžu umelci objavovať nové formy vyjadrenia a oslovať širšie publikum. Kľúčom je zachovať rovnováhu medzi využívaním technologického pokroku a zachovaním ľudských prvkov, ktoré umeniu dodávajú hĺbku a zmysel.

Objavilo sa niekoľko nástrojov umelej inteligencie, ktoré pomáhajú umelcom v ich tvorivom procese:

Nástroje umelej inteligencie založené na obrázkoch

Midjourney

Nástroj umelej inteligencie typu „text-to-image“, ktorý na základe zadaných pokynov generuje surrealistické, maliarske vizuály. Mnohí umelci ho používajú na skicovanie koncepčných nápadov alebo na preskúmavanie vizuálnych atmosfér predtým, ako ich prenesú do fyzických médií.

Príklad použitia: Videl som kolegov, ktorí používali Midjourney na predstavovanie si hypotetických prostredí alebo mýtických bytostí.

Adobe Firefly (v rámci programu Photoshop)

Integruje generatívne funkcie umelej inteligencie priamo do pracovných postupov úpravy obrázkov – vrátane rozšírenia pozadia, odstránenia objektov a generovania obrázkov na základe textu.

Nástroje umelej inteligencie založené na videu

Runway ML (Gen-2)

Umožňuje umelcom vytvárať alebo upravovať videá na základe textového alebo obrazového vstupu. Nie je to len skratka – je to nástroj na prehodnotenie časovosti, pohybu a vizuálneho rozprávania príbehov.

Príklad použitia: Použil som ho na premenu dokumentácie skutočného života na snové, viacvrstvové sekvencie, v ktorých som skúmal pamäť ako niečo, čo je v pohybe.

Nástroje umelej inteligencie založené na zvuku

AIVA (Artificial Intelligence Virtual Artist)

Nástroj na komponovanie, ktorý generuje hudbu na základe nálady, žánru alebo naratívnej témy.

ElevenLabs

Výkonný generátor hlasu s umelou inteligenciou, ktorý dokáže klonovať ľudské hlasy a vytvárať viacjazyčné hlasové komentáre.

Sociálne médiá ako platforma pre umelcov – oslobodzujúce alebo vyčerpávajúce?

V posledných rokoch som sa ocitla medzi dvoma veľmi odlišnými pocitmi, pokiaľ ide o sociálne médiá: vďačnosťou a vyčerpaním. Na jednej strane mi otvorili dvere, o ktorých som si nikdy nemyslela, že by som nimi mohla prejsť. Na druhej strane je to priestor, ktorý neustále žiada viac – viac obsahu, viac aktualizácií, viac zo mňa samej. Pre začínajúcich umelcov, ako som ja, najmä pre tých, ktorí nemajú prístup k tradičným galerijným systémom alebo inštitucionálnym sieťam, môžu byť sociálne médiá alternatívnou cestou. Môžu však tiež nenápadne pohlcovať práve tú energiu, ktorú potrebujeme na tvorbu.

Dvojsečný meč viditeľnosti

Keď som po prvýkrát začal zdieľať svoju tvorbu online, bol som ešte študentom v cudzej krajine, ďaleko od centier vplyvu umeleckého sveta. Nemal som zastúpenie v žiadnej galérii a môj životopis bol krátky. Mal som však telefón, fotoaparát a príbeh, ktorý som chcel rozprávať. Na platformách Weibo/RedNote (čínske sociálne médiá fungujúce podobne ako Instagram) som mohla prezentovať svoje fotografie, filmy a hlasové experimenty – nie v vyumelkovanvej „bielej kocke“, ale vo forme fragmentov, príbehov a spontánnych okamihov. Postupne si ma ľudia začali všímať.

Nasledovali pozvánky.

Sociálne médiá zdemokratizovali viditeľnosť – aspoň do určitej miery. Umožňujú začínajúcim umelcom obísť strážcov brány a nadviazať priamy kontakt s publikom. Vytvárajú priestor, kde umelca z malého mesta, ktorý hovorí svojím vlastným hlasom, môže vidieť tisíce či milióny ľudí po celom svete. Zmenilo to tiež spôsob, akým chápeme umeleckú prítomnosť: už nie je viazaná na geografiu, „platforma“ je teraz zároveň miestom vyjadrenia aj zviditeľnenia.

Táto viditeľnosť však má svoju cenu.

Aby umelci zostali viditeľní, sú často tlačení do rytmu, ktorý sa viac podobá tvorbe obsahu než umeleckej praxi. Algoritmy odmeňujú konzistentnosť, rýchlosť a angažovanosť. Ak na mesiac zmiznete, aby ste sa hlboko sústredili na projekt – ako to umelci niekedy musia urobiť – riskujete, že v kanáli zostanete neviditeľní. Tento tlak môže viesť k tvorbe rýchlejších, trendovejších a pre publikum prítiahlivejších diel. V momentoch pochybností som sa pristihla, ako : „Tvorím tento obrázok preto, že to potrebujem, alebo preto, že to bude mať na internete „úspech“?“

Existuje aj hlbší druh únavy, ktorú so sebou prinášajú sociálne médiá. Niekedy máme pocit, že úsilie byť videný nám berie čas, ktorý by sme mohli venovať úsiliu stať sa.

Ešte horšia je úzkosť z výkonu. Počet lajkov, zdieľaní a sledovateľov sa začína javiť ako meradlo hodnoty. Je ľahké podľahnúť porovnávaniam, najmä keď je feed plný zdanlivo úspešných rovesníkov.

Na druhej strane som experimentovala s živými hlasovými vystúpeniami cez Live, kde diváci mohli reagovať v reálnom čase. Videla som umelcov, ktorí využívali sekcie komentárov na zbieranie príbehov, spomienok, ba dokonca zvukov pre participatívne diela. Týmto spôsobom sa sociálne médiá stávajú viac než len marketingovým nástrojom – stávajú sa súčasťou samotného umeleckého diela.

Premyslené využívanie sociálnych médií: Stratégia

Rovnako ako pri každom médiu, ani sociálne médiá nemajú návod na použitie a pre umelcov to môže byť zároveň oslobodzujúce aj ohromujúce. Postupom času som pochopila, že efektívne využívanie týchto platforiem nespočíva v „prekonaní algoritmu“, ale v tom, že k nim prístupujem s jasnosťou a zámerom. Naučila som sa (často metódou pokusov a omylov), že premyslené využívanie sociálnych médií začína tým, že viem, prečo tam som, s kým komunikujem a čo chcem v tomto priestore dať a získať.

Poznajte svoje publikum – a svoj cieľ

Jednou z najdôležitejších lekcií, ktorú som sa naučila, je, že čísla nie sú všetko. Môže byť lákavé – najmä na začiatku – merať úspech príspevku alebo projektu podľa toho, koľko lajkov alebo zdieľaní získa. Sociálne médiá sú však priestorom, kde sa obsah rýchlo prechádza a je vizuálne preplnený. Zložitý, pomalý alebo emocionálne vrstevnatý diela často

dosahujú dobré „výsledky“ – to však neznamená, že sú o to menej hodnotné. Mnohé z mojich poetickjších alebo na výskume založených diel vyvolávajú online menšiu odozvu, napriek tomu však v reálnom svete viedli k hlbokým a zmysluplným rozhovorom.

Preto je kľúčové najprv si ujasniť svoj zámer, než sa pustíte do honby za popularitou. Je vašim cieľom ukázať proces tvorby? Zdokumentovať svoj výskum? Nadviazať kontakt s kolegami, kurátormi alebo spolupracovníkmi? Sociálne médiá môžu slúžiť na všetky tieto účely – jasné stanovenie cieľa vám však pomôže vyhnúť sa pasci, keď tvoríte umenie pre platformu, a nie v rámci vlastnej tvorby.

Samozrejme, nie všetky diela sú určené pre úzku skupinu ľudí. Niektoré projekty – najmä tie, ktoré zahŕňajú participatívne prvky, aktivizmus alebo verejné intervencie – skutočne ťažia zo širšieho dosahu a aktívneho zapojenia verejnosti. V takýchto prípadoch sa viditeľnosť stáva kľúčovou súčasťou dopadu diela. Príkladom je celosvetovo virálny projekt Postcards from the Future (Pohľadnice z budúcnosti) umeleckého kolektívu Forensic Architecture, ktorý využil sociálne médiá na zber údajov a zvyšovanie povedomia o porušovaní ľudských práv prostredníctvom crowdsourcingu. Pre mnohých z nás však, najmä pre tých, ktorí pracujú v oblasti poézie, konceptuálneho umenia alebo „pomalých médií“, je v poriadku, ba dokonca nevyhnutné, vzdať sa ambícií stať sa virálnymi.

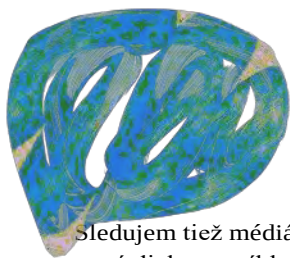
Budovanie profesionálnej umeleckej prítomnosti

Okrem zdieľania hotových diel je jedným z najúčinnjších spôsobov, ako som využil sociálne médiá, ich fungovanie ako akéhosi neustále sa vyvíjajúceho životopisu. Pravidelné aktualizovanie informácií o výstavách, rezidenčných pobytoch, vystúpeniach alebo prednáškach pomáha budovať konzistentnú a viditeľnú umeleckú prítomnosť. Umožňuje to kurátorom a kolegom sledovať vašu cestu a dáva vašemu publiku pocit kontinuity.

Je tiež dôležité vnímať svoj feed a najdôležitejšie príspevky ako súčasť svojho portfólia. Kvalitná dokumentácia kľúčových míľnikov, ako sú výstavy, vystúpenia alebo spolupráce, sa neskôr dá využiť v prihláškach, na webových stránkach alebo v tlačových správach. Profesionálna prezentácia neznamená neustále zverejňovanie príspevkov, ale skôr premyslenú konzistentnosť. Aj keď som práve v pokojnejšej tvorivej fáze, môžem zdieľať niečo zo svojho skicára, zo speváckeho tréningu alebo krátku úvahu zo svojho umeleckého denníka.

Platforma pre vzdelávanie a príležitosti

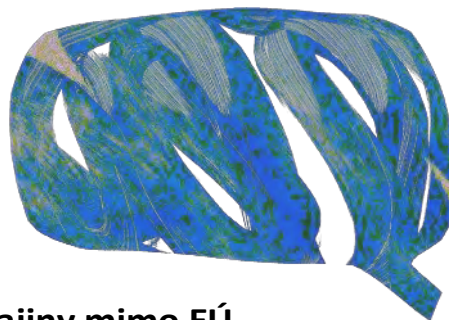
Hoci sa sociálne médiá často vnímajú ako priestor na zverejňovanie informácií, sú rovnako cenné aj ako nástroj na získavanie informácií. Mnohé zo svojich rezidenčných pobytov, grantov a výziev na predkladanie návrhov som objavila prostredníctvom účtov na Instagrame, ktoré pravidelne zverejňujú príležitosti pre umelcov. Zvykla som si sledovať organizácie, grantové agentúry a nezávislých kurátorov, ktorí aktívne zdieľajú otvorené výzvy. Medzi moje obľúbené účty patria:

@residencyunlimited – pravidelne zverejňuje medzinárodné rezidenčné pobyty
@artconnect.opps – otvorené výzvy, granty a súťaže @otm.network – On the Move – financovanie mobility v Európe @framefinland – pre umelcov pôsobiach na fínskej umeleckej scéne @nordiskkulturkontakt – severská kultúrna podpora
@artenda – verejné výzvy, granty a súťaže

Sledujem tiež médiá a časopisy venované súčasnému umeniu, kde sa zameriavam na kritické diskusie, trendy a nové diela, napríklad:

@e_flux @artreview_magazine
@artnet
@artnews @friezeofficial

Život v Európe ako umelkyňa z krajiny mimo EÚ

Ako umelkyňa z krajiny mimo EÚ, ktorá sa presťahovala do Európy počas neistých rokov pandémie, som sa často cítila, ako keby som stála zároveň vnútri aj mimo rámca. Európsky umelecký svet je v mnohých ohľadoch vzrušujúcim a relatívne otvoreným ekosystémom – orientovať sa v ňom ako prisťahovalec však znamená neviditeľnú prácu, tiché prispôbovanie sa a neustále vyjednávanie. Táto príručka nie je kompletnou mapou, ale skôr súborom smerovníkov, ktoré by som si priala mať k dispozícii skôr.

Európska umelecká scéna a systémy podpory

Európa ako celok ponúka umelcom prekvapivo inkluzívne prostredie – najmä v porovnaní s mnohými inými časťami sveta. Mnohé festivaly, rezidenčné programy a grantové organizácie sú otvorené umelcom bez ohľadu na ich občianstvo, pokiaľ majú legálny pobyt v Európe. Od severských krajín až po strednú Európu prevláda všeobecné presvedčenie, že kultúrna tvorba ťaží z rozmanitosti a cezhraničnej výmeny.

Verejné financovanie umenia je tu bežnejšie. Hoci sa miera podpory v jednotlivých krajinách líši, udivilo ma, koľko grantov, rezidenčných štipendií a inštitucionálnych spoluprác bolo skutočne dostupných. Vo Fínsku, kde pôsobím, miestne aj národné rady pre umenie pravidelne vypisujú otvorené výzvy, ktoré sú otvorené aj pre cudzincov. V krajinách ako Holandsko, Nemecko, Švédsko a Francúzsko programy na podporu umelcov často kladú dôraz na inklúziu, udržateľnosť a spoločenskú angažovanosť.

Na druhej strane je dôležitý aj ekosystém vašej domovskej krajiny. Niektoré vlády alebo veľvyslanectvá poskytujú kultúrne granty alebo fondy na spoluprácu určené špeciálne pre umelcov žijúcich v zahraničí. Iné môžu ponúkať možnosti reprezentácie krajiny na medzinárodných festivaloch alebo bienále. Oplatí sa preskúmať obe strany – miesto, kde sa teraz nachádzate, aj miesto, odkiaľ pochádzate.

Víza, financovanie a administratívne skutočnosti

Tu sa veci komplikujú. Umelecké rezidencie a festivaly nemusia vždy chápať administratívnu realitu, v akej sa nachádzajú občania krajín mimo EÚ. Hoci sa v ponukách môže uvádzať, že sú „otvorené pre všetkých“, v praxi môžu vízové požiadavky a obmedzenia týkajúce sa pobytu vytvárať skryté prekážky.

Ak máte bydlisko mimo EÚ, skôr než sa prihlásite na rezidenčný pobyt, overte si, či ponúkajú pomoc s vybavovaním víz alebo pozývacie listy. Niektoré programy v Nemecku, Rakúsku alebo vo Francúzsku sú ochotné pomôcť, ale nie všetky sú oboznámené s imigračnými postupmi pre osoby s bydliskom mimo EÚ.

Ak ste držiteľom povolenia na pobyt z niektorej krajiny EÚ (napr. Fínska), mnohé krajiny schengenského priestoru vám umožňujú krátkodobé pobyty bez nutnosti získania ďalšieho víza.

Budovanie komunity

Jednou z najdôležitejších súčastí budovania udržateľnej umeleckej praxe v Európe je vytváranie miestnej siete. Niekoľko krokov, ktoré mi pomohli:

Zúčastňujte sa vernisáží miestnych výstav, aj keď ste plachí. Často ide o neformálne, bezplatné a vhodné miesta na stretnutie s kurátormi, umelcami alebo organizátormi. Nemusíte sa „siet’ovať“, stačí, keď tam budete.

Využite sociálne médiá vo svoj prospech: sledujte miestne umelecké centrá, nezávislých kurátorov, priestory riadené umelcami. Mnohé príležitosti sa najskôr zverejňujú na Instagrame alebo v spravodajoch

A nezabudnite nadviazať kontakt s inými umelcami z radov prisťahovalcov alebo diaspóry. Našla som silu v tých, ktorí chápu tú „medzipriestorovosť“, ktorú zdieľame – a z týchto vzťahov vzniká iný druh solidarity a umeleckej tvorby.

Zoznam inštitúcií financujúcich umenie so sídlom v Európe

On the Move

Kľúčová platforma pre mobilitu a financovanie kultúry v celej Európe i mimo nej. Pravidelne aktualizuje otvorené výzvy na rezidenčné pobyty, financovanie a cestovné granty súvisiace s umením.

Culture Moves Europe

Tento program, financovaný EÚ, podporuje mobilitu umelcov, rezidenčné pobyty a cezhraničné projekty spolupráce. Je otvorený pre umelcov z krajín mimo EÚ, ktorí majú bydlisko v Európe.

Pro Helvetia – Švajčiarska rada pre umenie

Podporuje súčasné umenie zo Švajčiarska a v Švajčiarsku, vrátane medzinárodných výmen, výstav a rezidenčných pobytov.

Nordic Culture Point

Financuje umeleckú spoluprácu medzi severskými a pobaltskými krajinami. Umelci žijúci v severskom regióne (bez ohľadu na štátnu príslušnosť) majú nárok na financovanie mobility a vytvárania sietí.

Okrem toho má každá krajina svoj vlastný systém financovania. Ďalej: Platformy na vyhľadávanie rezidenčných pobytov a grantov.

Res Artis — Globálna sieť rezidenčných pobytov s pravidelnými výzvami na podávanie prihlášok.

TransArtists — Komplexný zoznam európskych umeleckých rezidií a zdrojov financovania.

Do budúcnosti si myslím, že si musíme naďalej klásť otázky:
Aký druh umenia chceme tvoriť a pre koho?

Či už prostredníctvom využívania nástrojov umelej inteligencie, budovania zdravších vzťahov so sociálnymi médiami alebo vytvárania nových sietí medzinárodných umelcov, budúcnosť umenia je formovaná rovnako kritickým uvedomením, ako aj technologickými inováciami. Nejde o to brániť sa zmene, ale premyslene sa v nej pohybovať – zvoliť si pomalosť, keď je to potrebné, vytvárať úprimnú digitálnu prítomnosť a vybojovať priestor pre zraniteľné, komplexné a ľudské prejavy v čoraz viac algoritmizovanom svete.

Budovanie profesionálnej značky na sociálnych médiách

Kati Koivunen, hlavná rečníčka na webinári o sociálnych médiách a čitateľstve médií 2024. Článok 2025

Úvod

Pre mnohých súčasných umelcov tvorivá práca presahuje rámec samotného umenia. Viditeľnosť, budovanie sietí kontaktov a sebaaprezentácia sa stali neoddeliteľnou súčasťou profesionálneho života. Digitálne platformy to umožňujú tým, že ponúkajú nástroje na zdieľanie tvorby a nadväzovanie kontaktov s publikom; zároveň však prinášajú aj tlaky, ako je neustála dostupnosť, pozornosť riadená algoritmami a pocit, že človek je „neustále na trhu práce“ (Jacobson, 2020). V tomto článku sa pod pojmom budovanie profesionálnej značky rozumie priebežný proces definovania, komunikovania a riadenia charakteristickej profesionálnej identity a reputácie voči relevantnému publiku.

Aby sme pochopili, prečo je to dôležité, výskumníci poukazujú na príležitosti aj na etické obavy. Budovanie značky a vytváranie sietí kontaktov môžu pomôcť jednotlivcom v neistých pracovných prostrediach zostať viditeľnými a signalizovať svoju hodnotu zainteresovaným stranám (Gandini, 2016; Shepherd, 2005). Zároveň však trhovo orientovaná rétorika často kladie veľkú zodpovednosť na jednotlivcov a stiera hranice medzi pracovným a súkromným životom (Lair et al., 2005).

Navyše, najnovšie štúdie opisujú budovanie profesionálnej značky ako spoločne vytváraný a dynamický proces formovania identity, v ktorom odborníci vyjednávajú o tom, kým sú a kým sa chcú stať vo vzťahu k viacerým zainteresovaným stranám (Koivunen, 2023; Dumont & Ots, 2020; Jacobson, 2020). Tento pohľad presúva pozornosť od sloganov k neustálej práci na zosúladiovaní hodnôt, kompetencií a verejnej viditeľnosti.

Prítomnosť na sociálnych médiách ďalej ovplyvňuje spôsob, akým sa umelci objavujú, ako sa interpretuje ich tvorba a ako sa v priebehu času vyvíjajú vzťahy s kolegami, inštitúciami a podporovateľmi (Labrecque et al., 2011; Scolere et al., 2018; Smith & Fischer, 2020). Štúdie o vzťahu k profesionálnym značkám naznačujú, že sledovatelia sa často spájajú s ľuďmi, ktorí vyžarujú kompetentnosť, súlad a ideálnosť – kombináciu zručností, emocionálneho prepojenia a inšpiratívnych vlastností (Ki et al., 2020). Autentickosť je kľúčovým prvkom profesionálnych značiek, keďže publikum má tendenciu dôverovať a podporovať tých, ktorých digitálna prítomnosť pôsobí v súlade s ich deklarovanými hodnotami a konaním (Khedher, 2019; Kucharska et al., 2020; Moulard et al., 2015).

Na základe týchto poznatkov ponúka tento článok praktický rámec pre umelcov. Zameriava sa na vyjasnenie identity značky, zapojenie publika prostredníctvom obsahu a rozprávania príbehov, a riešenie výziev v oblasti budovania značky, aby verejná prítomnosť zostala udržateľná a zakorenená v základných hodnotách.

Profesionálna identita značky

Sebareflexia a základné charakteristiky identity

Účinné profesionálne budovanie značky pre umelcov začína ešte pred vytvorením akéhokoľvek príspevku. Bez jasného povedomia o profesionálnej identite sa aktivita na sociálnych médiách ľahko stáva reaktívnou. Umelci môžu nakoniec reagovať na algoritmické trendy, domnelé očakávania alebo rýchlo sa meniace módné trendy namiesto toho, aby si vybudovali koherentnú a zmysluplnú prítomnosť.

Profesionálna identita značky sa odlišuje od súkromnej osobnej identity aj od formálnej profesijnej roly, pričom je však s oboma prepojená (Koivunen, 2023). V prípade umelcov sa týka spôsobu, akým sa rozhodnú prezentovať pred kurátormi, publikom, kolegami, sponzormi a klientmi vo svojej úlohe tvorivých profesionálov. Pre túto identitu sú kľúčové tri základné zložky: hodnoty, kompetencie a osobné vlastnosti.

Hodnoty tvoria nepopierateľný kompas pre rozhodnutia týkajúce sa budovania značky. Môžu zahŕňať záväzky v oblasti udržateľnosti, sociálnej spravodlivosti, experimentálnej praxe, prístupnosti alebo budovania komunity. Keď sú hodnoty jasne formulované, je ľahšie rozhodnúť, ktoré s kým spolupracovať, aký obsah zdieľať a kde stanoviť hranice. Odborníci, ktorí dokážu jasne formulovať svoje hodnoty, majú zvyčajne ľahšie rozhodovať o tom, čo na sociálnych médiách zdieľať a čo si nechať pre seba (Koivunen, 2023). Pre umelcov to môže znamenať odmietnutie komerčnej zákazky, ktorá je v rozpore s ich politickými záväzkami, alebo rozhodnutie verejne sa vyjadrovať k témam, ako sú zdravotné postihnutie, migrácia či klimatická kríza, ktoré sú kľúčové pre ich tvorbu.

Druhým prvkom profesijnej identity je súbor kompetencií a odborných znalostí. Umelci niekedy podceňujú dôležitosť opisu svojich špecifických zručností, techník a odborných skúseností zrozumiteľným jazykom. Výskum poukazuje na potrebu jasne komunikovať odborné znalosti a špecifické schopnosti, aby zainteresované strany mohli pochopiť, akú hodnotu profesionál poskytuje (Labrecque et al., 2011; Parmentier et al., 2013). Pre tvorivých profesionálov je preto dôležité identifikovať svoje technické zručnosti, umelecké prístupy a oblasti vedomostí a byť schopní vysvetliť, čím sa ich tvorba odlišuje (Koivunen, 2024a).

Tretím prvkom je osobnosť: ľudské vlastnosti, vďaka ktorým je umelec sympatický a nezabudnuteľný, ako napríklad zmysel pre humor, vyrovnanosť, nadšenie alebo kritická intenzita (Bendisch et al., 2013; Moulard et al., 2015). Tieto vlastnosti ovplyvňujú to, ako ľudia vnímajú interakciu v komentároch, na workshopoch alebo pri návštevách ateliérov. Môžu sa tiež stať súčasťou charakteristického rukopisu umelca, popri vizuálnom štýle. Značky sa v priebehu času menia, avšak určité prvky, ako napríklad uši Mickeyho Mousea, zostávajú nemenné a rozpoznateľné.

Podobne môže umelec experimentovať s novými témami a technikami, pričom si zachová rozpoznateľný základný štýl alebo opakujúcu sa tematiku, ktorú si publikum naučí spájať s jeho menom. Úmyselné zamyslenie sa nad hodnotami, kompetenciami a charakterom podporuje prechod od nejasného pocitu nepohodlia v súvislosti s budovaním osobnej značky k realistickejšiemu chápaniu toho, čo sa prezentuje na verejnosti a čo sa zámerne ponecháva v súkromí.

Umelci často striedajú viacero rolí naraz, napríklad tvorcu, učiteľa, kurátora, aktivistu alebo kultúrneho pracovníka v inštitucionálnom prostredí. Všetky tieto koexistujúce identity ovplyvňujú to, ako sa profesionálna značka javí rôznym cieľovým skupinám, aj keď sa niektoré z nich prezentujú len explicitne. Táto téma je podrobnejšie rozoberaná v kapitole „Riešenie výziev“.

Autentickosť v kurátorskom svete

Autentickosť je kľúčovým sľubom v súčasnej diskusii o budovaní osobnej značky, no často sa zjednodušuje na rady typu „buď jednoducho sám sebou“. Výskum v oblasti budovania profesionálnej značky však autentickosť opisuje presnejšie. Khedher (2019) identifikuje tri rozmery autentickosti v budovaní profesionálnej značky: osobný štýl, úprimnosť a integrita.

Osobný štýl označuje charakteristický spôsob, akým sa jednotlivci prezentujú vizuálne aj verbálne. Pre umelcov to môže znamenať jednotný vizuálny štýl na webových stránkach aj sociálnych médiách, určitý rytmus zverejňovania príspevkov alebo rozpoznateľný spôsob písania popisov k obrázkom. Úprimnosť spočíva v súlade medzi vnútornými hodnotami a vonkajším prejavom, čo zahŕňa aj to, ako umelec hovorí o svojej tvorbe a ako sa správa k spolupracovníkom a publiku. Integrita sa týka dodržiavania etických noriem a zachovávania konzistentného správania v rôznych situáciách.

Autentickosť sa často posudzuje na základe miery zhody medzi správaním človeka online a offline, konzistentnosti naprieč platformami a súladu medzi deklarovanými hodnotami a pozorovateľnými činmi (Khedher, 2019). Keď sú tieto prvky v harmónii, autentickosť sa posilňuje; keď sú v rozpore, dôvera zvyčajne klesá.

Autentickosť neznamená úplnú transparentnosť. Verejná osobnosť je vždy selektívnou konštrukciou, ktorá zdôrazňuje niektoré aspekty ja a iné ponecháva v súkromí. Táto kurátorsky upravená verzia ja môže naďalej vyvolávať emocionálny ohlas a pôsobiť dôveryhodne, ak je výber riadený jasnými hodnotami a ak príbeh zostáva v priebehu času koherentný (Dion a Arnould, 2016). Takýto pohľad je užitočný pre umelcov, ktorí sa obávajú, že strategické zapájanie sa do sociálnych médií by mohlo pôsobiť neautenticky. Plánovaná autentickosť je zlučiteľná s etickou praxou, ak plánovanie podporuje pravdivé vyjadrovanie a chráni osobné hranice. Výskum v oblasti budovania profesionálnej značky naznačuje, že strategická kurátorstvo môže umožniť udržateľnú mediálnu prítomnosť bez toho, aby profesionálov tlačilo do neustáleho sebaodhalenia (Jacobson, 2020).

Pre umelcov by praktický prístup k autenticite mohol zahŕňať:

- Vopred si určiť, ktoré témy a aspekty života budú „na javisku“ a ktoré
- zostanú súkromné
- Používanie opakujúcich sa vizuálnych a naratívnych motívov, ktoré odrážajú skutočné záujmy
- Pravidelné overovanie, či sa správanie na internete zhoduje s tým, ako umelci hovoria o hodnotách v reálnych situáciách, napríklad pri návštevách ateliérov alebo pohovoroch o udelení grantu.

Tieto základné rozhodnutia o hodnotách, hraniciach a tóne tvoria základ, na ktorom možno budovať stratégie oslovovania publika, čo je témou nasledujúcej časti.

Zapájanie publika: Strategická tvorba obsahu pre umelcov

Predchádzajúca časť sa zameriavala na to, z čoho sa skladá identita profesionálnej značky. Ďalším krokom je zvážiť, ako táto identita v praxi oslovuje publikum prostredníctvom obsahu a interakcie na digitálnych platformách.

Identifikácia zainteresovaných strán

Medzi primárne zainteresované strany v ekosystéme profesionálnej značky zvyčajne patria rovesníci a kolegovia, potenciálni spolupracovníci, galérie a kultúrne inštitúcie, zberatelia a klienti, ako aj zástupcovia médií. Sekundárne zainteresované strany zahŕňajú zamestnávateľov, rodinu a priateľov, ako aj študentov alebo mentorovaných (Dumont & Ots, 2020; Preece & Kerrigan, 2015).

Tento ekosystém zainteresovaných strán bol aplikovaný na umelcov prostredníctvom „daisy wheel“ (kolesa margarátky), ktoré zdôrazňuje, že publikum umelca nie je jedinou homogénnou skupinou, ale zoskupením rôznych typov divákov s rozličnými záujmami a očakávaniami (pozri Preece & Kerrigan, 2015). Napríklad:

- Peers may be interested in process, experimentation, and honest accounts of struggle
- Curators may focus on conceptual clarity, exhibition history, and critical positioning
- Collectors may look for images that help them imagine the work in their home
- Funders may scan public engagement, community relevance, and evidence of impact.

Premyslenie týchto skupín môže umelcom pomôcť pri tvorbe obsahu, ktorý priamo reaguje na potreby každej z nich, bez toho, aby sa snažili vyhovieť všetkým naraz. Okrem týchto ľudských zainteresovaných strán možno algoritmy vnímať ako neludské zainteresované strany, ktoré ovplyvňujú, ktorý obsah sa stane viditeľným (Scolere et al., 2018; Smith & Fischer, 2020).

Hoci algoritmy by nemali diktovať identitu, vedomie toho, ako funguje logika platforiem, môže pomôcť pri praktických rozhodnutiach o formáte, načasovaní a frekvencii.

Začínajúci vizuálni umelci často pristupujú k digitálnej prítomnosti so štyrmi vzájomne prepojenými cieľmi: budovanie značky, angažovanosť, vytváranie sietí a konverzia (Petrides & Vila de Brito, 2024).

Účinná online prítomnosť si vyžaduje prezentáciu umeleckého diela spôsobom, ktorý zároveň buduje rozpoznateľnú umeleckú značku, podnecuje interakciu s publikom a otvára konkrétne príležitosti na nadväzovanie kontaktov a kariérny rast. Digitálna viditeľnosť funguje najlepšie, ak je doplnená stretnutiami a spoluprácou v reálnom svete, čo spolu zvyšuje šance na rozvoj tvorivej kariéry (Petrides & Vila de Brito, 2024).

Stratégie tvorby obsahu

Po identifikácii zainteresovaných strán sa naskytuje ďalšia otázka: čo a ako zdieľať. Výskumy naznačujú tri vzájomne prepojené stratégie pre odborníkov: prispôbenie sa pozornému publiku, zjednodušenie komplexnej práce do prístupných formátov a podnecovanie šírenia informácií prostredníctvom zmysluplnej interakcie (Ki et al., 2020; Parmentier et al., 2013; Smith & Fischer, 2020; Koivunen, 2023).

Pod pojmom „prispôbovanie sa“ sa rozumie pozorovanie toho, ktoré publikum reaguje na aký obsah, a reagovanie na tieto vzorce pri zachovaní osobných hodnôt a hraníc. Medzi významné signály patria komentáre, zdieľania, priame správy a typy tém, ktoré spoľahlivo rezonujú. Rôzne platformy tiež priťahujú rôzne cieľové skupiny, od vizuálne orientovaných komunit na Instagrame cez profesionálne siete na LinkedIn až po interakciu založenú na procesoch na TikToku (Labrecque et al., 2011; Scolere et al., 2018).

Destilácia zahŕňa prezentáciu umeleckých nápadov a procesov zrozumiteľným spôsobom bez toho, aby sa znížila ich hĺbka. Patrí sem rozprávanie príbehov a zdieľanie vedomostí. Rozprávanie príbehov môže mať tematickú, emocionálnu alebo procesnú formu, napríklad vysvetľovanie rozhodnutí, ukážky práce v procese alebo rozprávanie o výzvach. Tieto prvky pomáhajú publiku nadviazať spojenie s motiváciami umelca a môžu posilniť vnímanú súvislosť a kompetentnosť (Ki et al., 2020; Moulard et al., 2015).

Zosilňovanie sa zameriava na zabezpečenie toho, aby obsah oslovil relevantné zainteresované strany. Ukazovatele môžu zahŕňať jednak kvantitatívne merania, ako sú miery zapojenia alebo dosah, a jednak kvalitatívne znaky relevantnosti, ako sú žiadosti o spoluprácu alebo pozvánky na účasť na rôznych príležitostiach (Koivunen, 2023). Niektorí odborníci považujú meranie za užitočné pre zdokonaľovanie, zatiaľ čo iní ho vnímajú ako zdroj úzkosti, čo naznačuje, že najudržateľnejšie je nenápadné monitorovanie zamerané na zmysluplnú interakciu. Etické metódy „inbound“ – ako napríklad kladenie reflexívnych otázok, podnecovanie dialógu alebo podporovanie vzájomného zdieľania medzi kolegami – podporujú angažovanosť bez spoliehania sa na manipulatívne taktiky (Parmentier et al., 2013; Smith & Fischer, 2020). Tieto stratégie síce neodstraňujú emocionálny a etický tlak spojený s viditeľnosťou, ponúkajú však nástroje, ktoré môžu podporiť premyslenejšie reakcie na tento tlak, o čom sa hovorí v nasledujúcej časti.

Riešenie výziev

Aj keď sú hodnoty, obsahové stratégie a povedomie zainteresovaných strán na mieste, profesionálne budovanie značky stále so sebou prináša psychologické a praktické výzvy. Táto časť sa zaoberá týmito výzvami a prácou na identite, ktorú si vyžadujú.

Napätia v identite ako katalyzátory

Profesionálne budovanie značky môže vyvolať celý rad napätí v identite, najmä v oblastiach, kde jednotlivci zastávajú viacero rolí a kde je verejná viditeľnosť neoddeliteľnou súčasťou profesionálneho života. Tieto napätia môžu vzniknúť medzi rôznymi aspektmi identity, medzi súčasným a ideálnym ja, medzi vnútorným vnímaním seba samého a vonkajšími interpretáciami alebo medzi autenticitou a vnímanými očakávaniami trhu (Koivunen, 2023). Keďže sociálne médiá vystavujú umelcov neustálemu porovnávaniu, spätnej väzbe a viditeľnosti, tieto napätia sa v digitálnom prostredí často prežívajú intenzívnejšie.

Identitu môžu formovať aj iné tlaky. Algoritmické stimuly môžu podnecovať tvorbu obsahu, ktorý síce dosahuje dobré výsledky, ale nie je v súlade s hlbšími hodnotami.

Tlaky spojené s monetizáciou môžu jednotlivcov lákať k tomu, aby každú činnosť vnímali z hľadiska generovania príjmov, čo môže obmedziť kreatívne experimentovanie. Obavy o súkromie vznikajú vtedy, keď sa stierajú hranice medzi osobným a profesionálnym životom, najmä ak online viditeľnosť vyvoláva nežiaduce komentáre alebo zneužitie obrázkov. Spolu môžu tieto dynamiky vytvárať emocionálne napätie alebo neistotu ohľadom toho, ako sa prezentovať.

Výskumy v rôznych organizačných kontextoch však zdôrazňujú, že tieto napätia sú bežnou súčasťou súčasnej profesijnej identity, a nie prejavom nedostatočnosti (Kreiner et al., 2006). Ak sa tieto napätia uznajú namiesto toho, aby sa im vyhýbalo, môžu podnietiť reflexiu o hodnotách, prioritách a želaných budúcich smeroch. Túto reflexiu môže podporiť niekoľko postupov. Ujasnenie si základných hodnôt pomáha určiť, ktoré aspekty identity by mali byť viditeľné a ktoré by mali zostať súkromné. Hľadanie konštruktívnej spätnej väzby a zároveň odfiltrovanie nekonštruktívnych komentárov podporuje vyvážené chápanie vonkajších vnímaní.

Naratívne nástroje, ako napríklad prepojenie minulých skúseností so súčasnými cieľmi a budúcimi ambíciami, pomáhajú udržiavať pocit kontinuity a zmyslu (Ibarra & Barbulescu, 2010).

Z tohto pohľadu sa napätia súvisiace s identitou stávajú katalyzátormi rozvoja. Signalizujú momenty, keď dochádza k preformovaniu identity a keď sú rozhodnutia týkajúce sa viditeľnosti, hraníc a smerovania obzvlášť významné. Namiesto toho, aby bránili budovaniu profesionálnej značky, sú tieto napätia súčasťou neustáleho vyjednávania, prostredníctvom ktorého sa v komplexnom prostredí súčasnej tvorivej práce formuje koherentná a udržateľná profesionálna identita.

Práca s identitou: stratégie na zvládanie napätí a budovanie koherentnosti

Tieto napätia priamo súvisia s tým, čo organizačný výskum nazýva prácou na identite, teda neustále úsilie o vytvorenie, udržiavanie a revíziu koherentného vnímania seba samého vo vzťahu k sociálnym rolám (Brown, 2015; Ibarra & Barbulescu, 2010). Koherencia je dôležitá, pretože ľudia potrebujú pre psychickú pohodu základný pocit kontinuity a konzistentnosti svojej identity (Kreiner et al., 2006).

Napätia v identite je možné zvládnuť prostredníctvom postupov, ktoré pomáhajú udržiavať pocit koherentnosti naprieč rôznymi rolami a očakávaniami. Výskum naznačuje tri široké procesy, ktoré túto činnosť podporujú: vyvažovanie identít, hodnotenie súladu a rozprávanie koherentných príbehov (Koivunen, 2023; Ibarra & Barbulescu, 2010; Kreiner et al., 2006).

Prvý proces spočíva v hľadaní funkčnej rovnováhy medzi rôznymi identitami, ktoré človek má. Namiesto toho, aby sa jednotlivci snažili svoje roly skrývať alebo oddeľovať, experimentujú s spôsobmi ich kombinovania, rozhodujú sa, ktoré aspekty zdôraznia a ktoré si nechajú skôr pre seba, a v závislosti od meniacich sa okolností posúvajú dôraz. Tento proces hľadania rovnováhy pomáha udržiavať kontinuitu medzi profesionálnym a osobným kontextom (Koivunen, 2023).

Druhý proces zahŕňa hodnotenie identity z vnútorného aj vonkajšieho hľadiska. Z vnútorného hľadiska jednotlivci porovnávajú svoje verejné vystupovanie so svojím súkromným vnímaním seba samých a prispôbujú sa tak, aby zabezpečili, že hranice a hodnoty zostanú jasné. Z vonkajšieho hľadiska pozorujú, ako ostatní interpretujú ich prácu a prítomnosť, pričom spätnú väzbu využívajú ako informáciu a zároveň odolávajú tlaku na zmenu spôsobom, ktorý by ohrozil ich autenticitu. Toto dvojité hodnotenie podporuje stabilitu tým, že pomáha jednotlivcom pochopiť, kde sa ich identita zhoduje a kde sa objavujú potenciálne medzery (Kreiner et al., 2006; Koivunen, 2023).

Tretí proces sa týka úlohy naratívu. Príbehy, ktoré spájajú minulé skúsenosti so súčasnou praxou a budúcimi cieľmi, pomáhajú vytvárať koherentný zmysel pre smer, najmä počas prechodných období. Takéto naratívy umožňujú jednotlivcom komunikovať kompetentnosť, vysvetľovať zmeny a formulovať vznikajúce ambície (Ibarra & Barbulescu, 2010; Koivunen, 2023).

Všetky tieto postupy spolu ukazujú, že formovanie identity je neustálym procesom vyjednávania. Ak k nim pristupujeme reflexívne, pomáhajú jednotlivcom zvládnuť napätia, zachovať súdržnosť a prezentovať profesionálnu identitu, ktorá pôsobí ako pevne zakorenená, tak aj prispôsobivá.

Bežné výzvy a praktické riešenia

Existujúci výskum v oblasti budovania profesionálnej značky identifikuje niekoľko opakujúcich sa výziev pre kreatívnych profesionálov, ako sú vyhorenie a neustály tlak, negatívna spätná väzba, porovnávanie a špecifické riziká súvisiace s digitálnymi platformami (Jacobson, 2020; Koivunen,

2023). Mnohí profesionáli majú pocit, akoby sa neustále nachádzali „na trhu práce“ (Jacobson, 2020). Toto vnímanie vytvára tlak na pravidelné zverejňovanie príspevkov a okamžité reagovanie na každý komentár či správu. Koivunen (2023) zistil, že toto očakávanie sa často javí ako vyčerpávajúce. Profesionáli však môžu striedať obdobia aktívnej angažovanosti s časom venovaným tvorivej práci, čím dokazujú, že značka môže zostať živá aj vtedy, keď jej tvorca nie je neustále online.

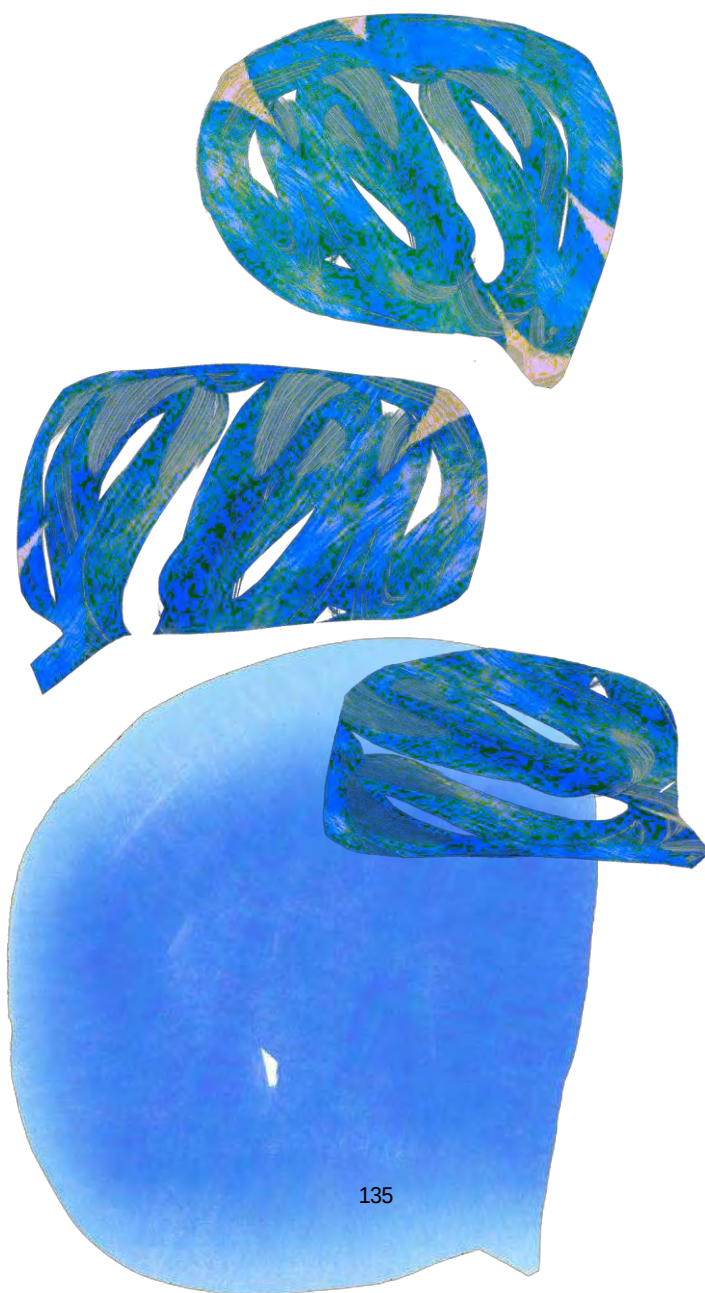
Negatívna spätná väzba tiež formuje emocionálnu krajinu online prítomnosti. Verejná viditeľnosť so sebou prináša nielen konštruktívnu kritiku, ale aj nepriateľské komentáre, a jednotlivci sa musia neustále rozhodovať, ako na ne reagovať. Koivunen (2023) ukazuje, že niektorí umelci interpretujú kritiku ako podnet na objasnenie alebo stanovenie hraníc, zatiaľ čo iní využívajú siete vzájomnej podpory, aby si pod tlakom zachovali sebavedomie. Tieto aktívne rozhodnutia ovplyvňujú, či je viditeľnosť vnímaná ako zvládnuiteľná alebo ako príliš veľká záťaž, a umožňujú umelcom zachovať si kontrolu nad tým, ako sa o ich identite rokuje online.

Porovnávanie sa s ostatnými predstavuje ďalšiu pretrvávajúcu výzvu. Dôraz, ktorý sociálne médiá kladú na dokonalý úspech, môže zosilniť pocity nedostatočnosti, čo vedie používateľov k spochybňovaniu svojho pokroku či štýlu. V reakcii na to mnohí aktívne upravujú svoje kanály, obmedzujú vystavenie obsahu, ktorý zvyšuje úzkosť, a venujú viac energie vzťahom a komunitám, ktoré ponúkajú reálne formy uznania (Koivunen, 2023). Tieto kroky pomáhajú presmerovať pozornosť na osobne zmysluplné štandardy namiesto ukazovateľov diktovaných platformami.

Riziká spojené s konkrétnymi platformami ešte viac komplikujú budovanie profesionálnej značky. Zmeny v algoritmoch môžu náhle ovplyvniť viditeľnosť. Závislosť od jedinej platformy môže ohroziť kariéru a obavy z plagiátorstva či zneužitia obrázkov môžu obmedziť to, čo umelci považujú za bezpečné zdieľať (Labrecque et al., 2011; Scolere et al., 2018). Na riešenie týchto problémov odborníci často posilňujú kontrolu nad svojimi hlavnými kanálmi, ako sú osobné webové stránky alebo e-mailové zoznamy, starostlivo dokumentujú svoju prácu a diverzifikujú miesta, kde ju zverejňujú. Týmto krokmi aktívne formujú podmienky svojej viditeľnosti, namiesto toho, aby ju úplne nechali na dynamike platforiem.

Záver

Profesionálne budovanie značky umelcov na sociálnych médiách možno chápať ako priebežný proces formovania identity, ktorý sa odohráva v interakcii so zainteresovanými stranami. Výskum v oblasti profesionálneho budovania značky ukazuje, že ucelené hodnoty, kompetencie a charakterové črty ovplyvňujú to, ako sú umelci vnímaní a ako sa okolo ich tvorby vytvárajú príležitosti. Diskusia v tomto článku sa k tomuto procesu priblížila z troch uhlov pohľadu. Po prvé, zdôraznila identitu profesionálnej značky ako kombináciu hodnôt, kompetencií a osobných charakterových črt, ktorá dodáva verejnej prítomnosti ucelenosť. Po druhé, načrtla, ako táto identita oslovuje publikum prostredníctvom povedomia zainteresovaných strán a obsahových stratégií, ktoré podporujú zmysluplné zapájanie sa naprieč platformami. Po tretie, preskúmala napätia, tlaky a riziká, ktoré sprevádzajú viditeľnosť, a zdôraznila reflexívne postupy, ktoré pomáhajú udržiavať psychickú udržateľnosť a kontinuitu identity. V súhrne tieto perspektívy prezentujú osobné budovanie značky nie ako kozmetický úkon, ale ako formu nepretržitej práce na tom, ako je umelecká prax chápaná, zdieľaná a udržiavaná v súčasnej digitálnej kultúre.

Referencie

- Bendisch, F., Larsen, G., & Trueman, M. (2013). Byť výnimočný: Úloha značiek v identite a reputácii generálnych riaditeľov. *European Journal of Marketing*, 47(3–4), 447–466.
- Brown, A. D. (2015). Identities and identity work in organisations. *International Journal of Management Reviews*, 17(1), 20–40.
- Dion, D., & Arnould, E. (2016). Persona ako vznikajúca forma značky. *Journal of Marketing Management*, 32(1–2), 121–155.
- Dumont, G., & Ots, M. (2020). Profesionálne osobné značky ako symbolický kapitál: Smerom k teoretickému modelu. *Journal of Media Business Studies*, 17(2), 87–111.
- Gandini, A. (2016). *Ekonomika reputácie: Porozumenie znalostnej práci v digitálnej spoločnosti*. Palgrave Macmillan.
- Ibarra, H., & Barbulescu, R. (2010). Identita ako naratív: Prevalencia, účinnosť a dôsledky práce s naratívnu identitou pri prechodoch medzi makropracovnými rolami. *Academy of Management Review*, 35(1), 135–154.
- Jacobson, J. (2020). Ste značka: Profesionálne budovanie značky manažérov sociálnych médií a „budúce publikum“. *Journalism*, 21(5), 604–621.
- Khedher, M. (2019). Profesionálny branding: Predpoklady a dôsledky na zamestnateľnosť. *Journal of Product and Brand Management*, 28(1), 79–92.
- Ki, C. W. C., Choi, Y., & Kim, Y. K. (2020). Mechanizmus, ktorým influenceri na sociálnych médiách presvedčajú spotrebiteľov: Úloha túžby spotrebiteľov napodobňovať. *Časopis pre výskum interaktívneho marketingu*, 14(1), 14–32.
- Koivunen, K. (2023). *Spolupráca pri vytváraní profesionálnej identity značky na sociálnych médiách v rámci kariérnej zmeny [Doktorská dizertačná práca, Univerzita v Oulu]*.
- Koivunen, K. (2024a, 9. september). Vytváranie vašej identity: Preskúmanie základov profesionálneho budovania značky [Video]. Online seminár o profesionálnej mediálnej prítomnosti. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=SGDMtplPcf0>
- Koivunen, K., Jussila, M., & Pohjola, P. (25. apríla 2024b). Profesionálna mediálna prítomnosť umelcov: Posilňovanie kreativity v digitálnom veku. *Lumen*. Laponská univerzita aplikovaných vied.
- Kreiner, G. E., Hollensbe, E. C., & Sheep, M. L. (2006). Kde je „ja“ medzi „my“: Práca s identitou a hľadanie optimálnej rovnováhy. *Academy of Management Journal*, 49(5), 1031–1057.

- Kucharska, W., Confente, I., & Brunetti, F. (2020). Vplyv profesionálneho budovania značky na autenticnosť značky a lojalitu k značke. *Journal of Product and Brand Management*, 29(6), 781–797.
- Labrecque, L. I., Markos, E., & Milne, G. R. (2011). Online budovanie profesionálnej značky: Procesy, výzvy a dôsledky. *Journal of Interactive Marketing*, 25(1), 37–50.
- Lair, D. J., Sullivan, K., & Cheney, G. (2005). Komercializácia a premena profesionálneho ja: rétorika a etika budovania profesionálnej značky. *Management Communication Quarterly*, 18(3), 307–343.
- Moulard, J. G., Garrity, C. P., & Rice, D. H. (2015). Čo robí ľudskú značku autentickou: Identifikácia predpokladov autenticity celebrit. *Psychology and Marketing*, 32(2), 173–186.
- Parmentier, M. A., Fischer, E., & Reuber, A. R. (2013). Pozicionovanie osobných značiek v etablovaných organizačných prostrediach. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 41(3), 373–387.
- Petrides, L., & Vila de Brito, M. (2024). Vplyv digitálnej prítomnosti na kariéru začínajúcich výtvarných umelcov. *Social Sciences*, 13(6), 313.
- Preece, C., & Kerrigan, F. (2015). Vyjednávane významu značky medzi viacerými zainteresovanými stranami: Prípadová štúdia budovania značky v umení. *European Journal of Marketing*, 49(3–4), 371–396.
- Scolere, L., Pruchniewska, U., & Duffy, B. E. (2018). Budovanie osobnej značky špecifickejšej pre danú platformu: Práca spojená s propagáciou na sociálnych médiách. *Social Media and Society*, 4(3), 1–11.
- Shepherd, I. D. H. (2005). Od dobytky a koksu po Charlieho: Ako čeliť výzve vlastného marketingu a budovania profesionálnej značky. *Journal of Marketing Management*, 21(5–6), 589–606.
- Smith, A. N., & Fischer, E. (2020). Smerom k dramaturgickému modelu pozornosti v sociálnych médiách v odvetví cestovania a cestovného ruchu. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 48(6), 1185–1204.

Týždeň workshopov v Chorvátsku 2025
Foto: Darko Skrobonja

Osvedčené postupy pre médiá

Karen Briffa, umelkyňa v rezidenčnom pobyte v Turku, jeseň 2023

Zápis kľúčových bodov z prezentácií online seminárov

Som pevne presvedčený, že tento online seminár slúžil ako kľúčový úvod do zložitého sveta projektov PMP. Prezentácie boli poučné, no za obzvlášť pútavé som považoval pohľady, o ktoré sa podelili filmárka Selma Vilhunenová, docent Marko Luukkonen a dynamické duo tvorené tanečníkom Mikkom Makkonenom a Millou Jarvipetajovou. Ich prezentácie ukázali bezkonkurenčnú silu médií, ktoré oslovujú publikum od pohodlia ich domovov až po veľkoleposť divadelného sálu. V ére, keď filmy bez námahy prekonávajú bariéry dokonca aj cez obrazovky mobilných telefónov, predstavujú najsilnejší nástroj, schopný mať tak pozitívny, ako aj negatívny vplyv.

„Aj tanečné umenie sa ukázalo ako impozantný prostriedok sebavyjadrenia. Podobne ako film má tanec jedinečnú schopnosť sprostredkovať nespočetné množstvo emócií a posolstiev, ktoré sa ešte znásobia, keď sú zachytené na filmovom páse. Vybrať si medzi týmito dvoma obľúbené sa ukazuje ako náročná úloha, keďže obe médiá na mňa zanechali trvalý dojem.“

Jedným z aspektov, ktorý ma výrazne oslovil, bolo zručné využívanie kamery v notebooku zo strany profesionálov. Ich držanie tela a spôsob, akým viedli rozhovor, svedčili o úrovni uvoľnenosti a sebavedomia, ktorú neprejavili všetci prednášajúci

. Hoci je pochopiteľné, že hovoriť o sebe a o svojej profesijnej oblasti môže vyvolávať nepríjemné pocity, verím, že ak je cieľom „predať“ produkt, je nevyhnutné obsadiť priestor pred kamerou a dominovať na obrazovke. Samozrejme, tento pohľad je subjektívny a som otvorený korekcii.

Pokiaľ ide o celkovú štruktúru prezentácie, oceňujem jej dôkladné naplánovanie, vrátane vhodne načasovaných prestávok na kávu. V nadväznosti na návrh z októbrového workshopu navrhujem preskúmať možnosť zorganizovať po Zoom stretnutiach osobné skupinové stretnutia pre mladšiu generáciu, najmä pre tých, ktorých postihli rôzne formy CovidSyndrómu. Napríklad na Malte by sa členovia NAT mohli rozhodnúť stretnúť v priestoroch PrismsMalta, čím by sa posilnil pocit spolupatričnosti medzi umelcami z NAT, ktorí majú záujem spoločne sa zaoberať obsahom seminára.

Na záver možno konštatovať, že online seminár slúžil ako neoceniteľný úvod do projektu PMP a rôznorodé prezentácie zanechali trvalý dojem. Hoci oceňujeme premyslenú štruktúru podujatia, je tu priestor na zváženie ďalších možností interaktívneho zapojenia, ktoré by zabezpečili inkluzívnosť a pocit spolupatričnosti medzi účastníkmi, najmä medzi mladšou generáciou, ktorá čelí špecifickým výzvam.

Reflexia tém: Film, tanec, hudba a poézia

Všetky štyri tieto témy vo mne hlboko rezonujú a zámerne som ich zoradil podľa toho, aký osobný vzťah k nim mám ako k mediálnym nástrojom. Nepochybne má každá z nich mimoriadny význam význam pre celkovú štruktúru národa. Filmová tvorba, či už ide o stručný krátky film, pútavý televízny seriál alebo dokonca zaujímavú televíznu reklamu, sa javí ako kľúčový mediálny nástroj, ktorý máme k dispozícii.

V súčasnosti sa toto tvrdenie vzťahuje aj na platformy sociálnych médií, kde sa rozšírenie krátkych filmov, stelesnených v populárnom formáte „reels“, stalo kultúrny fenomén. Príťažlivosť tvorby a sledovania videí typu „Reels“ na platformách ako Instagram svedčí o vrodenej afinite ľudí k filmovému rozprávaniu príbehov. Vizuálne médium so svojimi silnými naratívnymi schopnosťami eliminuje potrebu čítať text, aby divák pochopil podstatu posolstva. Zodpovednosť spočíva výlučne na filmára, aby zručne sprostredkoval zamýšľané posolstvo, a reakcia publika sa stáva lakmusovým papierikom jeho zručnosti pri ovládaní tohto neuveriteľne vplyvného mediálneho nástroja.

V podstate umenie filmovej tvorby presahuje rámec čistej zábavy; je to silný prostriedok na formovanie vnímania, podporovanie porozumenia a vtláčanie príbehov do kolektívneho vedomia. Schopnosť filmára plynulo sprostredkovať myšlienky a vyvolať rôznorodé emócie podčiarkuje skutočnú silu a profesionalitu, ktoré sú vlastné tomuto mimoriadne vplyvnému médiu.

Pri porovnaní tanca s filmovou tvorbou možno nájsť podobnú dynamiku vo vzťahu k divákovi, hoci je táto dynamika ovplyvnená špecifickými charakteristikami jednotlivých tanečných disciplín. Na rozdiel od širokej atraktívnosti filmovej tvorby, kde si diváci môžu vybrať z rôznych žánrov, každá tanečná forma oslovuje špecifické publikum. Napríklad tých, ktorých uchváti ladnosť baletky stvárňujúcej umierajúcu labuť, nemusí nutne osloviť dynamika hip-hopového vystúpenia. Podobne ako pri selektívnych preferenciách vo filme si však aj tanečné publikum vyberá konkrétnu formu umenia a ponorí sa do sugestívnych posolstiev, ktoré sa prostredníctvom nej odovzdávajú. Zvážme pôsobivé vystúpenie ukrajinskej tanečnice, ktorá sa podelila o svoje hlboké prepojenie so svojím remeslom a o pútavé príbehy, ktoré sa snaží vyjadriť prostredníctvom tanca. Jej vystúpenie slúžilo ako mimoriadne silný prostriedok, ktorý prekonával jazykové a kultúrne bariéry. Vďaka výrečnosti svojich telesných pohybov a choreografie sa stala prostredníkom, prostredníctvom ktorého sme mohli pocítiť hlbokú bolesť, ktorú prežíva jej národ. V sále, kde účasť nebola povinná, si jej vystúpenie vynútilo pozornosť a nebolo možné nájsť nikoho, koho by to nezasiahlo. Ani jediná osoba neopustila sálu bez toho, aby ju to ovplyvnilo; tiekli slzy a emócie sa prejavovali naplno.

Táto dojímavá epizóda podčiarkuje obrovskú silu, ktorá je vlastná akejkoľvek forme médií — médium, ktoré má schopnosť zaujať, dojať a zjednotiť publikum, pričom zanecháva nezmazateľnú stopu v jeho kolektívnom vedomí.

Hudba disponuje nesmiernou silou a spôsob jej šírenia tento vplyv ešte viac zosilňuje. Slúži ako mocný nástroj a médium, prostredníctvom ktorého preniká do sveta, predstavuje najvplyvnejší kanál zo všetkých. Podobne ako vo filmovom priemysle je aj v hudbe ekonomický aspekt úzko prepojený s jej podstatou. Hoci finančná podpora často

vystupuje hudba do popredia, je dôležité si uvedomiť, že umelcovu zručnosť nemožno merať výlučne podľa úspechu v rebríčkoch rôznych žánrov.

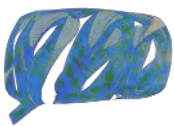
Až do poučného seminára „Day Seminar“ minulý september som nikdy nepovažoval poéziu za plnohodnotnú súčasť mediálneho arzenálu. Možno moje prehliadnutie vyplývalo z toho, že som poéziu vnímal iba ako kultúrne dedičstvo, ako oblasť obmedzenú na sféru jazykovej literatúry. Keď som však videl, ako básnici strategicky využívajú svoje remeslo v digitálnom svete a vytvárajú posolstvá, ktoré čakajú na pochopenie, ocenenie a šírenie, ohromila ma sila tohto nástroja. Toto pozorovanie sa netýka len poézie; vzťahuje sa aj na romány a žurnalistiku. V prípade poézie však má odovzdávané posolstvo jemnejšie odtienky a mimoriadnu silu.

Keď je poézia doplnená pútavým vizuálom, alebo ešte lepšie, keď ju prednesie herec či samotný autor, jej dopad sa znásobí. Na ten moment si živo spomínam.

Gabriel Lia počas workshopového týždňa s veľkým nadšením predniesol svoju báseň v maltčine. Hoci bol tento jazyk pre väčšinu prítomných neznámy, Lia svojím emotívnym prednesom a rečou tela vyjadril silnú a zvučnú myšlienku. Publikum síce nerozumelo jazyku, no mohlo zreteľne pocítiť silu, presvedčivosť a prenikavosť posolstva, čo vytvorilo nezabudnuteľný a pôsobivý zážitok.

Vybrané príklady z médií a umenia

Tu sú moje vybrané príklady z oblasti médií a umenia, ktoré ilustrujú, ako sa im podarilo zručne zvládnuť zložitú interakciu medzi ich publikom a umením, ktoré stelesňujú. Tieto príklady sú presvedčivým dôkazom toho, ako môže umenie slúžiť ako dynamický most, ktorý plynulo spája tvorcov s ich publikom a podporuje hlboké a pútavé stretnutie.

Médium: Instagram [Instagram – Gabriel Lia](#)

Umelec: Gabriel Lia

Umenie: Poézia a fotografia

Gabriel, 24-ročný novinár z povolania, je podmanivý majster slova, ktorý plynulo spája sféry žurnalistiky a poézie, čím vytvára jedinečnú a fascinujúcu literárnu krajinu. Za hranicami novinového papiera a rozhlasových vln sa ponára do

sugestívny svet poézie, v ktorom preplietajú svoje verše so živými zábermi svojich nálad zachytenými prostredníctvom fotografie. Tento mnohostranný prístup obohacuje jeho poéziu o ďalšiu vrstvu, vďaka čomu môžu čitatelia nielen vnímať slová, ale aj prežívať emócie a atmosféru, ktoré ich inšpirovali.

V literárnom prostredí, kde mnohí básnici jeho generácie podliehajú vplyvu angličtiny v dôsledku historických koloniálnych väzieb, Gabriel vyniká ako symbol jazykovej autenticity. Hlboko zakorenený vo svojom materinskom jazyku sa orientuje vo svojom maltskom dedičstve s osviežujúcim odhodlaním a vzpiera sa tendencii oslabovať rodné jazyky všadeprítomným vplyvom angličtiny – jazykovým dedičstvom takmer 200-ročnej koloniálnej histórie Malty pod britskou nadvládou až do získania nezávislosti v roku 1964.

S Gabrielom som sa zoznámila počas workshopového týždňa PMP_NAT v októbri 2023, kde na mňa urobila nezabudnuteľný dojem jeho schopnosť zachytiť okamihy vo svojej poézii a oživiť ich prostredníctvom recitácie. Keď som sa ponorila do jeho literárneho sveta, objavila som pozoruhodnú osobnosť, ktorá nielenže prostredníctvom svojich veršov odovzdáva posolstvá, ale zanecháva aj výraznú stopu svojho jedinečného štýlu, techniky a poetickej osobnosti.

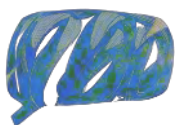
Keď som ho počas toho týždňa spoznal osobnejšie, môj obdiv k sile jeho osobnej literatúry sa ešte prehĺbil.

Napriek svojim schopnostiam v oblasti poézie zostáva Gabrielovou hlavnou profesionálnou sférou žurnalistika. Ako rozprávač príbehov v písomnej aj ústnej forme si zarába na živobytie príspevkami do novín a rozhlasu. V digitálnom svete je aktívny na Instagrame, kde zdieľa ukážky svojho básnického talentu a ponúka nahliadnutie do sveta, v ktorom jeho „vedľajšia“ vášeň harmonicky koexistuje s novinárskou činnosťou. Gabriel, vďaka svojej schopnosti vyvažovať nároky oboch profesií, sa stáva literárnou osobnosťou, s ktorou treba počítat', a svojimi slovami a silou rozprávania si podmaňuje publikum.

Spoznanie Gabriela počas workshopového týždňa v októbri 2023 bolo naozaj obohacujúce a hlbšie spoznávanie jeho mnohostranných talentov odhalilo ďalšiu fascinujúcu stránku jeho osobnosti. Okrem jeho zručností v žurnalistike a poézii som zistil, že Gabriel píše vtipné repliky pre miestne vplyvnú komediálnu televíznu osobnosť. Čo ho odlišuje, je to, že stelesňuje komickú stránku charakteru tejto osobnosti, čo je úloha, ktorú plní s obdivuhodnou jemnosťou.

Gabrielove komediálne výstupy majú osobitný význam, keďže značná časť národa s nadšením sleduje túto miestnu stanicu v sobotu večer, tesne predtým, ako sa vydá na víkendové dobrodružstvá. Táto zábavná relácia, ktorú vedie táto charizmatická osobnosť, oslovuje všetky generácie a stala sa kultúrnym fenoménom, ktorý rezonuje u rôznorodého publika. Gabrielova schopnosť vniesť svoj jedinečný zmysel pre humor do tohto široko sledovaného programu nielen odráža jeho umelecké majstrovstvo, ale aj podčiarkuje širokú prítlačivosť jeho komediálneho štýlu.

Toto pôsobenie v oblasti zábavy nie je pre Gabriela len vedľajšou činnosťou; skôr sa hladko prelína s jeho osobnou značkou a podnikateľským citom. Podobne ako jeho osobitý prístup k poézii, aj Gabrielov zmysel pre humor vyniká ako charakteristický rys. Symbiotický vzťah medzi jeho komediálnymi príspevkami a širšími umeleckými aktivitami demonštruje tvorivú synergiu, ktorá obohacuje obe sféry jeho tvorivého pôsobenia. V podstate Gabrielova úloha pri formovaní komediálnej scény populárnej estrádnej relácie ilustruje nielen jeho všestrannosť, ale aj jeho odhodlanie prinášať smiech a radosť rôznorodému publiku, ktoré zahŕňa rôzne vekové skupiny a sociálne vrstvy.

Žáner: Hudobná skupina The Travellers

Umelec: The Travellers

Žáner: Hudba s textami

Shakespearovo nadčasové vyhlásenie „Nech je hudba potravou lásky“ rezonuje naprieč vekmi a ja som sa vždy držal svojho vlastného príslovia: „Nech je hudba tvojou slnečnejšou stránkou.“ Hudba ako silný prostriedok má pozoruhodnú schopnosť osvetľovať a obohacovať ľudskú existenciu. Či už ide o melancholické tóny dušou preplnenej melódie alebo povznášajúce tóny radostnej piesne, hudba slúži ako kanál pre emócie a umožňuje poslucháčom vplieť svoje vlastné pocity do štruktúry zvukovej krajiny.

Moje rozhodnutie zaradiť túto kapelu do mojej prezentácie k tejto príručke vychádza z hlbokkej umeleckej synergie, ktorá charakterizuje ich hudobnú tvorbu. Každá pieseň, ktorú vytvorila, je svedectvom vynikajúceho spojenia poetického lyrizmu a hudobného majstrovstva, vďaka čomu sú pôsobivým stelesnením spojenia slov a melódií.

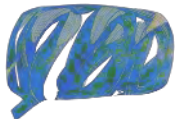
V našej súčasnej dobe prešla hudba transformatívnou cestou, prekročila svoje tradičné korene a vstúpila do digitálneho sveta. Tento vývoj nielen rozšíril jej dosah, ale ponúkol aj nové cesty umeleckého vyjadrenia. Uprostred tejto dynamickej hudobnej scény stojí skupina The Travellers, pôsobiaca prevažne na ostrove Gozo, ako svedectvo o trvalej sile hudby na našich maltských ostrovoch.

Skupina The Travellers už roky vytvára zložité hudobné mozaiky, ktoré rezonujú s duchom našej komunity. Ich repertoár, prevažne temperamentný, no vždy naplnený hlbokým významom, rozpráva úprimné príbehy zo každodenného života v maltskom jazyku. Ich skladby, charakteristické nákazlivou energiou, im vyniesli popredné miesto na národnej scéne, pričom mnohé z ich piesní sa stali stálami v národnej televízii aj v rozhlase.

Široká dostupnosť ich hudby na platformách ako Apple Music a Spotify svedčí o tom, že sa otvorene venujú digitálnym kanálom, čím zabezpečujú, že ich umenie oslovuje rozmanité publikum. V ére technológií sa tieto platformy stali nevyhnutnými kanálmi pre hudobné objavovanie a skupina The Travellers sa v týchto virtuálnych priestoroch zručne orientuje, čím sprístupňuje svoje melódie globálnemu publiku.

Navyše, keďže Malt'ania naladia celý rad národných rozhlasových frekvencií, vrátane neustále sa rozvíjajúceho DAB rádia, melódie skupiny The Travellers naďalej znejú vo vzduchu. Ich hudba, hlboko zakorenená v kultúrnej štruktúre ostrovov, rezonuje nielen s miestnym publikom, ale prekračuje aj geografické hranice a vytvára harmonický most medzi tradíciou a modernosťou.

V podstate hudobná cesta skupiny The Travellers ilustruje trvalý význam hudby ako prostriedku rozprávania príbehov, utužovania spoločenstva a umeleckého vývoja. Ich melódie, podobne ako rytmický tlkot srdca, pulzujú v kolektívnom vedomí našich ostrovov a pripomínajú nám, že v neustále sa meniacej symfónii života zostáva hudba stálym zdrojom radosti, zamyslenia a prepojenia.

Médium: karikaturista, redakčný karikaturista, ilustrátor, digitálny ilustrátor, [Steve Bonello Art](#)

Umelec: Steve Bonello

Technika: Prevažne atramentové perá na papieri a digitálne ilustrácie

Steve Bonello je uznávaný maltský karikaturista s plodnou kariérou, ktorá trvá už viac ako tri desaťročia a zanechala nezmazateľnú stopu v miestnej umeleckej scéne. Jeho tvorivá cesta sa začala v roku 1991, keď začal týždenne prispievať do maltských novín Sunday Times of Malta, čím sa etabloval ako významný karikaturista na maltskej mediálnej scéne.

Okrem oblasti komiksov Bonello preukázal svoju umeleckú všestrannosť aj ilustrovaním viacerých kníh pre kolegov autorov. Jeho talent sa prejavuje aj pri tvorbe vlastných zbierok, kde jeho charakteristické ilustrácie ožívajú vo vydaných dielach, ktoré nesú nezameniteľnú pečať jeho tvorivej vynaliezavosti.

Významná kapitola v Bonellovej kariére sa odohrala počas informačnej kampane pred vstupom Malty do EÚ, kde jeho umelecké schopnosti zohrali kľúčovú úlohu. Prispel nielen ilustráciami, ale aj svojimi dizajnerskými zručnosťami pri tvorbe pútavých billboardov kampane. Toto zapojenie odzrkadľovalo nielen jeho umeleckú zdatnosť, ale aj jeho odhodlanie prispievať k dôležitým národným diskusiám.

Okrem svojej tvorby v oblasti komiksov a ilustrácií prispel Steve Bonello významným spôsobom aj k rozvoju cestopisnej literatúry. Jeho články sa objavovali v (vtedy) palubnom časopise národnej leteckej spoločnosti Il-Bizzilla, kde prostredníctvom pútavých článkov o miestnych záležitostiach zdieľal svoje postrehy a pohľady. Týmito príspevkami Bonello nielenže predviedol svoj umelecký talent, ale stal sa aj rozprávačom, ktorý vo svojich príbehoch oslavoval bohatstvo maltskej kultúry a krajiny.

Steve Bonello, ktorého kariéru charakterizuje oddanosť, kreativita a odhodlanie prispievať tak do umeleckej, ako aj informačnej sféry, zostáva významnou osobnosťou v kultúrnom živote Malty a prostredníctvom svojich karikatúr, ilustrácií a písomných príspevkov zanecháva trvalý odkaz.

Pred približne 10 rokmi prešiel (dnes) 63-ročný Steve Bonello do fázy života, v ktorej sa jeho vášeň pre umenie stala nielen prostriedkom osobného naplnenia, ale aj jeho hlavným zdrojom príjmu po tom, čo odišiel do predčasného dôchodku z pozície v oddelení letových poriadkov miestnej leteckej spoločnosti Air Malta.

Jeho súčasné umelecké zameranie zahŕňa dojímavé a aktuálne úsilie – dokumentovanie stromov, ktoré zdobia maltskú krajinu. Táto voľba má hlboký význam vzhľadom na prebiehajúce diskusie a kontroverzie týkajúce sa zachovania týchto dlhoročných prírodných prvkov tvárou v tvár urbanistickému rozvoju.

V dôsledku kontroverzných diskusií o výrube stromov, z ktorých niektoré stoja už celé storočia, aby uvoľnili miesto neustále sa rozširujúcim betónovým stavbám a cestám, sa Steve ujal úlohy vizuálneho kronikára. Počas posledných troch či štyroch rokov sa venoval zachytávaniu podstaty týchto stromov prostredníctvom svojich kresieb. Každý ťah jeho umeleckého vyjadrenia slúži ako svedectvo o odolnosti a kráse tieto prírodné divy, ktoré už tak dlho tvoria neoddeliteľnú súčasť maltskej identity.

Odvážnym odklonom od konvenčných umeleckých prístupov sa Steve rozhodol zdieľať so svetom svoje diela zamerané na stromy, a to nielen ako prejav estetického pôvabu, ale aj ako vyjadrenie environmentálneho povedomia a potreby ochrany prírody. Tým, že premenil svoje umenie na zdroj obživy, našiel spôsob, ako spojiť svoju vášeň so zmysluplnou vecou.

V tejto digitálnej ére Steve využíva Facebook ako svoju hlavnú platformu sociálnych médií, kde vytvára virtuálnu galériu, v ktorej jeho umelecké diela zamerané na stromy nachádzajú ohlas u celosvetového publika. Prostredníctvom tohto digitálneho pódia nielen prezentuje svoj umelecký talent, ale aj nadväzuje dialóg so svojimi divákmi, čím podporuje povedomie a ocenenie ekologického dedičstva Malty.

Steveovo rozhodnutie využiť svoje umenie ako prostriedok na osobné živobytie aj na dosiahnutie spoločenského vplyvu svedčí o transformatívnej sile kreativity. Keď zachytáva ducha maltských stromov na papieri, nielenže si zabezpečuje živobytie, ale prispieva aj k širšiemu posolstvu o zodpovednom prístupe k životnému prostrediu a vyzýva spoločnosť, aby sa zamyslela nad hodnotou zachovania prírodných pokladov, ktoré definujú naše spoločné dedičstvo.

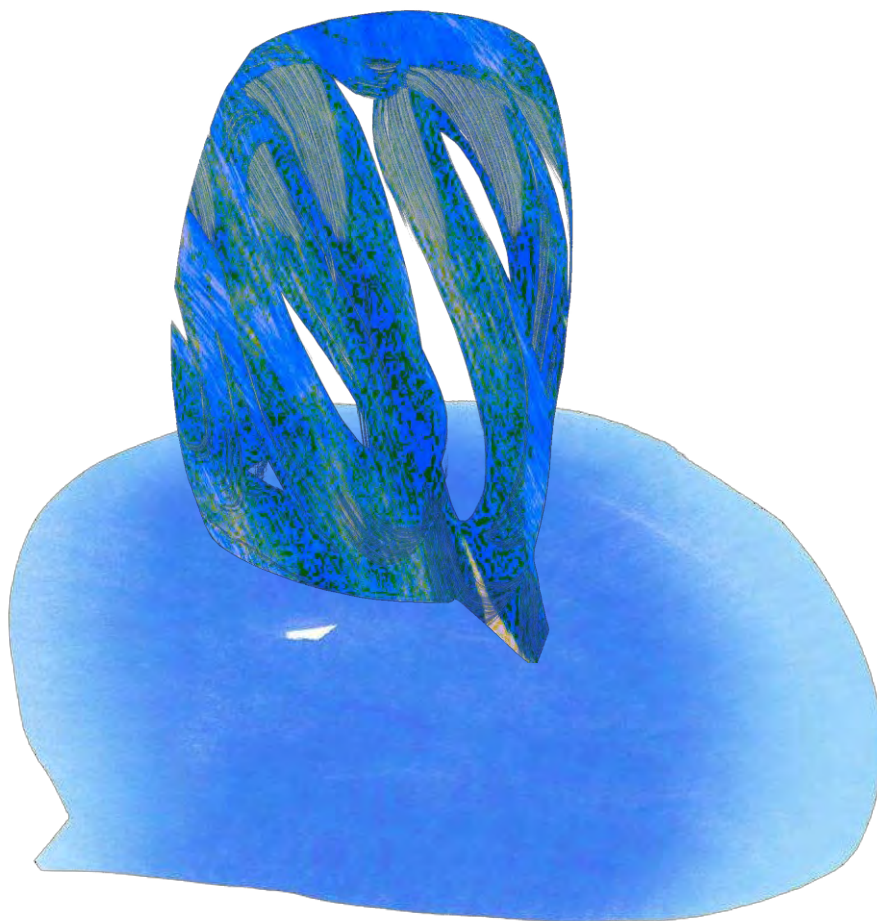
Umelecké schopnosti Stevea Bonella v skutočnosti presahujú pokojné zobrazenia maltských stromov a odhaľujú mnohostranný talent, ktorý rezonuje u širokého publika. Jeho tvorivý arzenál zahŕňa úžasný a prenikavý sarkastický zmysel pre humor, ktorý zručne využíva na zachytenie zložitostí neustále kontroverznej maltskej politickej scény. Prostredníctvom svojich satirických ilustrácií sa Steve pohybuje v spletitej sieti politických hádaniek a ponúka jedinečný a podnetný komentár k spoločenským otázkam, ktoré formujú národ. Okrem svojich tradičných umeleckých aktivít Steve bez problémov prijal digitálny svet a preukazuje pozoruhodný talent pre digitálnu ilustráciu. Táto zručnosť nielenže rozšíril rozsah svojho tvorivého vyjadrenia, ale zároveň si tým získal početnú a angažovanú komunitu fanúšikov. S viac ako 21 000 sledovateľmi na svojej sociálnej sieti

vytvoril Steve digitálnu komunitu, ktorá oceňuje a stotožňuje sa s jeho charakteristickou kombináciou humoru, vhl'adu a umeleckého talentu.

Jeho digitálne ilustrácie, ktoré sa vyznačujú aktuálnosťou a súčasným komentárom, slúžia ako dynamický most medzi tradičným umením a modernou komunikáciou. Prostredníctvom

Prostredníctvom tejto digitálnej platformy Steve nielen zabáva, ale aj podnecuje diskusie a podnecuje k zamysleniu a reflexii nad spoločenskými problémami, ktoré tak šikovne stvára.

Vďaka úspešnému spojeniu svojich umeleckých zručností s ostrým zmyslom pre humor a digitálnou obratnosťou si Steve Bonello vybudoval jedinečné miesto na umeleckej scéne. Jeho schopnosť pohybovať sa v rôznych médiách a oslovovať početné online publikum nielen svedčí o jeho prispôsobivosti, ale aj podčiarkuje silu umenia pri podporovaní dialógu a reflexie v rámci spoločnosti. V podstate je Steveova umelecká cesta živým svedectvom o meniacej sa úlohe umelca v digitálnej ére – rozprávača príbehov, komentátora a katalyzátora zmysluplných rozhovorov.

Záver:

Na záver tejto práce, ktorej hlavným cieľom bolo poskytnúť komplexný pohľad na seminár v septembri 2023, by som chcel túto prácu využiť aj ako strategický nástroj na formulovanie a presadzovanie zlepšení nielen seminára, ale aj následných workshopových týždňov a rezidenčných pobytov, ktoré naň nadväzujú.

Mojím cieľom v rámci tohto príspevku je iba aktívne prispieť k rozvoju týchto akademických aktivít tým, že ponúknem diferencovaný a individuálny pohľad na možné smery zlepšenia.

V tejto súvislosti a s pomocou tejto úlohy som mal možnosť podrobne preskúmať seminár z rôznych uhlov pohľadu a identifikovať jeho silné stránky, ako aj oblasti, v ktorých je priestor na zdokonalenie. Vďaka spojeniu kritickej analýzy a konštruktívnych návrhov by sa seminár mohol posunúť k väčším úspechom, čím by ovplyvnil celkový vzdelávací zážitok a zároveň rozšíril môj pohľad za bezprostredné hranice seminára a zahŕňajúc aj workshopové týždne a rezidenčné pobyty, ktoré slúžia ako integrálne súčasti celistvej cesty programu PMP_NAT.

V podstate tento záver slúži ako výzva k proaktívnemu zapojeniu a premyslenému zvažovaniu inovatívnych stratégií s cieľom pozdvihnúť nielen seminár v septembri 2023, ale aj celé spektrum vzdelávacích skúseností, ktoré budú nasledovať.

Už v máji 2023 ma oslovil výzva „Profesionálna mediálna prítomnosť“, ktorá upútala moju pozornosť a podnietila ma k tomu, aby som s nadšením podal svoju prihlášku. Toto úsilie sa od samého začiatku dokonale zhodovalo s mojou dlhodobou túžbou vybudovať si solídnu pozíciu v oblasti médií. V mojej prihláške a následnom motivačnom liste som do najmenších detailov zdôraznil svoju ambicióznú víziu, ktorú som mal pre svoju profesionálnu dráhu. Kľúčovým bodom tejto vízie bolo zvládnutie zložitostí platforiem sociálnych médií, tvorby webových stránok a vstup do dynamického sveta YouTube.

Keď som nastúpil na seminár s neochvejnou dôverou, vnímal som ho ako kľúčový krok k realizácii mojich cieľov zameraných na médiá. Hoci som si uvedomoval, že seminár sa nezaoberal do hĺbky konkrétnymi aspektmi, v ktorých som sa túžil zdokonaľiť – platformami sociálnych médií, tvorbou webových stránok a YouTube – napriek tomu mi poskytol neoceniteľné poznatky, ktoré položili pevný základ pre moju cestu. Napriek miernej odchýlke od môjho pôvodného zamerania mi seminár ponúkol mozaiku rôznych pohľadov, ktoré obohatili moje chápanie a posunuli ma bližšie k môjmu konečnému cieľu.

Dostupnosť online – Rovnaké práva na digitálne médiá

ANGELA BETTONI, umelkyňa v rezidenčnom programe v Benátkach, jar 2024

– z druhého webinára projektu Professional Media Presence na tému „Ja, ja sama a umelá inteligencia“. Online mediálny a inkluzívny digitálny storytelling organizovaný Perypezye Urbane 2024.

Dobrý deň, volám sa Angela Bettoni a som súčasťou maltského národného tímu umelcov v rámci projektu Professional Media Presence (PMP). Mám Downov syndróm. Veľmi ma potešilo, keď som sa prostredníctvom organizácie Prisms na Malte dozvedela o tomto projekte a bola som vybraná, aby som sa na ňom podieľala. Tento rok som bola jednou z rezidenčných umelcov v rámci projektu Perypezye Urbane a budem spoluautorkou tejto kapitoly o digitálnej prístupnosti.

TO JE ANGELA

Obrázok 1. *Angela. Foto: Eric Montebello*

Popis obrázku – Angela, mladá žena s Downovým syndrómom, zachytená pri tanci. Má dlhé tmavé vlasy. Je oblečená v čiernej. Hľadá hore a nepozera sa do fotoaparátu. Angela má ruky za chrbtom, opiera sa o stenu a tým sa odráža dopredu.

Na Malte som zistil, že povedomie o dostupných digitálnych médiách, ktoré sú k dispozícii, je nedostatočné a len veľmi málo miest sa týmto zaoberá. Dôvodom je, že integrovaný prístup ako celok je stále veľmi nový. Niektorí ľudia sa však do toho začínajú púšťať. V ďalšej časti tejto kapitoly som hovoril s dvoma umelcami, ktorí spolupracovali na inkluzívnom projekte hudobného videa s názvom Ale's project. Keďže sa v súčasnosti na Malte v tejto oblasti veľa nedeje, je dôležité poznamenať, že ide o smer, ktorým sa začíname uberať v rámci inkluzívnej umeleckej scény, ktorá sa na ostrove postupne formuje. Dúfam, že v budúcnosti uvidím viac experimentálnych prístupov a že sa podarí ešte viac obohatiť maltskú inkluzívnu umeleckú scénu, kde si každý nájde miesto, kde môže využívať digitálne médiá na to, aby sa prezentoval tak, ako to sám chce.

Príležitosti, ktoré mi ako mladému umelcovi s Downovým syndrómom poskytla organizácia Professional Media Presence

1. Cesta do zahraničia na môj úplne prvý týždenný workshop do fínskeho Turku v októbri 2023.

Najdôležitejšie momenty:

- Návšteva krajiny, v ktorej som ešte nikdy nebol.
- Druhýkrát som bol v zahraničí sám, bez rodičov a bez akéhokoľvek asistenta.
- Bývanie v byte spolu s ďalšími maltskými umelcami.
- Stretnutie s inými medzinárodnými profesionálnymi umelcami.
- Diskutovanie, výmena nápadov a účasť na workshopoch a aktivitách.
- Zdieľanie môjho príbehu – v posledný deň workshopu som mala možnosť porozprávať sa so všetkými umelcami a organizátormi z rôznych krajín o mojej tvorbe a mojich skúsenostiach ako mladej umelkyne s Downovým syndrómom.
- Moje úplne prvé prevzatie účtu na Instagrame s talianskymi umelcami z RI-INVIO 404
- Nadväzovanie priateľstiev s maltskými a talianskymi umelcami a ich organizátormi z Perypezye Urbane
- Objavovala som Turku a nasávala fínsku kultúru.
- Vytváranie videí s využitím nových zručností, ktoré som sa naučila, kde som použila hudbu a špeciálne efekty, ktoré Instagram ponúka.
- Naučila som sa, ako zlepšiť svoju digitálnu prítomnosť na Instagrame. Teraz mám viac ako 1 083 sledovateľov!
- Po návrate z workshopu som nahrala podcast PMP s názvom „Z Malty do Turku: Budovanie umeleckých mostov“.

Obrázok 2.

Popis obrázku: Skupina priateľov sa zišla, aby sa spoločne odfotili. Všetci majú na sebe oblečenie rôznych farieb. Všetci sa usmievajú do fotoaparátu.

Obrázok 3.

Popis obrázku: Rušný obrázok s farebnými logami. V pravom rohu obrázku som ja, mladá žena s Downovým syndrómom, s dlhými tmavými vlasmi padajúcimi na plecia, ktorá sa usmieva do fotoaparátu.

Vedľa nej stojí mladý muž bez zdravotného postihnutia, ktorý má okuliare a šedú pruhovanú košeľu a hľadí priamo do fotoaparátu.

2. V apríli 2024 som v rámci druhého týždňa workshopu odcestoval do Benátok v Taliansku.

Najdôležitejšie udalosti:

- Spolu s niektorými umelcami z tej istej maltskej skupiny, ktorí boli v Turku, ako aj s mojou priateľkou Hannah Micallef, ktorá má tiež Downov syndróm.
- Stretnutie so známymi tvármi z prvého týždňa workshopu v Turku. Nadväzovanie priateľstiev s novými umelcami.
- Diskutovali sme, vymieňali si nápady a zúčastňovali sa workshopov a aktivít. Spolupracovali sme so skupinou medzinárodných umelcov, ktorí boli všetci performer a aktivisti, a každý z nás vystúpil na verejných vystúpeniach v uliciach Benátok.
- Mala som možnosť tancovať na námestí Piazza San Marco v Benátkach!
- Zažiť a spoznávať Benátky a nasávať atmosféru talianskej kultúry.
-

Popis obrázku: Skupina piatich priateľov stojacich v rade na moste s Benátkami v pozadí. Všetci majú na sebe oblečenie rôznych farieb. Všetci sa usmievajú priamo do fotoaparátu. Je neskoré popoludnie.

Obrázok 4

Obrázok 5.

Popis obrázku – Veľká skupina ľudí sa zišla pred budovou za slnečného dňa. Všetci majú na sebe oblečenie rôznych farieb a pózuju pred fotoaparátom.

3. Moje úplne prvé umelecké rezidenčné pobyť v rámci projektu Perypezye Urbane v júni 2024 na dva týždne

V rámci projektu PMP som bola vybraná na umelecký pobyt s organizáciou Perypezye Urbane v Benátkach. Rezidenciu som absolvovala v júni 2024, kde som vytvorila súčasné tanečné predstavenie s účasťou umelcov s rôznymi schopnosťami spolu s Nielsom Plotardom, profesionálnym tanečníkom bez zdravotného postihnutia, a Rachel Calleja, inkluzívnou choreografkou, ktorí obaja žijú na Malte. Toto predstavenie bolo inšpirované monológmi, ktoré som napísala na základe svojich skúseností ako mladá umelkyňa s Downovým syndrómom.

Najdôležitejšie udalosti:

- Dva týždne som bývala v spoločnom byte s mojou choreografkou a tanečnicou vo Venezii Mestre. Bolo to prvýkrát, čo som bývala s dvoma ďalšími mladými ľuďmi!
- Naučila som sa veľmi cenné zručnosti potrebné pre samostatný život.
- Môj tím, s ktorým som bývala, ma podporoval, povzbudzoval a dodával mi silu, čo mi naozaj pomohlo posilniť sebavedomie pri samostatnom bývaní.
- Spolu s Giovannim (naším dramaturgom), Nielsom a Rachel.

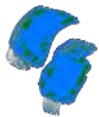
Nižšie nájdete odkazy na rozhovor a blogový príspevok, ktoré som napísala o mojom rezidenčnom pobyte a ktoré nájdete na webovej stránke Professional Media Presence.

Nájdite ľudí, s ktorými sa vám najlepšie spolupracuje vami — rozhovor s Angelou Bettoni – Professional Media Presence

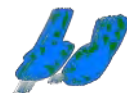
Moje prvé umelecké rezidenčné pobyť ako mladá umelkyňa s Downovým syndrómom – Professional Media Presence (turkuamk.fi)

„Chcem poďakovať organizáciám Perypeze Urbane, Prisms Malta a Professional Media Presence za túto jedinečnú príležitosť a za vytvorenie platformy, kde ma skutočne vnímajú a reprezentujú“ – citát Angely Bettoni (národný umelecký tím Professional Media Presence na Malte)

„Ďakujem, Professional Media Presence, za to, že ste mi poskytli platformu, kde ma vidia, počujú, oceňujú a reprezentujú. To je to, čo znamená skutočná inklúzia v umení a kultúre“

– Citát Angely Bettoni (národný umelecký tím Professional Media Presence na Malte)

Čo sa dá urobiť, aby sme mohli ľahšie využívať rovnaké práva na prístup k digitálnym médiám ako všetci ostatní?

Existuje mnoho druhov porúch učenia, čo znamená, že každý človek má odlišné potreby v oblasti prístupnosti, ktoré je potrebné zohľadniť a prispôsobiť sa im, aby sa zabezpečilo, že každý z nich bude môcť využívať digitálne médiá.

Tu je niekoľko krokov, ktoré môžeme podniknúť:

1. Vyhýbať sa všetkému, čo nás môže preťažiť.
2. Zabezpečiť, aby sme všetkému rozumeli a boli začlenení.
3. Naučiť sa používať technológie, ktoré nám môžu pomôcť, napríklad funkciu nahlasovania titulkov.

Tu je niekoľko krokov, ktoré môžu tvorcovia obsahu podniknúť, ak je to možné:

4. Making digital platforms more accessible.
5. Writing everything with bigger fonts.
6. Making sure that there are audio descriptions to everything.
7. Having more pictures than text
8. Making sure that everything is in high contrast.
9. Having a voiceover.
10. Having a sign language video if possible.
11. Having subtitles so we can follow what's being said.
12. Putting captions that can be read out loud so we can understand what's being said.

Využitie prezentácií Pecha Kucha

Ak máte problém s prezentáciami v PowerPointe, existuje pre vás niečo jednoduchšie! Môžete vytvoriť prezentáciu Pecha Kucha! Stačí do nej vložiť svoje fotografie alebo obrázky a snímky sa budú samy prechádzať v nastavených časových intervaloch.

Pecha Kucha nám pomáha, pretože:

- Obsahuje málo alebo žiadny text, prevažujú obrázky.
- Zložité myšlienky sú rozdelené na malé informácie, z ktorých každá je doplnená fotografiou alebo obrázkom. Vďaka tomu je prezentácia ľahšie zrozumiteľná.
- Môžeme si prednášku nahráť a prehrať ju tak, že sa snímky budú prechádzať samy.

Tu je niekoľko tipov na prípravu prezentácie Pecha Kucha

- Buďte kreatívni!
- Buďte originálni.
- Vždy je dobré hovoriť zo srdca akýmkoľvek spôsobom, ktorý vám vyhovuje.
- Môžete si dokonca nahráť, ako prezentáciu prednášate, ak sa tak cítite pohodlnejšie, ako keby ste hovorili pred miestnosťou plnou ľudí, ktorých nepoznáte.
- Nezabudnite svoju prezentáciu zdieľať s ostatnými. Možno sa zide aj niekomu inému!
- Všetko toto vám môže pomôcť vyjadriť sa a zdieľať svoje príbehy prostredníctvom umenia.

Príklady umelcov, ktorí vo svojej tvorbe využívajú digitálne médiá a ktorí ma inšpirujú

Marcelo Doño

V januári 2024 usporiadala organizácia PMP webinár s názvom „Ja, ja sám a umelá inteligencia: Digitálne naratívy a tvorba sveta v umení“. Prezentácie prednieslo veľa zaujímavých ľudí. Jedným z nich bol Marcelo Doño, taliansky choreograf a tanečník. Je členom tímu talianskych národných umelcov z Perypeze Urbane.

TO JE MARCELO

Obrázok 9. Toto je Marcello. Foto: Tanja Hall

Popis obrázku: Marcelo má ružové vlasy a usmieva sa do kamery. Jednou rukou si podopiera bradu a na ramene má modré tetovanie v podobe vyplnených kruhov. Na ľavej strane obrázku je vidieť logo projektu „Professional Media Presence Project“, ktoré je ružovo-zelené.

Marcelo je multidisciplinárny umelec, ktorý sa venuje tancu a digitálnym médiám. Vo svojej tvorbe prostredníctvom hybridných predstavení skúma otázky identity, tela a vlastných životných skúseností. Využíva technológiu na hľadanie nových spôsobov, ako použiť telo ako nástroj na rozprávanie príbehov a predstavovanie si nových budúcností. V rámci webinára Marcelo hovoril o tom, ako môžu tanec a využitie digitálnych technológií vzájomne spolupracovať.

Tu je to, čo som sa naučil z prednášky Marcela na online webinári:

Kombinácia digitálneho tela a živého tela na javisku.

Telo v digitálnej ére: Choreografický prístup k hyperrozšírenému ja. Nová forma intimity s digitálnym telom.

Fragmentácia.

Éra pozornosti.

Ako využiť živé vysielanie alebo kamery s rozšírenou realitou v živom tanečnom predstavení, čo je možné realizovať pomocou projektorov a starých telefónov.

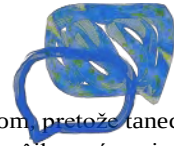
Umelá inteligencia môže predstavovať problém pre kultúrne stereotypy.

Vytvorenie skutočne pohlcujúceho zážitku, ktorý je ľahko dostupný pre každého.

Veľmi ma potešilo, keď som zistila, že Marcelo sa tiež zúčastnil workshopového týždňa v Benátkach v apríli 2024, a mala som aj príležitosť spolupracovať s ním na aktivistickom projekte spolu s ďalšími medzinárodnými umelcami, ktorí tam boli, kde sme využili performance a video vo verejných priestoroch v starom meste Benátky.

Tu je rozhovor s Marcelom vo forme otázok a odpovedí:

Čo ťa podnietilo k tomu, aby si skombinoval digitálne médiá s tancom?

Od roku 2019 ma veľmi zaujímala a stále ma veľmi zaujíma práca s digitálnymi médiami a tancom, pretože tanec je pre mňa prostriedkom vyjadrenia a umením. Digitálne médiá boli niečím, čo menilo a prenikalo do môjho vnímania reality prostredníctvom sociálnych sietí a zoznamovacích webov pre gejov, ktoré v queer kultúre zohrávajú veľmi dominantnú úlohu, a tak som pocítil potrebu a túžbu dekonštruovať to, čo sa dialo so mnou a okolo mňa, aby som tomu porozumel a vyjadril svoje zistenia či pohľad na vec.

Tvoje tanečné predstavenia sa venujú mnohým dôležitým témam, ako sú telo a identita. Ako sa ti darí využívať digitálne médiá na to, aby si všetky tieto témy zachytila vo svojich živých vystúpeniach?

Moja práca sa vo veľkej miere zaoberá telom, ja a identitou v digitálnej ére, a preto sa vo veľkej miere opiera o digitálne technológie, ktoré sú dostupné pre každého, a o to, ako to formuje naše vnímanie seba samých a ovplyvňuje naše telo vo vzťahu k ich používaniu. Ako povedal McLuhan, médium je posolstvo, takže všetko, s čím prichádzame do styku v našom každodennom živote, v našej realite – v tom, čo nazývame realitou – formuje naše vnímanie. Ide teda o spätnú väzbu, v ktorej my vytvárame nástroje pre náš život a tieto nástroje zase formujú nás. Rád veľa pracujem s výskumom a teoretickou prácou. Napríklad dĺžka našej koncentrácie bola 9,25 sekundy, alebo v súčasnosti vďaka TikToku je to 8 sekúnd, takže rada vytváram partitúry – hudobné alebo choreografické –, ktoré túto metriku využívajú na symbolizovanie našej neustálej potreby zmeny. V dôsledku toho tiež rada pracujem s fragmentáciou, aby som zachytila estetiku digitálnych mediálnych platforiem, ako sú video, selfie, polovičný trup, obmedzené kinetické schopnosti, čelný pohľad, upretý pohľad. Existuje teda veľa, veľa médií alebo veľa, veľa nástrojov a stratégií, pomocou ktorých môžeme médiu priradiť nový význam. Aj prostredníctvom filozofického prúdu, s ktorým sa veľmi stotožňujem – metamodernizmu – dochádza k posilneniu a posunu rovnováhy medzi tým, keď sme niečím ovládaní, a tým, keď sme aktívni v tomto procese zmeny a pretvárame tieto nástroje v náš prospech.

**Mali by ste záujem o realizáciu inkluzívneho tanečného predstavenia s účinkujúcimi s poruchami učenia?
Ak áno, prečo?**

Veľmi by ma zaujímala budúca spolupráca s ľuďmi s rôznymi schopnosťami alebo zdravotným postihnutím. Takúto prácu som doteraz nerobil, takže by som bol veľmi zvedavý na rôzne skúsenosti. Moja doterajšia tvorba sa vo veľkej miere opiera o osobné skúsenosti a životný príbeh, pričom sa venujem širším témam, ktoré sú v spoločnosti veľmi aktuálne. Vyjadrujem svoj názor nepriamo a poskytujem priestor, v ktorom sa ľudia môžu zamyslieť nad svojím vlastným názorom, vnímaním, životným príbehom a realitou ľudí so zdravotným postihnutím. Sociálne médiá, digitálne technológie a platformy sociálnych médií sú pre mňa zatiaľ pomerne neznámou oblasťou, preto by som mala veľký záujem o túto skúsenosť v budúcnosti a o výmenu poznatkov.

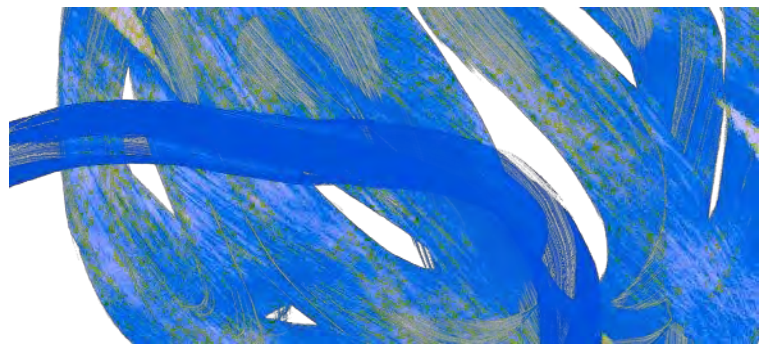
Aký význam má intersekcionalita pre vašu prácu?

Intersekcionalita je v mojej práci veľmi dôležitá, pretože sme všetci zložení z rôznych identít a ja rada pracujem s mnohorakosťou ja, a nie s redukciami ja, ako napríklad

Čo sa týka mňa, môžem povedať, že som queer, mám hnedú pleť, som Latino, som Žid, tretia generácia, som ateista – mám v sebe veľa, veľa stránok, ktoré spolu koexistujú, a som aj tanečník, som umelkyňa, ktorá nás formuje, a tento spôsob práce, integrácia rôznych perspektív, podľa mňa robí dielo oveľa bohatším, oveľa premyslenejším a tiež inkluzívnejším pre rôznych ľudí, pretože ak máme len jedno „ja“, vylučujeme mnohé časti seba samých, ale aj problematika je veľmi intersekcionalná, takže sa na ňu musíme pozeráť z rôznych uhlov pohľadu.

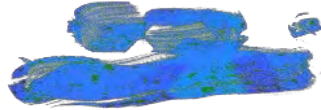
Ako využívate svoju prácu na dosiahnutie spoločenskej zmeny?

Moja práca prispieva k spoločenskej zmene, ale nie je to jej hlavným cieľom. Nerobím to s cieľom vyvolať spoločenskú zmenu, ale aby som umožnil, aby k zmene došlo, takže to nie je priamy úder do tváre. Ja rád vytváram priestory na reflexiu a umožňujem ľuďom zamyslieť sa nad vlastnými skúsenosťami prostredníctvom môjho umenia a mojej práce, ako sa zapájame do spoločnosti prostredníctvom hypermediálnej komunikácie, a rád do svojej práce vždy vkladám kritiku, ale aj nejednoznačnosť, aby som ľuďom nehovoril, čo si majú myslieť, ale aby som ich povzbudil a posilnil v tom, aby si vytvorili vlastné závery, aj keď nie sú zhodné s mojimi. Takto môžeme otvoriť diskusiu, namiesto toho, aby boli pasívnymi konzumentmi predstavenia alebo umenia a aby som im predkladal, čo by mali myslieť alebo čo si myslím, že by mali robiť. Radšej teda pracujem s nejednoznačnosťou a reflexiou, ktoré z nich robia aktívnejších účastníkov zážitku, ktorý navrhujem, a mobilizujem ľudí.

V rámci týždňa workshopov PMP v Benátkach bol témou, ktorú náš tím vypracoval, projekt s názvom **Dissident Bodies**. Ako si myslíte, že by sa projekt **Dissident Bodies** dal ďalej rozvíjať s využitím integrovaného prístupu?

Máte na mysli ten malý projekt, ktorý sme vytvorili pod názvom „Dissident Bodies“ a ktorý som považovala za veľmi inšpiratívny a pekný. Stále sa mi páči ten názov aj naša konštelácia. Nemám dostatočné znalosti na to, aby som sa mohla hlbšie ponoriť do konceptu integrovaného prístupu, takže na túto otázku by som nedokázala odpovedať, ale veľmi rada by som o tom v budúcnosti s vami diskutovala a dozvedela sa o tom viac, pretože som si istá, že by ste mi mohli poskytnúť oveľa viac informácií o zdrojoch, ktoré za tým stoja.

Alessia Bonnici

Alessia Bonnici, 19-ročná maltská dievčina s autizmom, je profesionálna klaviristka. Alessia vystupovala doma aj v zahraničí na prestížnych a uznávaných koncertoch. Počas lockdownu v dôsledku pandémie Covid sa Alessia objavila aj v krátkom filme s názvom Dreaming, ktorý bol natočený na motívy Klavírneho koncertu č. 1 od Ilia Chkolnika.

TO JE ALESSIA

Obrázok 10. Toto je Alessia.

Popis obrázku: Alessia, mladé dievča s autizmom, stojí pred čiernym klavírom. Má na sebe okuliare a dlhé tmavé vlasy. Alessia má ruky prekřížené na hrudi. Má na sebe svetloružové tričko a usmieva sa do kamery.

Budem sa rozprávať s Alessia o jej skúsenostiach s projektom „Ale’s Project“ a o tom, aké to bolo pracovať na takomto projekte, ktorý spája film, zvuk a pohyb.

Tu je rozhovor s Alessiou vo forme otázok a odpovedí:

Aké to bolo pracovať na Aleho projekte? Bola to tvoja prvá skúsenosť s projektom, ktorý bol celý o tebe?

Aleho projekt bol celkovo úžasný zážitok. Nie, bol to môj druhý projekt o mne. Prvým bol Music Speaks v roku 2018.

Aké to bolo pracovať a spolupracovať s profesionálnymi umelcami na Aleho projekte?

Spolupráca s inými umelcami v tejto oblasti mi rozšírila obzory a posunula ma ako človeka. Navyše mi môj autizmus bráni nadväzovať kontakty s ľuďmi bežným spôsobom. Keď sa však venujem hudbe, je pre mňa ľahšie nadviazať kontakt.

Môžeš mi povedať, aké to bolo zdieľať svoju hudbu s ostatnými ľuďmi, s ktorými si v tíme spolupracoval?

Môj tím starostlivo vybral jeden z mojich mentorov. Každý z nich bol ochotný ma podporovať a prispôbiť svoju prácu mojim potrebám. Aleho projekt si vyžadoval moju účasť na tvorbe hudby, ale zahŕňal aj pohyb, scénografiu a kostýmový dizajn, čo si vyžadovalo veľa spoločného rozhodovania, čo bola zábava.

Aké to bolo vyskúšať nové veci? Čo nové si sa naučila?

Nové veci pre mňa znamenajú výzvy. Vďaka takému citlivému tímu, ktorý rozdelil úlohy a poskytol dostatok času na učenie, však mám pocit, že táto skúsenosť bola pozitívna. Najviac som sa naučil v oblasti osvetlenia a pohybu. Tiež som si užil prípravu niektorých rekvizít pre scénu spolu s naším scénografom.

Keby si mal príležitosť, chcel by si to zopakovať?

Áno, veľmi rád by som to zopakoval

Pozeráš si niekedy film o Aleho projekte? Ktoré časti sa ti páčia najviac?

Myslím, že sa mi najviac páčilo, keď sme robili nahrávku. Boli tam moji priatelia, aby so mnou tancovali, a pre všetkých zúčastnených to bol výnimočný moment, keď sme boli spolu v tom jeho úžasnom priestore. Ja si to video vlastne nepozerám, moja mama mi ho občas ukáže, keď pripravuje prezentácie súvisiace s touto prácou. Vždy používa tretiu časť videoklipu, kde je vysoká energia a ja prejavujem veľké nadšenie.

Niels Plotard

Niels Plotard je francúzsky tanečník pôsobiaci na Malte. Niels bol členom prvého ročníka Maltskej národnej tanečnej spoločnosti ([ZfinMalta – National Dance Company \(zfinmalta.org\)](http://zfinmalta.org)). Niels je zároveň multidisciplinárnym umelcom, ktorý sa venuje zvuku, audiovizuálnej tvorbe a filmu. Zaujíma sa o skúmanie pohybu vo fyzickom, vizuálnom a zvukovom svete. Niels bol mojim tanečným partnerom v projekte pre tanečníkov s rôznymi schopnosťami, ktorý vznikol počas môjho umeleckého pobytu v Benátkach. Bol tiež umeleckým riaditeľom projektu Ale's Project.

TO JE NIELS

Obrázok 11. Foto: Lisa Attard

Popis obrázku: Niels, mladý muž. Má krátke vlasy. Hľadá priamo do kamery. Za ním je more. Má na sebe tmavé tričko.

Rozprával som sa s Nielsom o jeho skúsenostiach s využívaním digitálnych médií pri živých vystúpeniach a o tom, prečo sú digitálne médiá dôležité pre prácu, ktorú robí. Tu je záznam z nášho rozhovoru s Nielsom:

Kedy si začal pracovať so zvukom, filmom a audiovizuálnymi prostriedkami? Čo vzbudilo tvoj záujem?

Začal som pracovať so zvukom, filmom a audiovizuálnymi médiami v rôznych obdobiach. Ale pokiaľ ide o zvuk, myslím, že som začal skúmať zvukový dizajn pri tvorbe zvukových stôp pôvodne pre niektoré tanečné diela, ktoré som choreografoval a realizoval ako tanečník počas štúdií. A počas týchto štúdií v Ženeve som tiež experimentoval s filmom spolu s jedným priateľom, a to podobným spôsobom. Bolo to hlavne v súvislosti s tancom a tak trochu sme skúmali tvorbu filmov s nejakým príbehom a opäť aj s choreografiou. Bolo to veľmi experimentálne, ale zrealizovali sme niekoľko projektov. A čo sa týka audiovizuálnych diel, zvyčajne, teda pre mňa, používam tento termín v

V súvislosti s mojou technickou prácou a s prácou, ktorú robím pre iných v oblasti videozložky predstavenia alebo všetkého, čo sa týka zvuku, audia a videa pre výstavy – a to bolo, povedal by som, asi pred siedmimi rokmi, keď som začal pracovať ako technik a tvorivý umelec na dielach iných ľudí, čo už vtedy nebolo len tanec, ale aj divadlo, aj výtvarné umenie, a opäť som tam robil naozaj širokú škálu vecí. Ale myslím si, že pokiaľ ide o záujem, všetko, čo tam je, má svoj význam, a opäť som tam robil naozaj širokú škálu vecí. Je tu však niečo na technických aspektoch týchto vecí, čo ma naozaj priťahuje, a rád si vyhľadávam a čítam o zvuku a o všetkom, čo súvisí s naším vnímaním života a vytváraním prostredí, ktoré môžu byť vizuálne aj sluchové a niekedy aj zážitkové.

Kedy si si začal uvedomovať, že audiovizuálne prvky môžu spolu fungovať v živých vystúpeniach? Môžeš mi o tom povedať viac?

Myslím, že som si túto možnosť uvedomovala vždy, pretože keď som bola mladá, chodievala som na tanečné predstavenia a už vtedy sa tam s tým trochu experimentovalo – hudba bola vždy ich súčasťou. Čo sa týka audiovizuálnych diel, videla som práce s projekciami a niekedy aj s konkrétnejšími živými prvkami, videom, živými prvkami na javisku... Vďaka tomu, že som videla práce iných ľudí, som akosi vedela, že toto je možnosť. A myslím si, že vďaka mojej tanečnej príprave a záujmu o technické aspekty umenia ma vždy lákalo vyjadrovať určité myšlienky prostredníctvom technológie a stále si myslím, že je veľmi zaujímavé občas skúmať veci práve s pomocou technológie a niekedy si myslím, že to všetci zistíme.

Máte záujem naďalej vytvárať diela, v ktorých si každý nájde miesto, s ktorým sa môže stotožniť a nadviazať spojenie?

Myslím si, že pre mňa je to základom toho druhu práce, ktorá ma zaujíma a ktorej sa chcem venovať. Milujem veľmi technické diela. Niekedy veľmi technické diela, veľmi vysokej... kvalitná tvorba. Nevieť, či je „kvalita“ to správne slovo, ale myslím si, že to, čo ma hlboko zaujíma, je skôr vzťah medzi ľuďmi, ktorí spolu pracujú, a tiež pocit lásky medzi všetkými, a v istom zmysle mám pocit, že práve to je základom pre to, aby sme sa mohli navzájom pochopiť a prepojiť, a preto ma to rozhodne zaujíma a veľmi často sa vlastne zameriavam práve na takéto veci, skôr než na iné.

Aké máte skúsenosti s prácou na kreatívnych projektoch s umelcami so zdravotným postihnutím? Ako podľa vás môžu digitálne médiá pomôcť pri takýchto projektoch?

Moje skúsenosti sa týkali hlavne vás, Angely a Alessie. Predtým som mal aj niekoľko skúseností so skupinami ľudí so zdravotným postihnutím, ale išlo zvyčajne o veľmi krátke stretnutia a nemôžem povedať, že by som mal pocit, že sme na tom skutočne pracovali; skôr sme sa podelili o svoje skúsenosti, možno sme mali nejaký workshop alebo sme sa spoločne zúčastnili nejakej

spoločný workshop. Ale chcem povedať, že moja skúsenosť bola mimoriadne pozitívna v tom zmysle, že mám pocit, že možno práve pre mňa, keď pracujem s ľuďmi so zdravotným postihnutím, cítim, že my – že sa viac dbá na potreby a že sa viac hovorí o potrebách a o tom, ako sa máme, ako komunikujeme; venuje sa väčšia pozornosť a prejavuje väčšia zvedavosť voči tomu, ako spolu komunikujeme, aký jazyk používame. Možno je menej očakávaní ohľadom toho, ako by veci mali byť – viete, v minulosti som to ako tanečnica pracujúca s určitými ľuďmi počula často, že „takto by to malo byť“. A samozrejme to nikdy nie je tak, ako by malo byť. Nič by nemalo byť v žiadnom prípade, ale malo by to byť tak, aby sa všetci cítili dobre a začlenení. Takže si myslím, že to je naozaj to, čo mi prichádza na myseľ, vieš, snažiť sa a vytvárať priestor, kde sa môžeme navzájom spájať. A cítim, že s tebou aj s Alessia sme to naozaj, naozaj dokázali a to urobilo veľmi veľký rozdiel. A myslím si, že to vytvára aj hlbšie spojenie.

Nie som si istá, ako by to mohlo pomôcť v tom zmysle, že digitálne médiá vnímam len ako ďalší prostriedok vyjadrenia. Nevidím konkrétne, ako by to pomohlo práve v týchto projektoch, skôr vo všeobecnosti – digitálne médiá môžu pomôcť zdieľať tvorivý proces prostredníctvom videí, ktoré pomáhajú sprostredkovať určité veci, ktoré boli vopred nahraté a potom zdieľané s publikom vo forme zvukových alebo opäť videozáznamov, a môžu byť aj nástrojmi, s ktorými sa dá hrať na javisku. Takže v závislosti od toho, čo sa vynorí v tvorivom procese, môžu napríklad v prípade Alessiinho filmu – myslím si, že možnosť vytvoriť bezpečný priestor na nakrúcanie jej mohla skutočne umožniť vyjadriť

spôsobmi, ktoré by pred veľkým publikom nebola schopná.

Ako si do projektu Ale začlenila svoju prácu ako multidisciplinárna umelkyňa?

Na tomto projekte som sa podieľal ako spolurežisér a kameraman, akýsi vedúci kameraman, hoci tento termín môže byť v prípade takéhoto projektu trochu prehnaný, ale ja som, viete, rozhodoval o tom, ako a akým spôsobom budeme natáčať, aké pohyby, objektívy a scény chceme vytvoriť, a diskutoval som o tom s tímom. Okrem toho som robil aj celý strih a rád by som sa strihu venoval ako istému druhu tvorivej činnosti. Rád trochu experimentujem s prekryvaním záberov a naozaj si pohrávam s určitými efektmi, ktoré rád vytváram, takže takto rád opäť objavujem tento nástroj, tento prostriedok, ktorým je strih.

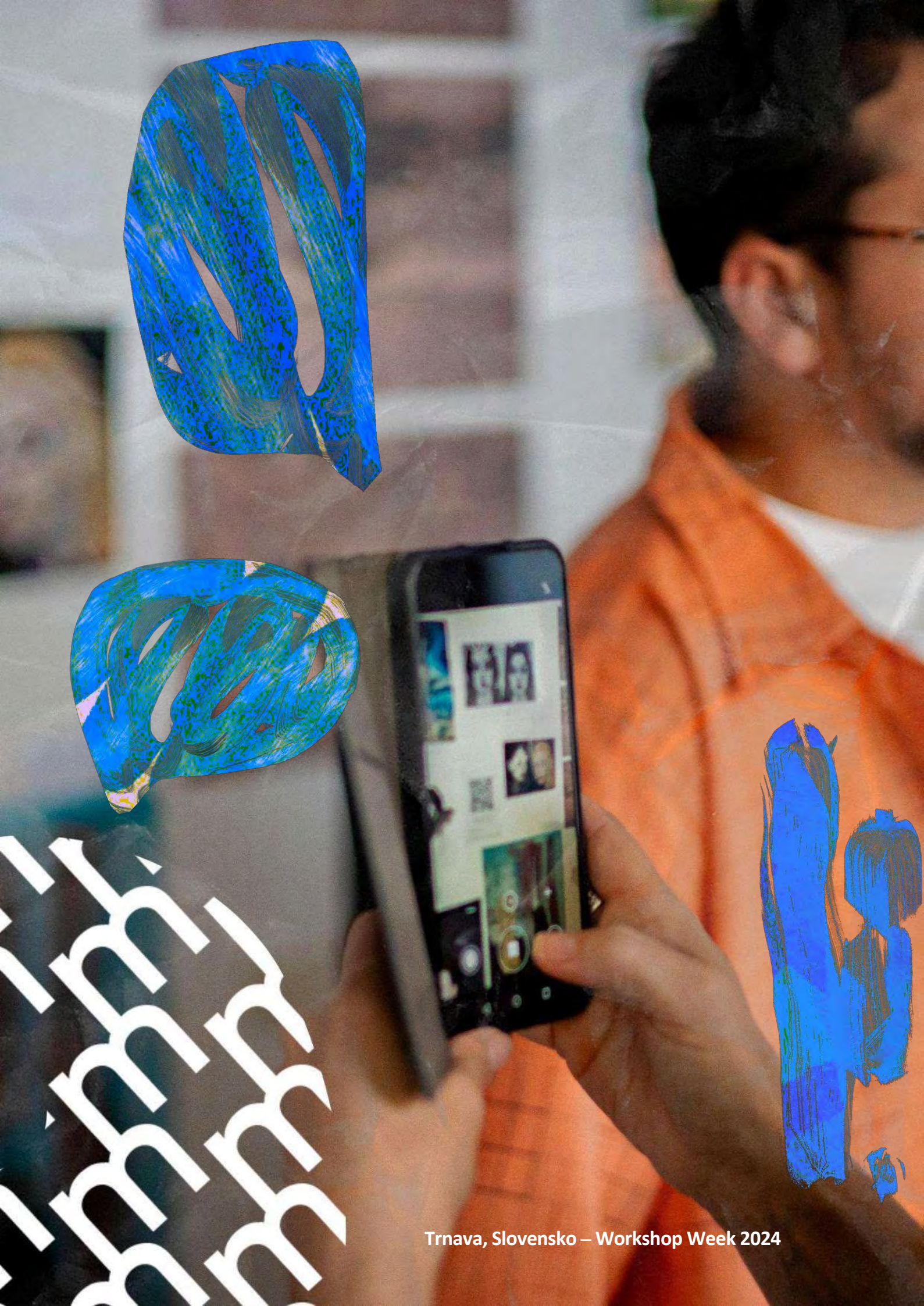
kamera. Opäť som sa tiež podieľala ako režisérka na rozhodovaní o tom, ako, viete, vytvoríme priestor, v ktorom sa budeme môcť všetci vyjadriť, v ktorom sa bude môcť vyjadriť aj Alessia a v ktorom sa bude cítiť bezpečne. A celá tá prípravná práca spočívala v tom, aby sme pochopili, viete, aký je jej vizuálny svet a ako by sme mali veci komunikovať, takže áno, na tejto produkcii som robila tak trochu všetko.

Aké prístupy ste zvolili pri práci na Alesinom projekte?

Myslím si, že to skutočne vychádzalo hlavne z rozhovorov, povedal by som, s jej mamou a trénerkou. V tom zmysle, že spočiatku sme sa s Alessia moc nerozprávali. Ona veľa nehovorila, nepoužívala veľa slov, trvalo to trochu času, kým sme sa naučili komunikovať; nalaďili sme sa na seba inými spôsobmi ako prostredníctvom slov. Ale spočiatku sme, viete, museli vyriešiť určité veci a ona tiež mala

sedenia, pohybové sedenia s dvoma rôznymi trénermi. A tie boli natočené. Takže sme si mohli pozrieť videá a diskutovať o tom, čo sme videli a cítili z práce, ktorá sa odohrávala. Bol to v podstate proces počúvania a otvorenosti voči všetkému, čo sa vyjadrovalo rôznymi spôsobmi – prostredníctvom tela, prostredníctvom myšlienok a túžob, ktoré sa prejavovali cez jej telo, prostredníctvom jej jazyka, telesného jazyka, prostredníctvom ľudí, ktorí ju poznali a žili v jej blízkosti, a prostredníctvom tímu, ktorý sme na tento účel vytvorili. V istom zmysle to bolo veľmi prirodzené.

Záver

Panu Pohjola, manažér obsahu, Lapland UAS, február 2026, Panu Pohjola

Päť zložiek projektu „Professional Media Presence“ skúmalo médiá z umeleckého hľadiska a pokrylo celý rozsah, v akom boli chápané v čase plánovania. Témami boli

1. Médiá a umenie
2. Online médiá a digitálne rozprávanie príbehov
3. Sociálne médiá a čitateľská obec médií
4. Budúce médiá
5. Médiá a identita

Je zaujímavé, že počas celého projektu sa najväčší záujem medzi podporovanými umelcami prejavil až od témy 3. Bolo to tak aj napriek tomu, že Televízia zostáva hlavným médiom, ktoré umelcom zabezpečuje zviditeľnenie vo všetkých krajinách zapojených do projektu. Cesta k televíznym vystúpeniam je ovplyvnená sociálnymi a online médiami, rozhlasom a tlačnými médiami. Počas tohto procesu umelci napredujú tým, že vzbudzujú záujem a budujú si kontakty s novinármi.

Viditeľnosť však umelcovi nie vždy zaručuje príjem, hoci môže viesť k pracovným príležitostiam. V diskusiách boli sociálne siete považované za flexibilnejšiu a efektívnejšiu cestu k dosiahnutiu tohto cieľa. „Ak ste viditeľní, ľudia si na vás spomenú, keď sa niečo začne diať,“ povedala Nika Rukavina v jednom z našich rozhovorov počas prípravy podcastov v rámci projektu.

Umenie a umelec súperia o pozornosť, aspoň pokiaľ ide o samotné umelecké dielo. Výstavy súčasného umenia sa čoraz viac podobajú skôr na podujatia než na tradičné galerijné expozície. Bez ohľadu na umelecký odbor, z ktorého sa k nemu človek približuje, výsledok sa často uberať smerom k mediálnemu umeniu. Digitálne prostredia a nové online médiá sú obzvlášť lákavé pre mladších umelcov, a to ako prostriedok na tvorbu umenia, tak aj ako priestor, v ktorom sa môže umelecká prax odohrávať. Ich vlastná identita, rovnako ako identita ich publika a komunit, sa nachádza online, často do takej miery, že online identita je vnímaná ako súčasť fyzického ja.

Zdá sa, že tieto dva vývojové trendy smerujú umenie nových médií k celistvejšiemu a pohlcujúcejšiemu virtuálnemu zážitku v online aj živých prostrediach.

Online prostredie predstavuje tiež významnú sféru vplyvu. Verejné povedomie o komerčnom vplyve je zrejmé odvtedy, čo spoločnosti Google a Meta zaviedli modely príjmov založené na vysoko cielelom inzzerovaní. Sociálne médiá nie sú neutrálnym ani voľne prístupným zdrojom; v praxi ich kontrolujú dvaja hlavné globálni aktéri. Povedomie o vplyve zo strany štátu, politickom a ideologickom vplyve výrazne vzrástlo po prezidentských voľbách v Spojených štátoch. Kľúčovým mechanizmom takýchto vplyvových operácií je zámerné prehľbovanie polarizácie, teda narúšanie sociálnej súdržnosti a v niektorých prípadoch aj zosilňovanie nenávistných prejavov.

Táto dynamika podnietila niektorých umelcov, aby sa stiahli z online platforiem a vyjadrili silné výhrady voči ich využívaniu. V priebehu projektu sa však postoj posunul smerom k neutrálnejšiemu stanovisku. Ako počas benátskeho workshopu poznamenala Piia Lieste: „Sociálne médiá teraz považujem za súčasť svojej práce.“ To vyvoláva ďalšie otázky, s ktorými sa musí každý umelec vyrovnáť: sú tí, ktorí prinášajú kritické alebo provokatívne postrehy, zámerné vytlačanie z online priestorov? Kde sa nachádza publikum umelca? Kde sa skutočne odohrávajú javy, na ktoré sa snažíme vplyvať? A do akej miery sme pripravení ustúpiť algoritmom, vonkajším vplyvom a procesom polarizácie?

Ovplyvňovanie verejnej diskusie prostredníctvom umenia v online prostredí môže byť mimoriadne pôsobivou formou umeleckej praxe, ako dokazujú početné články. Vo svojich príspevkoch Ines Borovac, Alexandra Stroganova, Eleonora Serpente, Roberta Di Serio a Raffaella Menchetti predstavujú prístupy k online umeleckému vplyvu, ktoré vychádzajú z silného pocitu identity, pevných akademických základov a jasne formulovanej umeleckej vízie. Vykonávanie takejto práce predpokladá značnú mieru sebareflexie: vytvorenie vlastnej umeleckej a osobnej identity sa javí ako nevyhnutné pred vstupom do algoritmického a dátami riadeného prostredia digitálnej sféry. Tento proces zároveň predstavuje formu práce na identite, ktorá môže vyvolávať napätie a nemusí nutne nechať umelca nezmeneného, ako naznačuje aj článok Kati Koivunenovej.

Zdá sa, že akademická sféra ponúka mnohým umelcom reálny zdroj obživy, čo sa odráža aj v textoch zahrnutých v tejto príručke. Umelci často súbežne pôsobia aj ako výskumníci. Otázkou zostáva, ako tento vývoj ovplyvní umeleckú prax v budúcnosti.

Umelá inteligencia sa stala a zjavne aj naďalej zostáva významnou technologickou silou, najmä teraz, keď sa problémy s jej financovaním podarilo vyriešiť prostredníctvom investícií na štátnej úrovni v krajinách ako Čína, Rusko a Spojené štáty. Aj v Európe rastie dopyt po európskych alternatívach k mnohým dominantným online technológiám a niektoré z nich sú už v prevádzke.

Obavy týkajúce sa etických a autorskoprávných dôsledkov umelej inteligencie zdá sa najsilnejšie vyjadrujú tí, ktorých umelecká tvorba sa podľa môjho výkladu nespolieha na úplne jedinečný prejav, ale naopak sa pohybuje v rámci etablovaných žánrov, často v digitálnej podobe. Ako vo svojom článku poznamenáva Tianjun Li, či už ide o fotografiu, video, digitálne umenie, herné umenie alebo príbuznú formu, umelá inteligencia umožňuje tvorbu žánrovo typických obrazov a zvukov komukoľvek, kto je schopný napísať zadanie. To, čo umelá inteligencia nedokáže napodobniť, je konceptuálne myslenie, prepojenie médií a nástrojov a jedinečnosť vízie, ktorú dokáže dosiahnuť len skúsený umelec. Ovládanie digitálnej palety sa nepochybne stane výzvou, ktorej sa umelecké vzdelávanie musí venovať s čoraz väčšou vážnosťou.

Pokiaľ sa samozrejme niekto nerozhodne od tohto fenoménu úplne odvrátiť a vrátiť sa k predelektrickým technikám, alebo naopak, zamieriť k budúcnosti po ére umelej inteligencie, ako navrhuje Ivana Tkáčik.

Spotreba elektriny a vody, ako aj uhlíková a digitálna stopa, sú témy, ktoré už ani umelci nemôžu prehliadať. Značná časť, často dokonca väčšina, uhlíkovej stopy jednotlivca v súčasnosti pochádza z online aktivít. Najväčší a najrýchlejšie rastúci podiel na tejto záťaži však majú fungovanie spoločností a ich služieb spolu s médiami, zábavou a trhovými orientovanými platformami. Nie je v takomto prostredí stále priestor pre malý, zámerný nesúhlasný hlas, pre jemné narušenie v rámci masy, a to konkrétne pre umenie?

Pozornosť venovaná ostatným, najmä hlasom ešte menším než sú hlasy umenia, sa objavuje aj v tejto zbierke textov, a to najmä v príspevku Angely Bettoni.

Počas trvania projektu došlo vo všetkých zúčastnených organizáciách k zníženiu verejného financovania umelcov, a to najmä v dôsledku zvýšených výdavkov na obranu. Podobne ako Winston Churchill sa zamýšľam nad tým, že ak sa stratí európska kultúra, za čo vlastne bojujeme? Podľa môjho názoru práve v takýchto časoch by mali umelci pracovať na podporu európskeho spoločenstva a využívať transformatívny potenciál umenia a metódy regeneratívneho umenia, aby dali hlas menším skupinám v rámci väčšieho celku. Potenciál, ktorý to má pre zapojenie publika a generovanie príjmov, sa zdá byť zrejmý – či už to nazveme predstavením, výstavou, umením nových médií alebo turistickou službou. Pre umeleckú kariéru sú medzinárodné skúsenosti kľúčové už od čias, keď sa tvorba umenia ešte považovala za remeslo. Ako radí Luca Caciari vo svojom článku, existuje niekoľko spôsobov, ako tieto skúsenosti získať s podporou Európskej únie. Oplatí sa tieto príležitosti využiť, a to aj z hľadiska zabezpečenia grantov.

Moja úloha zostavovateľa tohto zborníka príspevkov ma od samého začiatku viedla k úzkej spolupráci s umelcami zapojenými do projektu, pre ktorých tieto texty predstavovali neoddeliteľnú súčasť ich zadania. Táto spolupráca bola pre mňa nielen čťou, ale aj hlbokým procesom učenia sa. Aby som plne pochopil šírku a hĺbku vysoko kvalitného materiálu, ktorý

umelci vytvorili, som sa ocitla pri čítaní filozofie, sociológie, sociálnej teórie, feminizmu, štúdií nových médií, marketingu a ďalších oblastí, pričom som čerpala z rozsiahlych a sofistikovaných zdrojov, ktoré so mnou zdieľali. Túto intelektuálnu cestu by som odporučila aj ostatným čitateľom.

Štyri roky spolupráce s širším tímom projektu tiež premenili moje vlastné vnímanie identity, ktoré sa posunulo z fínskeho na európske. V skutočnosti sme si mimoriadne podobní a rozumieme si navzájom, hoci slová pri hovorení znejú odlišne.

Moja úprimná vďaka patrí organizácii Creative Europe; Univerzite aplikovaných vied v Turku vo Fínsku; Perypezye Urbane v Taliansku; Prisms Malta; Youth for Equality na Slovensku; Culture Hub Croatia; Espronceda v Španielsku; Laponskej univerzite aplikovaných vied vo Fínsku; a mnohým desiatkam európskych umelcov, ktorí spoločne umožnili vznik tohto projektu a priviedli ho k životu.

Formy prítomnosti – osvedčené postupy pri využívaní médií od umelcov pre umelcov v Európe

V publikácii, ktorá vznikla v rámci medzinárodného projektu „**Professional Media Presence**“, umelci a odborníci vyjadrujú svoje poznatky, vzťah k médiám a skúsenosti s nimi. Články sa z rôznych uhlov pohľadu zaoberajú povolaním, postavením a príjmovými zdrojmi súčasných umelcov, ako aj spôsobmi, akými ich formuje spoločnosť a médiá. Príspevky poukazujú na umelcov

sprostredkovaná prítomnosť, postupy a výzvy spojené so šírením a propagáciou umenia, ako aj úloha médií ako priestoru pre umeleckú tvorbu, umelecké podujatia, budovanie komunity a aktivizmus.

Postdigitálne chápanie toho, ako sa prítomnosť jednotlivca – a konkrétne umelca – rozširuje cez sociálne médiá a online platformy, sa v celej zbierke opakuje. Publikácia tiež navrhuje spôsoby, akými môže umenie fungovať ako

regeneratívna a konštruktívna sila vo svete po ére umelej inteligencie alebo vo svete, ktorý k nej ponúka alternatívu. Okrem toho sa publikácia zaoberá otázkami prístupnosti a zvažuje význam medzinárodnej, najmä európskej, činnosti pre umelcov.

Túto publikáciu dopĺňa bohatá zbierka článkov, podcastov, videí, MOOC a blogových príspevkov. Viac informácií nájdete na stránke pmpproject.turkuamk.fi

Co-funded by
the European Union